ORNITOLOGIA

poporană română.

de

S. FL. MARIANU,
Membru al Academieĭ române.

Tom. I.

Cernăuțĭ.
Tipografia luĭ R. Eckhardt.
1883.

Precuvêntare.

A maĭ vorbi despre însemnătatea literatureĭ poporane credŭ că nu este de trebuinţă, căcĭ în ḑiua de astă-ḑĭ nu maĭ stă nimene la îndoélă cum că literatura modernă trebue să se întemeeze pe cea poporană, scoţêndŭ la lumină şi întrebuinţândŭ tóte comorile cele marĭ, bogate şi frumóse ale literatureĭ poporane pentru redicarea edificiuluĭ literatureĭ moderne.

Tóte naţiunile, carĭ aŭ o literatură aŭ purcesŭ astfelĭŭ şi de aceea aŭ propăşitŭ aşa de departe.

Numaĭ la noĭ acestŭ adevĕrŭ abĭa târḑiŭ a isbutitŭ a fi recunoscutŭ;... se începuse clădirea dela acoperişŭ în josŭ!

Dar' în fine am ajunsŭ şi noĭ la cunoscinţa adevĕruluĭ, şi acésta prin impulsulŭ unuĭ bărbatŭ, care a scosŭ la lumină o parte din comóra nesecată a literatureĭ poporane şi nĭ-a ḑisŭ: faceţĭ ântâĭŭ cunoscinţă cu traĭulŭ poporuluĭ, cu datinele luĭ, cu credinţele luĭ şi maĭ alesŭ cu limba luĭ cea dulce, frumósă şi bogată, şi pe acésta temelie traĭnică zidiţĭ monumentulŭ literatureĭ naţionale! Este óre de trebuinţă să maĭ ḑicŭ cum că acestŭ bărbatŭ este Dlŭ V. Alecsandri? şi cum că pe lângă meritulŭ că este poetulŭ-rege al nostru, va

avé vecĭniculŭ şi netăgăduitulŭ meritŭ că a fostŭ celŭ dintâiŭ, care a pusŭ ântâĭa pétră la temelia sănĕtósă a literatureĭ naţionale!

Dacă literatura poporană ar fi fostŭ maĭ de multŭ cunoscută am fi scăpatŭ de fórte multe neologisme pocite, născocite şi întroduse în scrierĭ literare şi sciinţifice, carĭ nu se vor vulgarisa nicĭ odată, şi carĭ sunt şi vor remâné neînţelese. Să luămŭ numaĭ o botanică séŭ o zoologie românéscă în mână şi vom afla nisce numirĭ de plante, animale şi paserĭ care din care maĭ curióse şi vecĭnicŭ neînţelese, pe când în poporŭ esistă numirĭ aşa de frumóse, precise şi poetice.

Cunoscêndŭ acésta lipsă, am adunatŭ de o camdată numirile de paserĭ ce le-am aflatŭ pênĕ acuma la poporŭ, am adunatŭ legendele, datinele, credinţele şi cântecele ce le are poporulŭ despre paserĭ, şi le scotŭ acuma la lumină sub numele de: Ornitologia poporană română.

Este prea adevĕratŭ că acésta adunare nu e încă completă şi va trebuĭ încă multă stăruinţă şi multŭ lucru pênĕ ce se vor aduna tóte numirile paserilorŭ din tóte părţile locuite de românĭ, dar' celŭ puţinŭ am făcutŭ începutulŭ, şi nu dorescŭ alta de cât ca să fie spornicŭ şi să înduplice şi pre alţiĭ a lucra maĭ departe, séŭ celŭ puţinŭ a-mĭ comunica mie ceea ce aŭ adunatŭ pe acestŭ câmpŭ ca să fiŭ în stare a completa cu timpulŭ acésta publicare.

Şi dacă prin scrierea de faţă am isbutitŭ să punŭ şi eŭ o unică pétră la temelia traĭnică şi sănĕtósă pe

care trebue să se rădice literatura națională, sunt deplinŭ mulțămitŭ și recompensat.

In fine mĕ simtŭ dătoriŭ a esprima sincera mea recunoscință și mulțămită tuturorŭ acelorŭ P. T. Domnĭ, carĭ aŭ binevoitŭ a-mĭ întinde mână de ajutoriŭ la lucrarea acésta și maĭ cu samă Domnilorŭ: P. Ursulŭ, Gr. Crăciunașŭ, Jos. Olariŭ, I. Stoĭcescu, St. Fl. Marianŭ și Or. Lujanŭ.

Sireții, 7/19 Augustŭ 1883.

S. Fl. Marianŭ.

Cuculŭ.

I.

Pămêntulu, adăpatŭ de recoritórele lacrimi ale ernei, care ne-a părăsitŭ, şi încăldĭtu de radele cele plăcute şi călduróse ale primăverii, care a sositŭ începe éră-şĭ a se îmbrăcà în vesmêntulu luĭ celŭ verdiu şi-a se împĕnà cu mii şi miĭ de floricele.

Luncile şi pometele, ciritişurile şi ţufişurile, pădurile şi pădurelele, codriĭ şi dumbrăvile începu éră-şĭ a slobodì mugurulu, a înflorì şi a înfrundì, a respândì umbră şi a primì în sinulŭ lorŭ pre óspeţiĭ, ce ĭ-au fostŭ părasitu cu'nceputulŭ tómnei trecute.

Mii şi miĭ de păserele mutătóre se'ntorcu acuma din ţerile cele calde şi fie-care se grabesce c'unu dorŭ nespusŭ spre cuibulŭ seŭ, séu, în lipsa acestuia, spre unŭ locŭ plăcutŭ, unde să-şi pótă petrece tótă véra.

Din tóte părţile se audŭ paserile cântătóre intonândŭ imne de laudă şi mulţămire cerescului părinte, pentru că éră-şĭ li-a redatu multu dorita şi aşteptata primăvéră.

Insă dintre tóte paserile acestea, ce ni-anunţa deşteptarea natureĭ, venirea primăverii, şi inveselescu

omenimea cu cântecele loru, numai una singură se afla, care o întâlnimu şi-o audimu pretutindene cântându: atâtu la munte câtŭ şi la ţéra, atâtŭ în celu maĭ mare şi mai pustiŭ codru, câtu şi 'n celu maĭ micu pomĕtu séu tufişu.

Acésta pasere multu dorita şi fórte ĭubită de Românĭ este C u c u l ŭ, lat. Cuculus canorus L. germ. der gemeine Kukuk.

Pe câtŭ de doritu şi iubitu este C u c u l u, pe câtŭ de multŭ înveselesce elŭ omenimea cu cântecul u seŭ, pe atâta de multe şi variate sunt şi datinele şi credinţele poporuluĭ românu despre dênsulu.

Decĭ, eŭ credu, că fie-căruĭ Românŭ adeveratu şi ĭubitoriŭ de literatura nóstrĕ poporană, îĭ voiŭ face o deosebită placere şi bucurie, daca îi voiŭ arătà cari sunt legendele acesteĭ paseri? de ce anume se deosebesce ea mai multŭ de câtu alte paseri cântătóre? şi ce crede poporulu românŭ despre dênsa?

Sa 'ncepemŭ aşa dara mai ântâiu cu legendele C u c u l u ĭ. Să vedemu ce ni istorisesce şi ce crede Românulŭ ţeranŭ despre dênsulu?

II.

Prima legenda a C u c u l u ĭ, care mi-a istorisit'o Vasile Ungurénu, Românŭ din Ilişesci, satu în Bucovina, ţinutulŭ Sucevei, suna precum urméza:

Paserea, care o numimŭ noi asta-di C u c u, ci că nu este C u c u l u celu adevĕratŭ, ci soţia acestuia S a v a.

Cuculŭ celu adevĕratu, care avea pene de aurŭ, nu se afla acuma pe pamêntu, ci'n ceealalta lume.

Dintru începutu, cine sci când a maĭ fi fostŭ și aceea, ci ca trăià și Cuculŭ împreună cu soția sa Sava pe pamêntu, dar' fiindu ca soția sa ĭ-a fostŭ necredincióša Cuculu a părăsit'o.

Acésta a fostu adica așa, că Sava s'a ıubitŭ cu Privighitórea. Cuculu, ci că prinḑêndu-o că se ĭubesce cu alta pasere, s'a supĕratŭ fórte tare pe dênsa și-a mustrat'o fórte ḑicêndu-ı: cum de-a pututŭ ea sa se ıubéscă cu Privighitórea, c'o pasere așa de mică și de urîta, pe când elu e cu pene de aurŭ? Apoĭ, dupa ce a mustrat'o si și-a descarcatu totu alénulu inimeı sale asupra eı, ci ca a parasitu pentru totdéuna pamêntulŭ acesta plinŭ de făradelege și reutate și s'a dusŭ în ceealaltă lume, în raĭu, éră pe Sava a lasat'o aice în astă lume.

Sava, vĕḑêndu că soțulu seŭ Cuculu nu glumesce, ci o lasa și se duce, l-a întrebatŭ: când și unde să-lu caute?

Cuculu superatu ĭ-a spusu sa-lu caute, dacă voesce, dela Blagoviștenie pênĕ 'n Sânḑiene[1]), și dacă pênĕ atuncĭ l-a aflà unde-va, bine de bine, dar' daca nu, maı multu sa nu-lŭ caute.

Sava, cunoscêndu-șı greșéla și voindu a se 'ndreptà, cum aŭ sositu Blagoviștenile, déuna a și începutu a

[1]) Adică dela Bunavestire și pênĕ la Nascerea sântuluĭ prof. Iónŭ Botezătoriulŭ 24 Iuniŭ, căcĭ Bunavestire se numesce pe alocurea si Blagoviștenie, éră Nascerea prof. I. Botezătoriuluĭ se numesce în genere de cĭtră Românii din Austro-Ungaria Sânḑiene.

sburà şĭ-a-lu cautà în tóte parţile şi l-a totu căutatu pênĕ la Sânḑiene, dar' nicairı nu l-a pututu aflà.

Şi nu numaı atuncı l-a căutatu, ci şi de-atuncı în cóce, Sava, adică paserea ce-ı ḑicemu noı asta-ḑı Cucu, totdéuna, în totŭ anulu începe pe la Blagoviştenie a cântà şı-a căutà ne 'ncetatŭ pêne la Sânḑiene pre soţulu seŭ, pre Cucu.

Şi fiindu că nicĭ acuma nu-lŭ póte nicairı aflà, de-aceea Sava e fórte neastêmperată, nu stă multŭ pe-unŭ pomŭ, ci punêndu-se pe-o ramură şi strigându de vr'o câte-va orĭ „cucu! cucu!“ îndata sbóră pe altă ramura, şi totŭ aşa alérgă ea din pomu în pomu, de pe-o ramură pe alta şi strigă „cucu! cucu!“ dóra, dóra îlŭ póte aflà pre soţulŭ seŭ.

Inzadarŭ însă îı este tótà alergătura şi strigarea, căcĭ Cuculŭ, soţulŭ seu celu cu penele de aurŭ e dusu pe ceea lume.“ [1])

III.

A dóua legenda a Cuculuĭ e acésta:

A fostŭ odata unu împĕratŭ şĭ-a avutu doı fecıorı pe Cucu şi pe Stefanŭ; amêndoı cu pĕrulŭ de auru, pe umere aveau câte unu lucéfĕrŭ, pe pepturĭ semnulu luneı şi a sóreluĭ, ér' faţa lorŭ strelucıà ca şi pétra cea scumpa.

---

[1]) Dacă nĭ-ar fi ertatŭ a ne abate dela acésta legendă, apoĭ mie ma că m-arŭ venì a crede, că Cuculŭ cu pene de aurŭ nu e altulŭ, decâtŭ acela pre care ornitologiştiĭ îlŭ numescŭ lat. Chrysococcyx cupreus séŭ auratus, Cuculus cupreus, germ. der Goldkukuk oder Didrik, care se află în cea maĭ mare parte a Africe de sudŭ şi de mijlocŭ.

Impĕratulŭ a pornitŭ la unu resboiŭ mare, din care nicĭ nu s'a maĭ re'ntorsu, căcĭ duşmaniĭ l-au omorîtŭ.

Inainte de-a plecà împĕratulu la acelŭ resboiŭ a a ḑisŭ fiiloru seĭ:

— Ascultaţĭ, fiilorŭ, ce vĕ spunu! Eu mĕ ducŭ la resboiŭ, éră voĭ remâneţĭ în pace cu mama vóstrĕ şi de cum-va s'ar întêmplà, ca eŭ să morŭ în acestŭ resboiŭ mare, atuncĭ în loculu meu veĭ urmà tu fiule Cucu.

După sfârşitulŭ bataliei auḑindu împĕratésa despre mórtea soţuluĭ eĭ, îndata strinse sfatŭ mare şi întarì în scaunulŭ împĕratescu pre fiulu eĭ Cucu, precum lăsase tatalŭ seu.

Luĭ Stefanu însă nu-ĭ parù bine de acésta şi începù a pismuì pre frate-seu. Vĕḑêndu acésta mama lorŭ, se încercà destulŭ a-ĭ împacà; însa tóte fură îndeşertŭ, cacĭ nicĭ unulu nu voià decâtŭ împĕraţie orĭ mórte.

Lucrulu devenì la luptă între ceĭ doĭ fraţĭ şi Stefanŭ învinge pre frate-seu Cucu şi-lu alungă de pe scaunulŭ împĕrătescu.

Atuncĭ auḑindu despre acésta tatalu lorŭ, care se aflà în ceealalta lume, scrise numaĭ decâtŭ o carte şi dându-o unuĭ Corbŭ, îlu sloboḑì pe buriculŭ pamêntuluĭ să ĭasa afara în lumea cea nóuă cu cartea şi sa o dea feciorului seu acuma împĕratŭ.

Dar' Stefanu nu bagà în samă nicĭ înfruntările tătâneseŭ, ca nu face bine şi aşa lucrulŭ remase ca maĭ nainte.

Mama loru superata fórte s'a bolnavitu greŭ şi inainte de-a murì chĭemâ pre amêndoi fiii la sine şi se încercâ inca odată şi maĭ pe urmă a-ĭ împăcà.

Vedêndu şi de asta dată, că sfatulu eĭ părinţescu nu-lu primescu, li dise:

— Dacă nu mĕ ascultaţi voi pe mine, eŭ vĕ blastĕmu cu lacrimile în ochĭ şi cu limbă de mórte, ca Dumnedeŭ să ve departe de olaltă, pe unulu la resăritŭ şi pe celalaltu la scapătatu, şi ori câtu vĕ veţĭ încercà a vĕ întâlnì la olaltă, sa nu vi se împlinéscă acésta cerere a vóstrĕ!

Dicêndu acestea, dênsa murì, éră pisma între ceĭ doi fraţi urmâ şi mai departe.

Nu multŭ după aceste pre ceĭ doi fraţi începŭ a-i dojenì consciinţa din launtru, — aveaŭ visuri grele în cari tatalu şi mama loru vorbiaŭ cu dênşii, ca nu e bine sa mai aibă pismă între sine.

Atuncĭ cei doi fraţi îşi adusera aminte de blăstemulu mameĭ lorŭ, şi aşa Stefanu chiemâ pre frate-seu la sine pentru a se împacà la olaltă.

Vedêndu mama loru, ca de şi târdiu, totu-şi se iarta unulŭ pre altulu, se îndurâ a le uşurà încât-va blăstemulu, şi aşa cerù dela Smei din ceea lume, ca pre âmbiĭ fraţĭ sa-ĭ prefacă în dóue paseri; apoi Stefanu să remâna în lumea cea nóua, éră Cucu sa fie adusu în lumea ceealaltă la tatalŭ seŭ şi mama sa.

Acésta se 'ntêmplâ numai decâtu. Acelu Stefanu e paserea dela noĭ, care cântă Cucu [1]) şi atuncĭ

---

[1]) Paserea, ce-o numimŭ noĭ Cucŭ, dicŭ şi o samă de Românĭ din Bucovina, că se chĭamă Stefanŭ, după cum mĭ-a spusŭ Ilie a luĭ Onufreiu Frundă, rezeşŭ românŭ din satulŭ Igescĭ.

striga pre frate-seŭ din ceea lune; éră acela de acolo respunde S t e fa n u! Adica se striga frații unulŭ pre altulu [1])

IV.

A treia legendă a Cuculuĭ, istorisită de Dumitru Iuga, românu din satulu Selişte în Maramureşu, şi comunicată de vĕrulu meu Stefanŭ Fl. Marianu, abiturientu, suna în modulu urmatoriŭ:

O femee a nascutu odata doĭ copilaşi de-agemenea. Şi copilaşiĭ aceia din ḑiua, în care s'aŭ nascutu, totu o gură şi unu plânsetŭ aŭ ținutŭ vr'o câte-va ḑile după olaltă, pênĕ ce în urmă aŭ şi muritŭ. Maica lorŭ şi-a datŭ cea mai mare silința dóra-ĭ póte reținè dela plânsu, dar' de géba ĭ-a fostu tótă ostinéla, caci n'a aflatŭ nici unŭ singuru mijlocu séu lécŭ, prin care i-ar fi pututŭ înbunà şi mulcomì.

Şi copilaşii, după ce au muritu, s'aŭ prefacutŭ amêndoĭ în dóue paseri... Se vede că aşa li-a fostŭ înparțitŭ dela Dumneḑeŭ...

Unulŭ dintre aceştŭ gemĕnarĭ ḑice că cum s'a prefăcutŭ în pasere îndata a parăsitŭ pamêntulu şi s'a dusu în raiu, unde petrece şi acuma şi se numesce C u c u, éră celalaltŭ a remasŭ şi se află pênĕ şi'n ḑiua de astă-ḑĭ aicĭ pe pamêntŭ şi se numesce S t e f a n u.

S t e f a n ŭ în totu anulu începe a cântà totdéuna dela B l a g o v i ş t e n i e şi pênĕ la S â n ḑ i e n e şi-a strigà în timpulu acesta ne'ncetatu pre fratele seŭ celu din

[1]) Acésta legendă s'a publicatŭ maĭ ântâiŭ de Dlŭ Elie Popŭ în „Ş e ḑ e t ó r e a", an. IV. Buda-Pesta. 1878. p. 92—93.

raiu totu Cucu! Cucu! Éră celu din raiu îlŭ strigă pre fratele seŭ istŭ de pe pămêntŭ totŭ Stefanu! Stefanu!

Şi dice că numaĭ întru atâta constâ pomelniculu acestorŭ doĭ fraţĭ ca se strìga ne 'ncetatŭ dela Blagoviştenie şi pênĕ la Sândiene, numindu-se unulúi pre altulu pe nume. Èră dacă nu s'ar strigà şi numì în restimpulu acesta unulŭ pre altulŭ, atuncĭ nime nu ĭ-ar maĭ sci, nicĭ nu ĭ-ar maĭ pomenì, căcĭ de multŭ ar fi fostŭ uĭtaţĭ cu totulu...

V.

A patra legendă a Cuculuĭ, istorisită de Iónu Mărginénu, românu din Reusenĭ, satu în Bucovina, ţinutulu Suceviĭ, şi comunicată asemenea de vĕrulu meu St. Fl. Marianŭ, suna precum urméză:

A fostŭ odata într'unu satu unu omu fórte săracu, care, de saracŭ ce erá, de multe orĭ nicĭ macaru o farma de pâne n'avea de unde mâncà.

— Meĭ femee! — dise omulu acesta într'o di nevesteĭ sale — pêne acuma a mersu cum a maĭ mersu, cacĭ, de unde-a fostu de unde n'a fostu, totu am maĭ avutu câte una alta de rêndulu gureĭ, dar' de-acuma înainte vĕdu că nu e în cotro, ... trebue sa me ducu în lume ca să câştigu ceva de mâncare, daca nĭ-e voia ca sa nu perimu într'o bună deminéţa cu toţiĭ de fóme!

— Bine!... eŭ nu te oprescŭ,... du-te! — respunse femeea, — numaĭ la una te facu luatoru de sama, ... să nu întârdiĭ multu,... căcĭ vedĭ tu ca avemŭ o mulţime de copiĭ, şi mie singura nu sciu deŭ de-mĭ va

fi cu putinţa să-ı susţinu pre toţı prin lucrulu mânelorn mele, pênĕ te-ĭ întórce, daca nu te-ı întórce de graba!

— N'avè nicĭ o frică, cacı dóră nu mĕ ducu eu ca sa nu maĭ vinu! — dise maı departe bărbatulu. Işı luâ apoı unŭ toporŭ pe umĕrŭ şi, sarutându-şı nevésta şi copiii, se pornì la drumŭ şi se cam maı duse în lumea largă.

Mergêndu elu aşa, câtu va fi mersu, cu gândulu maĭ multu la nevésta şi la copiiĭ de-a casa, de câtu la ceea ce ar fi pututŭ să câştige, étă ca, ajungêndu într'o padure, dă în marginea drumuluı, pe unde se ducè elu, de-o t u f a [1]), care avea maı multe ramurele una ca alta de 'nalte, drepte şi frumóse. Şi cum dete cu ochiĭ de tufa aceea îşı luâ toporulu de pe umerŭ şi voì să-şı taıe unu băţu de drumu dintr'ênsa.

Tufa, vêdêndu-lŭ ca vrea sa o taıe, işĭ plecâ ramurelele spre dênsulu şi-ı dise:

— Omule! cum te chıama! fiı bunu şi nu mĕ taıà, ca eu, aşa cum sunt acuma, de mare folosu potu sa-ţı fiu!

— Şi de ce folosu aşa de mare poţı să-mı fiı tu mie? — intrebâ omulu plinu de uımire şi mirare, când o audì vorbindu.

— Nu me maı întrebâ de ce folosu potu sa-ţı fiu! — dise tufa mai departe, — ci maı bine întórce-te de graba inapoı in satulu de unde eştı, cacĭ acolo chıar acuma e alegere de vornicu, şi cum veı ajunge, sateniı îndatu au sa te alégа pre tine de vornicu, şi

[1]) Sub cuvêntulŭ „t u f ă“ Româniĭ din unele părţĭ ale Bucovineĭ şi Transilvanieĭ înţelegŭ A l u n u l ŭ.

atunci îţĭ va fi cu multŭ mai bine şi mai uşoru, de cum ţi-a fostŭ pênĕ acuma, atunci nu-ţi va trebuî niciĭ unŭ baţu ca să ĭeĭ lumea în capŭ cu dênsulŭ.

Omulu celŭ saracŭ făcŭ aşa, după cum la învĕţatŭ tufa. S'a întorsŭ de graba înapoĭ şi cum a ajunsŭ a casa, satenii, fară să mai âmble multŭ căutândŭ şi alegêndu şi fără să maĭ întindă multa vorbă, îlu aleseră pre dênsulŭ de vornicŭ.

Treı anĭ de ḑile a fostŭ elŭ apoı vornicu în satulu seu şi tare bine ĭ-a mersŭ în timpulu acesta, căcı avea acuma de tóte câte-ĭ trebuè atâtŭ pentru sine, câtŭ si pentru familia sa. Saracia şi neajunsurile ĭı parasise casa si mésa.

După alu treılea anŭ însă, nusciu cum şi'n ce feliu, cum s'a purtatŭ şi ce a diresŭ, destulŭ că fu scosu cu nepusa 'n mésă din vornicie şi alesŭ altulŭ în loculu luı.

Omulu nostru, devenindu acuma éra-şı saracu lipitŭ pamêntuluĭ, cum a fostu dintru inceputu, şi nesciindŭ ce să facă ca să-şĭ pótă susţinè casa, luâ éra-şı toporulu pe umeru şi, scârbitŭ şi amăritŭ cum erà, se pornì de-acasa şi se duse dreptu la tufa cea din padure cu gândulu ca s'o taĭe, de óre ce ea a fostu aceea, care l-a întorsŭ ântâia-şı dată de pe drumu şi l-a îndemnatŭ ca să se lese a fi alesŭ de vornicŭ.

Insa tufa şi de astă dată se rugâ ca să-ı dee pace, sa n'o taıe, că-ı va fi de mare folosu, ḑicêndu-ĭ să mérgă în cutare târgu, căcı acolo e alegere de-unu judecatoriu mare, şi cum va ajunge nu numaı ca va fi

alesŭ, ci ca-i va merge încă cu multu mai bine, de cum i-a mersŭ când a fostŭ vornicu.

Săraculu nu aşteptâ să-ĭ maĭ spue încă odata, ci pornindu-se se duse dreptu la târgulu, unde l-a îndreptatŭ tufa. Şi cum ajunse de-auna fu alesŭ de judecătoriu.

După treĭ anĭ, cum şi din ce pricină, nusciu, dar' destulu atâta că-şĭ perdù şi acésta pâne, remâindŭ din nou săracu cum a fostŭ şi mai nainte.

Şi acuma, a treia óră, vĕḑêndu-se lipitu pamêntului, luâ toporulŭ pe umeru şi se îndreptâ spre tufa din pădure.

— Mĕĭ omule, stai nu mĕ taià! — ḑise tufa cum îlŭ vĕḑù de departe că se apropie cu toporulu de dênsa, — căci şi de astă dată te-oiŭ învĕţà ce sa facĭ şi cum să ajungĭ la o mărire, la care n'aĭ mai fostu nicĭ odată în viéţa ta, şi prin care poţi să-ţĭ câştigi o avere aşa de mare, ca să aibă copii din copiii tĕĭ cu ce traì.

— Apoi ce mai întinḑĭ atâta vorbă, ... de ce nu mĕ învcţi? — ḑise atuncĭ saraculu într'unu tonŭ restitŭ.

— Du-te în cutare şi cutare ţéră! — vorbì tufa mai departe, — unde tocmai acuma s'aŭ adunatŭ mai marii împerăţieĭ la unŭ locŭ ca să alégă împĕratŭ, şi dacă vei merge tu acolo au să te aléga pre tine, m'ai înţelesŭ!...

Saraculŭ, bucuria luĭ, cum auḑì acésta nu mai stete multŭ pe gândurĭ, ci pornindu-se se duse totu într'unu sufletu spre târgulŭ unde l-a îndreptatŭ tufa. Éră dupa ce ajunse la starea locului, maĭ marii împĕrăţiei, cum îlu veḑură li placura şi ḑiseră:

— Acesta e de noi!... pre acesta sa-lu alegemu de împĕratu!...

Și cum diseră, așa și făcura.

Pe timpulu acela însă împĕrații nu erau aleși pe viéța, ca în dina de astă-dı, ci după unu óre care timpu fie-care împeratŭ trebuĭà să se mulțăméscă de împĕrăție și în loculŭ luĭ sa se alégă altulŭ.

Când a sositŭ așa dară timpulu ca sa se alégă altŭ împĕratu, omulŭ nostru încă n'a avutŭ în cotrò,... elu încă a trebuitu să se mulțăméscă... Așa erà datina pe acelea timpurĭ și așa a trebuitŭ sa faca și elu. Dar' lui nicĭ că-ı pasà de-acésta, de óre ce elu avea acuma de tóte in destulŭ și prea destulŭ,... avea de tóte câte numaĭ îı dorĭà și poftıà inima.

Soția luĭ însă, ca una ce erà maĭ pofticĭósa și doritóre de mărirĭ totŭ maĭ înalte, nu se mulțamì numaĭ cu atâta, ci ea dorĭà să fie acuma și maı mare decâtu o împeratésa. De-aceea dise ea bărbatuluı seŭ să mérga éră-șĭ la tufa cea din pădure și s'o taĭe numaı decâtŭ, dacă nu-lu va învĕțà cum să ajunga la ceea ce doresce elŭ, spunendu-ĭ totodată și ceea ce are sa dorésca și poftésca.

— Așa să-mı facı, orĭ de nu, maı multu să nu te vĕdu în ochiĭ meĭ! — încheiâ femeea.

Barbatulŭ, ce erà să facă?... trebuì s'o asculte, daca voià să aıbă pace, și, macarŭ că a fostŭ împeratu, luâ éră-șı toporulŭ pe umĕrŭ și se porпì spre tufa din pădure și mergêndŭ câtu va fi mersu cum ajunse la dênsa nicĭ una nicĭ alta numaı decâtu s'o taıe.

— Meĭ omule! — dise tufa, vĕdêndŭ că nu e șagă-câtu bine ți-am facutu eŭ pêne acuma și tu totŭ nu

eşti mulţamitu, la urma urmeloru totu voesci să mě tai?...

— Da! te tai fară multa vorba, numai dacă nu-mĭ vei spune îndată cum şi în ce felu voiŭ putè sa-mi ajungu încà una şi cea de pe urma dorinţă!

— Bine! — întrebâ tufa — care e dorinţa aceea?

— Apoĭ dă!... dacă voesci să te lasŭ în viéţa învaţe-mě cum potŭ ajunge ca să fiu mai mare decâtu D u m n e ḑ e ŭ, că numai atuncĭ, când mě vei învețà acésta, vei fi ertată de mine şi lăsată în pace, altmintrelea nu!

Tufa, cum îlu audḑì astfelu vorbindu, îi respunse plină de mânie:

— Tu omŭ de nemică şi făr' obrazu ce eşti, pentru ca ai ajunsu a fi pêne întru atâta de neruşinatŭ şi îndrasneţŭ prin poftele tale cele diavolesci, din minutulŭ acesta să nu maĭ aĭ nicĭ casă nicĭ mésa şi nici ţéră alésă, ci să te prefacĭ în C u c ŭ, éră muerea ta, care te-a îndemnatu la acésta cerere, să se prefacă în P u p a z ă, şi să âmblaţi amêndoĭ câtu veţĭ fi şi veţi trăì de pe pomŭ pe pomŭ şi de pe ramu pe ramŭ, tu cântându c u c u, éră ea p u p ă i n d ŭ tótă ḑiua ca o nebuna, pentru că n'aţi fostŭ îndestulaţi şi mulţămiţi cu celea ce vi le-a daruitu bunulu Dumneḑeu!

Şi cum a rostitŭ tufa cuvintele acestea, omulŭ îndată s'a prefăcutŭ în C u c ŭ, éră muerea lui în P u p ă z ă, şi-aŭ începutŭ amêndoĭ, unulŭ dintr'o parte éră altulu din altă parte a sburà de pe pomu pe pomŭ şi-ă cântà elu c u c u, éră ea p u p u p u!

VI.

A cincea legenda a Cuculuĭ, istorisita de Maria Ol. Manciu, romăncă din Banatu, și comunicata de Dlu Iosifŭ Olariu, învĕţatorŭ în Domanu, sună precum urméza:

A fostŭ când a fostu, că de n'ar fi fostu și n'ar fi nicĭ nu s'ar povestì.

A fostŭ odata unŭ omŭ saracŭ lipitŭ pămêntuluĭ, că de saracu ce erà nicĭ cenușă destula, în vatra foculuĭ nu avea. Totu ce avea elŭ eraŭ doĭ copiĭ, unŭ baiatŭ și-o fetiţa, pre cariĭ îĭ iubià ca și ochiĭ seĭ din capŭ.

Éta însă ca'ntr'o ḑi muerea omuluĭ acestuia se bolnavesce și nu peste multŭ móre.

Omulŭ o duse câtŭ o duse dupa mórtea soţieĭ salę. Dar' de la unŭ timpŭ, vĕḑêndŭ ca e greu a trăì singuru, maĭ alesu că avea copiĭ micĭ, se însură de a dóua óră și aduse o mascione[1]) îndrăcită în casa.

Mascionea, ca maĭ tóte mascionele, câtu erà ḑiua și nóptea de mare, nu tăcea maĭ nicĭ unu picu din gura, ci totŭ una latrà și supĕrà pre bĭetulu omŭ spunêndu-ĭ să facă ce va face cu copiiĭ seĭ, să-ĭ ducă unde-ĭ va duce, numaĭ să nu-ĭ maĭ véḑa în ochĭ, cacĭ nicĭ decum nu-ĭ póte suferì, orĭ de nu, ea maĭ multu cu dênsulu nu va ședè.

Fetiţa omuluĭ, orĭ de câte orĭ se certà mascionea cu tatalu seŭ, sta într'unŭ cotŭ de-o parte și ascultându punè bine după urechĭe tóte celea ce le auḑià dela mascionea sa.

[1]) In Bucovina se ḑice mascihă și vitrigă,

Etă însa ca 'ntr'o nópte, ne mai putêndu omulu suferì certele fara de sfârșitu și batjocurile nevestei sale și voindu a avè odata pace și linisce în casa sa, luâ pre copiii sei și se duse cu dênșii într'o pădure pustie, ḑicêndu-le ca mergu dupa lemne, dar' când ajunse într'unŭ locu unde padurea erà maĭ désă, maĭ întunecósă și maĭ fiorósa, se furișiâ de denșiĭ și lasându-ĭ acolo în scirea Domnului se'ntórse a casă.

Copiiĭ, vĕḑêndu dela unu timpu ca tatalu lorŭ, pre care-lu cugetau că e dusu să tae lemne, nu se maĭ întórce, și nesciindu ce sa facă și 'n cotro sa apuce, dormiră nóptea aceea în padurea cea pustie.

A dóua ḑi deminéța însă fetița, care erà maĭ marișóra și mai cumincióră de câtŭ baiatulŭ, luâ pre frate-seŭ de mâna și plecară împreuna spre casa pe urma cenușeĭ, ce-a fostu luat'o și presurat'o fetița pe drumu când a mersŭ cu tatalu seŭ în pădure.

Mascionea, când ĭ-a vĕḑutu venindu a casă, cugetai că a turbatŭ, nu ce-va, așa de tare s'a fostŭ înfuriatu și mâniatu pre dênșiĭ și pre tatălu loru. Și numaĭ daca ĭ-ar fi fostŭ cu putința ĭ-ar fi înghițitu într'o lingură de sorbitură, așa erà ea de rea și de îndrăcita.

Barbatulu ei însa, fiindŭ precum se vede unu omŭ fórte molaticu, și voindŭ a-ĭ face pe placu, maĭ probâ una, mai probâ álta, ca dóra va putè depàrtà pre copii dela casă, dar' cu nemică nu-ĭ putù induplecà și înșalà.

Mascionea îndracita, vĕḑêndu ca niciĭ într'unu modŭ nu se póte desbarà de copiiĭ barbatului seu, își puse în gându ca numai decâtu să-i nimicéscа, și

așa într'o buna deminéțā, pe când barbatulŭ seu erà dusu de a casă, prinse ea pre baiatŭ și omorindu-lŭ fară cea maĭ mică mustrare de cugetŭ i-lŭ dete surorii sale ca acésta să-lu pregătéscă de mâncare pentru tatălu seŭ.

Ce erà sa faca biata fetița?... De voe de nevoe trebuì să asculte pre mascione și sa facă ce i-a spusŭ acésta, dacă voì ca să nu pațésca și ea ca frate seu... Ea, fără sa ḑica vre unŭ cuvêntŭ, luâ pre frate-seŭ și-lŭ pregătì de mâncare, însă inima ĭ-o ascunsă într'o b u t ó r ă [1]), ḑicêndŭ către mascionea sa că a mâncat'o unŭ câne.

Venindu omulŭ, adică tatalŭ băiatuluĭ, de unde va fi fostŭ dusŭ, a casă, a mâncatŭ pre băĭatulu seŭ dimpreună cu mascionea... Eĭ îndemnară și pre fetița. Insă acésta n'a voitu nicĭ de cum să mânânce cu dênșiĭ, ci stringêndŭ tóte ósele din trupulu frățioruluĭ seŭ le ascunse în b u t ó r ă, unde a ascunsŭ și inima.

In deminéța urmatóre éta că din butóra, unde au fostŭ ascunsă inima și ósele baiatuluĭ, eșì o pasere cu pene sure și punêndu-se pe-o rămurică a copaculuĭ celuĭ cu butóra, a începutŭ a cântà:

Cucu! cucu! cucu!
Mascionea m'a tăĭatŭ
Și cu tata m'a mâncatŭ,
Dar' eŭ în Cucŭ m'am schimbatŭ
Si de mascione-am scăpatŭ!

Mascionea îndrăcita, fiindu din întêmplare în apropierea copaculuĭ aceluia și auḑindu cânteculu baiatuluĭ

[1]) B u t ó r ă = scorbură.

Cincĭ fuĭóre de mĕtasă
Cea maĭ bună şi alésa [1]) . . .

In balada „Novacŭ şi Corbulŭ“ provinŭ deminutivele „Corbişorŭ“ şi „Corbuleţŭ“. Étă şi versurile, carĭ ni le'nfăţişéză !

Étă, mări, cum plângea,
Că'n departe, susŭ zărĭa
Unŭ corbŭ negrŭ, corbişorŭ
Ce sbură încetişorŭ
Şi din aripĭ totŭ bătea
Şi cu jale cronconĭa . . .

Totŭ în balada acésta eroulŭ eĭ Grue adresându-se cătră Corbŭ ḑice :

Aleĭ corbi, corbişorŭ
De vreĭ tu să-mĭ facĭ pe dorŭ,
Ţine ineluşulŭ meŭ
Şi du-lŭ unde voescŭ eŭ . . .

Şi'n fine :

Corbuleţulŭ uşurelŭ
Avea 'n pliscu-ĭ unŭ inelŭ [2]) . . .

Femeĭuşca Corbuluĭ se numesce „Corbóĭcă“ şi „Córbă“ dem. „Corbiţă“.

Tóte numirile acestea, după cum ne vom încredinţa îndată, sunt fórte respândite nu numaĭ în Bucovină, ci şi'n Transilvania, ba chĭar şi'n Dobrogia.

---

[1]) V. Alecsandri. Poesiĭ pop. ale Rom. p. 141 şi 142. —
[2]) V. Alecsandri op. cit. p. 145 şi 146.

Numirea „C o r b ó ĭ c ă“ se află atâtŭ la Românii din Bucovina, câtŭ și la ceĭ din Dobrogia, după cum nĭ-arată următórele versurĭ, ce le reproducemŭ dintr'o baladă întitulată „M a ĭ c a b ĕ t r â n ă“:

Cea maĭcă bĕtrână
Cu brâulŭ de lână
In genunchĭ cădea
Și la cerĭŭ priviă
Și mi se rugà:
De s'ar îndurà
Eŭ m'așĭ bucurà
Domnulŭ să mĕ facă
O négră c o r b ó ĭ c ă
Din arip să sborŭ
Colo să scoborŭ.
— Domnulŭ audĭa
C o r b ó ĭ c'o făcea... [1])

O doĭnă din Bucovina, în care provine numirea „C ó r b ă“, sună precum urméză:

Frundă verde de celŭ teĭŭ,
La fôntâna vĕduveĭ
Șede C ó r b a négră, șede
Șede'n frunde, de n'o vede.
C ó r b a n é g r a puĭ șĭ-a scosŭ
Și n'are nicĭ unŭ folosŭ:
Unulŭ sbóră și se duce
Altulŭ remâne și plânge. [2])

[1]) T. T. Burada. O călĕtorie în Dobrogia. Iași. 1880. p. 116. vedĭ și p. 108. —

[2]) Fóia societățiĭ pentru literatura și cultura română în Bucovina. an. II. Cernăuțĭ. 1866. p. 280.

Unŭ fragmentŭ de doină, totŭ din Bucovina, ni spune următórele despre o „Córbă“ și puiĭ acesteĭa:

„Córbă, córbă, mama nóstră!
Jan silesce
De ne cresce
Și ne pune
'N pene bune
Să mergem peste pădure!
— „Auleo, că bine-ar fi
Eŭ când m'așĭ putea silì,
Dar' penele mĭ-aŭ răritŭ,
Clonțulŭ mi s'a bătucitŭ
Se vede c'am bĕtrânitŭ,
Nu e modru de trăitŭ!“ ...[1])

O doĭnă din jurulŭ Sesermanuluĭ în Transilvania, care ne'nfățișază numirea „Córbă“ sună precum urmézĕ:

Turturea, pasere vie,
Spune mândruluĭ să vie,
Că s'aŭ coptŭ struguri'n vie
S'a'nvĕțatŭ o Córbă négra
Și duce cu vița 'ntrégă,
S'a'nvĕțatŭ una maĭ mică,
Duce, nu lasă nemică.[2])

Altă doină, totŭ din Transilvania, în care se află numirea de maĭ susŭ și care trătézĕ despre acela-șĭ obiectŭ, e acésta:

[1]) Din colecțiunea mea inedită.
[2]) Jónŭ Mureșanŭ. Doĭne și hore pop. publ. în „Familia“, an VI, Pesta. 1870. Nr. 30. p. 355.

Păsĕruĭcă cam mnĭerie
Spune-ĭ la badea să vie,
Că s'aŭ coptŭ struguri'n vie,
S'a'nvĕțatŭ o Córbă négră
Şi duce cu vița 'ntrégă,
S'a 'nvĕțatŭ unŭ Corbŭ negru
Şi duce cu buciumu,
S'a'nvĕțatŭ o Cĭoră mică
Şi nu remâne nemică,
S'a'nvĕțatŭ şi Mĭerlele
Şi le ducŭ bobițele. [1])

Numirea micşorătivă „Corbiță" o întâlnimŭ atâtŭ în vorba de tóte ḑilele a Românilorŭ din Bucovina, câtŭ şi în vr'o câte-va localitățĭ din România.

VI.

Numirea „Corbŭ" şi derivatele sale s'aŭ întrebuințatŭ din cele maĭ depărtate timpurĭ şi se maĭ întrebuințéză încă şi pênĕ în ḑiua de astă-ḑĭ de către Românĭ atâtŭ ca connume de familie, câtŭ şi ca poreclă, precum: Corbu, Corbea, Corbénŭ şi Corbiță.' Maĭ cu samă aceĭ Românĭ se poreclescŭ „Corbĭ", carĭĭ sunt negricĭoşĭ.

In România aflămŭ încă şĭ-o mulțime de sate munțĭ, pădurĭ, riurĭ, morĭ, podurĭ, locuințe isolate, picheturĭ, insule, petriĭ şi altele, carĭ sunt numite după numele Corbŭ, Córbă şi Corbiță, precum:

Córbă, Corbănescĭ, Corbanĭ, Corbénca, Móra şi Podulŭ-Corbenceĭ, Corbenĭ, Corbésca, Corbescĭ, Corbĭ,

---

[1]) Com. de Dlŭ Gr. Crăciunaşŭ.

Corbiĭ-din Ciungĭ, Corbiĭ-din-vale, Corbiĭ-marĭ, Corbiţa, Corbŭ, Corbulŭ-de-josŭ, Corbulŭ-de-susŭ, Păriulŭ şi Podulŭ-Corbuluĭ, Corbuşorĭ [1]), şi'n fine Pétra-Corbuluĭ. [2])

Afară de aceste numirĭ topografice sciŭ prea bine că se vor maĭ fi aflândŭ şi multe altele, dar' de-o-camdată credŭ că şi acestea vor fi de ajunsŭ.

Perulŭ bărbaţilorŭ, care e negru şi frumosŭ, îlŭ aseménéză Românulŭ cu „p é n a C o r b u l u ĭ". Aşa aflămŭ în balada „M i o r i ţ a" [3]), precum şi în alte poesiĭ poporane următórele versurĭ:

Perişorulŭ luĭ
Péna corbuluĭ.

Asemenea şi despre aceĭa, carĭ aŭ sprêncene frumóse şi negricĭóse încă se ḑice că „a ŭ n i s c e s p r ê n c e n e c a p é n a c o r b u l u ĭ" séŭ:

Sprêncenele luĭ
Péna corbuluĭ. [4])

---

[1]) D. Frunḑescu. Dicţionarĭŭ topograficŭ şi statisticŭ alŭ Româniеĭ. Bucurescĭ. 1872. p. 131 şi 132.

[2]) A. Ruso. „P é t r a C o r b u l u ĭ", Legendă publ. în „F ó ĭ a s o c i e t ă ţ i ĭ p e n t r u l i t. ş i c u l t. r o m. î n B u c o v i n a", an. IV. Cernăuţĭ. 1868. p. 141. Eroulŭ acesteĭ legende e o fétă anume „C o r b i ţ a". Totŭ acéstа legendă, prelucrată în versurĭ fórte frumóse de eruditulŭ nostru poetŭ Dlŭ V. Bumbacŭ se află publicată în aceea-şĭ fóĭe p. 211—226.

[3]) V. Alecsandri. op. cit. p. 1.

[4]) Intr'o baladă din colecţiunea mea inedită.

Caiĭ şi cânii, carii sunt aşa de negriĭ, că strelucesce pĕrulŭ pe dênşiĭ, se numescŭ de cătră Românĭ în regulă „C o r b ŭ“.

Pe lângă tóte aceste datine si credinţe ale Românilorŭ despre C o r b ŭ, pe lângă numirile topografice, de familie, de porecle şi de vite, carĭ sunt numite după dênsulŭ, nu trebue să trecemŭ cu vederea şi faptulŭ că C o r b u l ŭ represintă marca Româniéĭ, respective a Munteniéĭ, dela întemeĭerea eĭ şi pênĕ în ḑiua de astă-ḑĭ.

VII.

In fine voĭŭ să maĭ însemnezŭ încă şi vr'o câte-va proverbe, carĭ le-aŭ alcătuitŭ Româniĭ în decurgirea timpuluĭ dela datinele şi apucăturile C o r b u l u ĭ şi carĭ, în timpulŭ de faţă, sunt fórte respândite şi la diferite ocasĭunĭ întrebuinţate.

Proverbele, carĭ le cunóscemŭ noĭ, sunt următórele:

Ochĭ avêndŭ aĭ fostŭ ca orbulŭ,
Te-aĭ dusŭ, m'aĭ slujitŭ ca corbulŭ. [1])

Proverbulŭ acesta se aplică maĭ cu samă la aceĭ ómenĭ cu cariĭ nicĭ odată nu te poţĭ ajutà, căcĭ orĭ şi ce lĭ-aĭ spune să-ţĭ facă, eĭ tóte ţi le facŭ pe dosŭ.

„Corbule! cum îţĭ sunt puiĭ?
— „Frumoşĭ! pe câtŭ merge înegrescŭ! [2])

---

[1]) Antonŭ Pannŭ. Culegere de Proverburĭ séŭ Povestea vorbiĭ. Partea II. Bucurescĭ. 1853. p. 49.

[2]) Idem de eadem. Partea I. Bucurescĭ. 1852. p. 162.

séŭ altmintrelea:

„Cum îţĭ mergŭ puiĭ, corbule?
— „De ce merge se înegrescŭ! [1])

Acestea dóue proverbe arată firésca rĕutate a unora, ce în locŭ să se micşoreze, merge totŭ spre sporire.

„Face tréba ca corbulŭ", se ḑice despre ceĭ ce-ţĭ promitŭ că-ţĭ vorŭ face vre unŭ lucru, dar' nu se ţinŭ de cuvêntŭ, séŭ şi despre aceĭa, cărora li spuĭ să facă una şi eĭ îţĭ facŭ cu totulŭ alta, tocmaĭ ca şi Corbulŭ din sânta scriptură.

„Corbŭ la corbŭ nu scóte ochiĭ"; acestŭ proverbŭ fórte lăţitŭ pretutindene unde numaĭ se află Românĭ se aplică maĭ cu samă la ómeniĭ, cariĭ ţi se pare că trăescŭ reŭ întreolaltă, precum sunt bună óră mulţĭ amploĭaţĭ, însă când voescĭ să scoţĭ ce-va dela unulŭ dintre dênşiĭ prin ajutorĭulŭ celuĭalaltŭ, atuncĭ, în locŭ să-ţĭ ajute, amêndoĭ te ne îndreptăţescŭ.

„Din gura cobuluĭ n'auḑĭ decâtŭ cra" [2]), adică dela ómeniĭ ceĭ reĭ, asupritorĭ şi despoĭetorĭ nicĭ când nu poţĭ aşteptà vre unŭ bine, ci numaĭ totŭ reŭ.

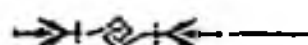
„Unde e hoitulŭ, acolo se adună corbiĭ." Româniĭ din Bucovina spunŭ, că dacă unŭ Corbŭ află unŭ hoitŭ (stêrvŭ) nu se duce la dênsulŭ ca să-lŭ mânânce singurŭ, ci se pune maĭ ântâĭŭ într'unŭ vêrfŭ de arbore, de délŭ, séŭ ce este în apropierea hoituluĭ şi acolo începe mereŭ a croncăni pênĕ ce se strîngŭ maĭ mulţĭ

[1]) Convorbirĭ literare. an. VIII. Iaşĭ. 1874—75. p. 69.
[2]) Antonŭ Pannŭ. Proverburĭ. Part. I. p. 96.

corbĭ în jurulŭ luĭ, şi apoĭ cu toţiĭ dimpreună se pornescŭ spre hoitŭ. Decĭ proverbulŭ acesta se aplică maĭ alesŭ la acea specie de ómenĭ, cariĭ sunt de-o pănură, adică cariĭ numaĭ după despoĭerĭ şi după averea altora alérgă.

„F a c e h a t â r u l ŭ c o r b u l u ĭ c a s ă î n v i n o v ă ţ é s c ă p o r u m b u l ŭ“, adică face hatârulŭ unuĭ omŭ reŭ spre a ne'ndreptăţì pre unŭ omŭ cu totulŭ nevinovatŭ.

Pe lângă aceste proverbe maĭ aŭ Româniĭ încă şi următórele ḑicale, carĭ le'ntrebuinţéză maĭ alesŭ atuncĭ, când vorbescŭ de cine-va de reŭ, precum: s ă-l ŭ m â n â n c e c o r b i ĭ, m â n c a-l-a r c o r b i ĭ, d u c ă-s e c u c o r b i ĭ, s c o t e-ĭ-a r c o r b i ĭ o c h i ĭ, a d a c o r b i l o r ŭ şi t u t u r o r ŭ c o r b i l o r ŭ.

Cĭóra.

I.

Sub cuvêntulŭ „C ĭ ó r ă“ înţelege poporulŭ românŭ de pretutindene maĭ multe felurĭ de paserĭ, carĭ se ţinŭ de unulŭ şi acela-şĭ genŭ. Insă pentru fie-care felĭŭ alŭ acestuĭ genŭ de paserĭ maĭ are elŭ şi câte unu nume deosebitŭ.

Noĭ vom arătà în liniile următóre, pe rôndŭ numele fie-căruĭ felĭŭ séŭ soĭŭ, şi adică:

C ĭ ó r ă-n é g r ă, C o r o ĭ ŭ [1], lat. Corvus corone Lath. germ. die Rabenkrähe.

Cĭóră, Cĭoróĭe, Cĭoróĭcă, Cĭoracă, Cĭóră-cenuşie, Cĭóră-de-pădure, la Româniĭ din Macedonia: ţ i ó r r a [2]), éră la ceĭ din Epirŭ: O r g n ĭ e [3]) lat. Corvus cornix L. germ. die gemeine Krähe, Nebelkrähe

---

[1]) In „Dictionnaire d'étymologie daco-romane, éléments slaves etc. Frankfort. 1879. de A. de Cihac. p. 493. se află cuvêntulŭ acesta tradusŭ prin F a l c o t i n u n c u l u s. Póte că şi acestŭ soĭŭ de Ş o ĭ m ŭ, căcĭ F. tinunculus e unŭ felĭŭ de şoĭmŭ, să se numéscă în unele locurĭ „c o r o ĭ ŭ“, însă eŭ sciŭ că, celŭ puţinŭ în Bucovina, se numesce „C o r o ĭ ŭ“ cĭóra cea négră ca corbulŭ, adică C o r v u s c o r o n e. Falco tinunculus, după cum s'a aratatŭ la loculŭ seŭ tom. I. p. 120, se numesce cu totulŭ altfelĭŭ de către Româniĭ din Bucovina. In unele locurĭ din Bucovina, precum d. e. în Frătăuţiĭ-vechĭ, se numesce C o r o ĭ ŭ şi C o r b u l ŭ.

[2]) A. de Cihac. Dictionnaire t. II. p. 716.

[3]) Com. de Dlŭ I. D. Hondrosomŭ.

Cĭóră-de-câmpie, Cĭóră-gulerată, Cĭóră-bălţată, Cĭóră-vênĕtă, Crancăŭ, în Transilvania şi anume în ţéra Haţeguluĭ şi Corcanŭ[1]) lat. Corvus frugilegus L. germ. die Saatkrähe.

Ceucă, dem. Ceucuţă, Ceucuşóră, pl. Ceucĭ, Ceucuţe, Ceucuşóre[2]),Cĭócă pl. Cĭocĭ[3]), Cĭóĭcă pl. Cĭoĭcĭ[4]), Cĭoucă pl. Cĭoucĭ[5]), Ceócă pl. Ceocĭ[6]), Cĭaucă pl. Cĭaucĭ[7]), şi Stancă, dem. Stăncuţă şi Stăncuşóra pl. Stăncĭ, Stăncuţe şi Stăncuşore[8]), în judeţulŭ Argeşŭ din România Cĭóră-pucĭósă şi papagalŭ-ţigănescŭ[9]), la Românĭĭ din Epirŭ şi Macedonia: Gaĭe[10]), lat. Corvus monedula L. germ. die Dohle, Thurmkrähe.

Bărbăţelulŭ Cĭórelorŭ pênĕ aicĭ înşirate se numesce Cĭorŭ, pl. Cĭorĭ[11]), şi Cĭoroĭŭ[12]); după colórea

---

[1]) Com. de Dlŭ Nicolaĭŭ Densuşanŭ.

[2]) Aceste numirĭ sunt fórte usitate în Bucovina.

[3]) S. Petri. Vocab. port. românŭ-germanŭ. Sibiĭŭ. 1861. — A. T. Laurianŭ şi I. C. Massimŭ. Dictionarĭulŭ limbeĭ române. Bucurescĭ. 1873. p. 684. —

[4]) A. de Cihac. Dictionnaire. t. II. p. 54.

[5]) Usitatŭ în Transilvania, com. de Dlŭ Gr. Crăcĭunaşŭ.

[6]) Cărţile săténuluĭ românŭ. Gherla. 1880. p. 28 şi 29.

[7]) Usitatŭ în jurulŭ Ohaba-mâtniculuĭ în Banatŭ com. de Dlŭ Iónŭ Stoicescu.

[8]) Usitatŭ atâtŭ în Bucovina, câtŭ şi'n Muntenia.

[9]) Com. de Dlŭ N. Barbu.

[10]) Com. de Dlŭ I. D. Hondrosomŭ, şi Iónŭ Caragiani.

[11]) Acésta numire e usitată maĭ cu samă în Muntenia. Vedĭ A. I. Odobescu. Ψευδο-κυνηγετικος. p. 10.

[12]) După Polizŭ, Vocab. şi Cihac, op. cit. p. 716 prin cuvêntulŭ „Cĭoroĭŭ" s'ar înţelege şi Corbulŭ. Mie însă nu-mĭ vine a crede acésta. După câtŭ sciŭ eŭ „Cĭoroĭŭ" se numesce numaĭ bărbăţelulŭ „Cĭóreĭ".

penelorŭ C ĭ o r o ĭ ŭ-n e g r u, C ĭ o r o ĭ ŭ-c e n u ş i ŭ, şi Ç ĭ o r o ĭ ŭ-v ê n ĕ t ŭ [1]), éră unŭ puĭŭ de cĭóră séŭ o cĭóră mică: C ĭ o r o ĭ a ş ŭ, C ĭ o r u ţ ă şi C ĭ o r c u ţ ă. [2])

„C ĭ o r o ĭ u l ŭ" se numesce în unele locurĭ şi „C ĭ o c o ĭ ŭ". Étă ce ni spune în privinţa acésta I. C. Massimŭ: „In unele locurĭ C ĭ o c o ĭ ŭ se dice în locŭ de C ĭ o r o ĭ ŭ, şi pretutindenea, în România liberă, este cunoscută espresĭunea: „C ĭ o c o ĭ ŭ g u l e r a t ŭ", aplecată de ţeranŭ la aceĭa din ceĭ ce numesce elŭ c ĭ o c o ĭ, carĭ respundŭ câtŭ maĭ bine la tipulŭ c ĭ o c o ĭ u l u ĭ; — acésta din urmă însemnare este decisivă pentru determinarea etimologieĭ cuvêntuluĭ c ĭ o c o ĭ ŭ, asupra căreia s'aŭ datŭ multe şi diverse păreri, de carĭ lectorĭulŭ va fi, credemŭ, mulţămitŭ că-lŭ scutimŭ: fiindu că c ĭ o c o ĭ ŭ este masculinŭ din c ĭ o c ă, formatŭ ca şi v u l p o ĭ ŭ, b r o s c o ĭ ŭ, m u s c o ĭ ŭ etc. din v u l p e b r ó s c ă, m u s c ă; fiindŭ că, în faptă, se şi dice pe a locurea c ĭ o c o ĭ ŭ în locŭ de c ĭ o r o ĭ ŭ, éră c ĭ o c o ĭ ŭ g u l e r a t ŭ este singurŭ usitatŭ, pre câtŭ noĭ scimŭ, în locŭ de c ĭ o r o ĭ ŭ g u l e r a t ŭ, adică în locŭ de acea c ĭ ó r ă, care e bălţată séŭ încinsă pre la gâtŭ ca cu o specie de g u l e r ŭ maĭ albŭ de câtŭ restulŭ corpului; aceste dóue împrejurărĭ ar fi îndestule a ne încredinţa că c ĭ o c o ĭ ŭ se légă de aceea-şi origine cu c ĭ o c ă, că nu e decâtŭ masculinulŭ c ĭ o c e ĭ; dară maĭ multe alte împrejurărĭ vinŭ se confirme acésta etimologie: numirea de c r o n c a n ŭ, specie de vulturŭ

---

[1]) In Bucovina şi Muntenia com. de Dlŭ P. Ispirescu.

[2]) In Bucovina şi la Polizŭ Vocabularŭ româno-germanŭ.

lașiŭ, lacomŭ și spurcatŭ, încă se apléćă la așa numițiĭ cĭocoĭ marĭ, alŭ căroru stomacŭ este maĭ largŭ și maĭ greŭ de săturatŭ ca alŭ cĭocoĭlorŭ micĭ séŭ cĭoroilorŭ; în fine, prin o reminescință a paserilorŭ dela locuulŭ Stymfalŭ, carĭ infestà pre locuitoriĭ Arcadieĭ cu înfricoșatele lorŭ cĭocurĭ de ferŭ, Românulŭ a aplecatŭ și cĭocoilorŭ, ce-lŭ storcea, numele de paserĭ cu cĭocŭ de ferŭ". [1])

II.

Cum că numirea de „Cĭóră-négră" trebue să fie fórte respândită în poporŭ se adiveresce și din următoríulŭ pasagĭŭ pre care îlŭ scótemŭ dintr'o colindă:

De le-țĭ maĭ vedea
Spunețĭ-ĭ așa
Că holdele-ĭ tóte
Cópte-sŭ și rescópte,
Și vinŭ păsĕrele
Și ducŭ spicurele,
Vine Cĭóra-négră
Duce claĭa 'ntrégă,
Vine Corbu-negru
Duce stogu 'ntregu. [2])

Câtŭ pentru numirea Stancă, Cĭoroĭŭ, Cĭoróică și celelalte, carĭ s'aŭ înșiratŭ aice, să se védă

---

[1]) Glossariŭ, care cuprinde vorbele din limba română străină prin originea séŭ forma lorŭ. Bucurescĭ. 1876. p. 155. — Despre cuvêntulŭ Cĭocoĭŭ vedĭ și articululŭ despre Ciocârlanŭ în t. I. p. 334. alŭ opuluĭ acestuĭa.

[2]) Dict. de Petru Crăcĭunașŭ și com. de Dlŭ. Gr. Crăcĭunașŭ.

maĭ pe largu datinele, credinţele şi anecdotele, ce le reproducemŭ maĭ la vale.

III.

Cu privire la acestŭ genŭ de paseri, a cărorŭ mulţime se numesce cu unŭ cuvêntŭ technicŭ poporanŭ „C ĭ o-r ă r i e“, esistă la Românii din Transilvania urmatórea credinţă:

Când tómna sbóră maĭ multe C ĭ ó r e fórte pe susŭ, atuncĭ se ḑice că ele ducŭ spice de grâŭ la nisce c ă l u g ă r ĭ d i n r e s ă r i t ŭ, pre carĭ numaĭ ciórele îĭ hrănescŭ cu spice de grâŭ de prin ţerĭ străine. [1])

Poporulŭ românŭ din Crişana spune şi crede, că C ĭ ó r e l e véra îşĭ scaldă puii golăşeĭ în unele ape dintre hotarĕ. Aceste ape sunt bune pentru farmece rele. Dacă cine-va doresce să strice pacea şi liniscea altuia, atuncĭ se dă pe lângă babele vrajitóre, nóue la numĕrŭ. Aceste babe, de-odată se ducŭ nóptea, când nimenĭ nu le vede, la o apă între hotarĕ, unde sciŭ de bună samă, cá şi-aŭ scăldatŭ C ĭ ó r e l e puii. Fie-care ïe treĭ stropĭ în vasulŭ părăsitŭ ce-lŭ aŭ, dar' maĭ bine într'o hârcă de câne; apoĭ fie-care încinge în apă aceea treĭ fire de pĕrŭ de lupŭ turbatŭ ḑicêndŭ unele cuvinte magice. Acésta o repeţescŭ ele de nóue orĭ în nóue nopţĭ de Marţĭ, totŭ la 12 óre, aşa ca nimenĭ să nu le védă, căcĭ altcum „e p a c e d e p o g a c e“. Cine are apa acésta póte apoĭ fórte multe nevoĭ, multe vrăjĭ şi farmece. [2])

[1]) Com. de Dlŭ Gr. Crăcĭunaşŭ.

[2]) „A l b i n a C a r p a ţ i l o r ŭ“ an. IV. Sibiiŭ. 1880. Nr. 16. p. 243.

Românii din Bucovina spunŭ ca Cĭórele sunt domnitórele vênturilorŭ, ele pórtă și conducŭ vênturile unde voescŭ și în cotro voescŭ, pentru că ele sbóră nu numaĭ după vêntŭ, ca alte paserĭ, ci și contra vênturilorŭ celorŭ maĭ marĭ și maĭ aprige, și vênturile nu sunt în stare să le dea josŭ. [1])

IV.

In pronosticulŭ din „Calendarĭulŭ babelorŭ“, compusŭ de A. Pannŭ, provinŭ următórele versurĭ despre „Cĭóre“:

Cĭórele strînse grămadă,
Când pe susŭ chiuindŭ sborŭ,
Érna ne vestescŭ zăpadă,
Ér' véra plóie séŭ norŭ. [2])

Cum că Cĭórele prevestescŭ schimbarea timpului spunŭ și credŭ și Românii din Moldova, Bucovina și Transilvania. Așa spunŭ eĭ, că Cĭórele, când sbóră fórte pe susŭ și croncănescŭ séŭ croncăescŭ, prevestescŭ vreme rea. Când se strîngŭ multe la unŭ locŭ și nu-șĭ află stare și alinare, ci ne'ncetatŭ sbóră în colo și'n cóce strigândŭ, prevestescŭ érna apropierea unuĭ viscolŭ mare și gerŭ, éră véra plóie, vênturĭ și furtune marĭ. [3])

---

[1]) Dictatŭ de C. Diaconescu, românŭ bětrânŭ din Calafindescĭ.

[2]) Calend. pe an. 1848 p. 32. apud: G. Dem. Teodorescu. Incercărĭ critice asupra unorŭ credințe etc. Bucurescĭ. 1874. p. 92.

[3]) Credință comună tuturorŭ Românilorŭ din Bucovina.

Când se punŭ Ceocile — adică Ceucile — pe vêrfulŭ copacilorŭ séŭ pe alŭ caselorŭ, — îşĭ ascundŭ capulŭ în aripă, séŭ se móĭe în apă, - séŭ sbóră cu ceoculŭ (cĭoculŭ) deschisŭ şi triste, atuncĭ de bună samă preste scurtŭ are să plóĭe. Când se adună Ceocile şi Corbiĭ şi sbóră făcêndŭ sgomotŭ mare, fâlfăindŭ din aripĭ, atuncĭ éră e unŭ semnŭ că preste scurtŭ timpŭ are să plóĭe. [1])

Croncănitulŭ cĭórelorŭ, în unele împrejurărĭ, se consideră de către Românĭ şi ca unŭ semnŭ reŭ. In „Convorbirĭ literare" aflămŭ următórele şire, carĭ întărescŭ esistinţa acesteĭ credinţe deşerte: „Când urlă vre unŭ câne séŭ vre o cĭóră croncănesc, babele se spăĭmêntéză socotindŭ că semnŭ de mórte însemnéză." [2]) Asemenea şi Româniĭ din Transilvania credŭ că „croncănirea cĭórelorŭ prevestesce mórte." [3])

V.

Pruncíĭ românĭ din Transilvania, când li se schimbă dinţiĭ séŭ mĕselele, după ce cu ajutorĭulŭ uneĭ aţişóre séŭ şi cu degetele scotŭ dintele, care se clatină, îlŭ ĭaŭ se ducŭ cu dênsulŭ afară şi aruncându-lŭ peste casă ḑicŭ:

Na cĭór' unŭ dinte de ferŭ
Şi'mĭ dă altulŭ de oţelŭ! [4])

---

[1]) Cărţile sat. rom. Gherla. 1880. p. 28 şi 29.
[2]) An. VIII. Iaşĭ. 1874. p. 73.
[3]) „Amiculŭ scóleĭ" etc. redact. de V. Romanŭ. an. IV. Sibiĭŭ 1863. p. 134.
[4]) Com. de Dlŭ Gr. Crăcĭunaşŭ.

Acésta datină esistă și la pruncii din Bucovina; aceștia încă aruncă dinții și mĕselele căḑute preste casă, după ce maĭ ântâiŭ rostescŭ de treĭ orĭ după olaltă următórele versurĭ:

Na cĭór' unŭ dinte de osŭ
Și-mĭ dă altulŭ maĭ frumosŭ.
Na cĭór' unŭ dinte de ferŭ
Și-mĭ dă altulŭ de oțelŭ! [1])

Făcêndŭ acésta, cugetă eĭ, dar' nu numaĭ eĭ, ci și maĭcele lorŭ, cum că vor căpĕtà dințĭ tarĭ, sănĕtoșĭ și frumoșĭ.

VI.

Ómeniĭ ceĭ negricĭoșĭ, adeseorĭ sunt poreclițĭ de cătră Românĭ „C ĭ ó r ă". Unŭ cântecŭ poporanŭ ni spune în privință acésta urmatórele:

Bat'o legea, cĭóră négră,
Cum mĭ-a făcutŭ de mi-ĭ dragă.
Na, cĭóră, unŭ leŭ bătutŭ
Să-mĭ desfacĭ ce mĭ-aĭ făcutŭ! [2])

Insă maĭ cu sama Ț i g a n i ĭ sunt poreclițĭ cu acestŭ nume, din causă că pelița de pe obrazulŭ acestora e négră maĭ ca și penele C ĭ ó r e l o r ŭ, apoĭ și din acea causă, pentru că precum C ĭ ó r e l e sunt fórte obrasnice și îndrăsnețe, că le alungĭ într'o parte și ele se'ntorcŭ pe de altă parte înapoĭ, așa facŭ și țiganiĭ,

[1]) Dat. și Cred. Rom. din Bucovina.
[2]) Din colecțĭunea mea inedită.

orĭ şi câtŭ ĭ-aĭ alungà dela casă, orĭ şi câtŭ aĭ căutà să te desbărezĭ de dênşiĭ, eĭ totu-şĭ ţi se vêră în ochĭ şi-ţĭ cerŭ câte de tóte.

Ba! nu destulŭ numaĭ atâta!... Românii aŭ maĭ inventatŭ încă şĭ-o mulţime de anecdote, o mulţime de istoriόre glumeţe, în carĭ se arată, că ţiganiĭ nicĭ nu voescŭ să rostéscă numele acestorŭ paserĭ ca să nu se poreclέscă şi batjocuréscă singurĭ pre sine.

Sperŭ că vr'o câte-va esemple din aceste anecdote vor fi bineprimite, dacă le voiŭ înşirà aicĭ spre destragerea cetitorilorŭ.

Étă-le-aĭ şi acestea!

Unŭ ţiganŭ găşì în mijloculŭ unuĭ drumu o Cĭóră mórtă, lângă care se puse şi începù a întrebà singurŭ:

Ce să fie óre? să fie cĭóră?
Mĕ facŭ singurŭ de ocară;
Să-ĭ ḑicŭ cĭoroĭŭ?
E ḑin satŭ dela noĭ;
Să-ĭ ḑicŭ Stancă?
Stancă o chĭamă pe mama;
Să-ĭ ḑicŭ prepeliţauşŭ?
Nu!
Să-ĭ ḑicŭ porumbiţauşŭ?
Nu!
Mi se pare că-ĭ unŭ dita clamposŭ! [1])

*

— Altŭ ţiganu găsì asemenea o Cĭóră mórtă şi nu scià ce e. O luâ apoĭ şi ducêngu-se la Bulibaşa,

[1]) H. Wartha. Calend. Basmelorŭ şi alŭ cânturilorŭ pop. pe an. 1877, Bucurescĭ. p. 75.

adică la celŭ maĭ mare alŭ ţiganilorŭ, şi arătându-ĭ-o ĭlŭ întrebâ ce să fie, éră acesta ĭĭ respunse:

Asta e ce-va,
Vine de unde-va,
Se duce unde-va
Şĭ-a muritŭ de ce-va!

Unŭ alŭ treĭlea ţiganŭ, ce şedea maĭ la o parte, audindŭ adaugâ:

— Vedĭ dacă e Bulibaşă, cum scie de tóte! [1])

*

A treĭa anecdotă:

Unŭ ţiganŭ vede o Cĭóră pe unŭ arbore.

— Ce pasere să fie asta? — dice elŭ:

Să-ĭ dicŭ Cĭóră
Mi-ĭ că sbóră
Şi dă pe tica de ocară!
Să-ĭ dicŭ maĭ bine:
Porumbosŭ, poposŭ
Cu cĭoculŭ covĭltirosŭ
Cu códa ĭataganosŭ.

Tocmaĭ atuncĭ trecêndŭ unŭ vênătorĭŭ pe acolo trage cu puşca în Cĭóră şĭ-o omóră. Ţiganulŭ cum o vědù că a cădutŭ josŭ mórtă se apropiâ de dênsa şi începù să o jeléscă astfelĭŭ:

Săraca ce-va,
Cum te-a omorîtŭ cine-va!

---

[1]) H. Wartha. op. cit.

Eŭ sciŭ cum te chĭamă pe tine,
Dar' mĕ pâcălescŭ pe mine! [1])

*

Din aceste treĭ anecdote fórte lesne se póte cunósce câtŭ de batjocuriţĭ sunt bĭeţiĭ ţiganĭ, că eĭ chĭar şi singurĭ nu se încumetă a rostì cuvêntulŭ cu care sunt porecliţĭ în tóte părţile unde se află în contactŭ cu Româniĭ, atâtŭ în România, câtŭ şi în tóte ţerile române de sub sceptrulŭ austro-ungarŭ. Din tóte părţile audĭ pre Românĭ apostrofându-ĭ Cĭóră, Cĭoróĭe, Cĭoróĭcă, Cĭoroĭŭ şi Crancăŭ şi câràindu-ĭ:

Cârŭ cĭóră
Dela móră
Cu făină'n pólă,
Că pe tatălŭ tĕŭ
L'aĭ mâucatŭ
Nesăratŭ,
Nepipăratŭ
C'o lingură de păsatŭ! [2])

Şi de ce? — pentru că sunt negriĭ, cutezătorĭ şi obrasnicĭ ca şi Cĭórele!

Femeile, carĭ sunt negricĭóse şi aŭ alunele pe obrazŭ, încă îndătinéză Româniĭ a le poreclì cu cuvêntulŭ „Stancă".

---

[1]) I. C. Fundescu. Basme, oraţiĭ, pâcăliturĭ şi ghîciturĭ. Ed. II. Bucurescĭ. 1870. p. 135.

[2]) In Bucovina şi Transilvania, com. de Dlŭ Gr. a luĭ I. Sima.

„Stancă“, după cum prea lesne ne putemŭ încredinţà din istorie, erà maĭ de multŭ şi unŭ nume de botezŭ fórte usitatŭ la Românĭ.

In legătură cu numele acesteĭ paserĭ credŭ că maĭ stă încă şi numele de botezŭ şi connumele Stanciulŭ şi Stanciuculŭ, care e, maĭ alesŭ pintre ţiganĭ, fórte lăţitŭ.

Intr'o satiră despre ţiganĭ provinŭ urmatórele versurĭ:

Stanciulŭ paralelŭ
Mare archireŭ . . .

VII.

Dela datinele şi deprinderile Cĭórelorŭ aŭ formatŭ Românĭĭ în decursulŭ timpurilorŭ şi-o mulţime de proverbe, ḑicale şi asemĕnărĭ, carĭ astă-ḑĭ sunt fórte respândite şi adeseorĭ întrebuinţate.

„Unde lipsesce păunulŭ, cĭóra se pare paserea cea maĭ frumósă“, — adică unde lipsescŭ ceĭ maĭ de cinste, acolo ceĭ maĭ proştĭ prindŭ locŭ maĭ bunŭ. [1])

„Cĭóra când a întrebat'o ce pasere-ĭ maĭ frumósă? ea a arătatŭ pe puiĭ eĭ!“ — adică fie-care maĭ multŭ ale sale le ciustesce. [2])

De câtŭ tótă véra cĭóră
Maĭ bine o ḑi şoĭmŭ în véră. [3])

[1]) Convorbirĭ literare. an. VIII. Iaşĭ. 1874—75. p. 69.
[2]) Idem. p. 70—71.
[3]) Antonŭ Pannŭ. Proverburĭ. Part. II. p. 34.

Séŭ: „decâtŭ unŭ anŭ Cĭóră, maĭ bine o ḑi şoĭmŭ“[1]) — adică să poftimŭ maĭ multŭ la cele de cinste, maĭ bine să fimŭ ómenĭ căutaţı, băgaţĭ în samă o ḑi, decâtŭ totdéuna nebăgaţĭ în samă şi despreţuiţĭ.

„Unde este stêrvulŭ, acolo se adună cĭórele“[2]) — adică unde e ce-va în darŭ de capĕtatŭ, acolo fie-care alérgă.

„Cĭóră în locŭ de privighitóre nu se póte vinde“[3]), – adică unŭ lucru prostŭ, urîtŭ nicĭ când nu se póte asĕmĕnà séŭ vinde în locŭ de unŭ lucru delicatŭ, frumosŭ şi preţiosŭ.

Cĭóreĭ câtŭ să-ĭ cauţĭ macar
Ea totŭ îţĭ va ḑice: gar![4])

Acestŭ proverbŭ se aplică celorŭ proştĭ, neînvĕţaţĭ, cărora orĭ şi câtŭ lĭ-aĭ spune, eĭ totŭ a lorŭ o ţinŭ, căcĭ n'aŭ capŭ deşteptŭ ca să te pótă înţelege.

Cĭóră lângă cĭóră trage,
Alte paserĭ nu-ĭ sunt drage.[5])

Adică ceĭ fără de ruşine, ceĭ groşĭ de obrazŭ totŭ la ómenĭ de pănura lorŭ tragŭ, totŭ cu de-aceştĭa se'nsoţescŭ, macar orĭ şi câtŭ aĭ voi să-ĭ abaţĭ dela acésta, căcĭ maĭ ḑice şi altŭ proverbŭ:

---

1) Convorbirĭ lit. an. VIII. p. 72.
2) A. Pannŭ. Proverb. Part II. p. 73.
3) Idem de eadem. p. 117. —
4) A. Pannŭ. Proverburĭ. Partea II. p. 40.
5) Idem de eadem. p. 33.

Celuĭ fără rușinare.
De-ĭ daĭ ce-va'n obrazŭ sare
Să țĭ se urce'n spinare. [1])

„Numaĭ cu unŭ găinațŭ de Cĭóră marea nu se spurcă“ [2]), — adică o singură minciună, ce o rostesce cine-va nu póte seduce pre nime.

„Cĭóră la cĭóră nu scóte ochiĭ“, séŭ după cum sună acestŭ proverbŭ în alte locurĭ: „corbŭ la corbŭ nu scóte ochiĭ“, adică amploĭatŭ la amploĭatŭ, advocatŭ la advocatŭ, medicŭ la medicŭ, jefuitorĭŭ la jefuitorĭŭ, nicĭ căndŭ nu-șĭ facŭ unulŭ altuĭa reŭ.

„A trecutŭ cĭóra peste casă“, — adică s'a dusŭ, a trecutŭ binele ce-a fostŭ. — E de'nsemnatŭ, că prin acestŭ proverbŭ se constată totodată și credința Românilorŭ, că sburândŭ vre o cĭóră preste casă e semnŭ reŭ.

„Cĭóra cu cĭóra“, — adică fie-care se pórtă totdéuna cu ómenĭ de pănura luĭ.

„Cĭóra totŭ cĭóră“, — adică omulŭ nerușinatŭ și obrasnicŭ din fire, nicĭ când nu se póte îndreptà ca și Cĭórele.

Săraca mândruța mea
Câtŭ e ea de neteḑea:
Deminéța când se scólă
Cĭórele din capŭ îĭ sbóră,

[1]) A. Pannŭ. Prov. Partea III. p. 33.
[2]) Idem de eadem. p. 124.

Éră séra când se culcă
Gândescĭ că-ĭ o cĭóră smultă. [1])

Acestŭ proverbŭ se dice cu privire la o fétă, care îşĭ negrijesce corpulŭ, care âmblă nespălată, nepeptĕnată şi négră.

In fine credŭ Românii ca tóte Cĭórele, câte le-am înşiratŭ aice, afara de Ceuce, sunt necurate, spurcate şi de-aceea, ferită Dumnedeŭ ca unŭ Românŭ să mânânce când-va carne de Cĭóră.

Dela cuvêntulŭ „Cĭóra" şi „Stancă", precum şi dela derivatele acestorŭ cuvinte se află în România maĭ multe numirĭ de localitaţi, şi anume: Cĭóră, Cĭorâcă, Cĭorancă, Cĭoranĭ, Cĭoranŭ, Cĭorarĭ, Cĭorăscĭ, Cĭorescĭ, Cĭorâţa, Cĭorĭ, Cĭoroĭaşu şi Cĭoroĭu, Stanca şi Stancuţa. [2])

VIII.

Afară de datinele şi credinţele, proverbele şi dicalele, carĭ s'aŭ înşiratŭ pênĕ aice, merită a fi reprodusă încă şi următórea legendă despre Cĭóră, care am audit'o dela unŭ Românu din Frătăuţii-vechĭ:

Dice că Dumnedeu, după ce a ziditŭ lumea şi tóte vietăţile câte se află într'ênsa, a poroncitŭ într'o di ca tóte vietăţile să se adune la unŭ locŭ cu puiĭ lorŭ ca să védă cine ce a produsŭ.

Vietăţile îlŭ ascultară şi se adunară din tóte părţile.

[1]) Com. de Dlŭ Gr. Crăcĭunaşŭ.

[2]) D. Frundescu. pop. cit. p. 117, 118, 454 şi 455. —

Dumnedeŭ s'a uĭtatŭ la puiĭ fie-căreĭa şi toţĭ ĭ-aŭ plăcutŭ, şi pre toţĭ ĭ-a luatŭ în samă.

Étă că la urmă, tocmaĭ când dete Dumnedeŭ drumulŭ vietăţilorŭ adunate, vine şi Cĭóra cu puĭulŭ eĭ.

— De unde aĭ tu puĭulŭ acesta? — o întrebâ Dumnedeŭ, cum dete cu ochiĭ de dênsa.

— De unde să-lŭ am! — respunse Cĭóra plină de mândrie — acesta e puĭulŭ meŭ!

— Nu e cu putinţă ca acesta să fie puĭulŭ uneĭ fĕpturĭ de-ale mele! — dise Dumnedeŭ maĭ departe. — Tóte făpturile mele aŭ puĭ frumoşĭ şi atrăgĕtorĭ că numaĭ de-a dragulŭ să te uĭţĭ la dênşiĭ, pe când alŭ teŭ e aşa de urîtŭ, că ţi-ĭ maĭ mare greulŭ să te uĭţĭ la dênsulŭ!... Intórce-te de grabă înapoĭ de caută şi-mĭ adă altŭ puĭŭ, căcĭ pre acesta nu potŭ să ţi-lŭ ĭeŭ în samă,... acesta e din cale afară urîtŭ!...

Audindŭ Cĭóra cuvintele acestea s'a întorsŭ scârbită dela Dumnedeŭ şi apucândŭ lumea în capŭ a âmblatŭ în lungŭ şi latŭ dóră va aflà altŭ puĭŭ maĭ frumosŭ de câtŭ alŭ seŭ. Dar' de gĭaba!... Nicăirĭ n'a pututŭ să afle puĭŭ după placutŭ seŭ. Decĭ întornându-se ea éră-şĭ la Dumnedeŭ dise:

— Dómne! âmblat'am lumea în lungişŭ şi curmedişŭ, dar' puĭŭ maĭ cilibiŭ şi maĭ frumosŭ ca alŭ meŭ nicăirĭ n'am pututŭ aflà. Dumnedeŭ, audindŭ acésta, începù a zimbi şi dise:

— Aĭ dreptate!... aşa sunt mamele!... fie-care cugetă că puĭŭ maĭ frumosŭ de câtŭ alŭ seŭ nu se maĭ află altulŭ, de-ar fi acela orĭ şi câtŭ de urîtŭ!... Fie-care îşĭ laudă pre alŭ seŭ!... Şi cum rostì cuvin-

tele acestea luâ și pre puiulŭ C ĭ ó r e ĭ în sama și-ĭ dete apoĭ drumulŭ să se ducă sănĕtósă de unde a venitŭ...

IX.

Altă legendă despre C ĭ ó r ă, care mĭ-a istorisit'o Constantinŭ Isopescu, învĕțătoriŭ din Frătăuții-vechĭ, sună precum urméză:

A fostŭ odată o C ĭ ó r ă, care nu maĭ avea nicĭ când parte din puiĭ seĭ, căcĭ în totŭ anulŭ veniâ U l ĭ u l ŭ și-ĭ mâncà.

Nu odată îșĭ frământà biata Cĭóră capulŭ: cum ar putea face ca sa aĭbă și ea puĭ ca alte paserĭ?... Unde să-ĭ scótă puiĭ, unde să-ĭ créscă și cum să-ĭ feréscă ca să-ĭ pótă scăpà de U l ĭ ŭ?... Cugetâ ea ce cugetâ: cum ar face și ce ar direge ca s'o scótă maĭ bine la capĕtŭ, dar' de gĭaba!... mintea îĭ sta loculuĭ!... In urma urmelorŭ însă, după multă frământare și bătae de capŭ, îĭ plesnì prin minte că dacă se va încumĕtrì cu U l ĭ u l ŭ, care totdéuna îĭ mânâncă puiĭ, acesta, ca cumĕtru, va avè atâta obrazŭ pe lângă nasŭ și nu-ĭ va mâncà și maĭ departe puiĭ. Decĭ întâluindu-se ea într'o ḑi cu Ulĭulŭ și luându-se cu dênsulŭ de vorbă, îĭ ḑise în urmă ca să se încumĕtréscă cu dênsa.

— Bine! — respunse Ulĭulŭ — mĕ încumĕtrescŭ bucurosŭ.

— Ițĭ mulțămescŭ din tótă inima pentru bunătatea ce voescĭ a-mĭ arătà! — ḑise maĭ departe Cĭóra, — dar', afară de acésta, așĭ maĭ avè încă o rugăminte la Dta!

— Şi aceea ar fi? — întrebâ Uliulŭ.

— Ca de astă-ḑĭ înainte să nu-mĭ maĭ mânâncĭ puiĭ! —

— Ecă-ţĭ făgăduescŭ şi acésta, numaĭ de una te-aşĭ poftì şi eŭ: să-mĭ spuĭ cum arată puiĭ teĭ, ca să-ĭ potŭ deosebì dintre alţĭ puĭ?

— Puiĭ meĭ! — respunsă Cĭóra plină de mândrie — sunt ceĭ maĭ cilibiĭ şi maĭ frumoşĭ dintre puiĭ tuturorŭ paserilorŭ de pe faţa pămêntuluĭ.

— Daca e aşa, cum spuĭ, apoĭ să aĭ parte de dênşiĭ, că eŭ de aḑĭ înainte nu m'oiŭ atinge de dênşiĭ! — ḑise maĭ departe Ulĭulŭ si sburândŭ se cam maĭ duse în trébă-şĭ.

Cĭóra; bucurósă că a pututŭ înduplecà pre Ulĭŭ ca să nu-ĭ maĭ mânânce puiĭ, sburâ asemenea în cotro s'a fostŭ îndreptatŭ.

Âmblândŭ Ulĭulŭ, după ce s'a despărţitŭ de cumĕtra-sa, în colo şi'n cóce şi căutândŭ dóră ar putè aflà câteună alta de rêndulŭ mâncăriĭ, nu aflà numaĭ puĭ de g a n g u r ă, de c u c ă, de m ĭ e r l ă şi de alte paserĭ, adică totŭ numaĭ puĭ frumoşĭ. Decĭ cugetândŭ elŭ în mintea luĭ cea de Ulĭŭ, că aceştĭa vorŭ fi puiĭ cumĕtreĭ sale şi voindŭ a se ţinè de cuvêntŭ, nu se atinse nicĭ decum de dênşiĭ.

Aşa a păţit'o elŭ *tótă* ḑiua aceea, în care s'a încumĕtritŭ cu C ĭ ó r a, şi totŭ aşa şi'n ḑiua următóre. Dar' nu ḑise nemică... Inghiţì endurĭ şi tăcù ca piticulŭ.

A treĭa ḑi însă, resbindu-lŭ fómea alergândŭ în colo şi'n cóce după mâncare, étă că tocmaĭ când sin-

guru nu maĭ scià ce sa'ncépă ca să nu închine stégulŭ, dă peste unŭ cuĭbŭ cu puĭ de C ı ó r ă. Şi cum dete cu ochiĭ de dênşiĭ şi-ĭ vĕḑù că sunt aşa de urîţĭ şi de zăbăloşĭ, nu maĭ stete multŭ pe gândurĭ, ci mi-ĭ apucâ de-a rêndulŭ la scărmănatŭ şi câtŭ aĭ scăpără în amnarıŭ mi-ĭ puse pre toţĭ la inimă. Éră după ce s'a săturatŭ bine se şterse frumuşelŭ pe botŭ şi ... pe icĭ în colo ţi-ĭ drumulŭ! ...

Cĭóra, care în timpulŭ acesta, erà dusă de a casă ca să aducă şi ea câteună alta pentru mititeiĭ seĭ, când se întórse îndărĕptŭ şi voì să-ĭ hrănéscă, hrănesce dacă aĭ pre cine! ... cuıbulŭ erà deşertŭ şi puiĭ ca'n palmă! ... Ea, vĕḑêndŭ că cuĭbulŭ e golŭ şi puiĭ nicăirĭ, dă'n colo, dă'n cóce, caută în drépta, caută în stânga dóră-ĭ póte unde-va aflà, dar' de gĭaba! ... despre puĭ nicĭ pomană! ... Maĭ stă ce maĭ stă, ca să védă de nu vorŭ eşì de unde-va, apoĭ maĭ trage éră unŭ rotogolŭ prin împrejurimea cuıbuluĭ, şi când colea, în locŭ de puĭ, dă peste o grămăgĭóră de pene, de cotorĭ şi de aripĭ frânte şi pline de sânge.

— Nu maĭ remâne nicĭ o îndoĭală, blăstĕmatulŭ celŭ de Ulĭŭ éră mĭ-a mâncatŭ puĭuţiĭ, ... dragiĭ mamiĭ, puiĭ mamiĭ! — ḑise Cĭóra scârbită, când dete cu ochiĭ de pene şi de celelalte remăşiţe ale puilorŭ seĭ.

Nu multŭ după acésta întêmplare se'ntâlnesce ea éră-şı cu cumĕtrulŭ seŭ şi cum îlŭ zăresce de departe îĭ ḑice:

— Aşa mi te-aĭ ţinutŭ de cuvêntŭ, cumetre! ... aşă-ĭ că éră mĭ-aĭ mâncatu puĭuţiĭ, mânca-te-ar vermiĭ să te mânânce!

— Şuguescĭ, cumetră, orĭ vreĭ să-ţĭ baţĭ jocŭ de mine?

— Eŭ, să şuguescŭ?

— Dacă aşĭ fi avutŭ eŭ de gândŭ ca să nu mĕ ţinŭ de cuvêntŭ şi dacă aşĭ fi voitŭ să-ţĭ mânâncŭ puiĭ, atuncĭ n'aşĭ fi răbdatŭ fóme dóue ḑile întregĭ, după cum am răbdatŭ, ci ţi ĭ-aşĭ fi mâncatŭ în ḑiua cea dintêiŭ. Aşa însă am trebuitŭ să âmblu cu maţele corăindu-mĭ de fóme pênĕ maĭ nainte, când dăduĭ într'o scorbură de răchită putregăióśă peste unŭ cuĭbŭ cu nisce puĭ aşa de negriĭ, urîţĭ şi zăbăloşĭ, de-mĭ erà maĭ mare greulŭ să mĕ uĭtŭ la dênşiĭ; şi de n'aşĭ fi fostŭ ruptu în coşĭ de fóme, ḑeŭ că nicĭ nu m'aşĭ maĭ fi uĭtatŭ la dênşiĭ, da decum să-ĭ mânâncŭ!...

— Incă maĭ aĭ obrazŭ să te desvinovăţescĭ?...

— Ce felĭŭ?... de ce să mĕ desvinovăţescŭ?

— D'apoĭ bine, n'aĭ sciutŭ că aceĭa sunt puiĭ meĭ!

— Cum!... aceĭa aŭ fostŭ puiĭ tĕĭ!

— A cuĭ să fi fostŭ dară?... Aĭ tĕĭ sciŭ că n'aŭ fostŭ, nicĭ a alteĭ paserĭ, ci numaĭ aĭ meĭ!

— D'apoĭ bine, cumĕtră, Dta mĭ-aĭ fostŭ spusŭ că puiĭ Dtali sunt ceĭ maĭ frumoşĭ puĭ din lume, şi nu nisce sluţeniĭ şi uricĭunĭ pre carĭ le-am mâncatŭ eŭ!... Spune-mĭ: nu-ĭ aşa?...

— Fie-care alŭ seŭ îĭ pare maĭ frumosŭ, ca a altuĭa, de-ar fi acela orĭ şi câtŭ de slutŭ şi urîtŭ. Aşa şi eŭ am cugetatŭ că puiĭ meĭ sunt ceĭ maĭ frumoşĭ puĭ din lume.

— Dacă aĭ cugetatŭ aşa, apoĭ, nu-ţĭ fie cu banatŭ,... a Dtali ę vina!... Eŭ unulŭ mĭ-am ţinutŭ

făgaduința, am mâncatŭ ce-a fostŭ maĭ urîtŭ, şi nu ce a fostŭ maĭ frumosŭ, după cum mĭ-aĭ spusŭ!...

Aşa cuvêntâ Ulĭulŭ, şi după acésta avêntându-se în susŭ sburâ maĭ departe în cale-şĭ lăsândŭ pre Cĭóră cu buzele umflate.

Cĭóra, focŭ şi pară de mânie, se luâ la fugă după dênsulŭ voindŭ să-lŭ prindă şi să-ĭ dee o scărmănătură ca s'o ție în minte câtŭ va fi şi va trăì, dacă ar fi avutŭ să maĭ trăéscă.

De l-a prinsŭ orĭ ba, nu sciŭ, căcĭ n'am fostŭ şi eu pe-acolo ca s'o vedŭ ce face!... Atâta însă sciŭ, că de-atuncĭ şi pênĕ în ḑiua de astă-ḑĭ cum vĕdŭ C ĭ ó r e l e pre vre unŭ U l ĭ ŭ déuna începŭ a se fugărì după dênsulŭ şi nu se lasă pênĕ ce nu-lŭ prindŭ şi-lŭ omóră.

Ţarca.

I.

— Astă-ḑĭ voĭŭ căpĕtà óspeţĭ!

— „Pre cine?... de bună samă nisce némurĭ, nisce cunoscuţĭ?...

— Nusciŭ!... némurĭ cunoscuţĭ, orĭ necunoscuţı!...

— „D'apoĭ bine!... de unde sciĭ dară că veĭ căpĕtà óspeţĭ?... cine ţĭ-a spusŭ?...

— Cine să-mĭ spue!... ĭa o pasere!...

— „Care?... nu cum-va vr'o pasere măĕstră?

— Nu!... alta!... ĭan caută colo spre celŭ gardŭ!... veḑĭ-o cum sare din parŭ în parŭ!... aceĭa mĭ-a spusŭ!

— „Aşa!... acuma-mĭ maĭ viĭ de-acasă!... acuma te pricepŭ ce voescĭ să ḑicĭ!..

*

Acesta e unŭ dialogŭ, pre care-lŭ întâlnimŭ fórte adeseorĭ la poporulŭ românŭ, şi ceĭ ce vorŭ fi petrecutŭ maĭ multŭ timpŭ la ţéră, şi se vorŭ fi interesatŭ maĭ de-aprópe de obiceĭurile, credinţele şi reminiscinţele strebune, vorŭ pricepe îndată despre ce felĭŭ de pasere

e vorba. Sunt însă depliuŭ încredinţatŭ, că cei mai mulţi, pentru că nu-şi prea batŭ capulŭ cu datinele şi credinţele stremoşescĭ, nu vor pricepe nemicŭ din acestŭ dialogŭ.

Remâne decĭ ca totŭ noĭ să-ĭ esplicămŭ înţelesulu.

Paserea, despre care se face amintire în acestŭ dialogŭ, e Ţ a r c a, lat. Pica caudata Briss. germ. die Elster.

După credinţa poporuluĭ românŭ, când Ţ a r c a sare din parŭ în parŭ séŭ de pe-unŭ pomŭ pe altulŭ de naintea uneĭ case, prevestesce prin cânteculŭ seŭ venirea unorŭ óspeţĭ.

Dar' mulţĭ nicĭ acuma nu vor sci cu siguranţă despre ce felĭŭ de pasere e vorba. Şi cu totŭ dreptulŭ căcĭ sub numele indicatŭ e cunoscută numaĭ în Bucovina şi Moldova.

Poporulŭ românŭ din unele părţĭ ale Transilvanieĭ o numesce Ţ ă r c u ş ă [1]) şi F r a ş c ă [2]), în alte părţĭ însă S a r c ă. [3])

O cimilitură din ţinutulŭ Lapuşuluĭ, publicată în fóĭa poporană „Ş e ḑ e t ó r e a“ [4]) sună:

E lungă
Nu-ĭ furcă;
E négră
Nu-ĭ ţigancă;
E albă
Şi nu-ĭ dómnă.

---

[1]) Com. de Dlŭ Gr. a luĭ I. Sima.
[2]) Com. de Dlŭ N. Barbu.
[3]) Com. de Dlŭ Gr. Crăc'unaşŭ.
[4]) An. II. Budapesta. 1876. p. 50.

Er' adunătoriulŭ eĭ, Dlŭ Alecsa Lateșŭ, o deslégă astfelŭ: „Sarca, o pasere."

Totŭ „Sarcă" se numesce paserea acésta și de cătră Românii din unele ținuturĭ ale Ungarieĭ. [1])

In unele părțĭ ale Munteniei însă, după câtŭ sciŭ eŭ, e cunoscută numaĭ sub numele de „Coțofană". [2]) In judelulŭ Gorjuluĭ se numesce Scirică, éră in celŭ alŭ Ialomițeĭ Caragață și Caragațină. [3])

In Banatŭ și anume în ținutulŭ Oravițeĭ Cĭorobară și Cĭorcușă [4]), éră în celŭ alŭ Ohabamâtniculuĭ Cĭorcobară. [5])

In fine la Românii din Istria Cĭóĭcă pl. Cioice și Șioĭcă pl. Șioice [6]) la ceĭ din Macedonia: Caracacsă [7]) éră la ceĭ din Epirŭ: Hârchastă. [8])

Bărbățelulŭ acesteĭ paserĭ se chĭamă în Transilvania și Ungaria Sarcoĭŭ [9]), éră în Bucovina Țarcoĭŭ. [10])

---

[1]) Com. de Dlŭ Elia Popŭ, învĕțătoriŭ în Șomcuta-mare.

[2]) In maĭ multe ist. nat. publicate în Bucurescĭ.

[3]) Com. de Dlŭ Iónŭ Cornoiŭ. — Despre numirea Caragață vedĭ și Dictionarulŭ limbeĭ române de A. T. Laurianŭ și I. C. Massimŭ. p. 685.

[4]) Com. de Dlŭ Ilie Trăilă, advocatŭ în Oravița, și A. Oprea. juristŭ, prin Dlŭ Dr. At. M. Marienescu.

[5]) Com. de Dlŭ I. Stoĭcescu.

[6]) Convorbirĭ literare. an. VI. Iașĭ. 1872—73. p. 393.

[7]) Com de Dlŭ Iónŭ Caragiani.

[8]) Com. de Dlŭ I. D. Hondrosomŭ.

[9]) Com. de Dlŭ Gr. Crăciunașŭ și E. Popŭ.

[10]) E. de presupusŭ că'n Muntenia bărbățelulŭ acesteĭ paserĭ se va fi chĭemândŭ, seŭ se va fi chĭematŭ óre când „Coțofanŭ", de óre ce încă pe la an. 1568. întâlnimŭ cuvêntulŭ Coțofanŭ ca numele unuĭ bărbatŭ. Vedĭ B. P. Hâșdĕŭ. Cuvente din bĕtrunĭ. t. I. Bucurescĭ. 1878. p. 251.

Étă în câte-va cuvinte paserea, despre care fu vorba în dialogulŭ arătatŭ maĭ susŭ.

Decĭ, după ce o cunóscemŭ acuma cu toțiĭ, să trecemŭ la datinele și credințele Românilorŭ despre dênsa.

II.

O legendă din ținutulŭ Lapușuluĭ ni spune următórele despre Ț a r c ă.

Ḑice că, însurându-se I m p ĕ r a t u l ŭ p a s e r i l o r ŭ, a poftitŭ pre tóte paserile la o s p ĕ ț ŭ [1]), și pre tóte le-a cinstitŭ, le-a ospĕtatŭ și le-a omenitŭ cum se cade. Fie-care a fostŭ îndestulită și mulțămită.

S a r c a însă, totŭ sărìà din blidŭ în blidŭ și totŭ strigà: „ț i r c ș i m i e! ț i r c ș i m i e!“

Atuncĭ bucătarĭulŭ, care se aflà în bucătărie și nu-șĭ putea da rĕndŭ cu pregătirea bucatelorŭ, mâniindu-se pe dênsa, că nu-ĭ dă pace, ci totŭ cere să-ĭ dea și eĭ de mâncare, apucâ o lingură și aruncându-o după dênsa o lovì dreptŭ în spate.

Câtŭ de avană va fi fostŭ lovitura aceea, nu potŭ spune, dar' destulŭ atâta că: c a v a n u l ŭ lingureĭ remase pentru totdéuna întipăritŭ în spatele S a r c e ĭ, ér' códa lingureĭ s'a prefăcutŭ în códa S a r c e ĭ, pentru că pênĕ atuncĭ S a r c e l e eraŭ fără códă.

S a r c a începù a sărì în colo și'n cóce, a strigà și a se clătinà, că dóră-ĭ pică lingura prefăcută în

---

[1]) N u n t a în unele părțĭ ale Transilvanieĭ și Ungarieĭ se numesce „o s p ĕ ț ŭ“.

códă. Dar' înzădar! nicĭ pênĕ în ḑiua de astă-ḑĭ nu ĭ-a maĭ picatŭ códa, de şi bate ne'ncetatŭ dintr'ênsa. [1])

III.

Românïĭ din ţinutulŭ Şomcuteĭ marĭ, în Ungaria, istorisescŭ:

Unŭ omŭ s'a dusŭ odată într'o pădure domnéscă după lemne.

Étă că tocmaĭ când voĭà elŭ să-şĭ tae lemnele trebuincĭóse. vine gorniculŭ [2]), ĭĭ ĭa carulŭ cu boiĭ şi-ĭ mână la curtea domnéscă.

Omulŭ, ca celŭ cu paguba, după ce se scărpinâ puţinŭ în capŭ şi se maĭ sfătuì cu mintea, ce are de făcutŭ, se duse în urma gorniculuĭ, tremurândŭ de frică din pricina pedepseĭ, ce socotĭà că-lŭ aştéptă.

Dar' când sosesce la curte, ce să védă?... unŭ ospĕţŭ mare ca acela de se duse vestea, şi'n locŭ să-lŭ pedepséscă, începură a-lŭ ospĕtà şi pre dênsulŭ.

Şi n'aveaŭ cum să nu-lŭ ospiteze, de óre ce mâncare erà destulă şi prea destulă, căcĭ aŭ fostŭ tăĭatŭ laviţele [3]) şĭ-aŭ fostŭ ucisŭ bancele. [4]) Éră socăciţele [5]) care de care se întreceaŭ cărândŭ apă cu cĭurulŭ şi tăindŭ lemne cu sapa.

Omuluĭ nostru încă ĭĭ puseră de mâncare într'unŭ bliduţŭ plinŭ plinuţŭ maĭ pênĕ pe fundŭ.

---

[1]) Com. de Dlŭ Gr. Crăcĭunaşŭ.

[2]) Gorniculŭ = pădurarĭulŭ.

[3]) Laviţele = laĭţele, după cum le numescŭ Bucovineniĭ. —

[4]) Bancele = scaunele.

[5]) Socăciţele = bucătăresele. —

Apoĭ îĭ deteră o linguriţă ca să'ntingă cu ea în zama de sorbitŭ.

Sătulŭ de-atâta ospĕţŭ domnescŭ se sculâ acuma omulŭ dela mésă, îşĭ înjugâ boiĭ la carŭ şi plecâ spre casă.

Pe drumŭ îlŭ însoţia şĭ-o Sarcă, care îĭ totŭ cântà.

Omulŭ nostru însă, sciindŭ din bĕtrânĭ, că cântecŭlŭ Sarceĭ nu e semnŭ bunŭ, o hîşiĭ câtŭ o hîşiĭ. Dar' Sarca totŭ Sarcă!... cu câtŭ erà maĭ desŭ hişiită, cu atâta cârîià maĭ tare.

Atuncĭ omulŭ se supĕrâ pe dênsa şi aruncâ în ea cu linguriţa ce-o aducea cu sine dela ospĕţulŭ celŭ domnescŭ; linguriţa se acăţâ de códa Sarceĭ, unde a remasŭ pênĕ în ḑiua de astă-ḑĭ.

Étă de unde şi pentru ce are Sarca códă aşa de lungă în forma uneĭ linguriţe! [1])

IV.

La Românii din Bucovina încă aflămŭ următórele despre Ţarcă.

A fostŭ odată unŭ omŭ la nunta unorŭ tinerĭ împĕraţĭ din ḑilele vechĭ.

Cum şĭ-a petrecutŭ elŭ la nunta aceea şi ce a maĭ făcutŭ nu vĕ potŭ spune. Atâta numaĭ că s'a întorsŭ a casă c'o linguriţă de cuţitoriŭ [2]), ce se vede că a căpĕtat'o în darŭ dela socriĭ ceĭ marĭ. Éră după ce

[1]) Acésta legendă mĭ-a com. Dlŭ E. Popŭ.

[2]) In unele locurĭ se ḑice cusitoriŭ.

a sositŭ a casă s'a pusŭ la mésă și a începutu a mâncà nisce zamă ferbinte.

Étă că, tocmaĭ pe când sorbĭà elŭ maĭ bine și maĭ cu gustŭ, vine la densulŭ o Ţ a r c ă si începe și ea a cere de mâncare.

Dar' omulŭ, năcăjitŭ fiindŭ dela nuntă, unde pe semne nu prea avuse timpŭ să mânânce multŭ, se mâniâ fórte și asvèrlì cu lingura cea de c u ţ i t o r ĭ ŭ după Ţ a r c ă, care pe atuncĭ nu avea códă. Lingura împĕrătéscă se implântâ cu g a v a n u l ŭ în spatele Ţ a r c e ĭ éră códa lingureĭ atârnâ înapoĭ. Și fiindŭ că zama aceea erà din nisce carne grasă de óie, sburândŭ Ţ a r c a se sleì sĕulŭ, și a remasŭ lingura acolo. De atuncĭ are Ţ a r c a códă lungă și pestriţă, pentru că unde a apucatŭ odată a se sleì sĕulŭ pe códa lingureĭ, albŭ a remasŭ, ér' unde nu, negru a remasŭ. [1])

V.

Alţĭ Românĭ, totŭ din Bucovina, maĭ istorisescŭ despre Ţ a r c ă încă și următórea legendă:

Ḑice că dintru începutŭ Ţ a r c a n'a fostŭ pasere ca acuma, ci ea a fostŭ c h e l ă r i ţ ă la unulŭ dintre birturile cele maĭ marĭ și maĭ cercetate de óspeţĭ pe timpulŭ acela.

Dar' fiindŭ ea ca și orĭ care altă fétă de pănura eĭ, fórte îndrăsnéţă, sărindŭ înaintea tuturora și legându-se ca scaĭulŭ de óĭe maĭ de fie-care óspe tênĕrŭ și

[1]) Cred. Rom. de pe lângă Dorna, com. de Dlŭ P. Ursulŭ.

frumosu, care cercetà birtulu, pe lângă acéstа maĭ fiindŭ încă şi lungă de mână, înşalândŭ şi prădândŭ pre stăpânulu seu, Dumnedeŭ se supĕrâ amarŭ pe dênsa şi spre pedépsă o prefăcŭ într'o pasere. Şi de-atuncĭ apoĭ pasere a remasŭ pênĕ în dhiua de astă-dhĭ. Şi paserea aceea e Ţ a r c a.

Fiindŭ însă că Ţ a r c a, ca chelăriţă, erà deprinsă a sărì înaintea fie-căruĭ óspe şi a da de scire stăpânuluĭ seŭ, că écă acela şi acela vine la birtŭ, de-aceea ea şi acuma, când are să soséscă vre unŭ óspe la vre o casă, nu se póte răbdà de-a nu se duce maĭ nainte şi a însciinţa pre casenĭ prin cânteculŭ eĭ, că în scurtŭ timpŭ are să vie atare óspe la casa aceea. [1])

VI.

Pênĕ aicĭ legendele şi istorisirile Românilorŭ despre originea Ţ a r c e ĭ, despre colórea penelorŭ şi despre códa sa.

Credŭ însă că aicĭ este loculŭ să arătămŭ şi acea împrejurare, că cele dóue istorisirĭ penultime nu se potŭ considerà ca „l e g e n d e“ în adevĕratulŭ înţelesŭ alŭ cuvêntuluĭ, ci după cum m'am încredinţatŭ, ele sunt numaĭ nisce epilóge ale unorŭ poveştĭ, epilóge, carĭ se istorisescŭ în genere în persóna ântâia.

Epilóge de acestea întimpinămŭ noĭ în poveştile române nu numaĭ despre paserĭ, ci şi despre alte animale, ba chiar şi despre ómenĭ.

---

[1]) Com. de Dlŭ Orestŭ Lujanŭ.

Maĭ fie-care istorisitoriŭ séŭ povestitoriŭ încheie legendele sale c'unŭ epilogŭ sarcasticŭ, în care figuréză, afară de paserĭ séŭ alte animale, şi unele persóne locale, însemnate prin vre unŭ defectŭ corporalŭ séŭ şi spiritualŭ, carĭ sunt prea bine cunoscute tuturorŭ ascultătorilorŭ.

Unŭ esemplu:

„Intorcêndu-mĕ dela cutare şi cutare nuntă — încheie povestitoriŭlŭ povestea sa — cu vr'o câte-va plăcinte calde, mĕ întâlniĭ cu cutare. Eŭ mâniosŭ, că prea multŭ mĕ cincăesce, luaĭ o plăcintă, ĭ-o trântiĭ în capŭ, şi de-atuncĭ a remasŭ p l e ş u v ŭ. Maĭ în cóce mĕ întâlniĭ cu cutare. Acesta vĕḑêndu-mĕ că rodŭ unŭ cĭolanŭ, ce-lŭ căpĕtasemŭ şi eŭ dela nuntă, cerŭ să i-lŭ daŭ luĭ. Eŭ năcăjitŭ, apucŭ cĭolanulŭ, îlŭ trântescŭ de picĭorulŭ luĭ, şi . . . écă pĕcatulŭ! omulŭ, pentru unŭ cĭolanŭ, a remasŭ şi astă-ḑĭ schiopŭ."

Ce se atinge însă de epilogulŭ despre Ţ a r c ă trebue să scimŭ că elŭ nu este localŭ, ci universalŭ, pentru că, după cum am vĕḑutŭ, se află nu numaĭ la Românii din Bucovina, ci şi la ceĭ din Transilvania şi Ungaria, şi este fórte probilŭ că se va fi aflândŭ şi'n celelalte părţĭ locuite de Românĭ.

Prin urmare, după părerea mea, trebue să aĭbă epilogulŭ acesta şi óre care însemnare...

VII.

Am amintitŭ maĭ susŭ, că Ţarca prin cânteculŭ seŭ prevestesce sosirea unorŭ óspeţĭ la casă, în apropierea căreia cântă.

Acésta credință este fórte lățită nu numaĭ în Bucovina, ci și'n celelalte țerĭ locuite de Românĭ.

Româniĭ din Ungaria, și'ndeosebĭ ceĭ din ținutulŭ Șomcuteĭ-marĭ credŭ că, dacă se pune Țarca pe vêrfulŭ caseĭ și face figurĭ cu códa eĭ cea lungă, atuncĭ prevestesce că vor sosì óspețĭ. Și'n care parte e întórsă cu códa, dintr'acolo vor sosì óspețiĭ.

La acésta ocasĭune, maĭ alesŭ Româncele, ḑicŭ Țarceĭ:

Veste bună Sarcă!
Dacă e de bine
Adă-o la mine,
Dacă e de reŭ
Du-o la birăŭ! [1]

Când *s ă r c u e s c e*, adică când câută *S a r c a*, spunŭ Româniĭ din Transilvania, că prevestesce venirea unuĭ óspe séŭ a uneĭ veștĭ, și'n cotro îĭ este códa întórsă, dintr'acolo va venì vestea séŭ óspele.

Auḑindu-o românulŭ transilvănĭanŭ sărcuindu în apropierea caseĭ sale, ḑice:

Hir [2] bunŭ Sarcă,
Hir bunŭ Sarcă!
De-ĭ de bine
A [3] la mine,
De-ĭ de reŭ
De capulŭ tĕŭ! [4]

---

[1]) Com. de Dlŭ E. Popĭ.
[2]) Hir cuv. ung. însémnă veste.
[3]) A = adă. La Româniĭ din Transilvania se află forte adeseorĭ asemene prescurtărĭ.
[4]) Com. de Dlŭ Gr. Crăcĭunașŭ. —

„Şederea Ţarceĭ pe vêrfulŭ acoperemêntuluĭ caseĭ — ḑice Wilhelm Schmidt în cartea sa despre datinele şi credinţele române, — însemnéză sosire a unorŭ óspeţĭ“ [1])

Românii din Banatŭ, şi anume ceĭ din ţinutulŭ Ohaba-mătniculuĭ şi de prin împrejurime, spunŭ că atuncĭ când cĭoräesce vre o Cĭorcobară lângă o casă séŭ lângă vre unŭ omŭ, trebue să vestéscă ce-va. De-aceea românulŭ, ce-o vede şĭ-o aude, ḑice:

De veĭ grăì de bine
Să fie de mine,
De veĭ grăì de reŭ
Să fie de capulŭ têŭ! [2])

Asemenea credŭ şi Românii din Bucovina. Aceştia încă spunŭ, că dacă cântă Ţarca de'naintea uneĭ case, séŭ pe unu parŭ, căseniĭ în scurtŭ timpŭ după acésta vor căpĕtà óspeţĭ şi adică din partea aceea, din cotro bate Ţarca cu códa.[3])

Ba! credinţa acésta o întâlnimŭ şi la Românii din Muntenia.

Etă ce ni spune Dlŭ G. Dem. Teodorescu despre dênsa:

„Coţofana, — adică Ţarca, — cântândŭ pe parŭ, dă de scire că va venì o rudă séŭ că o veselie séŭ o mésă aştéptă în ḑiua aceea pe celŭ ce a auḑit'o orĭ a veḑut'o.[4])

---

[1]) Op. cit. p. 21.
[2]) Com. de Dlŭ I. Stoĭcescu.
[3]) Credinţă fórte lăţită în Bucovina.
[4]) Incercărĭ critice asupra unorŭ credinţe, datine şi moravurĭ. Bucurescĭ. 1872. p. 92.

Cum că paserea acésta prevestesce sosirea unorŭ óspeţĭ séŭ a uneĭ veştĭ, se vede încă şi din următorĭulŭ blăstĕmŭ:

„Nu maĭ vine, veni-ar numele pe cĭorĭ şi pe coţofene![1])

Maĭ departe credŭ Românĭĭ, că dacă-lŭ întimpină pre cine-va Ţărcĭ cârîindŭ, séŭ îlŭ însoţescŭ pe cale, însemnéză unŭ casŭ de mórte între némurile cele maĭ apropiate.[2])

Când cântă Ţarca în apropierea uneĭ case însemnéză de multe orĭ şi lucru reŭ, pentru că ea cântă şi a peritură.[3])

Aceste credinţe din urmă se vĕdŭ încă şi din legenda Românilorŭ din Ungaria arătată maĭ susu.

VIII.

Afară de acestea, după cum credŭ Românĭĭ, maĭ prevestesce Ţarca şi schimbarea timpuluĭ şi a unorŭ eveniminte.

Aşa ni se spune la ţéră că érna, când se strîngŭ multe Ţărcĭ la olaltă şi strigă tóte de-odată şi facŭ larmă mare, prevestescŭ o fortună mare de omĕtŭ cu vêntu viscolitorĭŭ.[4])

Dacă în ḑorĭ de ḑi sbóră numaĭ o Ţarcă din cuibu, putemŭ sci, că de bună samă va să plóie; ér'

---

[1]) G. Baronzi. Opere complete. Limba română şi tradiţiunile eĭ. Brăila. 1872. p. 86. —

[2]) W. Schmidt. op. cit. p. 21.

[3]) Cred. Rom. din Frătăuţiĭ-vechĭ.

[4]) Cred. Rom. din Căndrenĭ, com. de Dlŭ P. Ursulŭ.

dacă esŭ amêndóue putemŭ fi liniscițĭ, căcĭ va fi vreme bună. [1])

Când are să se nască vre o fómete mare, atuncĭ Țarcile desfacă păpușoiĭ de pe térine și le mânâncă tóte grăunțele, lăsândŭ cĭocălăiĭ goĭ. [2])

IX.

Maĭ departe, credŭ Româniĭ, că crieriĭ și ficatulŭ Țarceĭ uscate bine și pisate pênĕ ce se facŭ ca făina, dacă se punŭ cuĭ-va în mâncare, aceluĭ omŭ i se ĭa odihna; acela n'are stare și alinare, n'are casă nicĭ mésă, ci âmblă ca și Țarca de icĭ colea, căcĭ i se strică mintea. [3])

Economiĭ, ce se ocupă cu stupăritulŭ, credŭ că primăvéra, când stupiĭ sunt aprópe de a se scóte afară, e bine a înpușcà o Țarcă, a o frige și a o pune sub coșnița stupuluĭ. Făcêndŭ acésta, credŭ eĭ, că stupulŭ sub care s'a pusŭ Țarca friptă va roì maĭ de multe orĭ, va adunà o mulțime de mĭere, maĭ pe scurtŭ că va fi în tótă privința fórte bunŭ. [4])

Caiĭ, ce sunt aprinșĭ și tușescŭ fórte tare, se vindecă în următorĭulŭ chipŭ. Româniĭ prindŭ adică o Țarcă și facŭ unŭ focŭ bunŭ în cuptĭorĭŭ; după ce foculŭ arde bine și se scotŭ cărbuniĭ afară, eĭ aruncă Țarca în lăuntru șĭ-o lasă acolo pênĕ se face tótă scrumŭ.

[1]) I. Schinteia. „Scrisórea unuĭ plugarĭŭ către redactorŭ", publ. în „Ședetórea" an. I. Buda-Pesta. 1875. p. 47.

[2]) Cred. Rom. din Ilișescĭ, com. de V. Ungurénŭ.

[3]) Cred. Rom. din Transilvania, com. de Dlŭ Gr. Crăcĭunașŭ.

[4]) Com. de Dlŭ E. Popŭ.

Atuncĭ o scotu afară, o pisază bine şi apoĭ, amestecândŭ făina acésta cu sementă de Stege (lat. Rumex acutus L.) o daŭ cailorŭ aprinşĭ ca s'o mânance.

Prin acésta procedură, credŭ eĭ, că caiĭ bolnavı în scurtŭ timpŭ se vindecă şi nu tuşescŭ maĭ multŭ.[1])

Ţarca, după cum spunŭ Românii din satulŭ Oprişenĭ séu Panţirĭ din Bucovina, e bună de lécu şi în contra turbăcĭuneĭ.

Omulŭ, care voesce să aĭbă unŭ lécŭ fórte bunu în contra turbăcĭuneĭ viteloru, prinde o Ţarcă vie, éră dacă nu se póte prinde vie, apoĭ o înpuşca. Nainte însă de-a o prinde face unŭ focŭ bunŭ în cuptorŭ, şi după ce focul s'a potolitŭ, aruncă Ţarca vie séŭ mórtă, cum este, în cuptorĭu, şĭ-acolo o lasă apoĭ pênĕ ce arde şi se face tótă cenuşă. După acésta scóte cenuşa eĭ afară, o strînge bine într'unŭ vasŭ anumitŭ, şi când se întêmplă vre o nenorocire, când turbă vre o vită, ĭeŭ cenuşă de acésta şi, amestecându-o cu apá, o daŭ viteĭ bolnave s'o bee, turnându-ĭ totodată leşie de acésta şi prin urechĭ; şi dacă vita nu-ĭ sburată cu turbăcĭunea, se vindecă de grabă, éră daca e sburată cu turbăcĭunea, nu se maĭ póte vindecà, de s'ar face cu dênsa orĭ şi ce s'ar face.[2])

Maĭ departe se ḑice, că Ţarca arsă, pisată şi data în tărîţe, e bună de orĭ şi ce felĭŭ de durere ar avè vitele în nuntru. Dacă nu se vindecă de acésta, de nemică alta nu se vindecă, dóră numaĭ de cuţitŭ.[3])

[1]) Datine rom. din unele părţı ale Bucovineĭ.

[2]) Dict. de Iacobŭ Popovicĭŭ, românŭ din Oprişenĭ.

[3]) Dict. de V. Flocea din Câmpulungŭ.

Éra-şĭ e datină în unele părţĭ ale Bucovineĭ de a prinde séŭ a înpuşcà câte o Ţarcă şi a o pune apoĭ în grajdiurile, în carı staŭ vitele, séŭ a o restignì pe păreţiı grajdiurilorŭ, ca să nu se apropie Ucidă-lŭ crucea de vite şi să le muncéscă. Spiritulŭ necuratŭ nu se póte învoì cu Ţarca, se teme de dênsa. Grajdĭulu, unde se află vre o Ţarcă acăţată, e curatŭ. [1])

Acésta datină şi crediuţă se vede că e fórte respândită pintre Românii din Bucovina, pentru că şi eŭ am vĕḑutŭ la maĭ multe grajdiurì câte o Ţarcă aninată.

X.

Orĭ cuĭ îĭ este cunoscutŭ, că Ţarca e o pasere fórte neastêmpĕrată.

Românulŭ ţeranŭ, aĭ căruĭ ochı fórte agerĭ nu perdŭ nemicŭ din vedere, observândŭ acésta şi vĕḑêndŭ că mulţĭ dintre semeniĭ seĭ poşedŭ câte ce-va din însuşirile acesteĭ paserĭ, nu se potŭ rabdà de a nu-ĭ batjocurì poreclindu-ĭ „Ţarcă“.

Astfelŭ pre bărbaţiĭ lungĭ în picĭóre, cariĭ mergŭ prea iute şi totŭ sarŭ în colo şi’n cóce, românulŭ îĭ numesce „Ţărcoĭ“ séŭ „Sărcoĭ“ şi „Ţarcă“ séŭ „Sarcă“.

Asemenea şi pre femeile limbute, cărora li âmblă gura prea desŭ, le poreclescŭ „Ţarcı“ şi se ḑice că „li âmblă gura ca şi la Ţărcĭ“ [2]), séŭ după

[1]) Dict. de I. Popovicĭŭ şi V. Flocea.

[2]) Com. de Dlŭ Gr. Crăcĭunaşŭ şi E. Popŭ, şi dict. de S. Francu.

cum spunŭ Românii din Muntenia „I i merge gura ca la o Coţofana“. [1])

Maĭ departe merită a fi însemnatŭ că ómeloru ce se lasă a fi prea multŭ poftiţĭ, rugaţĭ, li se spune că „se coţofănescŭ“. Adeseorı audimŭ pre Românii din Bucovina dicêndŭ: „nu te coţofănì atâta!“ adică: nu te lăsà a fi multŭ îmbiatŭ, nu te lăsà multŭ poftitŭ, rugatŭ, îndemnatŭ...

Numele „Coţofană“, după câtŭ sciŭ eu, nu este cunoscutŭ poporuluĭ românu din Bucovina, dar' verbulu coţofăni este fórte respânditŭ. Dovada despre acésta, afară de vorba de tóte dilele avemŭ şi următórele versurĭ, pre carĭ le reproducemu dintr'o satiră poporană despre ţiganĭ, culésă în satulŭ Candrenı:

Pênĕ erà cióra bórză
Totŭ venia la noĭ la varză,
De când s'a coţofănitŭ
Nicĭ la curechiŭ n'a venitŭ. [2])

Maĭ rarŭ se aude verbulŭ „sărcăì“ cu înţelesulŭ de: a cântà.

XI.

E de mirare că poporulŭ, fără să fi âmblatŭ la scólă, fără să fi învĕţatŭ carte, scie şi aceea, că Ţarca se ţine de genulŭ Cióreloră.

Étă cum o esplică elu acésta!

---

[1]) Com. de Dlŭ P. Ispirescu.

[2]) Din colecţiunea mea inedită.

— Ţ a r c a e făcută din C ĭ ó r ă, din némŭ de C ĭ ó r ă, pentru că sună la glasŭ ca şi C ĭ ó r a, atâta numaĭ că are códă maĭ lungă şi e pestriţă la pene.

Ba! sunt multe semne, carĭ nĭ-arată, ca Românii maĭ ântâiŭ şi ântâiŭ vor fi numitŭ paserea acésta „C ĭ ó r ă“, după cum se numesce ea până şi'n ḑiua de astă-ḑĭ în ţinutulŭ Haţeguluĭ din Transilvania [1]), apoĭ „C ĭ ó r ă“ în compusăţiune cu cuvêntulŭ „b a r ă“ precum se usitéză la Românii din Banatŭ în „C ĭ o r o b a r ă“, séŭ „C ĭ o r c o b a r ă“, şi abia numaĭ maĭ pe urmă aŭ începutŭ a o numì S a r c ă şi Ţ a r c ă.

Dovadă cum că Românii vor fi numitŭ maĭ ântâiŭ şi'ntâiŭ paserea acésia C ĭ ó r ă, C ĭ o r o b a r ă şi C ĭ o r c o b a r ă, avemŭ pe de-o parte, pe lângă fragmentulŭ de satiră, arătatŭ maĭ susŭ, încă şĭ-o anecdotă poporană, éră pe de altă parte vr'o câte-va numirĭ de localităţĭ din România, precum şi cuvêntulŭ „C ĭ o r o b o r ŭ“, despre care cuvêntŭ se póte ḑice cu tótă siguranţa, că nu e numaĭ de erĭ de-alaltă erĭ inventatŭ, ci elŭ trebue să fie fórte vechiŭ, de óre ce îlŭ întâlnimŭ nu numaĭ în Bucovina, ci şi'n celelalte ţerĭ locuite de românĭ.

Anecdota din cestiune e cea următóre:

„Ḑice că aŭ fostŭ odată doĭ ómenĭ, carii întâlnindu-se într'unŭ locŭ şi vêḑêndŭ o C ĭ o r c o b a r ă, unulŭ dintre dênşiĭ ḑise cătră celalaltŭ: Uite, mĕ, A l b a! că e maĭ multŭ albă decâtŭ négră; éră celalaltŭ îĭ respunse: — „Minţĭ, mĕ, că-ĭ N é g r a nu A l b a! că e maĭ multŭ négră decât albă.“

[1]) Com. de Dlŭ N. Densuşanŭ.

„Şi totŭ aşa, unulŭ: ba că e maĭ multŭ albă, éră celalaltŭ: ba că e maĭ multŭ négră, nu numaĭ că se certară între olaltă, ci, dela unŭ timpŭ, începură a se şi bate şi se bătură grozavŭ, căcĭ nicĭ unulŭ nu voĭ să lese după celalaltŭ.

„Éră după ce s'aŭ bătutŭ bine, după ce s'aŭ scărmănatŭ cum se cade, se despărţiră şi se duseră fiecare în drumulŭ seŭ.

„La unŭ anŭ de ḑile, după acésta ne'nţelegere, cértă şi bătae, întâlnindu-se ómeniĭ noştriĭ éră-şĭ la unŭ locŭ şi dându-şĭ bună ḑiua, după obiceĭŭ, ḑise unulŭ dintre dênşiĭ:

— „Sciĭ, meĭ frate că proştĭ maĭ fuserămŭ noĭ anŭ, că ne băturămŭ pentru o Cĭorcobară.

La ce celalaltŭ respunse:

— „Că ḑeŭ, meĭ frate, tare reŭ am făcutŭ!

— „Şi veḑĭ, frate! — ḑise éră-şĭ celŭ dintâĭŭ, — totŭ eŭ am avutŭ dreptate, că Cĭorcobara e maĭ multŭ négră decâtŭ albă!

— „E'n lasă, lasă, frate, tóte la o parte, — ḑise celalaltŭ, — că eŭ sciŭ prea bine că Cĭorcobara e cu multŭ maĭ albă decâtŭ négră!

„Apoĭ totŭ aşa şi de astă dată, ne voindŭ nicĭ unulŭ nicĭ altulŭ să lese dintre ale sale, începură éră-şĭ a se bate ca şi'n anulŭ trecutŭ, şi numaĭ după ce se batură bine se despărţiră şi se duseră de unde aŭ venitŭ.“ [1]

---

[1]) Com. de Dlŭ Iónŭ Stoicescu.

Acésta anecdotă din Banatŭ, care se istorisesce în regulă la doĭ ómenĭ, ce nu se potŭ nicĭ când învoì în vorbă, carĭ sunt fórte ţinacĭ şi nicĭ unuluĭ nu voesce nemică să lese dintre ale sale, credŭ eŭ că a datŭ apoĭ nascere ḑicaleloru „b a e a l b ă“, „b a e n é g r ă“, séŭ „b a e l a e, b a-ĭ b ă l a e“, séŭ „n i c ĭ e l a e, n i c ĭ b ă l a e“, carĭ în timpulŭ de faţă sunt forte respândite pintre românĭ, şi se aplică în genere atuncĭ, când pre unŭ omŭ nu-lŭ poţĭ înduplică la nicĭ unŭ lucru, când nicĭ într'unŭ modŭ nu-lŭ poţĭ scóte dintre ale sale.

Cuvêntulŭ „C ĭ o r o b o r ŭ“ s'a păstratŭ nu numaĭ în vorba de tóte ḑilele, ci încă şi'n proverbulŭ:

Ce-atâta cĭoroborŭ
Pentru unŭ toporŭ!

care e sinonimŭ cu altŭ proverbŭ, anume:

Ce-atâta sfadă
Pentru o bardă!

carĭ proverbe se aplică în genere ómenilorŭ, ce se cértă pentru unŭ lucru de nemică.

Éră numirile de localităţĭ, carĭ le cunoscŭ eŭ pênĕ acuma, sunt acestea:

C ĭ o r o b e s c ĭ, locuinţă isolată în judeţulŭ Doljŭ, plaĭulŭ Amaradie;

C ĭ o r o b o r e n ĭ, satŭ în judeţulŭ Mehedinţĭ, plaĭulŭ Blahniţă; şi:

C ĭ o r o b o r e n ĭ, lacŭ lângă satulŭ cu asemenea numire. [1])

Decĭ, dacă vom discompuné acuma numirea „C ĭ o r o b a r ă“ séŭ „C ĭ o r c o b a r ă“, căpĕtămŭ dóue cuvinte şi anume: C ĭ ó r ă séŭ C ĭ o r c ă şi b a r ă.

Cuvêntulŭ primŭ însemnéză o pasere din genulŭ C ĭ ó r e l o r ŭ, care cu timpulŭ s'a prefăcutŭ din C ĭ ó r ă în C ĭ o r â c ă [2]), C é r c a [3]), C ĭ ó r c ă, S a r c ă, Ţ é r c ă [4]) şi în urmă Ţ a r c ă.

Al doilea cuvêntŭ e „b a r ă“. Acesta, câtŭ e la cunoscinţa mea, în timpulŭ de faţă nicăirĭ nu se'ntrebuinţéză de sine stătătorĭŭ, ci numaĭ compusŭ cu cuvêntulŭ „C ĭ ó r ă“. Insemnânţa luĭ însă o aflăm destulŭ de bine şi fórte respicatŭ esplicată în proverbulŭ de maĭ susŭ:

Ce-atâta sfadă
Pentru o bardă!

Decĭ „b a r ă“, care la rêndulŭ seŭ se va fi formatŭ din cuvêntul „b o r“ séŭ viceversa, însemnéză atâta câtŭ: sfadă, cértă, strigătŭ, răcnetŭ, éră „C ĭ o r o b a r ă“ séŭ „C ĭ o r c o b a r ă“ însemnéză o pasere limbută, ce totŭ una strigă şi se cértă. Şi dacă vom luà

---

[1]) D. Frunḑescu. op. cit. p. 118. —

[2]) Cuvêntulŭ acésta s'a păstratŭ pĕnĕ astă-ḑĭ în maĭ multe numirĭ de sate din România. Veḑĭ Frunḑescu Dict. top. p. 117.

[3]) Veḑĭ cuv. acesta la A. T. Laurianŭ şi I. C. Massimŭ. Dicţionarĭulŭ limbeĭ române. p. 685.

[4]) I. C. Massimŭ. Glossarĭŭ. p. 164. —

bine séma, apoĭ Ţ a r c a într'adevĕrŭ e o pasere, ce nicĭ odată nu maĭ are stare şi alinare, ce totŭ una alérgă în colo şi'n cóce, strigă, bate din códă şi se cértă cu semenele sale.

Ce se atinge de cuvêntulŭ compusŭ „C ĭ o r o- b o r ŭ", apoĭ şi acesta însemnéză în timpulŭ de faţă sfadă, cértă. Eră dela „c ĭ o r o b o r ŭ" s'a formatŭ „c ĭ o r o b o r i r e", care maĭ târḑiŭ s'a transformatŭ în „c ĭ o r o v a i r e", şi care asemene însemnéză: a se certà, a se sfădì pentru nemicurĭ, a se disputà fără multă vivacitate.

Atâtŭ substantivulŭ „C ĭ o r o b o r ŭ", câtŭ şi verbulŭ „c ĭ o r o b o r ì" séŭ „c ĭ o r o v ă ì" esprimă de minune acţiunea de a se certà a doĭ séŭ maĭ mulţĭ ómenĭ, cariĭ unulŭ la altulŭ chiuescŭ, strigă, răcnescŭ ca C ĭ ó r e l e. [1])

In fine merită a fi însemnatŭ şi aceea, că numirea „C ĭ o r o b a r ă", care s'a păstratŭ şi'n versurile:

Cĭorobară, bară,
Fă-ţĭ codiţa scară! [2])

precum şi „C ĭ o r c o b a r ă", se află numaĭ la Româniĭ din Banatŭ.

Totŭ în Banatŭ se aflà pe timpulŭ Dacilorŭ şi o cetate anume: Z u r o b a r a, care astă-ḑĭ se numesce

---

[1]) I. C. Massimŭ. Glossariŭ. p. 164.

[2]) Com. de Dl. I. Trailă, prin Dl. At. M. Marienescu.

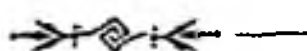
Timișóra[1]), éră nu tocmaĭ departe de aice se află și numirile de localitățĭ: Cĭorobescĭ și Cĭoroborenĭ.

Să fie óre acésta numaĭ o întêmplare?

Mie mi se pare că nu!

---

[1]) Gr. G. Tocilescu. Dacia înainte de Romanĭ. Bucurescĭ. 1880. p. 430 și 455.

G a i ț a.

I.

Dela începutulŭ luĭ Octoberŭ și pĕnĕ cătră finea luĭ Martie vedemŭ prin pădurile împĕnate cu bradĭ și prin dumbrăvĭ, dar' maĭ cu samă prin pădurile de stejarĭ, o pasere frumósă, cu pene roșiĭ-cenușiĭ, cu aripele pestriţe și cu unŭ cucuĭŭ pe capŭ, care c'unŭ neastĕmpĕrŭ fórte mare sbóră în colo și'n cóce căutându-șĭ nutreţulŭ, ce constâ din jirŭ, alune, castane, cireșe, pere, apoĭ din totŭ felĭulŭ de insecte și vermĭ, broscuţe, șopêrle, șerpișorĭ, ba chĭar și din óuele altorŭ paserĭ, însă maĭ alesŭ din g h i n d ă, din care causă se vede mutându-se ne'ncetatŭ dela o pădure de stejarĭ la alta.

Acésta pasere, care e așa de pricepută la capŭ, că scie a imitâ orĭ și ce sunete bizare: a mionâ ca mâţele, a sbĭerâ ca ĭedĭĭ, a cântâ ca alte paserĭ, ba de multe orĭ a repeţì chĭar și unele cuvinte omenescĭ, éră în sborulŭ seŭ a face o mulţime de figurĭ și schime comice, a se acăţărâ în tóte chipurile de ramurile arborilorŭ, se numesce de cătră Românĭĭ din Bucovina: G a i ţ ă, G a l i ţ ă [1]) și G h i n d a r ĭ ŭ; de cătră ceĭ

[1]) Numirea „G a l i ţ ă" am audit'o numaĭ în comuna Crasna, pe când celelalte sunt cu multŭ maĭ respândite în tóte părţile Bucovineĭ.

din Transilvania: Gaiţă [1]), Zaică, pl. Zaicĭ, masc. Zaicoĭŭ [2]), în unele părţĭ, însă numaĭ fórte rarŭ, Machĭaşŭ [3]) şi Mătieşŭ [4]); de către ceĭ din Ungaria: Zaică masc. Zaicoĭŭ [5]); de către ceĭ din Banatŭ: Zaiţă [6]); éră de cătra ceĭ din Moldova [7]) şi Muntenia: Gaiţă [8]), în vechime şi Gaică [9]) lat. Garrulus glandarius L. germ. der Heher oder Eichelrabe.

Totŭ de genulŭ acesteĭ pasere se maĭ ţine încă şi alta, care asemene se numesce de către Românĭ „Gaiţă". Aceea e Gaiţa-de-munte [10]), numită altmintrelea atâtŭ în Bucovina câtŭ şi'n Moldova [11]) Nucariŭ, lat. Nucifraga caryocatactes L. germ. der Nussknacker oder Tannenheher, Nussrabe.

II.

Despre una din aceste dóue paserĭ, şi anume despre cea dintâĭŭ, esistă la Românii din ţinutulŭ Şomcuteĭ-marĭ în Ungaria următórea legendă, care mĭ-a comunicat'o Dlŭ E. Popŭ:

---

[1]) Vedĭ: Vocab. de S. Petri; S. P. Barcianŭ şi G. Bariţiŭ et G. Munténŭ.

[2]) Com. de Dlŭ Gr. Crăciunaşiŭ.

[3]) Com. de Dlŭ E. Popŭ.

[4]) Com. de doĭ studinţĭ din Braşovŭ.

[5]) A. de Cihac. Dictionnaire. t. II. p. 514.

[6]) Com. de Dlŭ I. Stoĭcescu din Ohaba-mâtnicŭ.

[7]) V. Alecsandri. Opere complete. Poesiĭ t. VI. p. 56. —

[8]) B. Nanianŭ, op. cit. p. 96.

[9]) B. P. Hâşdeŭ. „Cuvinte din bětrunĭ". tom. I. p. 281.

[10]) A. de Cihac. Dictionnaire. t. II. p. 112.

[11]) S. Stamati. Vocab. p. 543.

Aŭ fostŭ odată ca nicĭ odată, că de n'ar fi nu s'ar povestì.

Aŭ fostŭ odată dóue fete vecine, carĭ se numĭaŭ una pre alta „s u r a t ă", adică s o r i ó r ă, prietină, pentru că ele, de cum s'aŭ cunoscutŭ, trăiaŭ fórte bine între olaltă.

De cĂnd s'aŭ trezitŭ şi s'aŭ cunoscutŭ, nu erà nicĭ o ḑi lăsata de Dumneḑeŭ, în care să nu se întâlnéscă... Nu odată le aflaĭ la unŭ locŭ povestindŭ óre întregĭ între olaltă despre unŭ felŭ séŭ altulŭ de lucrurĭ şi întêmplări de ale lorŭ.

Odată, între multe alte vorbe de ale lorŭ, una dintre aceste dóue fete, care se chiemà Z a i c ă, ḑise către surata sa:

— Scii ce, surată draga! eŭ am visatŭ ca voĭu fi pasere... Ba! tocmaĭ în visu eram o pasere óre cum nu aşa frumósă, însă scia n a cântà în maĭ multe forme, pare că sciam a cântà ca multe alte paserĭ, apoĭ sciam a latrà ca cânele, a sbierà ca caprele, a rânchezà ca caiĭ,... şi multe am maĭ visatŭ că sciam eŭ face, despre care acuma nu-mi maĭ potŭ aduce aminte...

— Veḑi, surată draga! — respunsă ceealaltă fétă, care se numia T u r t u r i c ă, — eŭ încă tocmaĭ acesta visŭ l-am avutŭ, ca şi tine... Acuma, nu sciŭ ḑeŭ, că cu care dintre noĭ se va împlinì ceea ce am visatŭ amêndóue!...

Atuncĭ cele dóue fete se remăşiră, ca aceea, care se va sculà maĭ deminéţa, să fie paserea cea cântărétţă în maĭ multe chipurĭ.

După acésta se jurară amêndóue suratele pe acelu remasŭ, că-lŭ vorŭ ţinè cu cea maĭ mare acurătéţa.

Éta că vine séra!.. Amêndóue suratele se culcară de-odată, fie-care fiindŭ fórte îngrijita de ceea ce avea să se întêmple în scurtu timpŭ.

Z a i c a, îndată ce s'a culcatŭ a adormitu numaĭ decâtu, ca şi când ar fi fărmecat'o cine-va séŭ ĭ-ar fi datŭ ce-va de beutu, éră T u r t u r i c a cugetà în sine că ar fi bine sa nu dórma de locu pênĕ în ḑori de ḑi, când apoi ea va fi aceea ce va câştigà remăşagulu.

Z a i c a dormì dusă pênĕ catră deminéţă, éră colea când a începutu a se revarsà de ḑiuă, auḑindu din tóte parţile cocoşii cântându, se trezì numaĭ decâtu... Ea erà acuma satulă de somnu, deci putea să nu adórma mai multŭ pênĕ ce se va face ḑiuă.

Biata T u r t u r i c a însa s'a luptatŭ cu somnulu pênĕ cătra meḑulu nopţii. . Ba! erà acuma maĭ aprópe de ḑiuă, când somnulu o furâ fara de veste şi adormì dusa, ca şi când n'ar fi dormitu mai multe nopţĭ după olaltă.

Éca numai, când se aratară zorile de după culmile délurilorŭ, dâudu-ne de scire că şi sórele nu e departe, Z a i c a erà acuma susŭ şi înca prefacuta într'o pasere frumósa, tocmai dupa cum s'a fostŭ visatu, şi scia acuma cântà ca multe paseri, aşĭ schimbà glasulŭ în maĭ multe chipuri, dupa cum adică auḑise ea maĭ nainte.

Sórele se'nalţase demultŭ pe cerŭ... Ómeniĭ demultu se sculară 'şi se înprasciară în tóte parţile la lucru, când éca! . de-odata şi biata T u r t u r i c ă

sare ca friptă dreptŭ în susŭ din așternutulŭ seu... Dar' ce folosu!... ea nu maĭ avea acuma nemică frumosŭ să audă;... păstoriĭ ișĭ scosese demultu vitele la păscĕtóre... Totu-șĭ, din întêmplare, audî și ea o babă mânându-șĭ repede vaca ca să ajungă pre văcarĭŭ, care acuma erà departe, și care mânându-o dicea: „pturrr! pturrr!"

Atuncĭ Turturica se prefăcù și ea în pasere, dar nu scià să cânte ce-va maĭ frumosŭ, ci numaĭ versulŭ babei, ce mânase vaca. De-aceea s'a supĕratŭ ea fórte tare, și de-aceea Turturica, căci ea într'o Turturică s'a fostŭ prefăcutŭ, pênĕ și în diua de asta-dĭ e maĭ multŭ supĕrata, decâtŭ cu voe bună.

Nu așa însă este Zaica. . Acésta totdéuna e veselă și binedispusa... Cântă maĭ în totŭ minutulu cum ĭi vine la gură... Sare în colo și'n cóce și alérgă din pădure în padure... Strigă și face o mulţime de figurĭ prin aerŭ... Se acaţară în totu felulu de arbori... Maĭ pe scurtu totdéuna e binedispusă și voĭósa, căci a câștigatŭ remășagulu!

III.

Altă legenda, a Româniloru din Bucovina, care se referesce în genere la tóte Gaiţele și care mi-a istorisit'o Tóderŭ Iliuţŭ, românŭ din satulŭ Crasna, sună precum urméza:

Gaiţele, după cum istorisescŭ Româniĭ din unele părţĭ ale Bucovineĭ, aŭ avutŭ dintru începutŭ împĕratulŭ lorŭ, care le stăpânĭà și se îngrijià de densele, éră acuma nu aŭ împĕratŭ. Acésta a fostŭ adica

aşa, că odată, nu sciu acuma din care pricină, aŭ începutŭ ele între ele a se certà şi nu se puteaŭ nicĭ decum împăcà. Vĕḑêndŭ ele dela unŭ timpŭ că nu se maĭ potŭ împăcà s'aŭ dusŭ la împĕratulŭ lorŭ şi s'aŭ rugatŭ ca acesta să le împace.

Impĕratulŭ, după ce a cercetatŭ cu de-amĕruntulŭ şi s'a încredinţatŭ care a fostŭ pricina certeĭ, lı-a făcutŭ dreptate. Insa după acésta s'aŭ născutu între dênsele dóue partiĭ, şi nicĭ după ce lı-a datŭ împĕratulŭ celŭ maĭ bunŭ sfatŭ, nu s'aŭ pututŭ învoĭ, ci aŭ începutŭ din noŭ care de care a strigà maĭ tare, după cum li-ĭ dată lorŭ să strige.

Impĕratulŭ vĕḑêndŭ acésta cérta şi desunire, a începutŭ a le blăstemà şi a le alungà pre tóte dela sine.

De-atuncĭ apoĭ, de când le-a blăstĕmatŭ şi le-a alungatŭ împĕratulŭ dela sine, nu âmblă maĭ multe Gaiţe la unŭ locŭ, ca alte paserĭ, ci numaĭ câte una, celŭ multŭ câte dóue. Şi totŭ de-atuncea aŭ remasŭ ele şi fără de împĕratŭ, căcĭ împĕratulŭ, ce l-au avutu, n'a voitŭ să scie maĭ multŭ nemică de dênsele.

IV.

Atâtŭ Românïĭ din Bucovina, câtŭ şi ceĭ din Banatŭ, şi anume din jurulŭ Ohaba-mâtniculuĭ [1]), spunŭ şi credŭ că Gaiţa scie nóue limbĭ, şi adică: a cucuceĭ, a rîndunele ĭ când acésta merge la culcuşŭ, a cĭóreĭ, a ţarceĭ, a ĭeḑilorŭ, a prepeliţeĭ

[1]) Com. de Dlŭ. Jónŭ Stoĭcescu.

a pupăzeĭ, a ganguruluĭ, a closceĭ când striga puiĭ şi a caluluĭ.

Acestea cântece le cântă ea totdéuna primăvéra, când începe a se luà omĕtulu, éră cum s'a luatú omĕtulŭ încetéza de cântatu. Ea peste anu cântă celŭ maĭ puţinŭ dintre tóte paserile. Totodată este ea şi cea maĭ tăinuitóre pasere pe timpulu acela când are óue, când clocesce şi scóte puĭ. [1])

Românii din unele ţinuturi ale Transilvanieĭ credŭ şi istorisescŭ, ca Zaica, adică Gaiţa, póte ca tóte paserile cântà, numai ca Cuculŭ nu. Din acésta causă apoi, pentru că nu este în stare să cânte ca Cuculŭ se spânzură si piere, adică se încléşta cu ghiarele de atare ramură de arbore, se slobóde apoi cu capulŭ în josu şi aşa remâne spânzurată pênĕ ce piere.

Uniĭ români afirmă chĭar, că aŭ aflatŭ o mulţime de Zaicĭ astfelŭ spânzurate.

Nu-i vorba ca unele Zaicĭ, dându-şi multă silinţa, potu cântà şi ca Cuculŭ... Acelea apoĭ firesce ca nu se spânzura, ci trăescŭ şi se înmulţescŭ.

Mai departe, ca dovadă cum că Zaica póte imità nu numai cântecculŭ paserilorŭ, ci şi strigătulu si sbératulŭ viteloru pre cari le-a vĕḑutu şi le-a auḑitŭ ea, istorisescu Românii din Transilvania, ca dacă unŭ pecurariu, care a perdutŭ vre unŭ edu, aude unde-va sberându ca edulu şi se duce la loculu unde se aude sbératulŭ şi nu afla edulu, susţine ca atare Zaică l-a înşalatŭ imitândŭ sbératulu eduluĭ perdutu. [2])

[1]) Istorisitŭ de V. Flocea.
[2]) Com. de Dlŭ Gr. Crăciunaşŭ.

Zaiça o întâlnimŭ şi'n cântecele poporane. Dovada despre acesta avemu urmatórea doină din Transilvania:

Cântă cuce când te-ĭ duce,
Că şi eŭ cuce m'oĭŭ duce,
In ţéră, cuce cu tine,
Că dóră mĭ-a fi maĭ bine.
Du-mĕ cuce 'ntr'a ta ţéră
Dóră-ĭ munca maĭ uşóră
Şi plata maĭ bunişóră.
Du-mĕ, cuce, de pe aicĭ
Unde-sŭ ḑilele maĭ micĭ
Şi ómeniĭ maĭ voĭnicĭ,
Că maĭ străinu de câtŭ mine
Nu e'n astă lume nime
Numaĭ mĭerla din pădure,
Mĭerla cea cu pene sure,
Mĭerla nu-ĭ străină tare,
Că-ĭ e cucu vĕrŭ primare,
Şi-ĭ e véra pupăza
Şi mătuşă Zaica. [1])

Românii din Bucovina, pe lângă cele ce le am aratatŭ maĭ susŭ, maĭ istorisescŭ încă despre Gaiţă ca, deosebitŭ că acésta pasere are darulu de-a imită orĭ şi ce sunetŭ bizaru, orĭ şi ce felĭu de strigătu, maĭ are şi unŭ cântecŭ óre cum placutŭ şi'nveselitoru. Decĭ când cântă ea cântecului acesta primavéra, atuncĭ e unŭ semnŭ că maĭ multŭ n'are să ninga, ci are să fie timpŭ bunŭ şi căldurosŭ. [2])

---

[1]) Com. de Dlŭ Gr. Crăcĭunaşŭ.

[2]) Dict. de Erm. N. Ghiuţă din Ilişescĭ.

Românii din comitatulŭ Satŭ-mare în Ungaria îndătinéză de-a porecli pre pruncii cei mici, carii nu se ştergŭ la gură, carii sunt băloşi şi zăbăloşi, Zaici.[1]

In fine Românii din unele părţi ale Transilvaniei spunu că Gaiţa e bună şi de lécŭ şi anume că inima ei vindecă cu siguritate pre ómeni de bubă, éră pre cai de suspinŭ. Dacă aşa dară unulŭ séŭ altulu voesce s'o întrebuinţéze trebue s'o înpusce întru una din cele dóue ḑile din urmă ale luĭ Mărţişorŭ. Dupa ce a înpuşcat'o i scóte inima şi o pune pe bubă séŭ o dă calului bolnavŭ în tăriţe, şi în urma acésta celu ce a fostŭ bolnavŭ îndată se vindeca şi pênĕ e lumea nu maĭ capĕta érà-şi bóla ce a avut'o.[2]

V.

Am ḑisŭ la începutŭ că Gaiţa s'a numitu în vechime şi Gaică. Acésta numire în timpulŭ de faţă nu mai esistă la poporŭ, dar' cum că va fi esistatu odată ni póte servi ca dovadă următórele numiri de localităţi derivate dela dênsa şi anume:

Găicéna, unŭ târguşorŭ, şi totu Găicéna, unŭ satŭ din judeţulŭ Tecuciu, plaiulŭ Berheciŭ.

După numele Gaiţă s'a numitu şi se maĭ numesce încă şi pênĕ în ḑiua de astă-ḑi o comună în judeţulŭ Ialomiţa, plaiulŭ Balta.[3]

[1]) Com. de Dlŭ E. Popŭ.
[2]) Com. de Dlŭ Gr. a luĭ I. Sima.
[3]) D. Frunḑescu op. cit. p. 202.

Berbecelulŭ.

I.

Sunt treĭ speciĭ de paserĭ, carĭ se ţinŭ de una şi aceea-şĭ familie, şi carĭ de cătră Românii din cele maĭ multe părţĭ ale Bucovineı se numescŭ „B e r b e c e ĭ“ sing. „B e r b e c e l ŭ“, şi anume:

B e r b e c e l ŭ - m a r e, numitŭ altmintrelea, însă numaĭ fórte rarŭ, B e r b e c u ţ ŭ şi T ă c ă i t ó r e [1]), de catră Romêniĭ din Moldova: L u p u l ŭ-v r ă b i i l o r ŭ [2]), de cătră ceĭ din Muntenia: L u p u l ŭ-v r ă b i i l o r ŭ, B e r b e c e l ŭ, C a p r a-d r a c u l u ĭ [3]), Ş o ĭ m u ţ ŭ [4]), F r a n c ĭ o c ŭ-m a r e [5]), şi S f r a n c ĭ o c ŭ-m a r e [6]), éră de cătră ceĭ din Banatŭ: S f e r c ĭ o c ŭ-g h e o ş ŭ [7]), lat. Lanius excubitor L. germ. der grosse Würger.

---

[1]) Tustrele numirile acestea sunt usitate în Bucovina. Cea maĭ respândită însă e „B e r b e c e l ŭ“.

[2]) Dr. Cihac. op. cit. p. 79. — şi com. de Par. I. Fotea.

[3]) B. Nanianŭ. op. cit. p. 92. „L u p u l ŭ - v r ă b i i l o r ŭ“ (Lanius excubitor) b e r b e c e l u l ŭ, capra-draculuĭ“. — S. S. Mihalescu.

[4]) A. de Cihac. Dictionnaire. t. II. p. 528.

[5]) Com. de Dlŭ Gr. Stefanescu.

[6]) Com. de Dlŭ N. Barbu.

[7]) Com. de Dlŭ Ios. Olariŭ.

Penele de pe spate ale Berbecelului acestuĭa sunt cenușiĭ; aripele și códa negre. Are unŭ ciocŭ conicŭ séŭ îndoitŭ ca unŭ micŭ cârligŭ la vêrfu. Elu este o pasere de o fire rea, cacĭ imitéză versulu paserilorŭ maĭ micĭ și maĭ slabe decâtu dênsulŭ, și astfelŭ înșalându-le la sine le prinde și le omóră. De-aice se vede apoĭ că-ĭ vine și numirea de „L u p u l ŭ-v r ă b i i l o r ŭ“ la poporulŭ românŭ din Moldova și Muntenia.

Româniĭ din Vicovulu-de-susŭ, satŭ în Bucovina, spunŭ că Berbecelulu acesta, după ce prinde paserile și le omóră, nu le mânâncă carnea, ca alte paserĭ răpitóre, ci numaĭ crieriĭ. De-ĭ adevĕratŭ acésta orĭ ba, nu sciŭ. Atâta sciŭ numaĭ, că nutrețulŭ luĭ de frunte sunt insectele pre carĭ prinḑêndu-le, le înplântă în mărăcinĭ și de acolo le mânâncă, rumpêndŭ câte o bucată din ele.

Ce se atinge de numirea T ă c ă i t ó r e, spunŭ Româniĭ din Frătăuțiĭ-vechĭ în Bucovina, că ea vine de-acolo, pentru că paserea acésta uneorĭ, când sbóră, tăcăesce cu cĭoculŭ ca și când s'ar lovì dóue scândurele de olaltă.

A dóua specie se numesce atâtŭ de către Româniĭ din Bucovina, câtŭ și de către ceĭ din Transilvania [1]: B e r b e c e l ŭ-m i c ŭ, de către ceĭ din Moldova: L u p u l ŭ-v r ă b i i l o r ŭ-m i c ŭ [2], éră de către ceĭ din Muntenia: F r a n c ĭ o c ŭ-m i c ŭ [3], și S f r a n c ĭ o c ŭ-

---

[1]) Com. de Dlŭ Gr. Crăcĭunașŭ.
[2]) Dr. Cihac. op. cit. p. 79.
[3]) Com. de Dlŭ Gr. Stefanescu.

m i c ŭ [1]), lat. Lanius minor L. germ. der kleine Würger.

Berbecelulŭ acesta se deosebesce de ceiŭ premergĕtoriu prin aceea, că e maĭ micŭ la faptură, şi penele de pe frunte i sunt negre.

A treia specie se numesce de către Românii din Bucovina: B e r b e c e l ŭ-r o ş i e t i c ŭ şi Ş o f r a n ŭ, de cătra ceĭ din Banatu S f e r c ĭ o c u-r o ş ŭ şi C o-d ă l b i ţ ă [2]), lat. Lanius collurio L. germ. der rothrückige Würger oder Dorndreher.

Penele de spate ale acestuĭ Berbecelŭ sunt roşietice. Acesta maĭ cu samă, dintre toţĭ semeniĭ seĭ e celu maĭ mare inimicŭ alŭ insecteloru. In apropierea cuibuluĭ seu nu odată se pote observà o mulţime de cărăbuşĭ şi alte insecte împlântate în spinii de arbori şi de măcieşĭ séŭ alţĭ tufarĭ.

Femeĭuscele tuturorŭ acestorŭ treĭ speciĭ de paserĭ se numescŭ de către Românii din Bucovina în regula B e r b e c i c ă pl. B e r b e c e l e. Când însă e vorba de tóte speciile acestea, atuncĭ se numescŭ îndecomunŭ B e r b e c e ĭ.

II.

Numirea C a p r a d r a c u l u ĭ e cunoscută şi Româniloru din ţinutulŭ Dorneĭ în Bucovina, însă nu sciŭ

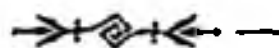
---

[1]) Com. de Dlŭ N. Barbu.

[2]) Com. de Dlŭ Ios. Olariŭ. Cu tóte însă că Dlŭ Olariŭ pe lângă numirea românéscă mĭ-a comunicatŭ şi cea technică latină, eŭ sunt de părere că numirea acésta nu se va fi atribuindŭ de către Românii din Banatŭ Berbeceluluĭ din cestĭune, ci maĭ de grabă alteĭ paserĭ şi anume uneĭa, a căre códă séŭ partea cea maĭ mare a codiĭ va fi de colóre a l b ă.

dacă ea se atribue B e r b e c e l u l u ĭ m a r e, ca'n Muntenia, orĭ alteĭ paserĭ.

Domuulŭ Petru Ursulŭ, cantorŭ bisericescŭ în Căndrenĭ, îmĭ scrie următórele cu privire la paserea ce pórtă numirea acésta, şi anume: „C a p r a-d r a c u l u ĭ e o pasere ce-va maĭ mică ca unŭ G r a u r ŭ, petrece numaĭ pe stâncele marĭ ale munţilorŭ. La pene e vênĕtă pestriţă şi pe spate cu puiuţĭ cafeniĭ. Cioculŭ vine ca la G r a u r ŭ. Cuibulŭ şi-lŭ face prin petriĭ.“

Rîndunica.

I.

Rîndunica, care ne anunţă multu dorita şi aşteptata primavéră, care de la sosirea şi pênĕ la departarea eĭ din ţerile nóstre, este unu óspe nedesparţitu şi fórte plăcutŭ ómenilorŭ, facêndu-şi cuibulu seŭ de comunu în podurile caselorŭ [1]), se vede că din cele mai vechi şi departate timpuri a fostŭ totdéuna întimpinată de cătră Românĭ cu eschiămarĭ de bucurie şi însufleţire, cum e şi'n ḑiua de astă-ḑi.

Multe şi'nteresante sunt datinele şi credinţele Românilorŭ despre dênsa. Şi póte că ea este unica pasere despre care poporulŭ românŭ a păstratŭ mai multe legende fórte frumóse, carĭ în fondu tóte tratéză despre unulu şi acela-şĭ obiectŭ, numaĭ modulŭ istorisirei lor este feliuritŭ.

Cea maĭ frumósă şi maĭ încântătóre dintre tóte legendele, câte le sciu eŭ şi câte vor maĭ fi esistândŭ, despre carĭ încă n'am cunoscinţă, este fără îndoélă „Legenda rîndunelei" compusă în versuri de

[1]) Pre acelea speciĭ de Rîndunele, carĭ îşĭ facŭ cuĭburile sub streşinele caselorŭ şi prin malurile apelor şi despre carĭ voiŭ vorbì maĭ josŭ, le numescŭ Românii din Bucovina „Lăstunĭ" şi „Lostunĭ".

regele poeţiloru noştri Dlŭ V. Alecsandri.[1]) Acésta legenda ar trebuì şi trebue sa-ı fie cunoscuta fie-căruĭ Românŭ adevĕratŭ. Decĭ nu voıu să mĕ oprescŭ multŭ la dènsa. Voıu reproduce însa alte legende ale Rîndunelei, pre carĭ le-am auḑitŭ eŭ în Bucovina şi carı, în compărare cu cea de maĭ susŭ amintită, credŭ ca vor formà unŭ obıectŭ fórte înteresantŭ şi totŭ odată placutŭ pentru fie-care cetitorıu, éră maĭ alesŭ pentru literaţiĭ românĭ, carĭ se ocupă cu studiulŭ datinelorŭ, credinţeloru şi a mitologieĭ daco-române.

II.

Prima legendă a Rîndunelei, istorisita de Catrina Racolţa, româncă din satulu Calafindescĭ, suna precum urméza:

A fostŭ odată o fétă, căreĭa, murindu-ĭ părinţiĭ, nu ĭ-a remasŭ altá moscenire de la dênşiı, decâtŭ numaĭ o turmă de oĭ şi unŭ căţelŭ.

Intr'o ḑi... ce-ĭ vine feteĭ acesteıa în minte?... se'mbracă în haĭne bărbătescĭ, ĭe oile şi căţelulŭ cu dênsa şi se duce într'unŭ munte. In muntele acela, mergêndŭ ea cu oile şi cu căţelulŭ totŭ maĭ nainte, totŭ maĭ departe, étă că de la unŭ timpŭ se întâlnesce cu unŭ f ĕ c ĭ o r ŭ d e s m e ŭ, care încă păscea o turmă de oĭ.

Fiindŭ féta îmbrăcată în haĭne bărbătescĭ şi purtândŭ cuşmă în capŭ, fecĭorulu nu putù s'o cunóscă:

[1]) Opere complete. Poesiĭ. Legende. p. 77. —

fétă e ori feciorŭ? Dar și féta nu ĭ-a spusŭ nemica nicĭ odată, macar că, de cum s'a întâlnitŭ ea cu dêu-sulŭ, pasceau oile împreună și în fie-care séră se ducea și ea cu oile și cu cațelulu seu de masŭ la curțile smeuluĭ.

Insă feciorulŭ, nevenindu-ĭ la socotéla, maĭ de multe orĭ spuse maicei sale, că lui nu i se prea pare pre fărtatulu seŭ de cĭobănie;... elŭ crede că acesta trebue să fie fétă și nu feciorŭ, căcĭ așa îlu arată vorba și fața lui cea mueréscă.

De la o vreme, vĕdêndu-se bĕtrâna smeóică prea multŭ cincăită și întrebată de feciorulŭ seŭ, dise:

— Daca fărtatulŭ teŭ de cĭobănie va fi să fie fétă, după cum presupui tu, eŭ îndată îlŭ voiŭ cunósce, căcĭ de séră, când s'a duce să se culce, am să-ĭ punŭ sub perină b r ă b ă n o c ŭ [1]) și de-a fi să fie fétă brăbănoculu pênĕ deminéță se va pătà, éră de-a fi să fie feciorŭ, atuncĭ brăbanoculŭ va remânea așa cum l-oiŭ pune.

Cum a disŭ smeóica, așa a și facutŭ.

Când a începutŭ să însereze bine, colea pe vremea culcatuluĭ, a pusŭ sub perina feteĭ, pe care se culcà, brabănocŭ.

Insă cățelulŭ fetei, fiindŭ n ă s d r ă v a n ŭ și sciindŭ prea bine cu ce gândurĭ se pórtă smeóica, dise încă de cu diuă stăpâneĭ sale:

— Scumpa mea stăpână! smeóica are să-țĭ pne de séră sub perină brăbănocŭ, prin mijloculŭ cărnia

---

[1]) In unele părțĭ ale Bucovineĭ numescŭ Româniĭ planta: Vinca minor. germ. Immergrün „b r ă b ă n o c ŭ“ și „b r i b ă n o c ŭ“, éră în altele „b ă r b ă n o c ŭ“. —

voesce ea să scie: de eştı fétă orı fecioru? Dacă acuma domnia-ta voescĭ să nu ţi se'ntêmple nemică reŭ, te sfătuescŭ că atuncĭ, când veı merge să te culcĭ, să scoţĭ brăbănoculŭ de sub perină şi să-lu puĭ de-asupra pe perină şi acolo sa-lu laşı apoĭ pênĕ a dóuă ḑi deminéţa. Eră a doua ḑi deminéţă sa-lŭ puĭ éră la loculu luı şi apoĭ să ĭeşĭ din casă. De nu mĕ veĭ ascultà şi de nu veĭ face aşa cum te'nveţu eŭ, atuncĭ să scii, că aı să paţescı una ne maı păţită!

Aşa a ḑisu căţelulu şi stapâna sa la ascultatŭ şi colea când a mersu ea să se culce, aflându brabanoculu sub perină l-a pusu pe perina şi apoı s'a culcatu. Éră a dóuă ḑi deminéţa l-a pusŭ éra sub perina şi apoı eşindŭ din casă şi luându-şĭ oile şi caţelulu se duse în trébă-şĭ la păscĕtóre.

Dar n'a apucatu bine a eşì din casă când smeóıca se şi duse în urma eı sa véda ce-ı?... cum e brăbanoculŭ?... Brabănoculu însă erà maı verde şi maĭ frumosŭ de cum îlŭ pusese ea de cu séră. Vĕḑêndu-lu astfelıu a creḑutŭ smeóıca că féta nu e fétă, ci fecĭorŭ. Decı spuse fecıoruluĭ seŭ, că fartatulŭ luĭ de cĭobănie nu e fétă, după cum socóte elu, ci fecıoru, căcĭ aşa a aratatu brabanoculu, pre care i l-a pusŭ sub perina.

Fecĭorulu smeóıceĭ, auḑindu acésta, îşĭ luă şi elu oile sale şi se duse cu dênsele la pascĕtóre pe urma feteı, fără să-ĭ plesnéscă macar prin minte că n'ar fi dreptŭ ceea ce ĭ-a spusu maıca sa.

Féta însa, vĕḑêndu-se scapata din cursa ce i se'ntinsese, luându-se cu fecıorulu, cu oile şi cu căţelulŭ

seŭ se duse, se duse pênĕ ce ajunse la o m a r e. Aice apoĭ s'a oprită ea şi luându-şĭ remasŭ bunu de la fecĭorulŭ smeóĭceĭ şi dându cu unŭ t o ĭ a g ŭ asupra apeĭ, apa s'a despărţită în dóŭe şi aşa a trecutu ea cu turma sa de cea parte, fără ca sa i se'ntêmple vre unŭ reŭ. câtŭ e negru sub unghie.

Feciorulŭ smeóĭceĭ şi cu oile séle a remasu de ăsta parte de apă.

Ajungêndu de ceealaltă parte şi după ce s'aŭ împreunatu acuma éră-şĭ valurile apeĭ, 'şĭ-a luatŭ féta cuşma din capŭ şi-atunci ĭ-a căḑutŭ p ĕ r u l ŭ c e l u d e a u r ŭ pênĕ la brâŭ.

Fecĭorulŭ smeóĭceĭ, vĕḑêndu-o că-ĭ féta şi încă aşa de frumósa, nu sciâ pe ce lume-ĭ de scârba, ca a scăpat'o din mână. Şi fără a maĭ perde multu timpŭ se întórse a casă şi spuse maiceĭ séle cum l-a amăgitŭ, povestindu-ĭ tóte din firu în pĕrŭ, că fartatulŭ seŭ de cĭobanie nu e fecioru, ci fétă şi încă cu pĕrulu de aurŭ. Dar ce folosŭ că ea a trecutŭ acuma preste mare împreună cu oile séle şi elu n'o maĭ póte urmarì.

Smeóica, auḑindu acésta, ḑise feciorului să nu se maĭ supere de giaba, cacĭ ea va aflà unŭ mijlocŭ prin care s'o pótă urmărì şi prinde. Şi întru adevĕrŭ că maica sa i făcù o corabie mare, pe care smeulu, după sfatulŭ eĭ, o încărcă cu felŭ de felĭŭ de marfe scumpe şi astfelu, încărcata cum erà, se pornì cu dênsa ca să afle pre fétă.

După ce se pornì elu acuma merse câtŭ merse pe apa cea mare, prin care a trecutŭ féta, pênĕ ce ajunse la unŭ malu. Acolo apoĭ se oprì.

Mulţime de ómeni, carii de la cine şi prin cine audise ca'n corabia acésta se afla o mulţime de marfă scumpă, alergară din tóte părţile să cumpere câteună alta de la stapânulu ei.

Étă că în urma, de unde şi pênĕ unde, vine şi féta cea cu pĕrulŭ de auru şi ântră şi ea în corabie să véda ce felĭŭ de marfurĭ se află într'ênsa?

Dar.... atâta ĭ-a trebuitu smeului!... Maĭ multŭ nemicŭ!... Cum o vede în luntru deauna pornesce corabia de la malu şi... pe icĭ în colo ţi-i drumulŭ!..

Féta cunósce şi ea acuma în ce cursă a picatŭ şi se pricepe că nu-i chipŭ de scapare... Cércă ea ce cérca sa scape, dar' înzădarŭ!... Corabia erà acuma cine sci unde de malu.

— De giaba te mai trudescĭ, căci de-acuma înainte n'aĭ sa-mĭ mai scapi din mâna! — ḑise smeulu, dupa ce s'a veḑutŭ la largulu seu.

Féta, mai auḑindŭ încă şi acésta, ce să faca?... ie inelulu seŭ de pe degetu şi, aruncându-lu în apă, ḑice:

— Când vei află tu inelulŭ acesta, atunci voĭŭ vorbì eŭ cu tine!

Dar smeulu se parea ca nici n'o aude. Elŭ mergea cu corabia înainte, fàra sa-ĭ pese ce-va de cuvintele ei.

După ce ajunse acuma la malŭ luâ pre fétă şi ducêndu-o a casa se cununâ cu dênsa.

Féta însă îşĭ ţinù cuvêntulŭ... Èa nu vorbĭa cu smeulŭ nemică, orĭ şi câtŭ se nacajĭa acesta s'o înduplice ca să vorbéscă. Cu smeóica şi cu cumnatele séle,

— căci smeulu avea și surori, — și ceilalți curteni vorbià, însă cu smeulu nici odată.

Acésta tăcere a ținutŭ totu așa mai lungŭ timpŭ.

Éta ca'ntr'o ḑi, mergêndu nisce pĕscari la apa cea mare și pĕscuindŭ o mulțime de pesce, aduse și vêndură și smeuluĭ o parte din aceștia.

Smeulu, adecă feciorulŭ smeóicei, după ce cumpĕrâ pescii, se dede singurŭ să-ĭ curățésca. Dar ce să védă?... Intr'unŭ pesce da de inelulu nevesteĭ séle!... Plinu de bucurie ĭe elŭ acuma inelulŭ și, mergêndŭ cu dênsulu totŭ în sarite la nevésta sa, îi ḑise zimbindu.

— Draga mea Rîndunică! de-acuma veĭ vorbì cu mine căci écă în sfârșitu ți-am aflatu și inelulu!

Și vorbindŭ o desmiérdă și-ĭ neteḑesce barbiile, așa plinu de sânge cum s'a fost umplutŭ pe mâne curațindu pescele.

Nevésta, vĕḑêndu-șĭ inelulŭ și auḑindŭ pre smeu astfeliu vorbindŭ, deauna s'a prefăcutŭ într'o Rîndunică cu gușa roșa și a sburatŭ pe feréstă afară. —

Smeulu, vêḑênd'o ca-ĭ sbóra de 'naintea ochiloru, se repeḑì iute s'o prindă, dar a prins'o numaĭ de mijloculŭ coḑiĭ, care i-a și remasŭ în mână, ér' Rîndunica se cam maĭ duse, remâindu-ĭ de-atuncĭ și pênĕ în ḑiua de astă-ḑĭ códa ca o furcuță, adecă, numaĭ cu penele carĭ nu i le-a smulsŭ smeulŭ, și cu gușa roșă, cum a fostŭ pătată de sânge.

III.

A dóua legendă a Rîndunelei, istorisită de Ilie a luĭ Onufreiu Frunḑă, rezeşu românŭ din satulŭ Igescĭ, sună aşa:

A fostu odată o vĕduvă seracă şi a avutŭ treĭ fete. Şi una dintre aceste treĭ fete erà cu pĕrulŭ de auru. Şi cea cu pĕrulŭ de aurŭ a ḑisu într'o ḑi maicei séle:

— Mamă! eŭ m'aşĭ duce la smeóica cutare să mĕ nâimescŭ cĭobanŭ la oi!

— Bine, draga mea! — respunse maica sa — tu vrei să te duci, dar nu sciĭ că feciorulu acelei smeóĭce de multŭ vrea să te ĭee de nevéstă şi tu nu vrei sa mergi după elu!

— Ca nici nu m'oĭu duce şi nici nu m'a luà? — ḑise éra féta — cacĭ eŭ m'oiu îmbracà bărbătesce şi mĭ-oiŭ pune cuşmă în capŭ şi elŭ nu m'a cunósce!

— Dacă tu socoţi că va fi să fie aşa, apoĭ... despre mine,... du-te, că eŭ una nu te oprescŭ!....

Nu departe de vĕduva cea cu treĭ fete se aflà o smeóĭca, asemenea vĕduva, care avè numai unu fecĭorŭ şi-o turmă de oĭ. Fecĭorulŭ smeóĭcei acesteia auḑindŭ, acuma de la cine va fi auḑitŭ, că vĕduva acésta are o fétă cu perulŭ de aurŭ, maĭ de multe orĭ s'a dusŭ elŭ la dênsa şi-a cerut'o de nevéstă, dar féta n'a vrutŭ de feliŭ să mérgă după dênsulu, şi elu nicĭ într'unŭ chipŭ n'a putut'o înduplicà nici amăgì ca să mérga.

Acuma féta, îmbrăcată în haine bărbătescĭ și cu cușmă în capŭ, se duse singură la maĭca feciorului și se îmbiă ca s'o naiméscă ciobanŭ.

Smeóica, socotindŭ că e feciorŭ și neavêndu ciobanŭ la oĭ, fórte bucurósă o primì.

Insă feciorulŭ smeóiceĭ, de cum a vĕdut'o, măcar ca erà îmbracată în haĭne barbatesci și nici odata nu-șĭ luà cușma din capŭ, avea mare prepusŭ pe dênsa. Deci dise elŭ într'o di maicei séle, că feciorulu ce s'a apucatŭ la eĭ ciobanŭ, nu i se parc a fi feciorŭ, ci trebue să fie féta cea cu pĕrulu de auru, pre care a voitŭ elu maĭ de multe ori s'o iee de soție.

Smeóică dise atuncĭ feciorului seŭ:

— Dacă tu socoți, că ciobanulu ce l-am naimitŭ eŭ la oi, e féta pre care ai voitu tu s'o ĭeĭ de soție, apoĭ .... ce mai atâta vorbă!... trebue să'ncercĭ și'ndată vei cunósce: féta e orĭ feciorul?... Du-te cu dênsulŭ în pădure, arată-ĭ unu copacĭŭ care va fi mai frumosŭ și maĭ sanĕtosu și-lŭ întrébă: de ce e bunŭ? Și de ți-a spune ca e bunu de furci de torsŭ, să scii că e fétă, dar' de ți-a spune ca e bunŭ de c a r a, atunci e feciorŭ.

Feciorulŭ smeóiceĭ facù așa, după cum l-a învĕțatŭ maica sa. Se duse cu féta în padure, ĭi arată unŭ copaciu și-o întrebă: de ce e bunu:

Ea ĭi respunse că e bunu de c a r a.

Se'ntórce feciorulŭ acuma a casa și povestesce maiceĭ sale ce ĭ-a spusu féta.

Smeóica ilu învéță acuma pre feciorulu seŭ să se ducă cu ciobanulŭ l-a scaldatu, și scaldându-se trebue să-lŭ cunósca: fétă e ori feciorŭ?

Feciorulu asculta și face ceea ce-ĭ spuse maĭca sa. Se duce adecă la o apă mare cu féta ca să se scalde. Dar féta, sciindu-ĭ gândulu, colea după ce feciorulu s'a desbracatu și s'a aruncatŭ în apa, viindu-ĭ și eĭ rêndulu, face pre unŭ c a ț e l u ce avea cu dênsa să sparie turma cea de oĭ.... Fecĭórulŭ o îndémnă să se scalde, cățelulŭ sparie turma, și ea apucă atuncĭ de grabă după oĭ, spuindu-ĭ feciorului că ea nu se póte scăldà, că de i s'or perde oile ce va face ea atuncea?... cum și-a da sémă înaintea stăpânei séle? adecă a smeóĭcei.

Fecĭorulŭ, vedêndŭ că nicĭ așa nu póte s'o cunósca, ese de graba din apă și ducêndu-se la maica sa îi spune totŭ cum stă tréba, că elu când a vrutu să se scalde, ea, anume că se duce să întórcă oile spăriete de cațelu, n'a voitŭ să se scalde.

Smeóĭca ḑice éră-șĭ feciorului:

— Nu te teme, că mai este încă timpŭ!... Maĭ du-te înca odată cu dênsa la scăldatu, și mai odata, și totŭ așa pênĕ ce veĭ pute-o înduplicà sa se scalde, și atunci te veĭ încredințà despre adevĕru!

Feciorulŭ smeóicei ĭe acuma a dóua óră pre fétă la apa, ca să se scalde, dar acésta, vĕḑêndu că altŭ chipu nu-i de scapare, ca să nu fie cunoscută, când ajunge la apa se arunca, îmbracată cum erà, cu totulŭ în luntru și trece de-a 'notulu pênĕ de ceealaltă parte de apă, lasându pre smeŭ și turma de oĭ de astă parte. Er' după ce eșì ea de ceealaltă parte la malu îșĭ rădică cușma din capŭ și îșĭ arată pĕrulu seŭ celu de aurŭ feciorului, și de acolea să cam maĭ duse în tréba-și.

Feciorulŭ, scârbitŭ ca vaĭ de elu, se'ntórce îndarĕptŭ la maica sa şi-ĭ spune tóte: cum a săritŭ féta cu haine cu totu în apă, cum a înnotatu şi cum a fugitŭ, fară ca s'o mai pótă urmarì.

Maĭca-sa, audindŭ acésta, îĭ dă acuma altŭ sfatŭ şi-ĭ dice:

— Du-te şi fa o mulţime de furcĭ de torsŭ, una maĭ frumósă de câtŭ alta. Apoĭ le şi le auresce pre tóte. După aceea încarca-le într'o căruţă şi du-te cu ele în lume pênĕ ce-ĭ da de féta. Ér' când veĭ da de dênsa şi ea se va suì în căruţă, să scii că e a ta!... Maĭ multu n'are să-ţĭ scape din mână!...

Feciorulŭ asculta pre maĭca sa. Face o mulţime de furcĭ. Le auresce pre tóte frumosu, le'ncarcă într'o caruţă şi se porneasce apoĭ cu ele în lume, dóra va da unde-va de féta fugită.

Éta că, mergêndŭ elŭ aşa, acuma câtă vreme va fi mersŭ, se'ntâlnesce c'o soră de-a feteĭ celeĭ cu pĕrulu de aurŭ.

— Ce aĭ în caruţa? — îlŭ întréba acésta, cum îlu vede.

— Furcĭ! — respunse elu.

— Én să le vĕdŭ! — dice maĭ departe féta.

— Sue-te 'n căruţa, daca-ţĭ trebue! — respunde feciorulu.

— Eĭ! ce maĭ furcĭ îsŭ şi acestea!... Sora mea când le-ar vedea, nicĭ n'ar stupì pe ele! — dise acuma féta şi se cam maĭ duse în tréba-şĭ.

Maĭ în colo se'ntâlnesce feciorulu cu ceealaltă soră a feteĭ celeĭ cu pĕrulŭ de aurŭ. Şi-acésta, cum

zaresce pre feciorn cu căruţa încarcată .de furcı, îlŭ întrébă:

—· Ce-aı în caruţa?

- · Furcı!

— Én să le vĕdu?

— Sue-te 'n caruţă, daca-ţĭ trebue!

— Eı! ce maĭ furcĭ îsŭ şi acestea!... Sora mea, când le-ar vedea, nicı n'ar stupì pe ele! — ḑice şi acésta fétă şi se duce în tréba-şĭ de unde a venitŭ.

Se'ntâlnesce acuma feciorulu cu féta cea cu perulu de aurŭ. Acésta, necunoscêndŭ pre feciorŭ: cine-ı şi din cotro vine, îlŭ întrébă şi ea ca şi surorile séle: ce are în căruţă?

Feciorulŭ îĭ spune şi eı: cum şi ce... Ea, fară a aşteptà multŭ, se sue în căruţa să védă furcile. Atunce feciorulŭ.... bucuria uĭ!.. întórce de grabă caruţa şi la fugă cu dênsa îndărĕptŭ spre casa.

Féta, vĕḑêndŭ şi cunoscêndŭ abıa acuma în ce mână a picatŭ, când trece feciorulu peste apa cea mare, ıe şi aruncă inelulŭ seŭ în apă şi ḑice:

— Când nu-a venì inelulŭ acesta éră-şĭ pe degetŭ, atuncĭ voĭu vorbì şi eu cu tine!

Dar feciorulŭ nicı nu vrea s'o asculte, ci se ducea totŭ într'o fugă cu dênsa a casa. Éra după ce sosì cu féta a casă se'usurâ cu dênsa şi şĭ-o luâ de soţie.

Féta, macar că acuma devinise nevésta smeuluĭ, ţinêndu-se de cuvêntŭ, nu voì să vorbéscă nicĭ cu dênsulŭ, nicı cu sócră-sa, cu smeóıca.

De la o vreme însa, vĕḑêndu smeóica ca noră-sa nu vorbesce neinica nicĭ cu dênsa, nici cu barbatulu seu, ḑise feciorului:

— Ce-ţĭ e buna ţie acésta, dacă nu vorbesce nemică cu noi,... dacă e muta!...

Apoĭ,... ce-i plesnesce smeóicei prin minte?.... ĭe pre nora sa şi-o trimite la o soră de ale séle dupa o spată şi nisce iţe, gândindu ca şora-sa, cum a capĕta-o la mâna, deauna are s'o omóre.

Nevésta, care de-altmintrelea ascultà totdeauna forte bine pre socra sa, numai atâta ca nu vorbia cu dênsa, nu se pune de pricina, ci se pornesce îndata ca sa-ĭ aduca spata şi iţele.

Barbatulu seu însa, sciindu prea bine cine-sŭ şi ce platescŭ matuşele séle, cum vede ca ea se pornesce deauna ese afara după dènsa şi-ĭ ḑice în taina ca sa nu-lŭ auda maica sa:

— Ajungêndŭ la matuşele mele, când ţa-or da ele de mâncare, îmbucătura cea dintâiu s'o puĭ sub limbă şĭ-apoĭ să mânânci. De nu vei face aşa, cum te'nveţu eŭ, să sciĭ ca ai să paţesci reu!

Nevésta l-a ascultatu,... şi mergêndu ea acuma, câtu va fi mersŭ, ajunge la cea dintâiŭ soră a sócreĭ séle, o smeóĭcă şi acésta de câtŭ care să maĭ cauţĭ alta, aşa de urîtă şi rea erà... Şi cum ajunge la dênsa, deauna-ĭ da bună ḑiua.

Smeóica, cum o aude vorbindŭ, se uĭta lungŭ la densa. Apoi îĭ mulţamesce şi ḑice:

— Apoi să maĭ créda cine-va sócrelorŭ!... Sora mea ḑice ca nora sa nu vorbesce, că este mută, şi ea...

uĭtă-te numaĭ la dênsa, câtŭ de dragalaşŭ şi frumosŭ vorbesce! — Apoĭ, după ce o maı întrebă despre una alta: cum se află bărbatulŭ seŭ, ce maı face sócra sa?.... cum se laudă?... tae unŭ c o c o ş u, îlŭ cinătuesce frumosŭ, îlu frige şi ilŭ dă de mâncare.

Nevésta, îmbucătura cea dintâiu o pune sub limbă, după cum adecă a învĕţat'o bărbatulu seu, apoı mânâncă din cocoşŭ pênĕ ce se satura.

După mâncare, vĕḑêndu smeóıca că n'a putut'o înşelà, îĭ spune că iţele şi spata, după carĭ a trimis'o sócra sa, nu se află la dênsa, ci la o soră a sa maĭ mică decâtŭ dênsa, care nu locuesce tare departe;... să se ducă pênĕ la acésta şi le-a căpĕtà.

De-aicea, luându-şĭ nevésta remasŭ bunŭ, se pornesce şi se duce la o dóua smeóĭca şi cum ajunge îı dă şi acesteĭa bună ḑiua.

Auḑindu-o şi acésta smeóĭcă vorbindŭ se minunéză de dênsa şi-ĭ ḑice şi ea ca şi sora sa:

— Pas' acuma de maĭ crede sócrelorŭ!... Sora mea ḑice că nora sa nu vorbesce nemică, că ea este mută, şi... én uĭtă-te la dênsa câtŭ de frumosŭ şi bine vorbesce!... Apoĭ, din vorbă în vorbă, din una în alta, o întrébă la ce a venitŭ.

Nevésta-ĭ spune cum şi la ce, că écă sócra sa a trimis'o după spată şi iţe pênĕ la mătuşa sa, pe la care a trecutŭ, dar' fiindu că acésta nu le are, ĭ-a spusŭ să viĭe la dênsa, că póte vor fi aice.

Smeóĭca acésta tae acuma şi ea unŭ c â r l a n ŭ şi după ce-lŭ frige îlŭ dă nevesteĭ de mâncare.

Nevésta, face ca și mai nainte, adică pune cea dintâiŭ îmbucatura sub limba și apoĭ mănâncă.

Smeóĭca, după ce-ĭ dete de mâncare, se făcù că caută spata și ițele, dar' îndată s'a întorsŭ înapoĭ și-ĭ ḍise nevesteĭ ca ea nu le gasesce nicairı, deci trebue să se ducă la sora sa cea maĭ mică, care nu locuesce departe, că póte la dênsa se vor aflà.

De-aicea se ıe ér' nevésta și se duce la cea din urmă soră a sócreĭ sale.

Vĕḍêndu-o și acésta smeóıcă că vorbesce îı repețì acelea-șĭ cuvinte ca și surorile séle. Apoĭ îĭ dă și ea o m â n ă d e o m ŭ m o r t u de mâncare și dupa aceea se sue în podŭ, anume ca să caute spata și ițele, în faptă însă ca sa pândéscă pre nevéstă se védă ce a face?... mâncà-o-a mâna orĭ ba?

Dar' ce să facă nevésta?... ĭe mâna cea de omŭ mortŭ șĭ-o aruncă sub vatră.

Nu sciŭ, vĕḍutu-o-a orı n'a vĕḍut'o smeóĭca, destulŭ că ea întrébă:

— Mână de omŭ mortu unde eștĭ:

— Sub vatră! — respunse mâna.

— Mănâncă, nevéstă, mâna, că de nu-ĭ mânca-o te mănâncŭ eŭ pre tine! — ḍise éră-șĭ smeóĭca.

Ce se facă acuma bıata nevéstă?... Cum să mănânce ea mâna de omŭ, dacă acésta e spurcată și grețósă?... șı-apoĭ... macar de n'ar fi de omŭ mortŭ?... ĭe mâna de sub vatră șĭ-o bagă sub brâŭ tocmaĭ la inimă.

Smeóĭca întrébă a dóua óra:

— Mână de omu mortŭ unde eștĭ?

— Sub inimă! — respunsă mâna.

— Acuma socotindu smeóica că nevésta a mâncatŭ mâna, se scobóră cu iţele şi cu spata din podŭ şi i le da nevesteĭ.

Nevésta le ie şi vrea să pornéscă. Dar smeóĭca o opresce şi-ĭ ḑice:

— Da-mĭ mâna înapoi.

— Na-ţi-o! — ḑice nevésta, scoţêndŭ de grabă mâna de sub brâu, fara ca s'o zărésca smeóĭca, şi ĭ-o dă. Apoi se pornesce şi se cam maĭ duce, căcĭ smeóica, dupa ce ĭ-a întorsŭ mâna, nemică reŭ nu putù sa-i facă.

Sosindu nevésta, la'ntórcere, pe la a dóua smeóică, acésta îĭ cere c â r l a n u l ŭ. Nevésta stupesce şi cârlanulu sare din gură şi fuge sbierându.

Smeóĭca, vĕḑêndu acésta, se mânie şi ḑice nevestei:

— Aĭ mancà-mi-te-ar ţapa sa mi te mânânce, da cum mi-ai scapatŭ din mână!

Insă nevestei nici nu-i pasa. Se duce mai departe, pênĕ ce ajunge la cea dintâiŭ soră a sócreĭ séle. Acésta smeóĭcă, cum o vede de afară încă îĭ cere c o c o ş u l ŭ.

Nevésta stupesce şi acuma şi cocoşulu sbóră din gură totŭ cântându: c u-c u-r i-g u-u!

— Aĭ mâncà-mi-te-ar ţapa să mi te mânânce, da cum mĭ-aĭ scăpatŭ din mâna! — ḑice şi acésta smeóică, vĕḑêndŭ că nu póte face nemica nevesteĭ.

Acuma într'unŭ târḑiŭ étă că ajunge nevésta sănĕtósă, fără să i se fi clintitu macar unŭ pĕrŭ din capu, la sócra sa.

Câtu timpŭ va fi âmblatŭ ea pe la cele treĭ smeóĭce nu potŭ spune anume. Dar totŭ trebue să fi trecutŭ cam multŭ, cacĭ când a sositŭ ea la sócra sa, acésta avea acuma altă nora· în casă... Facù ce făcù smeóĭca cea bĕtrână şi înduplicândŭ pre fecĭorulŭ seŭ ìlŭ însură cu altă fétă, socotindŭ că nora-sa cea dintâiŭ, pre care o credea că e mută, nu s'a maı întórce de la surorile séle, unde a fost trimis'o anume ca s'o omóre.

Când ajunse acuma nevésta a casă afla pre barbatulŭ seŭ tăindŭ o óĭe în tinda, éră pre sócra-sa şi pre nora-sa cea de-a dóua lucrândŭ câte una alta în casa.

Sócra sa cum o vede, cum ìĭ ḑice:

— Aĭ! bine c'aĭ venitŭ, noră dragă!... du-te şi adă şi tu acuma o cofă de apă, că astalaltă noră nu maĭ póte de-atâta muncă, de când te-aĭ dusŭ tu de-a casă!

Nevésta, ascultătóre ca totdeauna, nu spune nemică, ci luândŭ cofa se duce dupa apă tocmaĭ acolo unde şĭ-a svîrlitŭ ea inelulŭ. Aice apoĭ oprindu-se şi scoţêndŭ apă éta că-ĭ sare inelulŭ în cofă. Ea, cum ìlŭ vede, deauna-lŭ pune pe degetŭ, şi, după cum a spusŭ când l-a aruncatŭ, îşĭ propune să vorbéscă. Decĭ întorcându-se cu cofa a casă şi aflândŭ pre ceealaltă noră a smeóĭceĭ rădicândŭ o ólă de la focŭ cu mâneca cămeşiı, care erà a eĭ, ìĭ ḑise:

— Aĭ platì-ţı-ar Dumneḑeu să-ţĭ plătésca, că bine maĭ sciĭ a luà ólele de la focŭ cu munca altuĭa!

Barbatulŭ seŭ, care şi-acuma se aflà tâindu óia întindă, cum o aude vorbindu, deauna se repede la dênsa aşa plinŭ cum erà pe mâne cu sânge şi cuprindênd'o cu mânele de dupa capŭ îĭ ḑice:

— Draga mea! Rîndunica mea!

Dar n'a apucatŭ bine a rostì aceste cuvinte şi ea deauna s'a prefacutŭ în Rîndunică şi elŭ în Rîndunelŭ, şi-amêndoĭ aŭ sburatŭ pe o ferésta şi s'aŭ cam maĭ dusŭ în lume. Éră smeóica şi a dóua noră aŭ remasŭ singure şi nimene nu scie ce s'a făcutŭ cu dênsele.

IV.

A treĭa legendă a Rînduneleĭ, istorisită de unŭ românŭ din satulu Vicovulu-de-susu şi comunicata de Dlŭ Gavrilu Mleşniţă, învĕţatoriu, e următórea:

A fostu odata unŭ omŭ fórte avutŭ. Omulŭ aceĭa, între multe altele avea şi-o herghelie de caĭ. Insă averea lui cea maĭ mare şi maĭ preţiósă eraŭ fetele séle, treĭ fete ca trei ḑine, una maĭ frumósa decâtŭ ceealaltă.

Intr'o primăvéra, cum s'a întêmplatŭ, cum nu s'a întêmplatŭ, nu potŭ spune cu acuratéţă, dar destulŭ atâta că féta cea mai mare se duce la tatalu seu şi-lŭ rógă ca s'o lese să mérgă ea cu caii la vĕratŭ.

Tatalŭ ei dintru începutŭ nu voì nicĭ macar s'o asculte, da de cum s'o lese. Maĭ pe urmă însă, după multe poftiri şi rugaminte, o lăsâ să iee herghelia şi să se ducă cu dênsa la vĕratŭ.

O lasâ tătalŭ seŭ să se ducă, dar pe de altă parte îşi luă elŭ unŭ cojocŭ, îlŭ întórse pe dosŭ, îlŭ

aruncă apoĭ între umere şi, maĭ nainte de ce apucă féta a scóte herghelia şi-a se pornì cu dênsa, se duse înaintea eĭ şi se ascunse sub unŭ podŭ, pe unde scia elŭ ca are sa tréćă fiica sa anume ca, pe când va trece ea pe-acolo, să-ĭ sară înainte, sa-ı sparie caiı şi aşa s'o facă ca să se întórcă înapoĭ.

Féta scóse herghelia de caı şi voıósă se pornì cu dênsa la vĕratu, fara de-aı trece macar câtŭ de puţinŭ prin minte, că póte să i se'ntêmple ce va pe drumu. Dar când ajunse la podŭ şi dete sa tréćă peste dênsulŭ, étă că-ĭ esă înainte o maguıaţa şi-ĭ sparie caiı, cariĭ apucară la fugă îndarĕptŭ, şi aşa, nevoita fiindŭ, s'a întorsŭ şi ea fórte amarită şi cârbită înapoı.

Tatalŭ seŭ, întorcêndu-se pe de altă parte maĭ de graba de câtŭ dênsa a casă şi eşindu-ĭ, când s'a întorsŭ ea, înainte, îĭ ḑise:

— Veḑı!... nu ţı-am spusŭ eŭ ţie, cá tu nu veĭ fi în stare a pasce o herghelie aşa de mare de caĭ!... Abıa te-aĭ pornitu şi te-aı şi'nturnatŭ înapoĭ!... Aşa paţescŭ toţĭ aceıa ce nu ascultă de sfatulŭ parinţiloru!...

— D'apoı bine, ce erà sa facŭ? — respunse féta ruşinată — dacă la podulŭ cutare mĭ-a eşitŭ o măguıéţa urîtă înainte şi mĭ-a spăriatŭ caiĭ.... de voe, de nevoe trebuiı să mĕ'ntorcŭ şi eŭ înapoĭ că n'avuı în cotro,... far' de caĭ nu putuĭ nicairĭ sa mĕ ducŭ!...

— Eĭ lasă, lasă! nu te maĭ desvinovăţì de gĭaba, că dacă aĭ fi fostŭ tu altmintrelea niciĭ caiĭ nu s'ar fi spăriatu, nicĭ tu nu te-aĭ fi întorsŭ aşa de grabă îndărĕptŭ! — ḑise éră-şĭ tatălŭ şi-şĭ căută apoĭ de lucru...

7*

In scurtu timpu, după acésta s'a cerutu fiica cea mijlocie ca sa mérgă cu caii la vĕratŭ. Insă şi acesteĭa, lăsându-o tatălŭ seŭ, i se'ntêmpla asemenea ca şi surorii séle celeĭ maı marĭ.

Nu multŭ după acésta rugâ şi féta cea maı mică pre tatalu seŭ ca s'o lese, ca şi pre celelalte surorı, să se ducă şi ea cu herghelia cea de caĭ la vĕratŭ.

Tatalu seŭ însă îĭ ḑise, că dacă surorile eı cele maĭ marĭ n'aŭ fostŭ în stare a mânà caiĭ, apoĭ ea, ca cea maĭ mică şi maĭ slabă, cu atâta maĭ puţinŭ îĭ va putea mânà.

Dar' în urma urmelorŭ, veḑêndŭ bĕtrânulŭ că fiĭca sa cea maĭ mică nicı decum nu voesce să se abată de la ceea ce şĭ-a pusŭ în gândŭ, îı încuviinţă şi eĭ ca să se ducă cu herghelia la vĕratŭ, cugetândŭ că va face şi cu dênsa cum a făcutŭ şi cu celelalte dóue.

Féta acésta însă avea o căţeluşă năsdrăvană şi căţeluşa, nainte de pornire, îĭ spuse totŭ ce are să facă tatălŭ eĭ cu dênsa, când se va apropià cu caiĭ de podŭ.

Féta ascultâ pre căţeluşă, luâ herghelia cea de caĭ şi se pornì cu dênsa şi când ajunse la podŭ şi-ĭ eşì tatălŭ seŭ înainte, voindŭ ca s'o sparie şi pre dênsa ca şi pre celelalte surorĭ, îĭ ḑise mâniósă :

- Inapoĭ tată ! că dóră nu vreı să mĕ spariĭ şi pre mine ca şi pre surorile mele !... Inapoı ! orĭ de nu, e vaĭ şi amarŭ de tine !

Tatalŭ eĭ, auḑindŭ aceste cuvinte aspre, se'ntórse ruşinatŭ a casă, ér' féta s'a dusŭ cu herghelia maĭ departe.

Mergându ea așa, câtŭ timpŭ va fi mersŭ, totŭ păscêndu herghelia sa, étă că într'unu târḑiŭ zaresce intr'o departare altă herghelie precum și unŭ tênĕrŭ fórte frumosu, carele ocolia caii.

Vĕḑêndŭ ea acésta încalicâ de grabă pe unŭ calŭ, care erà maĭ sprintenŭ și alergâ totŭ într'o fugă la orașulu, care erà mai aprópe, unde își cumpĕră o păreche de vesminte barbatesci. Er' când se intórse îndareptŭ află acuma caii sei amestecați cu caiĭ tênĕrului, și aflându acésta, se supera fórte tare.

Tênerulu însa îi ḑise:

— Nu te supĕrà, fartate, ca caii mei aŭ fie-care nume, și când îĭ strigŭ pe nume, viuŭ la mine, ca vitele la sare. Decĭ n'avea despre acésta nicĭ o témă, că nu-țĭ vei putea alege caiĭ tei dintre ai mei!...

Auḑiudŭ cuvintele acestea féta, care erà acuma îmbracată în haine bărbatescĭ, ca sa n'o cunóscă tênerulu, că e fata, îĭ maĭ venì inima la locŭ, și din una în alta, din vorbă în vorba ca tineriĭ, se'ntovărașira amêndoi și începura a âmblà împreună cu caiĭ la păscutu.

Tênĕrulŭ, uitându-se dela unu timpŭ mai de-aprópe la tovarașulu seu, după vorbă și după trasurile fețeĭ, i se parù că acesta e féta și nu feciorŭ ca dênsulŭ, macar ca erà îmbracatŭ barbatesce, dar' nu-ĭ spuse nesciindŭ de bună sémă de-ĭ așa dupre cum i se pare orĭ ba?

Nu multŭ însă dupre acésta, mergêndu tênĕrulŭ dimpreună cu tovarășulŭ seŭ a casă la dênsulu, ḑise maicei sale, căcĭ tênerulu avea și maica, îi ḑise adica

că acestŭ tovarașu, dupa părerile séle e féta si nu feciorŭ cum îlŭ arata îmbracămintea.

Uitându-se maica tênĕruluĭ maı de aprópe la féta, și după ce a privit'o cum se cade, fiindŭ și ea de aceea-șĭ parere, ĭ-a datŭ fiuluı seŭ unu sfatŭ și anume: ca să îmbie pre tovarașulu seŭ să mérgă cu dênsulŭ la scăldatŭ, și dacă n'a fi fétă, nu va sta la îndoéla: să se scalde orı ba? ér' de va fi fétă nu va voì să se scalde.

Cațĕlușa cea năsdrăvaua a feteĭ însa, sciindŭ îndată cu ce gândurı se pórtă maica feciorului, descoperì tótŭ taina stăpâneĭ séle, ḑicêndu-ı ca ea nici decum să nu se sfiésca a merge la scaldatu, ci sa se priméscă cu cea maĭ mare bucurie, căcĭ ea, adică cațĕlușa, când va fi tréba la adică va începe a alergà pintre caı și'ntr'o clipa pre toțĭ îı va sparià și împrăscià și eı atuncĭ vor fi nevoițĭ să lese scăldatulu și să alerge dupa caı ca sa-ĭ stringă la unu locu.

Și cum a sfatuitu căţelușa pre stapâna sa, chiar așa s'a și întêmplatŭ. Mergêndu feciorulŭ cu tovarășulu seŭ ca să se scalde, când sosira la starea loculuĭ și numaĭ voiră să se desbrace și să se arunce în apă, cățelușa dete de graba o raită pintre caı și, ce facù ce direse, destulŭ atâta ca pre toțı îı sparià astfelŭ, că atâtŭ feciorulŭ câtŭ și féta se vĕḑură nevoițı a lăsà scaldatulŭ și-a alergà după caĭ.

După întêmplarea acésta, mergêndŭ feciorulŭ a casă, istorisì maĭceı séle tóte din firu în pĕru cum au fostŭ.

Maica sa i-a datŭ acuma altŭ sfatŭ și anume ĭ-a ḑisŭ, că'n nóptea viitóre are să pue sub capulŭ amêndurora câte unu struțu de florĭ, și de ve fi tovarășulŭ luĭ fétă, i se va vesceḑì struțulŭ peste nópte, éră de nu va fi fétă, n'are să i se vesceḑésca.

Cațelușa însa îĭ spuse și despre acésta convorbire stapânei séle și-ĭ ḑise că peste nópte să lese ușa casei crepată, că ea, cum vor adormì ei, va întrà în casă și i va luà struțulu și-lu va purtà pênĕ în ḑori de ḑi prin róua, éră în ḑori de ḑi ilu va duce și-lŭ va puue înapoĭ.

Féta a făcutu așa, după cum a învețat'o cațelușa.

A dóua ḑi deminéța, dupa ce se sculara ceĭ tinerĭ, mergêndu mama feciorului ca să véda ce s'a întêmplatŭ peste nópte, află struțulŭ de flori a feteĭ multŭ maĭ próspĕtŭ și maĭ frumosu, decâtŭ alŭ fiuluĭ seu, și din acésta a conchisŭ ea ca tovarășulu fiuluĭ seŭ trebue să fie barbatŭ și nu femee. Nu sciea ea despre apucăturile feteĭ cu cațelușa sa, caci daca ar fi sciutu, atuncĭ nusciu ḑeŭ ce ar fi facutŭ.

Maĭ puse mama fecĭoruluĭ, și dupa acésta încercaré, multe de tóte la cale, dar din pricina că cățelușa tóte le descoperĭa stapâneĭ séle, nu putù nemică sa iscodésca: de e tovarășulŭ feciorului seŭ féta ori feciorū ?

Étă că nu multŭ după tóte încercările acestea sosesce tómna și féta luându-și remasŭ bunu de la fecĭorŭ și de la mama acestua. se'ndréptă încetișorŭ spre casă.

Têneruluı, părêndu-ĭ reŭ după tovarăşalŭ seŭ, nu multŭ după ce s'a pornitŭ acesta, încălică pe unŭ calŭ şi merse în urma luĭ ca să-lŭ poftéscă înapoĭ, însă înzădarŭ ĭ-a fostu tóta ostinéla şi alergătura, cacĭ tovarăşulŭ seŭ trecuse acu o apa mare, care, facêndŭ preste dênsa de treĭ încrucişŭ cu o batista, a fostu secatŭ şi aşa ı-a fostŭ cu putinţă să trécă fórte lesne. Éră dupa ce a trecutŭ din colo de apă a facutŭ éră-şĭ de treı orı încrucişu cu batista asupra apeĭ, apa s'a rădicatŭ şi s'a împreunatu cum a fostŭ maĭ nainte de trecerea sa.

Când ajunse têneruluĭ aprópe de apă, féta, care erà acuma de ceea parte, se desbrăcă din haĭnele séle cele bărbatescĭ şi-şĭ luă cele femeescı.

Têněrulu, veḑêndu-o că e fétă şi încă o fétă fórte frumósa şi încântatóre, voì să sara cu calŭ cu totŭ in apa şi să se înnece de scârbă ca a scapat'o din mână.

Insă féta, cum ilu vĕḑù că voesce să se arunce în apa, a strigatŭ ḑicêndu-ĭ:

Stăĭ pe locŭ, nu te'necà:
Că nu ţĭ-am fostŭ partea ta!

Şi cum rostì eą cuvintele acestea se pornì şi se duse maĭ departe.

Feciorulŭ însa se'ntórse fórte tristŭ şi dusŭ pe gândurĭ a casă şi'n aceea-şı ḑi, în urma sfatuluĭ maĭceĭ séle, întreprinse elu o calĕtorie ca numaĭ decâtŭ se afle pre féta ce-a scăpat'o în acestŭ chipu din mâna.

Âmblândŭ elŭ unŭ timpŭ maĭ îndelungatŭ în colo şi'n cóce étă ca'n urma urmelorŭ dă de fétă, care erà acuma la părinţii seĭ şi cum dă de dênsa o fură, fară ca să scie ea ce-va despre acésta.

Pe drumŭ însă, vĕḑêndu féta că este furată şi n'are nicĭ unŭ chipŭ de scăpare, de supĕrare mare, când ajunse lângă unu podŭ, ce ducea peste o apă, luà inelulŭ seŭ de pe degetŭ şi aruncându-lŭ în apă ḑise feciorului:

— Când voiŭ aflà eŭ inelulŭ meŭ, atunci sa vorbescŭ eŭ cu tine, maĭ de grabă nu!

Mulţĭ anĭ, după acésta, a traitŭ féta la unŭ locŭ cu feciorulŭ ce-a furat'o, făra sa vorbésca cu dênsulŭ macar unŭ singurŭ cuvinţelŭ.

Étă însă ca'ntr'o ḑi, cine maĭ sci dupa câţĭ anĭ, mergêndŭ ea la pĕscuitu prinse o mulţime de pesce şi aducêndu-lŭ a casa şi spintecându-lŭ da într'ênsulŭ peste inelulŭ seu.

Feciorulŭ, adică barbatului eĭ, tocmaĭ atunci tăiase unŭ rimatoriŭ şi-lŭ pregatia în mijloculŭ casei.

Muta, căcĭ aşa a fost botezat'o sócra-sa din pricină că nu vorbia nemică, după ce a curăţitŭ pescele l-a pusŭ într'o ólă la focŭ ca să férbă, şi fiind că acuma începuse óla a ferbe aşa de tare că da în focŭ, ḑise sócreĭ sale, care sta lânga vatră:

— Mamă! trăge óla ca da'n focŭ!

Barbatulŭ eĭ, carele, cum am spusŭ, pregatia porculu,. ce-lŭ tăiasa, cum o auḑì vorbindŭ, de bucurie mare, o prinse de bărbie aşa cum erà cu mânele pline de sânge şi-ĭ ḑise:

— Draga mea, pasĕrulca mea!

Dar' étă că nu apucă bine barbatulŭ a rostì cuvintele acestea și ea deauna se prefăcù într'o pasere și începêndŭ a sburà prin casă sparse unŭ ochiŭ de feréstă și eșì prin dênsulŭ afara și se cam maĭ duse.

Paserea aceea e R î n d u n i c a, fiind că ea are barbie roșa, și de-atunci se află R î n d u n i c a în lume.

V.

A patra legendă a Rîndunelei, comunicata de Dlu Orestu Lujanŭ, suna precum urmézǎ:

A fostu odată o femee, și femeea aceea avea o noră în casă cu care nu se putea nici decum învoì. Nu erà maĭ nicĭ o ḑi lasată de Dumneḑeŭ, în care sa nu-ĭ ḑică: ba că-ĭ lenișă, ba că-ĭ netrebnica, ba că-ĭ una, ba că-ĭ alta. Maĭ pe scurtu ne'ncetatŭ îi cautà pricini și cum îĭ venia la gura, așa o batjocuria.

Și noră-sa, bună de inima și rabdatóre, tóte le suferia și tacea, cugetândŭ în sine că socră sa se va încumințì dela unŭ timpŭ și-ĭ va da pace. Dar' cum să nu-ĭ dee!... Unde s'a maĭ vĕḑutŭ în lumea acésta vre o sócră buna?... Pe ḑi ce mergea totŭ mai rea și maĭ nesuferită se facea. . Éră intr'o ḑì, voindŭ sa pue capĕtŭ la tóte, ce face?... se apuca și omóră pre noră-sa, taindu-o tótă bucațele.

Bărbatulŭ nevestei, carele se vede că, pe când ĭ-a omorîtŭ maica-sa soția, erà unde-va dusŭ de-a casă cum s'a întorsu înapoi șĭ-a vĕḑutŭ ceea ce s'a întêmplatŭ, s'a facutŭ focŭ și para de mânie, a prinsŭ pre

maica-sa și puindu-o pe nisce cărbuni aprinși voĭ, spre pedépsă, s'o arda de vie.

Maĭca Domnului însa, cum și din ce pricină nu potu să sciŭ, dar' destulu atâta că tocmai când se aprinse straele pe sócra cea rea și începuse a arde, se scoborì din cerŭ, o prefacù într'o Rîndunica și o scóse de grabă pe hornŭ afară.

Rîndunica, adica sócra cea rea, prefacută în pasere, cum se vedù scapata afară voĭ să fuga.

Dar' Maĭca Domnului n'o lăsâ, ci oprindu-o îi dise:

— Staĭ pe locŭ, că nu merge așa, cum cugeți tu!... nu gândì că, dacă te-am scosu dela mórte, îndată ți-oĭu da și drumulu! .. mai astéptă puținŭ pênĕ ce ți-oĭu face unŭ semnŭ după care nu numaĭ eŭ, ci și tóta lumea sa te cunóscă orĭ și când și ori și unde, ce sócra buna ai fostù, că aĭ omorîtu pre noră-ta!...

Și cum rostì Maica Domnului cuvintele acestea, îi făcù códa în formă de fórfece séŭ maĭ bine disŭ în forma de dóue cuțite ascuțite și împreunate la unu locu, cu carĭ a ucisu ea pre noră-sa.

Dar' ea n'a remasu numaĭ cu semnulu acesta. Când o scóse Maica Domnului pe hornŭ, atunci se negrì de fumu și funingine, și pe unde s'a negritu négră a remasu și pênĕ în diua de asta-di.

Éră pata cea roșa de pe gușa Rîndunelei e sângele ce a prinsŭ sa curga, pe când a începutu a arde. Penele cele albinețe sunt urmele din cămeșa, cu care erà ea îmbracată, când a pus'o fecĭorulŭ seu pe căr-

bunĭ, şi care n'a apucatŭ a se aprinde şi a arde, ci numaĭ s'aŭ afumatŭ.

Şi numai după ce a căpĕtatu Rîndunica tóte semnele acestea ĭ-a datŭ Maica Domnului drumulu ca să sbóre unde vorŭ duce-o ochiĭ şi aripele.

VI.

A cincea legendă a Rîndunelei, istorisită de Nistorŭ Bolohanŭ, românŭ din satulu Reuseniĭ, şi comunicată de vĕrulŭ meŭ Stefanu Fl. Marianu, sună astfelu:

Ḑice că Sânta Duminică a avutŭ odata o şervitóre. Şi mergêndu ea într'o ḑi la biserică a lăsatŭ pre şervitórea sa a casă ca să-ĭ facă de mâncare pe când se va întórce Şi când s'a pornitŭ ea la biserică ḑise servitóreĭ sale să potrivéscă astfelu bucatele ca să nu fie nicĭ prea calde nicĭ prea recĭ, ci numaĭ cum êsŭ maĭ bune de mâncatŭ.

Şervitórea, cum a eşitŭ Sânta Duminică din casă, s'a şi apucatŭ de fertu bucatele. Insă ea, după ce le-a gătitŭ de fertŭ, a uĭtatŭ să le pue din bună vreme ca să se recéscă, ci ea le pusă în pripă cu puţinŭ maĭ nainte de-a se întórce Sânta Duminică dela biserică, şi aşa bucatele, din pricina acésta, n'aŭ pututŭ să fie, dupa cum a spusŭ Sânta-Duminică.

Sosindŭ acuma Sânta-Duminică a casa şi puindu-se la mésă, n'a apucatŭ a îmbucà bine din bucate, când s'a şi friptŭ, dar' scii colea... cum se cade. Şi frigêndu-se s'a mâniatŭ şi a începutu a blăstemà şi a ḑice:

— Dacă nu mi-aĭ făcutŭ tu pe placŭ şi pe chefulŭ meŭ, să te prefaci în pasere şi sa âmblì de aḑi

înainte arsă și friptă prin locurile și țerile unde va fi arșița cea mai mare, cum m'am friptŭ și m'am arsŭ și eŭ acuma!

Și cum a rostitŭ Sânta Duminică cuvintele acestea servitórea déuna s'a prefatŭ într'o Rîndunică și a sburatŭ în lume. Și fiindu că Sânta Duminică a blăstĕmat'o să âmble arsă și friptă, de-aceea își face ea cuĭbulŭ seŭ prin podurile caselorŭ, unde e caldura cea mai mare, și totŭ de-aceea petrece ea numaĭ prin țerile acelea, unde sunt căldurile și arșițele cele maĭ marĭ.

VII.

Afară de aceste cincĭ legende complete ale Rîndunelei și cea publicată de Dlŭ V. Alecsandri se maĭ află încă și dóue fragmente, carĭ îmĭ sunt mie cunoscute, și anume: unulu totu în Bucovina, éră celalaltŭ la Românii din Banatŭ.

Dacă aceste dóue fragmente nu s'ar deosebì multŭ de cele de maĭ susŭ le-așĭ trece cu vederea, așa însa, credŭ că, în interesulŭ sciințeĭ, vor fi bine primite și acestea, dacă le voiŭ reproduce aicĭ.

Fragmentulŭ legendeĭ din Bucovina, istorisitŭ de Ionŭ Terteșŭ, românŭ din satulŭ Ilișescĭ, e celŭ următorŭ:

Aŭ fostŭ odată unŭ bărbatŭ și o nevéstă carĭ aŭ avutŭ treĭ copiĭ. Etă că'ntr'o ḑi morŭ tustreĭ copiĭ, și când să-ĭ ducă la grópă, maĭca lor, în locŭ să-ĭ bocéscă și să plângă după dênșiĭ ca alte maĭce, ea mergea în urma lor totŭ jucându, bătêndŭ în pălmĭ și riḑêndu.

Nu multŭ după acésta morŭ şi socrii seĭ. Dar' ce schimbare?... Nevasta nu erà acuma cea de maĭ nainte... Plângea şi se tânguià după dênşii, de gândiaĭ că cine sci pre cine a perdutŭ. Şi totŭ aşa plângêndŭ şi bocindu, de se cutremurà cămeşa pe dênsa, petrecù ea pre socriĭ seĭ la grópa.

După ce se'nmormêntara acuma betrâniĭ şi după ce se'nturnară cu toţiĭ de la ţinterimŭ a casă, întrebă bărbatulu pre nevasta sa:

— Nevastă! de ce, când nĭ-aŭ muritŭ copiiĭ noştri, tu n'aĭ vărsatŭ nici o lacrimă după dênşiĭ, ci aĭ jucatŭ şi aĭ risŭ si te-aĭ veselitŭ când i-aĭ petrecutŭ la grópă, éră acuma că ţĭ-aŭ muritŭ socriĭ, adică părinţiĭ meĭ, i-aĭ bocitŭ şi te-aĭ tânguitŭ după dênşiĭ?...

— D'apoĭ bine! — respunse nevastă, — după copiiĭ noştri n'am plânsŭ, ci am jucatŭ şi am risu, pentru că prea bine am sciutŭ eŭ unde se ducŭ eĭ, că mergŭ în raiŭ, éră după socriĭ cum n'oiŭ plânge, sciindŭ bine că pentru faptele loru trebue să mérga la munca cea vecĭnică a ĭadului!

Auḑindŭ bărbatulŭ respunsulŭ nevesteĭ séle se mâniă focŭ pe dênsa şi începù a o sfădì şi a o certà. Şi totu aşa, din una în alta, din céртă în céртă, venì tréba pênĕ la batae. Insă când să dee bărbatulŭ în nevastă, acésta se preface ĭute într'o R î n d u n i c ă şi sbóră pe feréstă afară. Atuncĭ bărbatulŭ dă s'o prindă, dar' ajungêndu-o numaĭ de códă, remâne cu tóte penele în mână, afară de cele dóue de pe de laturĭ, carĭ aŭ scapatŭ nesmulse şi carĭ pênĕ şi'n ḑiua de astă-ḑĭ se vĕdŭ la Rîndunele.

Fragmentulu legendeĭ, care se afla la Românii din Banatu, sună:

„După tradiţiune Rîndunica a fostu dintru începutŭ fétă, care se certà cu parinţii sei, éră pre alţii îi calumnià. Pentru aceea s'a prefăcutu ea în forma ei presintă, şi trebue să-şi facă cuibulu seŭ în camine, espusa fiindŭ fumului înnegritoriu." [1])

VIII.

Acestea sunt legendele Rîndunelei, câte le-am pututŭ aflà eu pênè acuma.

Din cele trei legende dintâiŭ precum şi din fragmentulu din Bucovina resulta ca Rîndunica dintru începutu a fostu o nevésta tênera, care prefăcêndu-se în forma eĭ de pasere, a remasu pênĕ în ḑiua de astă-ḑi cu guşa roşă şi cu códa ca o furcuţă, dupa cum adică a uns'o barbatulŭ seŭ cu sânge şi ĭ-a smulsu mijloculŭ coḑii.

Dupa legenda Domnului V. Alecsandri însă, precum şi după spusa unoru Românĭ din Bucovina, Rîndunica a fostu dintru începutu féta de împĕratŭ. Éră rochia ei, cu care a fostu îmbrăcata, după legendă publicată de Dlŭ V. Alecsandri, s'a prefacutŭ într'o plantă cu flóre albastră, care înfloresce primăvéra şi se numesce în Moldova „Rochiţa Rîndunelei" [2]), lat. Convolvulus arvensis, éră în Bucovina şi Transilvania Volbură albastră.

[1] Arthur und Albert Scott. Walachische Märchen. Stuttgart und Tübingen. 1845. p. 284.

[2]) Op. cit. p. 85.

După legenda a cincea din Bucovina şi după fragmentulu din Banatŭ a fostŭ Rîndunica dintru începutŭ o fétă neascultătóre. Éră după legenda a patra din Bucovina a fostŭ ea o sócra rea, după cum sunt maĭ tóte sócrele în ochiĭ nurorilorŭ.

Totŭ din causa acésta, pentru că Rîndunica a fostŭ dintru începutŭ femee, crede poporulŭ, că-şĭ face ea cuĭbulŭ seŭ numaĭ în podurile caselorŭ, fiindu-ĭ datŭ să petrécă la unŭ locŭ, sub unŭ acoperemêntŭ cu ómeniĭ.

După fragmentulŭ legendeĭ din Banatŭ, maĭ susŭ arătatŭ, precum şi după o colindă poporană [1] îşi facŭ Rîndunélele cuiburile sale prin podurile caselorŭ de-aceea, pentru că aşa aŭ fostŭ ele blăstĕmate.

Ţinórea legendeĭ banăţéne ni-e deja cunoscută. A colindeĭ însă e acésta:

Sub o trupină de mărŭ-pĕrŭ se afla unŭ patŭ

Pe la fundŭ cu tunete,
La fuşteĭ cu fulgere,
Trembele de céră sântă
Totŭ topită şi'nvĕrtită

In patulŭ acesta:

E culcatŭ unŭ Dumnedeŭ
Mititelŭ şi frumuşelŭ
Şi la faţă curăţelŭ,
Faşiatŭ de-o 'mpĕrătésă
In făşóre de mĕtasă.
Comănacu-ĭ de bumbacŭ,

[1]) At. M. Marienescu. Poesia populară. Colinde. Pesta. 1859. p. 24. —

Cu treĭ florĭ în comănacŭ,
Una-ĭ flórea miruluĭ,
Alta viţa vinuluĭ,
Una spiculŭ grâuluĭ.

Şi pe când Dumneḑeŭ dormĭà dusŭ, unŭ somnŭ greŭ, pe-atuncĭ:

Ét' veniră Rîndunele,
Negrişóre, frumuşele,

carĭ, de şi începură a cântà şi colindà, totu-şĭ nu-lŭ putură deşteptà. Decĭ:

Rîndunelele sburară,
Cătră mare se lăsară,
Ele tóte apucară
Stropuleţĭ pe aripele,
Petricele'n penicele,
Ér' la fiŭ că aŭ venitŭ,
Cŭ-aripele l-aŭ stropitŭ
Cu petrile aŭ svêrlitŭ . . .

Şi făcêndŭ ele acésta, Dumneḑeŭ celŭ frumuşelŭ, deşteptându-se din somnŭ, se mâniă pe dênsele şi le blăstĕmă ḑicêndŭ:

Rîndunea! fă-ţĭ cu bulŭ teŭ
Unde-a fi loculŭ maĭ reŭ,
Prin podulŭ seracilorŭ,
La grinda streşinelorŭ
Să te bată fumurile
Ca pe fecĭorĭ cugetele,
Cugetele de'nsuratŭ,
Pe fete de măritatŭ! . . .

Éră-şĭ se ḑice că R î n d u u e l e l e îşĭ facu cuiburile loru prin podurile caselorŭ numaĭ pentru norocirea ómenilorŭ şi pentru curăţenia lorŭ. Unde sunt casele séŭ grajdiurile vrăjite de cine-va acolo nu-şĭ facŭ Rînduuelele nicĭ odată cuiburĭ. [1])

Asemene, totŭ din causă că Rîndunica dintru începutŭ a fostŭ femee, crede poporulŭ, că nu e bună de mâncatŭ; apoĭ că e fórte pĕcatŭ a o omorì, séŭ aĭ stricà cuĭbulŭ şi aĭ sparge óuele. Ba! nicĭ mâna nu e biue să puĭ pe dênsa. Dreptŭ aceea, fie care Românŭ dă de grijă copiilorŭ seĭ ca nu cum-va să se atingă de dênsa, s'o omóre, să-ĭ strice cuĭbulŭ, séŭ să-ĭ spargĕ óuele, căcĭ făcêndŭ acésta, póte să li se întêmple vre o nenorocire. [2])

E pĕcatŭ a omorì pre Rîudunele, a le stricà cuĭburile şi a le sparge óuele încă şi de-aceea, pentru că ele, după credinţa poporuluĭ, sunt s f i n t e [3]), sunt g ă i n e l e l u ĭ D u m n e ḑ e ŭ [4]), şi ca atarĭ nu facŭ nicĭ unŭ reŭ ómenilorŭ, ci din contră ele arată norocului fie-căreĭ case. [5]) Unde-şĭ facŭ ele cuĭburile, acolo se încuĭbéză şi norocul, pentru că ele aŭ fórte mare darŭ dela Dumneḑeŭ. [6])

---

[1]) Credinţa Româniloru din ţinutulŭ Dorneĭ, com. de Dlŭ Petru Ursulŭ, cantorŭ bis. în Căndrenĭ.

[2]) Credinţă şi datină comună în Bucovina.

[3]) Com. de Vasile Ungurénŭ, rom. din Ilişescĭ.

[4]) W. Schmidt op. cit. p. 22. — Dlŭ Gr. a luĭ I. Sima îmĭ scrie, că uniĭ Românĭ din Transilvania şi anume ceĭ de pe Someşulŭ mare nu numaĭ că credŭ despre Rîndunică că ar fi „G ă i n a l u ĭ D u m n e ḑ e ŭ" ci eĭ fórte adeseorĭ chiar o şi numescŭ astfelĭŭ.

[5]) Com. de Dlŭ P. Ursulŭ.

[6]) W. Schmidt. op. cit. p. 22. şi Cred. rom. din V i c o v u l ŭ de-susŭ şi a altorŭ Rom. din Bucovina. —

Romănulŭ, care omóră vre o Rînduuică, iĭ strică cuibulŭ şi-ĭ sparge óuele, nu numaĭ că se depărtéză noroculu dela casa luĭ, ci se crede despre dênsulŭ, că a comisŭ unŭ pĕcatŭ aşa de mare, ca şi când ar fi omoritŭ pre atare nevastă, ĭ-ar fi resipitŭ casa, şi ĭ-ar fi nenorocitŭ copiiĭ [1]), şi cum a omorît'o îndata i se uscă, şi-ĭ sécă mâna. [2])

IX.

Afară de datinele şi credinţele pên' aicĭ înşirate maĭ credŭ Românniĭ cum că celŭ ce vede ântaĭa-şĭ dată primăvéra o Rîndunică sburândŭ, dar' neciripindŭ, acela va fi sănĕtosŭ şi voĭosŭ peste totŭ anulŭ; pre acela nime n'are să-lŭ vorbéscă de reŭ. Celŭ ce însă vede ântâia-şĭ dată o Rîndunică stândŭ şi ciripindŭ, aceluĭa, se crede, că preste anŭ nu-ĭ va merge bine, că va fi bolnăvicĭosŭ şi ómeniĭ îlu vor vorbì de reŭ.

Asemene nu e semnŭ bunŭ pentru ceĭ ce audŭ ântâĭa-şĭ dată vre o Rîndunică ciripindŭ în podŭ, căcĭ atuncĭ, credŭ eĭ, că preste totŭ anulŭ nu vor fi sănĕtoşĭ şi voĭoşĭ, ci vor fi slabĭ şi bolnăvicĭoşĭ. Că nu aŭ vĕḑut'o maĭ ântâĭŭ sburândŭ vor fi vorbiţĭ reŭ de ómenĭ. [3])

---

[1]) Credinţă comună în Bucovina.

[2]) W. Schmidt. op. cit. p. 22. şi com. de Dlŭ Gr. a luĭ I. Sima.

[3]) Cred. Rom. din Calafindescĭ, dict. de C. Racolţa şi Sofia Frâncu, românce din locŭ.

De vede o fétă séŭ unŭ flecăŭ ântâia-şĭ dată primăvéra numaĭ o singură Rîndunică, atuncĭ, credŭ aceştia, că preste totŭ anulŭ vor fi singurĭ, că nu se vor putea mărità séŭ însurà. De vede unŭ bărbatŭ o singură Rîndunică, se teme să nu i se'ntêmple vre o nenorocire să nu-ĭ móră nevésta şi elŭ să remâĭe apoĭ singurŭ, vĕduvoĭŭ Totŭ aşa credŭ şi nevestele. [1])

Numaĭ o unică Rindunică vĕḑută ântâĭa-şĭ dată primăvéra însemnéză, după credinţa poporuluĭ românŭ, totdéuna singurătate. Éră maĭ multe Rîndunele, vĕḑute de-odată, însemnéză, că preste véră vor fi, cu ceĭ ce le-aŭ vĕḑutŭ, maĭ mulţĭ înşĭ la unŭ locŭ. [2])

O sémă de Românĭ, când vĕdŭ pentru prima óră primăvéra o Rîndunică, déuna staŭ pe locŭ şi începŭ a săpà cu unŭ cuţitŭ séŭ orĭ cu ce aŭ pe lângă dênşiĭ sub călcâĭulŭ picĭoruluĭ stângŭ, şi întêmplându-se să afle carbunĭ în loculŭ acela, atuncĭ, credŭ eĭ, că preste totŭ anulŭ vor fi sănĕtoşĭ şi voĭoşĭ, şi vor aflà preste véră banĭ; ér' de nu află cărbunĭ, nu vor fi sănĕtoşĭ. O sémă însă credŭ că dacă află cărbunĭ, vor murì. [3]) Alţiĭ éră-şĭ credŭ că, dacă veĭ sta loculuĭ unde veḑĭ ântâia-şĭ dată vre o Rîndunică, şi veĭ face cruce, atuncĭ, dacă veĭ vrea să sapĭ în acelŭ locŭ, veĭ aflà din întêmplare celŭ puţinŭ unŭ cruceriŭ. [4])

---

[1]) Credinţă fórte lăţită în Bucovina. —

[2]) Spusŭ de Vasile Ungurénŭ, românŭ din Ilişescĭ.

[3]) Credinţa Românilorŭ din districtulŭ Năsĕudŭ în Transilvania.

[4]) W. Schmidt. op. cit. p. 22.

Unele Romånce, când vĕdŭ ântâĭa-şĭ dată o Rîndunică, suflă asupra eĭ şi ḑicŭ:

„Cum se desparte códa ta şi nu se încâlcesce, aşa se mi se despartă şi să mi se descâlcéscă orĭ ce încâlcitură şi încurcătură când voĭŭ suflà asupra eĭ descurcându-o şi desfăcêndu-o.“ [1])

X.

Maĭ departe credŭ Românıĭ, că vitele cornute, maĭ cu sémă boiĭ şi vacile pe sub carĭ sbóră vre o Rîndunică se bolnăvescŭ şi cruşescŭ, adică se udă sânge. [2])

Cuĭbulŭ de Rîndunică se întrebuinţéză de către Românĭ ca medicamentŭ în contra arsurilorŭ şi opăriturilorŭ prin focŭ şi uncropŭ. Aşa ceĭ ce sunt arşĭ séŭ opărițĭ, luândŭ unŭ cuıbŭ de Rîndunică părăsitŭ, muindu-lŭ apoĭ în apă caldă şi legându-se cu dênsulŭ la rană, spunŭ că îndată se vindecă. [3])

Se maĭ întrebuinţéza cuĭbulŭ de Rîndunică încă şi în contra anghineĭ. [4]) Éră ceĭ ce aŭ frigurĭ şi nu potŭ scăpà de dênsele se ḑice că, îndată ce se afumă

---

[1]) Com. de Dlŭ P. Ursulŭ.

[2]) Credinţa Românilorŭ din Ilişescĭ şi din alte sate din Bucovina. —

[3]) Datina Românilorŭ din ţinutulŭ Dorneĭ com. de Dlŭ P. Ursulŭ.

[4]) Vernavŭ. Physiographia Moldaviae. Buda. 1836. p. 58. apud B. P. Hâsdeŭ „o notiţă istorico-medicală“ publ. în Columna luĭ Traĭanŭ No. 33. (143) din 1. Noemvre 1872. p. 229. —

cu patululŭ din cuibulŭ uneĭ Rîndunele, îndată îlŭ lasă frigurile. [1])

Vacile, carĭ sunt bolohănite, încă se vindecă cu cuĭbŭ de Rîndunică, şi anume: cuibulŭ se móĭe în apă caldă şi aşa se légă apoĭ cu dênsulŭ ugerulŭ bolohănitŭ alŭ vaciĭ. [2])

Vitele, pe sub carĭ a sburatŭ vre o Rîndunică şi din causa acésta cruşescŭ dupre cum s'a arătatŭ maĭ susŭ, se potŭ vindecà numaĭ cu cuĭbŭ părăsitŭ de Rîndunică, adică din care a sburatŭ Rîndunica şi cu puiĭ, şi anume se pune cuĭbŭ de-acesta în tărîţe şi se daŭ apoĭ vitelorŭ bolnave ca să le mânânce, carĭ mâncându-le, se dice că îndată se vindecă şi nu cruşescŭ mai multŭ. [3])

In fine Rîndunica e considerată de cătră Românĭ înca şi ca unŭ profetŭ alŭ tempestăţiĭ şi a anutimpurilorŭ. Aşa se dice că dacă vremea stă pe plóĭe, Rîndunica sbóră totŭ atingêndŭ pamêntulŭ, şi din când în când scóte sunete line, spărióse şi plângĕtóre. Ér când va să urmeze vreme bună, ea sbóră susŭ şi se jócă cu surorile séle. Dacă ne ameninţă vr'o vijilie, ea se perde pintre norĭ şi sbóră încetŭ. [4])

Când începŭ a venì Rîndunelele de prin ţerile cele calde, unde petrecŭ ele peste érnă, e semnŭ cum

---

[1]) Spusŭ de Rucsanda Ienachĭevicĭu, descântĕtóre şi alte Românce din Siretĭŭ.

[2]) Datina Rom. din Siretĭu şi din alte sate.

[3]) Com. de V. Ungurénŭ.

[4]) Isaia Schinteia, în „Şedetórea“ an. I. Buda-Pesta. 1875. p. 47.

că și primăvéra a sosită și că maĭ multă n'are să ningă. Éră când se ducu Rîndunelele de pe la noĭ, atuncĭ nu e departe nicĭ érna. [1])

---

[1]) Credință comună în Bucovina.

Lostunulŭ.

I.

Tóte paserile, carĭ de cătră ornitologiştĭ se numescŭ c'unŭ singurŭ terminŭ technicŭ latinŭ „Hirundinae", Românii le numescŭ c'unŭ singurŭ cuvêntŭ „Rîndunele". Dar' spre deosebire numescŭ eĭ Rîndunele şi Rindurele séŭ Rîndunicĭ şi Rîndurea séŭ Rîndunică şi Rîndurică, La Românii din Macedonia Lândură [1]) şi Arândrunea [2]), maĭ multŭ numaĭ pre acea specie de Rîndunele, a cărorŭ guşă e roşă, códa lungăréţă şi înfurcată şi carĭ îşĭ facŭ cuĭburile de regulă prin podurile caselorŭ, lat. Hirundo rustica L. germ. die Rauchschwalbe.

Pre acea specie de Rîndunele însă, a cărorŭ guşă şi pântece sunt albe şi carĭ îşĭ facŭ cuĭburile de regulă

[1]) Revista pentru istorie, archiologie şi filologie, sub direcţiunea Dluĭ Gregoriŭ G. Tocilescu. an. I. Vol. I. Bucurescĭ. 1883. p. 32. — După Dlŭ G. Basonzi. Opere complete. Limba română şi tradiţiunile eĭ. Galaţĭ şi Brăila. 1872. p. 171. s'ar chiemà Rîndunica de cătră Românii din Macedonia şi „Sandură". Nu sciŭ însă de nu e cum-va o greşélă de tiparĭŭ în locŭ de Lândură, căcĭ L în scrisóre se póte fórte lesne confundà cu S. —

[2]) Com. de unŭ studinte din Macedonia.

pe sub streşinele caselorŭ şi în malurile apelorŭ le numescŭ maĭ multŭ L o s t u n ĭ.

Acea specie de Rîndunică, care-şĭ face cuibulŭ seŭ maĭ alesŭ pe sub streşinele caselorŭ, de-asupra fereştilorŭ, şi care e pretutindene cunoscută, are la poporulŭ românŭ maĭ multe numirĭ, şi anume în Bucovina: R î n d u n e a, séŭ R î n d u n i c ă-d e-f e r é s t ă, L a s t u n ŭ, L o s t u n ŭ, L o s t o n ŭ, şi L o s t u g ŭ [1]), în Transilvania: L ă s t u n ŭ [2]) şi L o s t o n ŭ [3]); în Ungaria: L a s t a n ŭ [4]); în Banatŭ: L a s t u r n ŭ [5]); în Moldova: L ă s t u n ŭ dem. Lăstunaşŭ [6]); în Muntenia: L u s t u n ŭ [7]), lat. Chelidon urbica Boje; Hirundo urbica L. germ. die Mehlschwalbe, Fensterschwalbe.

Acea specie de Rîndunică însă, care-şĭ face cuĭbulŭ seŭ de regulă în malurile apelorŭ şi a căreĭ pene de pe spate sunt cafeniĭ, éră cele de pe guşa şi pântece albe-întunecatc, se numesce de către Româniĭ din Bucovina: R î n d u n e a séŭ R î n d u n i c ă-d e-p l ó ĭ e

---

[1]) Nu potŭ trece cu vederea de-a nu amintì aice şi unŭ pesce, pre care Româniĭ munteniĭ din Bucovina îlŭ numescŭ „L o s t u c ă", cu accentulŭ pe silaba primă, şi despre care spunŭ că e unŭ pesce forte frumosŭ şi mare, uneorĭ şi pênĕ la cincĭ chile, şi n'are solzĭ nicĭ ciolane, ci numaĭ spinare. —

[2]) S. Petri. Vocab. — A. de Cihac, Dictionnaire. t. II. p. 166.

[3]) V. R. Buticescu. Poesiĭ Deeşĭŭ. 1881. p. 129.

[4]) Com. de Dlŭ Elia Popŭ, învĕţătoriŭ în Şomcuta-mare.

[5]) Com. de Dlŭ Ios. Olariŭ. „L a s t u r n ŭ = Rîndunea, ce face cuibŭ la streşinele caselorŭ."

[6]) V. Alecsandri. Poesiĭ ale pop. rom. Bucurescĭ 1866. p. 146.

[7]) B. P. Hăşdĕŭ. Cuvente den bĕtrunĭ t. I. p. 246. In vechime se aflà în Muntenia şi o vale numită „V a l e a L u s t u n i l o r ŭ."

Rîndunică-de-malurĭ, Rîndunică-de-apă, Rîndunică-de-părĕŭ şi Lostunŭ-de-apă, lat. Cotyle riparia Boje; Hirundo riparia L. germ. die Uferschwalbe.

II.

Cum că şi aceste dóue speciĭ de Rîndunele şi maĭ cu samă specia primă se numesce de cătră Românĭ fórte adeseorĭ „Rîndunea", se póte cunósce în câtŭ-va şi din vr'o câte-va doĭne poporane.

Fie-căruĭ îĭ este cunoscutŭ că Lostunulŭ séŭ Rîndunica, care-şĭ face cuĭbulŭ pe sub streşine, e espusă celorŭ maĭ multe neplăcerĭ, căcĭ nu numaĭ ceĭ de casă, ci de multe orĭ chĭar şi străiniĭ îĭ strică cuĭbulŭ, şi maĭ alesŭ din causă că ea, séŭ maĭ bine ḑisŭ puiĭ seĭ, fórte adeseorĭ necurăţescŭ păreţiĭ aşa de tare, că celŭ ce ţine cişŭ-ce-va la curăţenie trebue să se supere pentru acésta faptă. De-aice vine apoĭ şi plângerea acesteĭ păsĕrele asupra ómenilorŭ, asupra tuturorŭ drumeţilorŭ, carĭ ĭ-aŭ stricatŭ cuĭbulŭ şi care plângere se află fórte bine respicată în următórea doĭnă poporană:

Frunḑă verde treĭ masline,
Câte paserĭ sunt pe lume
Tóte-avură parte bună,
Numaĭ eŭ o Rîndunea
Avuĭ partea cea maĭ rea
Că mĭ-am pusŭ cuĭbulŭ la drumŭ.
Câţĭ ómenĭ pe drumŭ trecea
Toţĭ în cuĭbulŭ meŭ svĕrlĭa,

Puiĭ mi s'aŭ spăriatŭ,
Şi la munte mĭ-aŭ sburatŭ,
La vêrvuţulŭ munteluĭ,
La crucea moliduluĭ
Unde-ĭ dragŭ voĭniculuĭ,
La vêrvuţulŭ faguluĭ
Unde-ĭ dragŭ fârtatuluĭ. [1])

III.

Ce se atinge de datinele şi credinţele Românilorŭ despre aceste dóue speciĭ de Rîndunele, voiŭ să însemnezŭ că ele numaĭ fórte puţinŭ se deosebescŭ de celea ce s'aŭ arătatŭ în articululu despre Rîndunică. Maĭ tóte, câte s'aŭ spusŭ despre Rîndunică, afară de legende, le istorisescŭ Românii şi despre Lostunŭ, dară maĭ alesŭ numaĭ despre Lostunulŭ ce-şĭ face cuibulŭ sub streşinele caselorŭ. Prin urmare puţinŭ ce aşĭ maĭ avea să scriŭ în privinţa acésta despre Lostunŭ. Insă fiindŭ că în articululŭ despre Rîndunică, unele datine şi credinţe le-am trecutŭ cu vederea, éră altele le-am audiŭ maĭ târdiŭ, voiŭ şi pre acelea să le înşirŭ aice.

Maĭ ântâiŭ vom începe cu ciripitulŭ Rîndunelelorŭ în timpŭ de nópte.

Româniĭ credu, că ciripitulu Rîndunelelorŭ în timpŭ de nópte e unŭ semnŭ reŭ. Dreptŭ aceea nu odată se adresază eĭ către Rîndunele ca să nu li maĭ cânte nóptea, să nu li maĭ menéscă a reŭ, căcĭ şi aşa sunt eĭ destulŭ de învăluiţĭ şi întristaţĭ, destule nevoĭ şi neajunsurĭ aŭ datŭ peste capulŭ lorŭ. Eĭ dicŭ:

[1]) Din colecţiunea mea inedită.

Rîndunică cu cunună
Nu-mĭ cântà séra pe lună,
C'a mea inimă nu-ĭ bună,
Că-ĭ încinsă c'o cunună,
Şi-ĭ încinsă cu curele
La mijlocŭ cu lăcrimele,
Şi-ĭ încinsă cu colanŭ
Multŭ oftéză de amarŭ! [1])

Altă doĭnă, totŭ din Bucovina, în care unŭ ostênŭ se adresază cătră o Rindunică ca să nu-ĭ cânte nóptea pe lună, sună astfelŭ:

Rindunică cu cunună,
Nu cântà nóptea la lună,
C'a mea inimă nu-ĭ bună,
Ea e strînsă cu curele,
Curelele-sŭ cu oţele,
Cu oţele ascuţite
De străinŭ sânge roşite.
C'am fostŭ unde nu e grâŭ
Numaĭ sânge pênĕ 'n brâŭ,
Unde nu-ĭ spicŭ de sĕcară
Numaĭ sânge pênĕ 'n scară...
Sânge de-a străinuluĭ
Pênĕ 'n cóma murguluĭ...
Capitanulŭ blăstĕmatŭ
Totŭ la harţă m'a purtatŭ,
Ér' a casă când sosi
Puĭca mea n'o maĭ găsiĭ! [2])

---

[1]) Din colecţiunea mea inedită.

[2]) Idem de eadem.

Acestea de-o cam dată în privința ciripituluĭ Rîndunelelorŭ.

IV.

R î n d u n i c a, fiindŭ o pasere mutătóre, care, la întórcerea sa din țerile cele calde, ni anunță sosirea primăveriĭ celeĭ călduróse și frumóse, figuréză fórte adese orĭ în poesiile poporane ca unŭ felĭŭ de solŭ ce scie și póte să ducă și să aducă scirĭ din cele maĭ depărtate locurĭ.

O doĭnă poporană din prejurulŭ Caransebeșuluĭ ni spune în privința acésta următórele:

Rîndunica țeriĭ mele!
Spune-ĭ tu mălcuțeĭ mele:
Vesmintele mele tóte
Nicĭ decum să nu le pórte,
Nicĭ le țină, nicĭ le vêndă,
Ci pe spinĭ să mĭ le-aprindă
Să'nvețe mălcuțele
Cum să dea fetițele
Dup'unŭ câne de păgânŭ
De frică să-ĭ dic jupânŭ.
Jupânŭ luĭ draculŭ ĭ-o dice,
Că n'are pâne să mânce! [1])

Altă doĭnă, din Bucovina, în care o nevéstă înstrăinată și neferecită se adresază către o R î n d u n i c ă, întrebându-o ce facŭ părințiĭ seĭ și rugându-o ca să mérgă la dênșiĭ și să li spuĭe că eĭ să nu maĭ

[1]) Nicolaŭ Vladŭ. Cântece pop. din jurulŭ Caransebeșuluĭ, publ. în Familia. an. VI. Pesta. 1870. p. 403.

cugete la dênsa, dacă aŭ dat'o cu de-a sila după celŭ ce nicĭ odată nu l-a ĭubitŭ şi voitŭ, sună :

Rîndunică, Rîndunea !
Pôte eştĭ din ţéra mea ?
— De-acolo sunt, ḑeŭ aşa !
— Nu scĭĭ: maĭca ce făcea ?
— Manecĭ albe suflecà,
Pâne de grâŭ frămêntà
După tine se cântà !
— Rîndunică, Rîndunea !
Pôte eştĭ din ţéra mea ?
— De-acolo sunt ḑeŭ aşa !
— Nu scii : tata ce facea ?
— Elŭ caruţa-şĭ şinuĭa
Şi caiĭ şi-ĭ potcovĭa,
După tine se gătĭa !
— Rîndunică, Rîndunea !
Du-te tu în ţéra mea
Şi spune mămuţi-aşa :
Pâne de grâŭ nu frămênte
După mine nu se cânte !
Rîndunică, Rîndunea !
Du-te tu în ţéra mea
Şi spune tătuţi-aşa :
Caiĭ să nu-ĭ potcovéscă,
Căruţa nu şinuéscă
De mine nu se gătéscă,
Ci să-mĭ strîngă straele,
Straele, odórele,
Să le 'ncare 'n nóue cară
Să le ducă 'ntre hotară
Să li dee focŭ şi pară
Să mérgă fumurile
Pe la tóte maĭcele

Să nu-şĭ dee fetele
Cum m'a datŭ a mea pre mine
Dup'unŭ reŭ de cânc! [1])

V.

Tóte celelalte datine şi credinţe, câte s'aŭ înşiratŭ maĭ susŭ în articululŭ despre Rîndunică se referescŭ, după cum am maĭ spusu, şi la L o s t u n ŭ. Aşa, între multe altele, spunŭ Românii din Transilvania, că aceluĭa ce prinde puĭ de Rîndunică seŭ de L o s t u n ŭ în mână i se usucă mânele şi se uda sânge, fiindŭ că aceste păserele sunt p a s e r ĭ s f i n t e. Pe sub care vacă va sbura L o s t u n u l ŭ séŭ R î n d u n i c a, laptele acelei vacĭ va fi numaĭ sânge, şi orĭ câtŭ o veĭ mulge lapte din ugeru nu va slobodi, ci numaĭ sânge. Dacă însă veĭ afumà vaca cu cuĭbŭ de R î n d u n i c ă séŭ de L o s t u n ŭ éră-şĭ va da lapte ca dintru începutŭ.

Totŭ Româniĭ din unele părţĭ ale Transilvanieĭ spunŭ şi credŭ, că primăvéra, când veḑĭ pentru prima óră maĭ multe R î n d u n e l e séŭ L o s t u n ĭ, de eştĭ june, e semnŭ că te veĭ căsătorì, éră de eştĭ acu căsătoritŭ şi veḑĭ numaĭ o singură R î n d u n e a séŭ L o s t u n ŭ, e semnŭ că-ţĭ va murì soţia şi veĭ remânea vĕduvŭ. [2])

Româniĭ din unele părţĭ ale Bucovineĭ şi Moldoveĭ credŭ că în cuibulŭ L o s t u n u l u ĭ séŭ R î n-

---

[1]) Din colecţĭunea mea inedită.

[2]) Com. de Dlŭ Gr. Crăcĭunaşŭ.

dunelei-de-ferésta se prăsescŭ păduchiĭ de lemnŭ séŭ ploşniţele şi din causa acésta caută ómeniĭ să-ĭ strice cuĭbulŭ, când îlŭ face lipitŭ de păretele séŭ streşina caseĭ. Lostunulŭ, în casulŭ acesta, e socotitŭ de ce-va nefolositorĭŭ séŭ stricăcĭosŭ, întocmaĭ precum e socotitŭ trântorulŭ la albine.[1])

Românii din judeţulŭ Gorjuluĭ în România spunŭ că atâtŭ Rîndunica câtŭ şi Lostunulŭ, când se întórce la noĭ primavéra din ţerile cele calde, începe a cântà şi a ḑice cu glasŭ trăgănatŭ şi tânguĭosŭ:

Chimedosŭ,
Chimedosŭ!
Când am plecatŭ
Am lăsatŭ
Numaĭ clăi
Peste clăĭ,
Numaĭ parĭ
Peste parĭ
Când am venitŭ
Am găsitŭ
Urḑicĭ verḑĭ,
Urḑicĭ verḑĭ![2])

VI.

Spre încheĭere voĭŭ să reproducŭ aice încă şi dóue cimilitur̆ĭ: una din Bucovina şi alta din Transilvania, carĭ însemnéză „Rîndunica", precum şi unŭ jocŭ alŭ copiilorŭ, în care figuréză numele acestĕĭ paserĭ.

[1]) Com. de Părintele I. Fotea şi câţĭ-va Românĭ din Bucovina. —

[2]) Com. de Dlŭ I. Cornoĭŭ.

maı scurte, şi penele de pe spate i sunt cu multŭ maĭ întunecate.

Lĕpitórea, după cum mĭ-a spusŭ unŭ Românŭ din satulŭ Crasna, în Bucovina, stă peste ḑi maĭ multŭ ascunsă, éră pe la înserate se pornesce după prada sa.

Aceştıa sunt Ulii, pre carĭ îĭ cunoscŭ Românĭĭ dupa nume.

Şĭ-acuma să trecemŭ la datinele şi credinţele, ce le aŭ Românĭĭ despre acestŭ genŭ de paserĭ răpitóre.

V.

Am ḑisŭ maı susŭ, că Găinarĭulŭ séŭ Porumbarĭulŭ e unŭ Ulĭŭ, care face ómenilorŭ fórte multa dauna între găinı şi porumbı. Decĭ Româncele, spre a apără şi scutì de răpirea acestuĭ ne'mpacatŭ duşmanŭ pre paserile domestice, carĭ în limba poporuluĭ din unele ţinuturĭ ale Transilvanieĭ se numescŭ „galiţe", în altele ţinuturĭ însă „óre" sing. „óră" [1]), éră în Bucovina, pe lângă „galiţe" şi „paserĭ de casă" în modŭ cam batjocuritorĭŭ încă şi „gobăĭ" sing. „gobae", întrebuinţéză o mulţime de mijlóce superstiţióse. Unele din mijlócele acelea le voĭŭ înşirà aice, éră altele se vor arătà maı pe largŭ în articulele despre găinĭ, gâsce şi reţe.

[1]) Observatorĭulŭ, ḑiarŭ politicŭ, naţionalŭ, economicŭ şi literarŭ. Redact. de Dlŭ G. Bariţĭŭ. an. III. Sibiĭŭ. 1880. No. 51. p. 204. Nota 3. „Galiţe subst. în alte regĭunĭ se ḑicŭ „paserĭ de casă", pe airea „óră" pl. „óre" dela lat. ales, sinonimŭ cu avis, volucris, oscen."

Ḑicĕ că nicĭ odata nu e bine de-a matură vatra focului cu mătura cu care se mătură casa, pentru că atunci U l i u l ŭ, în acelu anŭ, gătesce toţĭ puiĭ de gaină de pe lângă casă, ci vatra focului totdéuna să se mature c'o pânzătură udă séŭ c'o pénă de gâscă. [1])

Când âmbla preotulŭ pe la ajunurile Crăcĭunului şi Botezulŭ Domnuluĭ cu icóna şi cu crucea pe la case; ḑice că nicĭ de cum nu e bine de-a mătură casa şi a da cu matura gunoiulŭ peste pragŭ afară, pentru că femeea, ce a făcutu acésta, nu maĭ are parte nicĭ de-unŭ puiŭ, căci U l i ĭ în acelŭ anŭ se facŭ aşa de cutezatorĭ, că întră chiar pênĕ şi'n casă de apucă puiĭ. Ci ori şi care femee, dacă-şĭ mătură casa, séŭ să lese gunoiulŭ într'aceea ḑi unde-va într'unŭ ungheriŭ, séŭ sa-lŭ scótă cu mâna peste pragŭ; aşa se maĭ încape, nicĭ de cum însă să nu-lŭ dee cu mătura afară, căcĭ apoi o păţesce reŭ.[2])

Românii din Ohaba-mâtnicŭ credŭ şi spunŭ, că dacă stringĭ tóte ósele dela o găină tăiată în ḑiua de Pascĭ şi le aruncĭ peste casă ḑicêndŭ: „é c ă - ţ ĭ u l ĭ u l e p a r t e a t a!“ apoĭ Uliulŭ nu se atinge în anulŭ acela nicĭ de cum de găini, ci le lasă în bună pace. [3])

Totŭ din causă ca Ulĭulŭ să nu mânânce puii de gaină, Româncele din Câmpulungŭ, în Bucovina, nici odată nu scotŭ gunoĭulŭ L u n e a, M e r c u r e a şi

[1]) Com. de C. Diaconescu din Calafindescĭ şi V. Flocea din Câmpulungŭ.

[2]) Com. de C. Diaconescu.

[3]) Com. de Dlŭ I. Stoĭcescu. —

Vinerea afară din casa, ca'n celelalte ḑile de peste septĕmână, ci ele în ḑilele acestea matură gunoĭulŭ dela pragŭ spre fundulŭ caseĭ şi-lŭ îndosescu unde-va într'unŭ ungheriŭ, şi numaĭ după aceea, adică după ce l-a îndositŭ, îlŭ scotŭ afară. [1])

Să nu cugete însă nime, că Româncele nóstre în acestea ḑile, fiindŭ că, după credinţa lorŭ, nu este ĭertatŭ a scóte gunoĭulŭ cum îlŭ matură afară, n'ar mătură nicĭ decum casele, séŭ décă le şi mătură, ar lăsà gunoiulŭ unde-va ca să se védă şi să fie călcatŭ în picĭóre. Ferit'a Dumneḑeŭ!... Nevésta, dar' maĭ alesŭ féta, ce face una ca acésta, în scurtŭ timpŭ o scie totŭ satulŭ, căcĭ la cea maĭ de-aprópe ocasiune, la unŭ jocŭ séŭ la altă petrecere, numaĭ ce se trezesce, că unulŭ, care a trasŭ bine cu ochĭulŭ ce felĭŭ de rênduélă se află prin casa eĭ, începe în următorĭulŭ modŭ a-ĭ descâută:

Asta-ĭ féta lăudată
Cu casa nemăturată,
Cu gunoĭulŭ după uşă,
Vatra plină de cenuşă...
Când aştept'unŭ peţitorĭŭ
Face floscŭ după cuptĭorĭŭ.[2])

Éră altulŭ va ḑice:

Am fostŭ a séră la voĭ,
Casa-ĭ plină de gunoĭŭ,

[1]) Com. de V. Flocea.
[2]) Din colecţĭunea mea inedită.

Şi pe laĭţă zăhăitŭ,
M'am miratŭ la ce-am venitŭ? [1])

Şi bucurósă ar fi când ar scapà numaĭ cu atâta. Dar' nu! căcĭ după ce a întratŭ odată în danţulŭ celorŭ cu limbele ascuţite şi împungĕtóre, e greŭ să scape numaı cu una cu dóue. Unŭ alŭ treĭlea care pênĕ atuncea a statŭ de-o parte şi se paré că nicĭ nu se intereseză de dênsa, ĭ-o dă maĭ sărată şi maĭ pipĕrată decâtŭ fărtaţiĭ seĭ ḑicêndŭ:

Bat'o ḑiua pe hîda
Cum se strîmbă ca drîmba
Şi se'ndóie ca cósa,
Ca cósa prin érbă grasă,
Ea gândesce că-ĭ frumósă
Şi ea tótă-ĭ gunoĭósă,
Şi pe laĭţă-ĭ zăhăitŭ
Totŭ o ólă şi c'unŭ blidŭ.
Pe vatră-ĭ şperlă, cenuşă,
Şi gunoĭŭ multŭ după uşă.
Puneţĭ boĭ la patru carĕ
Şi scóteţĭ gunoĭŭ-afară! [2])

Dar' să lăsămŭ acésta şi să trecemŭ maĭ departe.

Româniĭ din Câmpulungŭ maĭ spunŭ, că celu ce voesce ca Ulĭulŭ să nu-ı mănânce puiı ceĭ de gaină, când iı scóte ântâıa-şı dată afară, trebue să-ĭ pue în mijloculŭ unuĭ cercŭ, ca şi când ar fi din tóte parţile îngrădiţĭ, şĭ-acolo să li dee apoĭ de mâncare ceea ce se

[1]) Din colecţĭunea mea inedită.

[2]) Horă din Poĭana-Stampiĭ séŭ Pilugani, din colecţĭunea mea inedită.

strecura prin ciurŭ, adică gozurile séŭ grăunciórele ce trecŭ prin borticelele unuĭ ciurŭ, după ce s'a ciuruitŭ vre unŭ felu de pâne albă. [1])

Eră-şĭ se dice că e fórte bine de-a înpuşcà unŭ Ulĭu şĭ-alŭ restignì pe pórta curţii séŭ pe uşa vre unuĭ grajdĭu, cacĭ de casa aceea, unde se face acésta, nu se apropie nicĭ o reutate. Uliulŭ restignitŭ e unŭ mijlocŭ de apărare şi de depărtare a celorŭ maĭ multe şi maĭ marĭ reutăţi şi nenorocirĭ. [2])

De-aice, dela acésta credinţa, vine apoi că la cele maĭ multe case românescĭ se află câte unulŭ séŭ şi maĭ mulţĭ Ulĭ restigniţi maĭ alesŭ pe uşele grajdĭurilorŭ şi ale ;urilorŭ.

Acestea sunt puţinele datine şi credinţe ce le aŭ Românii despre Uliĭ, carii li răpescŭ galiţele séŭ paserile de casă.

VI.

Românii din Câmpulungŭ, pe lângă cele aratate în şirele premergătóre, maĭ aŭ încă şi unŭ felĭŭ de legendă referitóre numaĭ la paserile rapitóre de ḑi. Şi fiindŭ că legenda acésta ni arată nu numaĭ numirile poporane ale celorŭ maĭ multe paserĭ din genulŭ Şoĭmilorŭ, Ulilorŭ şi a Vulturilorŭ, ci încă şi modulŭ lorŭ de veţuire, nu mĕ potŭ reţinè ca să n'o reproducŭ aice.

---

[1]) Dat. şi cred. Rom. din Câmpulungŭ, com. de V. Flocea.

[2]) Dat. şi cred. Rom. din Calafindescĭ, com. de C. Diaconescu.

Etă-o-aĭ şi legenda respectivă aşa, după cum mĭ-a istorisit'o V. Flocea:

Dupa ce şĭ-aŭ alesŭ paserile „Impĕratŭ“ şi după ce acuma fie-care şĭ-a căutatŭ unŭ locŭ anumitŭ unde să trăéscă şi să se hrănéscă, étă că într'o ḑi s'au adunatŭ éră-şı la unŭ locŭ tóte acelea, carı se ţinŭ de semênţa celorŭ ce mânâncă pre alte paserı şi după ce s'aŭ adunatu, ţinêndu s e s i e între olaltă, după multă vorba şi sfatu s'aŭ pusu în cale: care preste care să fie maĭ mare, care sub care să vie, şi'n ce modu să se arete ele duşmane ómenilorŭ? Şi aşa, după multă chitéla şi chipzuéla, s'aŭ înţelesŭ între sine, ca P a j u r a să fie cea maĭ mare preste tóte, de dênsă să asculte fie-care, éra sub P a j u r ă să fie Ş o ı m u l ŭ, sub Ş o ı m ŭ H u l t a n u l u c e l ŭ n e g r u séŭ H u l t a n u l ŭ d e c â m p ŭ, sub acesta H u l t a n u l ŭ a l b ŭ séŭ H u l t a n u l ŭ d e p é t r ă cu grumazulŭ golŭ, sub acesta H u l t a n u l ŭ-n e g r u séŭ H u l t a n u l ŭ d e p é t r ă cu códa vĕrgata, sub acesta C i l i h o ĭ u l ŭ, C i l i h ó ı a séŭ C i l i ó ĭ a, sub acésta C a ĭ a, sub Caĭe U l ĭ u l u g ă i n i l o r ŭ séŭ G ă i n a r ı u l ŭ, sub acesta U l ĭ u l ŭ p a s e r i l o r ŭ séŭ P ă s ĕ r a r ĭ u l ŭ, éră sub acesta şi celŭ de pe urmă U l ĭ u l ŭ r î n d u n e l e l o r ŭ.

Tóte paserile adunate s'aŭ supusŭ hotărireı obscéscı fără óre-şĭ care înprotivire séu altŭ semnŭ de nemulţămire.

U l ĭ u l ŭ r î n d u n e l e l o r ŭ însă, macar că elu dintre tóte paserile adunate erà celu maı micŭ şi prin urmare ar fi avutŭ să se supue maĭ de grabă decâtŭ orĭ care alta, sciindu-se că e maı sprintenu şi maı ghi-

baciu dintre tóte, nu voi nicĭ decnm să se supue hotarireĭ obscescĭ, ci ḑise cătră celelalte pĕserĭ, ce se aflaŭ de fată :

— Da ! . . . cum nu ! . . . mĕ voĭu supune şi mĕ voĭŭ teme de voi, ca şi când numai voi aţĭ fi cele maĭ tari şi mai marĭ în lume ! . . . Sunt alţiĭ, de cariĭ trebue să mĕ temŭ şi cărora sunt nevoitŭ să mĕ supunŭ ! . . . De voĭ nicĭ că-mĭ pasă ! . . .

— Şi óre cine să fie aceia de carii ḑicĭ tu că trebue să te temi ? . . . ĭan spune-ne şi nóue ! — întrebară celelalte paserĭ pline de mirare.

— Cine ! . . . nici atâta nu sciţi ? . . . şi totu-şi vĕ daţĭ de cele maĭ înţelepte şi iscusite vietăţĭ din lume ! . . . Eĭ bine ! să vĕ spunŭ eŭ celu maĭ micŭ şi maĭ ne'nsemnatŭ dintre voĭ, pre care l-aţĭ pusu în fruntea coḑiĭ, . . . aceia, de cariĭ trebue să mĕ temŭ, şi cărora nu numaĭ eŭ, ci şi voĭ, cu tótă isteţimea şi tărimea vóstră, trebue să vĕ supuneţĭ, sunt p u ş c a ş i i !

— Şi ce ni pasă nóue de puşcaşĭ ? . . . ce ni potu eĭ face ? . . . daca-ĭ ertatu să te'ntrebamu, — ḑiseră tote celelalte paseri într'unŭ glasŭ, luându-lŭ în batjocură.

Ulĭulŭ rîndunelelorŭ respunse :

— Nu ni potu face nicĭ maĭ multŭ nici mai puţinŭ, decâtŭ ca să ne împusce, când li vom pică bine din damână, şi-atunci . . . orĭ vĕ pasa, orĭ nu vĕ pasă, veţĭ trebuĭ să ḑiceţĭ : remâi lume sanĕtósa ! . . .

— Aşa ? ! . . . veḑi, asta n'am sciut'o ! . . .

— Dacă n'aţĭ sciut'o pênĕ acuma, s'o sciţĭ deacuma înainte !

— Eĭ! dacă-i tréba astfeliu, apoĭ . . ce maĭ atâta vorbă!... sa ne despărţimu dela olaltă şi să nu fimŭ maĭ multŭ la unu locŭ, căcĭ atuncĭ nicĭ puşcaşilorŭ nu li vom putè aşa de lesne cădè din dămână...

Şi cum rostiră acestea cuvinte îndată întinseră aripele, sburară şi se despărţiră dela olaltă, şi de-atuncĭ în cóce nicĭ când nu âmblă maĭ mulţĭ Ulĭ la unŭ locŭ, temêndu-se să nu dee puşcaşiĭ cu crucea peste dênşiĭ şi să-ĭ înpusce, şi numaĭ atuncĭ se adună maĭ mulţĭ la unŭ locŭ, când daŭ de vre unŭ hoitu.

Ulĭulŭ rîndunelelorŭ. prin priceperea şi isteţimea sa, a sciutu fórte bine cum să se scótă de sup supunerea şi ascultarea, care ĭ-aŭ fostŭ menit'o, fără voia sa, celelalte paserĭ din némulŭ luı.

Pênĕ aicĭ legenda. Şi cu dênsă am încheiatŭ totodată totŭ ce scimŭ pênĕ acuma despre Ulĭ.

Pajura.

I.

Pajura, numită în unele locurĭ Pajoră, Pajeră, Pajiră, Pagiră[1], éră în România mică Aciră[2], după credinţa poporuluĭ românŭ, e o pasere uriaşă şi năsdravană, care locuesce în ceealaltă lume, în lumea négră séŭ pe tĕrêmulŭ de josŭ. Aicĭ îşĭ face ea cuĭbulŭ pe vêrfulu unuĭ arbore mare din apropierea unuĭ lacŭ séŭ a uneĭ fântânĭ. Unŭ Bălaurŭ, care locuesce în fântână séŭ în lacŭ îĭ mănâncă puiĭ în totŭ anulŭ, pênĕ ce în urmă vine unŭ Fĕtŭ-frumosŭ séŭ unŭ Năsdrăvanŭ de omóră Bălaurulŭ şi scapă dela perire puiĭ Pajăreĭ.

Sunt o mulţime de poveştĭ, o mulţime de basme séŭ legende poporane, în carĭ Pajura jócă unŭ rolŭ fórte însemnatŭ. Aicĭ ni se arată ce felŭ de închipuire şi credinţă aŭ Românii despre dênsa şi în ce modŭ se arată ea mulţămitóre Fĕtŭ-frumosuluĭ séŭ Nasdrăvanuluĭ, care ĭ-a scosŭ puiĭ din ghĭarele Balauruluĭ.

---

[1]) A. T. Laurianŭ şi I. C. Massimŭ. Glossarĭŭ. p. 434. — S. Petri. Vocab. Part. II. nemţescu-rom. Sibiĭŭ 1863. p. 14.

[2]) Com. de Dlŭ V. Burla.

O poveste din România, aĭ căreĭ principalĭ eroĭ sunt F i u l ŭ-v a c i ĭ, S t r î m b ă-l e m n e și S f a r m ă-p e t r i ĭ, ni spune următórele despre acésta pasere misteriósă :

„Anulu se împlinise și erà chĭar ḑiua în care, despărțindu-se F i u l ŭ-v a c i ĭ de tovarășiĭ seĭ, se lăsase sub pămêntŭ. [1]) După aceea pusese fetele, — adică pre logodnica sa și pre logodnicele tovarășilorŭ seĭ, pre carĭ le scosese elu din mânele unoru S m e ĭ, — una câte una în légănulu ce sta gata la g a u r a prin care s'a lasatŭ elŭ subŭ pamêntu, ér' tovarașiĭ seĭ le scóseră de-asupra pamêntuluĭ. Dar' bănuindŭ de astă dată Fiulu-vaciĭ credința tovarașilorŭ seĭ, după ce aceștĭa aŭ scosŭ fetele de-a supra pămêntuluĭ, puse pentru încercare o pétră de greutatea luĭ în léganŭ. Tovarășiĭ seĭ, după ce traseră léganulŭ pênĕ la jumĕtatea gaureĭ, îlu lăsară sa caḑă, și Fiulu-vaciĭ, la sgomotulu petriĭ, se'ncredința că bănuéla luĭ a fostu drépta. Vĕḑêndu-se dar' părasitŭ sub pămêntŭ, Fiulu-vaciĭ se duse de acì spre așĭ gasì unŭ altŭ mijlocŭ de eșire și ajungêndŭ la unu arbore fórte mare se apropiâ de dênsulŭ și vĕḑù unu cuĭbŭ de P a j o r e, ér' în acelu cuĭbŭ treĭ puĭ. Totŭ în acelŭ timpu vĕḑù unu B ă l a u r u îngrozitorŭ, care veuĭa dintr'unu lacŭ, ce se gasià în apropiere, cu scopŭ ca sa mânânce puiĭ de P a j o r a. Fiulu vaciĭ nu perdù vremea, se urcâ repede în copacŭ și cu paloșulŭ luĭ, pe care și-lu luase dela S m e i ĭ omoriţĭ, tăĭâ unulŭ

[1]) Unele poveștĭ spunŭ, că loculŭ pe unde se scobóră Fețĭ-frumoșiĭ și Năsdrăvaniĭ în ceealaltă lume se numesce „b u r i c u l ŭ p ă m ê n t u l u ĭ.“

câte unulŭ cele dóuesprețece capite ale Balaurului scăpândŭ astfelu viéța puilorŭ de Pajore. Aceștia, dreptu recunoscință, î spusera ca mama loru de bucurie, venindu a casă, îlu va înghițî. Atuncĭ Fiulŭ vacii se întristâ și se rugâ de pui, sa-ĭ arete ei vre unŭ mijlocu de scăpare. Puii îlŭ luară și-lu ascunseră sub aripile lorŭ.

Nu multu dupa aceea venì și Pajora cea bĕtrână, care plecase ca să caute de mâncare pentru puiĭ eĭ și aflându dela eĭ cele întêmplate îĭ întrebâ cine a fostu apăratorulŭ lorŭ. Eĭ i spuseră atunci, că a fostŭ unu omŭ, dar' că acelŭ omŭ a plecatu de multă vreme spre resăritu și nu crede ca-lu va putè ajunge.

Atuncĭ Pajora cea bĕtrâna strebătŭ într'unu momentŭ resaritulu, și nu putŭ gasì pe mântuitorulu puiloru; se întórse apoĭ și întrebâ din nou pe puii ei, să-i spune adevĕrulu, în cătrăŭ a apucatŭ acelu voĭnicu; eĭ îĭ spuseră că a plecatŭ spre apusŭ. Pajura strebatŭ într'unŭ momentu și apusulu, insa se'ntórse fără nicĭ unŭ resultatu. Dupa aceea se rugâ pentru a treia óră de pui, să-ĭ spuna ce s'a facutu aparatorulu lorŭ, și ei îĭ ḑiseră ca-ĭ vorŭ spune numai atuncea adevĕrulu, când ea va fagăduì, că nu va face nicĭ unu reŭ acelui omu. Pajora fagaduì. Atunci puii scósera la mai danŭ pe mântuitorulu loru. Pajora de bucurie îlŭ înghițî pejumĕtate, aducêndu-și insa aminte de fagăduința dată, îlŭ scuipâ îndaretu și-lŭ întrebâ ca ce slujbă sa-i facă, pentru binele ce-a facutŭ puiloru sei.

Fiulu vacĭĭ o rugâ să-lu scóta pe pămêntŭ.

Atunci Pajora-i ḑise să vêneze maĭ ântâiu dóuespreḑece coşuri de pâne şi dóuespreḑece buţi cu apă pentru drumŭ.

Fiulŭ vaciĭ făcŭ aşa şi Pajora încărcândŭ la spinare tóte acestea şi luândŭ şi pe fiulŭ vaciĭ îşi luâ sborulŭ spre gura, care ducea de-asupra pămêntului, şi la fie-care semnŭ ce-i facea Pajora Fiulŭ vaciĭ îĭ prăvălĭâ în gură câte unŭ coşŭ de pâne şi câte o bute de apa şi după o calĕtorie lunga, după ce Pajura înghiţise tóte merindele, când fură aprópe să ajungă d'asupra pamêntului ér' îi maĭ facŭ semnŭ să-ĭ maĭ dea ce-va de mâncare. Bietulŭ Fiulŭ-vaciĭ, ne maĭ avêndŭ nemicŭ, fu silitŭ sa-şi tae din pulpe şi ĭ-o dete sa mânânce.

Pajora, luându pulpa luĭ în gură şi veḑênd'o maĭ dulce la gustŭ ca ceealaltă merinde, întrebâ pre Fiulŭ vaciĭ ce felĭŭ de carne e acésta? Elŭ îĭ spuse că la semnulŭ, ce i-a făcutŭ, ne maĭ avêndŭ altă carne, a taĭatŭ bucata aceea din pulpa sa. Pajora îĭ ḑise că dacă ar fi sciutŭ, că elŭ are o carne aşa de dulce l-ar fi mâncatŭ de multŭ, cu tóte acestea fiindu-ĭ milă de binefăcĕtorĭulŭ puilorŭ eĭ, îĭ dete pulpa înapoĭ, pe care lipindu-o la unu locŭ şi unghêndu-o cu scuipatulu eĭ, rana se vindicâ încâtŭ nu se maĭ cunoscea. Nu puţinŭ după aceea ajunseră pe suprafaţa pamêntuluĭ, unde Fiulŭ vaceĭ, mulţămindŭ Pajoreĭ, îsĭ luâ ḑiua bună dela dênsa şi plecâ să-şi găséscă logodnica şi tovaraşiĭ seĭ." [1]

---

[1]) H. C. Wartha Calendariulŭ Basmelorŭ şi alŭ cânturilorŭ pop. pe an. 1875. Bucurescĭ. p. 36—37.

II.

Pênĕ aicĭ partea povesteĭ ce ne interesază.

Celelalte poveştı, câte îmĭ sunt mie cunoscute, carı încă trătéză despre P a j u r ă, diferescŭ fórte puţinu una de alta în descrierea faptuluĭ aicĭ arătatŭ. In fie-care, când vine vorba despre P a j u r ă, aflămŭ unŭ ochıu séŭ fântâna mare în apropierea arboreluĭ unde e cuĭbulŭ cu puiĭ Pajureĭ, în fie-care se arată Balaurulu, care are să mănânce puiĭ, apoĭ Fetŭ-frumosulŭ, care omóră pre Balauru, maĭ după tóte poveştile se ascunde sub aripile puilorŭ, éră venindŭ Pajura îlŭ înghite şi apoĭ îlŭ aruncă afara maĭ frumosŭ de cum a fostŭ maĭ nainte. După acésta, ca semnŭ de recunoscinţă şi mulţămită, Pajura îlu scóte pe astălaltă lume şi când ajunge să ĭasa, în tóte se arată, că Pajura gustă maĭ ântâıu carne de-a mântuitorĭuluĭ puilorŭ seĭ, şi abıa după acésta gustare îlŭ aruncă de-asupra pamêntuluĭ, în lumea alba.

In scurtu maĭ tóte poveştile, atâtŭ cele din Bucovına, câtŭ şi cele din Transilvania şi România, câte le cunoscu eu, numaı fórte puţinu se deosebescu una de alta în istorisirea acestuı faptŭ.

III.

Intr'alta poveste, alu căreĭ eroŭ este P r â s l e a c e l ŭ v o ĭ n i c ŭ, vine vorba éră-şĭ despre o pasere, care asemenea locuesce pe terêmulŭ celalaltŭ.

„P r â s l e a — ḑice acéstă poveste, — care şedea de-o parte, vĕḑú pétra care căḑuse cu sgomotŭ, mulţămi lui Dumneḑeŭ, că i-a scăpatŭ ḑilele, şi se gândià ce să facă ca să iasă afară. Pe când se gândià şi se plângea, dênsulŭ auḑi unŭ ţipetŭ şi o văetare, care îĭ umplú inima de jale; se uĭtâ împrejurŭ şi vĕḑù unŭ Balaurŭ, care se încolăcise pe unŭ copacŭ şi se urcâ se mânânce nisce puĭ de S g r i p s o r ŭ. Scóse paloşulŭ Prâslea, se repeḑì la Balaurŭ, şi numaĭ decâtŭ îlŭ făcú bucăţele.

Puiĭ, cum vĕḑură, îĭ mulţamiră şi-ĭ ḑisereă: vino în có, omule vitézŭ, să te ascundemŭ aicĭ, că de te-a vedé mama nóstrĕ te înghite de bucurie. Traseră apoĭ o pénă dela unulŭ din puĭ şi-lŭ ascunseră în ea.

Când veni S g r i p s o r ó ĭ c a şi vĕḑù grămada aia mare de bucăţele de Balaurŭ întrebâ pre puĭ: cine lĭ-a făcutŭ ăstŭ bine?

— Mamă — ḑiseră eĭ — este unŭ omŭ de pe tĕrêmulŭ celalaltu şi a apucatŭ în có spre rĕsăritŭ.

— Mĕ ducŭ — li ḑise ea — să-ĭ mulţămescŭ.

Ea porni ca vêntulŭ în spre partea în cătrăŭ îĭ spuseră puiĭ, că a apucatŭ omulŭ. După câte-va minute se întórse.

— Spuneţi-mĭ dreptŭ li ḑise — în cătrăŭ s'a dusŭ?

— Spre apusŭ, mamă!

Şi'ntr'unŭ césŭ strebătù la cele patru părţĭ ale t ĕ r ê m u l u ĭ d e j o s ŭ şi se'ntórse cu deşertŭ. Ea cerú ca puiĭ numaĭ decâtŭ să-ĭ spue. In cele maĭ de pe urmă eĭ ḑiseră:

— Dacă ţi l-omŭ arătà, mamă, ne făgăduescĭ tu că nu-ĭ veĭ face nemică?

— Vĕ făgăduescu, dragiı meı!

Atuncı eĭ îlu scóseră din pénă şi-lu arăteră; éră ea de bucurie îlŭ strînse în braţe şi câtŭ p'aci erà să-lŭ înghiţă, dacă nu l-ar fi acoperitu puiĭ.

— Ce bine veĭ să-ţí facŭ şi eŭ pentru că mĭ-aĭ scăpatu puiı de mórte?

— Să mĕ scoţĭ pe terêmulŭ celalaltŭ — respunse Prâslea.

— Greŭ lucru mĭ-aĭ cerutŭ — îı ḑise Sgripsoróĭca, — dară pentru că ţie îţĭ sunt dătóre mâutuirea puilorŭ meı, mĕ învoescŭ la asta. Pregătesce 100 ocă de carne făcută bucăţele de câte o ocă una, şi 100 pânĭ.

Indată se gătiră şi fură aduse la gura grópeı.

Sgripsoróĭca ḑise:

— Puue-te de-asupra mea cu merinde cu totu, şi de câte orĭ oĭŭ întórce capulŭ să-mĭ daĭ câte o pâne şi câte o bucată de carne.

Se aşeḑară şi porniră, dândŭ Prâslea Sgripsoróĭceĭ, de cate orĭ cerea, pâue şi carne. Când erà maĭ aprópe să ĭasă de-asupra, pasarea uriaşă maĭ întórse capulŭ să-ĭ maĭ dea de mâncare, dar' carnea se sfârşise. Atuncĭ Prâslea, fără să-şĭ pérdă cumpĕtulŭ, trase paloşulŭ şi tăĭâ o bucată de carne móle din buca picĭoruluĭ de susŭ şi o dă Sgripsoróĭceĭ.

După ce ajuuse de-asupra, şi vĕḑŭ că Prâslea nu putè să âmble, îĭ ḑise Sgripsoróĭca:

— Dacă nu erà binele ce mĭ-aĭ făcutŭ şi rugăcıunea puilorŭ meĭ, maĭ că te mâncamŭ. Eŭ am sim-

ţitŭ ca carnea, pe care mĭ-aĭ dat'o în urmă, erà maĭ dulce decâtŭ cea de maĭ nainte, şi n'am înghiţit'o: reŭ aĭ facutŭ de mĭ-aĭ dat'o.

Apoĭ o dete afară, ĭ-o puse la locŭ, o unse cu s c u ĭ p a t ŭ de alŭ seŭ, şi carnea se lipì. Atuncĭ se îmbrăţişară; ea se duse în prăpastia de unde eşisără şi Prâslea plecâ catră împĕrăţia tataluĭ seŭ." [1])

IV.

Din citatulu acesta şi din celŭ premergĕtorĭŭ, carĭ séměnă unulu cu altulŭ pênĕ şi'u cele maĭ micĭ amĕnuute, resulta că S g r i p s o r ó ĭ c a, masc. S g r i p s o r ŭ, şi P a j u r a sunt una şi aceea-şĭ pasere cu dóue deosebite numiri.

Am ḑisŭ maĭ susŭ, că Românii consideră P a u r a, prin urmare şi S g r i p s o r ó ĭ c a, maĭ multŭ ca o pasere mitologică, care n'ar fi esistândŭ în acésta lume, ci'n ceealaltă, pe celalaltŭ tĕrêmŭ.

Se nasce acuma întrebarea orĭ de într'adevĕrŭ e paserea acésta o pasere mitologică, orĭ nu?

Jndecându după însuşirile sale, carĭ i se atribue de cătra poveştĭ, am putea cu tótă dreptatea să susţinemŭ că paserea acésta e o pasere mitologică, dacă numele „P a j u r a" nu l-am întâlnì şi'n vorba de tóte ḑilele a poporuluĭ nostru, afară de poveştĭ. Insă noĭ adeseorĭ auḑimŭ pre poporŭ, nu numaĭ pre celŭ din

[1]) P. Ispirescu. Legendele şi Basmele Româniloră. Partea I ed. III. Bucurescĭ. 1872. p. 42—43.

Bucovina, ci și pre celŭ din Transilvania și România, dându numele de P a j u r a séu P a j o r ă și A c i r e ĭ ce se află pe monedele austriace. Așa esistă unŭ jocŭ alu pruncilorŭ, care constă întru aceea, că aruncându unulŭ dintre dênșiĭ o monedă în susŭ, celalalțĭ trebue să gâcéscă: cu care parte e în susŭ și cu care în josŭ, cu n u m ĕ r ŭ séŭ cu p a j u r ă? — Joculŭ acesta e usitatŭ și'n România, unde maĭ demultŭ se ḑicè, când aruncaŭ moneda acésta „c a p ŭ s é ŭ l u n t r e"? Maĭ pe urmă de când moneda austriacă e în usŭ și'n România, spunŭ copiĭ de-acolo, când o aruncă: „p a j u r e s é ŭ n u m ĕ r ŭ"? [1])

Afară de acésta adeseorĭ auḑimu ḑicêndu-se și „P a j u r a î m p ĕ r ă t é s c a".

Decĭ P a j u r ă séu S g r i p s o r ó ĭ c a nu e numaı o pasere închipuită, mitologică, după cum ni-o înfațoșaza poveștile poporane, ci totodată și o pasere reală și se numesce lat. Aquilla Mogilnik; A. imperialis Bechst. Kaiser- oder Königsadler.

Cu tóte acestea însă trebue sa însemnezu că numirea de P a j u r ă se aplică de cătră poporulŭ românŭ maĭ multŭ numaĭ paserilorŭ uriașe și năsdrăvane, pre carĭ nu le cunósce din vedere, și chipurilorŭ Acireĭ de pe monede, pe când paserile cunoscute ornitologiștilorŭ sub numele de „A q u i l l a e", Româniĭ nu le numescŭ „P a j u r e", ci parte „A c i r e", parte „V u l t u r ĭ" și parte cu alte numiri.

---

[1]) G. Dem. Teodorescu. Incercărĭ critice asupra unorŭ credințe, datine și moravurĭ ale pop. rom. Bucurescĭ. 1874. p. 15.

V.

Cum că acestu soiu de paserĭ se numesce de catra Românĭ „V u l t u r ı“ ne putemŭ încredința și din urmatoriulŭ pasagiu, pre care-lu scótemŭ dintr'o poveste din România.

„Mergêndŭ astfelu în dorulŭ lelii, — spune povestea din cestĭune despre unŭ baetanŭ, pre care asemenea îlŭ scoborise sórtea în çeealaltă lume, — fără sa scie unde se duce și pe unde calcă de catranitŭ ce erà, se deșteptâ din zăpăcéla ce-lŭ cuprinse, audindu nisce țipete ascuțite și lovituri de aripĭ desnadajduite. La audulu ăstui sgomotu își rădicâ ochiĭ în susŭ și vĕdù de-asupra uneĭ porți unŭ cuibu nemĕsuratŭ de mare și în cuibŭ doi pui de V u l t u r ĭ de treĭ ori mai marĭ ca o D r o p i e batândn-se, țipându și apărându-se cu aripele de unu B a l a u r ŭ grosnicŭ, care se radicase pênĕ la ei și da năvală să între în cuibŭ șĭ sa-ĭ zugrume.

Cum vĕdù și vĕdù că puii perdŭ puterea și ș e r p e l e vrea să-ĭ prapadésca, i se făcù milă de eĭ și scoțêndŭ cuțitulŭ dela brâŭ taiâ în dóne trupulŭ B a l a u r u l u i care atârnà pênĕ la pămêntŭ. Balaurulŭ de durere lasâ cuibulŭ și se năpustì spre baĭatŭ, însă acesta nu așteptâ ca să-lŭ ajungă; ci cu unŭ ciomăgelŭ, ce ținea în mână îlŭ palì în capŭ cu sete și-lŭ prabușì la pămêntŭ. După aceea îĭ sfarmâ capulŭ cu o pétră și-ĭ taiâ trupulu ciocârtindu-lŭ în mai multe bucați.

Puii de Vulturĭ sariră din cuibŭ voioşi, mâncară stêrvulu Balaurului în câte-va înghiţiturĭ şi pe urma ḑiseră mântuitorului lorŭ:

— Vino cu noĭ în cuibŭ şi aştéptă pênĕ să vină mama, care-ţĭ va resplatì cu prisosinţă binele ce aĭ facutŭ.

Băiatulŭ neavêndŭ altŭ ce face, se suì cu dênşiĭ în cuibŭ şi unulŭ din piu îi ḑise:

— Ca ce slujbă ai cere mameĭ?

— Aşĭ voí ca să mĕ ducă pe tĕrêmulŭ celalaltŭ — respunse baiatulu.

— Cam grea slujbă îi cerĭ, pentru dragostea nóstrĕ însă o s'o facă; cată însă maĭ nainte de tóte sa te îngrijesci de nóue burduşe de bivolŭ, pline cu cenuşa, să i le puĭ pe spate, ca să le mânânce pênĕ va ajunge susŭ, căcĭ e cam mâncaciósă mama nóstrĕ.

— Le gasescŭ eŭ.

— Alérgă şi vino în graba.

Baiatulu se dete josŭ, puse marulŭ pe pamêntŭ, îlu lovì cu biciulŭ şi făcêndu-se casele la locŭ se gândì la cele nóue burduşe şi ele fură gata pe dată. Cum le vĕḑù, le puse la îndamână, facù ér' casele mărŭ şi se suì în cuibŭ.

Una din paserĭ îi ḑise:

— Mama e cam ĭute la fire, dar' să nu te spariĭ că pentru ĭubirea nóstrĕ se face mielŭ. Intră colea sub aripa mea şi să nu ieşi pênĕ ce nu ţi-oĭŭ ḑice eu.

Abia intrâ sub aripă şi étă că de-odată cerulŭ se întunică, văzduhulŭ vajâì, şi pămêntulŭ tremurâ, puiĭ începură să bată din aripe de bucurie strigândŭ:

— Vino mama, vino mama, — și cascara gurile ca să prindạ ceea ce le aducea.

V u l t u r ó ı c a ține în ghıare unŭ vițelŭ de doı anı și eı luândă-lu îlŭ hapaira pe dată. După aceea ma-sa dise:

— Hm! ce mirósa aice a omŭ după tĕrĕmulu celaltu?

— Nu mirósă nimicŭ! — respunseră puiı.

— Ba da, da, și voĭ l-ațĭ ascunsŭ.

— Ba nu!

— Ba da!... sculațĭ în susŭ să vĕ cautu!

— Eĭ bine! și de-ar' fi așa, ce ĭ-aĭ face?

— L'așĭ înghițì pe dată.

— Dar' dacă-ĭ veĭ fi dătóre mântuirea nóstre?

— L-așĭ mâucà de bucurię.

— Asta n'o veĭ face-o, mamă, căcĭ elu nu ne-a lasatu sa fimu înghițițı de B a l a u r ŭ și ce este maĭ multŭ, te-a scapatŭ de dușmanulŭ celu maĭ de mórte... de S m e ŭ.

— M'a scăpatŭ elŭ de S m e u l ŭ, pe care pênĕ acuma eŭ nu ĭ-am pututŭ dovedì! — strigâ Vulturóĭca spăĭmântată, elŭ trebue să fie maĭ putericŭ ca mine, scóte-lŭ să-lŭ vĕdŭ!

— Nu-lu scótemŭ pênĕ ce nu veĭ jurà pe mântuirea nóstrĕ, că n'aĭ să-ĭ facĭ nicĭ unu reŭ.

— Vĕ jurŭ.

— Și că-lŭ veĭ duce pe tĕrĕmulŭ celaltŭ.

— Asta-ĭ cam greu, căcĭ o sa crĕpŭ de fóme.

— Nu veĭ crĕpà, căcĭ a'ngrijitŭ elŭ de ale mâncărіı.

— Bine! facă-se pe voia vóstrĕ! scóteţi-lŭ acum să-lŭ vĕdŭ!

Puii rădicară aripa şi Vulturóĭca cum vĕḑù pe băiatŭ, deschisă ciocululŭ şi-lŭ înghiţì pe dată. Puii începură să ţipe şi Vulturóĭca ìlu scósă şi-lŭ înghiţitŭ de treĭ orĭ de dragŭ ce-ĭ erà şi a treĭa dată lăsându-lŭ în cumbŭ viŭ şi sănĕtosŭ îi ḑise:

— Gatesce-te de plecare şi veḑĭ de-mĭ dă în gură câte ce-va ori de câte ori voĭŭ căscà gura spre tine, caci aminterĭ te mânâncŭ fară lécŭ de pĕcatŭ.

Băiatulŭ se prinse bucurosŭ, Vulturóĭca puse pe spinare cele nóue burduşe ca nóue mere, puse de-asupra loru pe baiatŭ călare şi începù să sbóre spre gura pescereĭ.

Cum se'nalţâ cu câţĭ-va stânjenĭ în susŭ, întórse cĭoculŭ spre elŭ şi elŭ îi aruncâ în gură saculŭ pe care ea ìlu înghiţì pe nemestecate şi aşa de nóue orĭ pênĕ ce se apropiâ de gura puţuluĭ. Ajunsŭ acolo, tocmaĭ când erà să ḑică Dómne ajută, paserea întórse éră-şi capulŭ, şi elŭ ne maĭ avêndu ce să-ĭ dea, tăĭâ ĭute câte o felie de carne dintre glesnele luĭ şi i le aruncâ în gură.

Paserea mestecâ în gură cu plăcere aste bucăţele şi când băiatulŭ se apucâ de ghisdurile de afară, ea întórse capulŭ şi-ĭ ḑise:

— De unde luaşĭ aste bucăţele de carne, cacĭ dulcĭ eraŭ.

— Din carnea trupului meŭ — respunse elŭ sărindu la pamêntŭ.

Audindŭ paserea se repedì ca să-lŭ îmbuce, dar' gura puţului erà strîmta şi ea nu putea trece.

— Ah! feciorŭ de lele! — ce-aĭ fostu! — strigâ ea cu cĭuda, cacĭ nu te sciuĭ că eştı aşa de dulce, te mâncamŭ făra dór' şi póte. Cu tóte astea, pentru binele ce aı facutu puilorŭ meı, fiĭ bunŭ scăpatŭ.

Dicêndu aste cuvinte sburâ în josŭ. [1])

VI.

Din acestŭ citatu ne putemu aşa dară fórte lesne convinge că Vulturóĭca dintr'ênsulŭ e aceea-şı pasere, pre care am vĕdut'o şi'n citatele premergetóre, adică Pajură séŭ Sgripsoróĭca.

Totŭ acésta pasere, dupa cum ni spunu vr'o câteva poveştĭ, ce se afla în gura poporuluĭ românŭ din Bucovina, se numesce încă şi Sgripţoróıcă séu Sgripcıoróıcă, masc. Sgripţŭ, dem. Sgripţorŭ şi Sgripcıoru; în Transilvania: Sgrinţorŭ, pl. Sgrinţorĭ[2]), Sgripţoru, Sgripţoróĭcă[3]) şi Gripsoru[4]), éră de catra Românii din Macedonia: Skipaónne.[5])

Afară de-acésta maĭ e de'nsemnatŭ că în Transilvania se afla şi dicerea „sgrinţorŭ bĕtrânu"[6])

---

[1]) Calendariulŭ Basmelorŭ şi alŭ cânturilorŭ pop. Bucuresci. 1877. p. 44—46.

[2]) S. Petri, op. cit.

[3]) G. A. Polizŭ. op. cit.

[4]) Sab. Pop. Barcianŭ. op. cit.

[5]) A. de Cihac. Dictionnaire t. II. p. 343.

[6]) S. Petri op. cit.

séu „s g r i p ţ o r u b ĕ t r â n u“ [1]) cu înţelesulu de „d ĭ a v o l ŭ b ĕ t r â u u“ germ. alter Teufel, precum şi „S g r i p ţ o r ó ı c ă“ cu înţelesulu de: femee bĕtrână, uricıósă şi rea. Totŭ „Z g r i p ţ o r ó ĭ c ă“ se numesce o asemenea femee şi'n România [2]), éră în Ungaria „S g r i p c ĭ u r ó ĭ c ă“ şi „S c r i p c ĭ u r ó ĭ c ă.“ [3])

De şi n'aŭ nemicŭ de-a face cu paserea, despre care ni e vorba, totu-şĭ, fiindu că aŭ óre-şĭ care analogie cu numele acesteĭa, voĭu maı reproduce aice încă vr'o câte-va cuvinte, carı, după câtu sciŭ eu, nu se află în dicţionare. Acelea cuvinte sunt: substantivulu „s c r i p ţ ŭ“ pl. „s c r i p ţ ı“, şi verbele a se s g r i p ţ ĕ n à, g r i p s a n à şi s g r e p ţ ĕ n à. „S c r i p ţ ĭ“ numescu Româncele din Bucovina unŭ felĭŭ de rotiţe mici, pre carı le'utrebuinţéză la s t a t i v e (resboiŭ) spre rădicarea şi lasarea în josŭ a iţeloru în timpulu ţesutuluı Totŭ „s c r i p ţ ı“, germ. Rollen, se numescu şi alte rotiţe micĭ, prin mijloculŭ cărora se rădica óre-şĭ care greutate în susu. Despre aceştĭ „s c r i p ţ ĭ“ amintescu adeseorı şi poveştile poporane, spunêndŭ ca pre cutare şi cutare féta de împĕratŭ aŭ rădicat'o cu „s c r i p ţ i ı“ într'o înalţime anumita Verbele „s g r i p ţ ĕ n à“, „g r i p s ă n à“ şi „s g r e p ţ ĕ n à“ însemnéză maı ântâiu: a se a c a ţ ă r à ca o mâţa pe unŭ pomŭ, pe unŭ délu poncişu séŭ pe-o stânca înalta, éră alŭ doilea:

[1]) G. A. Polizŭ. op. cit.

[2]) Th. M. Arsenie. Nóue colecţiune de basme séŭ istoriĭ poporale. ed. II. Bucurescĭ. 1874. p. 158.

[3]) Dr. At. M. Marienescu. Seranŭ şi Ḑoranŭ; Serilă, Meḑila şi Ḑorilă, dóue poveştĭ poporale. Pesta 1873. p. 14—15. —

a sgárià cu unghiile. Ce sgrepțenezi = ce sgăriĭ?

După Petri și Polizŭ Acira séŭ Pajura lat. Aquilla, germ. der Adler, s'ar numì romănesce și „Croncanŭ“ [1]). Insă eŭ credŭ că numirea acésta maĭ de grabă s'ar putè potrivì Corbuluĭ, pentru că Corbulŭ într'adevĕrŭ croncănesce și Dlu Cihac cu totŭ dreptulŭ o traduce prin „grand corbeau.“ [2])

Causa, de ce i se atribue de către poporulŭ românŭ în poveștile sale Pajureĭ o mărime și o putere estraordinară, apoĭ lumea cea négră séŭ tĕrêmulŭ de josŭ de patria sa, vêrfulŭ unuĭ arbore mare din apropierea unuĭ lacŭ de așeḑemêntulŭ cuibuluĭ seu, credŭ că vine de acolo, pentru că maĭ ântâiŭ paserea acésta e fórte mare în compărare cu celelalte paserĭ cunoscute Românilorŭ, și alŭ doilea pentru că ea este fórte rară de vĕḑutŭ, locuindŭ de comunŭ pe ceĭ maĭ înalțĭ munțĭ, în cele maĭ retrase și întunecóse locurĭ.

Póte însă să fie și altă causă... Dar' pe aceea o lasu de o cam-dată s'o lamuréscă alțĭ bărbațĭ maĭ compitențĭ de câtŭ mine. Atâta voiŭ maĭ spune numaĭ, că Pajura séŭ Sgripțoróĭca, după credința po-

[1]) Op. cit. — In Calindarĭulŭ poporuluĭ séŭ alŭ progresuluĭ pe an. 188. Bucuresci, la p. 6. aflămŭ următórele: „In aerŭ plănaŭ Vulturiĭ ce veniseră din inimele Balcanilorŭ și de prin pleșuvele vêrfurĭ ale Carpaților, Cloncaniĭ ce împleaŭ aerulŭ de tristele lor țipete și Corbiĭ și Cĭórele ce cĭupĭaŭ și ele pe unde puteaŭ din mulțimea leșurilorŭ, ce zăceaŭ în tóte părțile.“ — „Cloncaniĭ“ din pasagiulŭ acesta se vede că încă sunt nisce paserĭ răpitóre, dar' cum se numescŭ latinesce nu sciŭ.

[2]) Op. cit. p. 239.

porului românŭ din Bucovina, e blăstĕmată ca să nu pótă nicĭ când eşì din ceealaltă lume într'acésta. Deaceea Sgripţoróĭca nici odată nu se póte suì maĭ susŭ decâtŭ pênĕ la gura dela buricului pămêntuluĭ; de-aice se'ntórce totdéuna éră-şĭ înapoĭ, căcĭ mai departe nu póte sburà...

Să trecemu acuma la alte paserĭ, cari asemenea se ţinu de familia Pajureĭ.

VII.

De familia Pajurei se mai ţinŭ încă şi următórele dóue paseri, pre cari le cunoscŭ Românìĭ după nume:

Jepurarĭulŭ, numitŭ altmintrelea Vulturŭ mare şi Vulturŭ séŭ Hultanŭ de pétră, lat. Aquilla fulva L. germ. der Steinadler.

Jepurarĭulŭ gălbiŭ séŭ Vulturulŭ galbiŭ lat. Aquilla chrysaëtos L. germ. der Goldadler.

Acestea dóue paseri sémĕnă aşa de bine una cu alta, încâtŭ ceĭ mai mulţĭ ornitologiştĭ au fostŭ pênĕ acuma de părere, că sunt una şi aceea-şĭ pasere, şi numaĭ după ce îmbĕtrânesce îşi schimbă penele. In timpulŭ din urmă însă s'a constatatŭ, ca altă pasere este Iepurariulŭ şi alta Iepurarĭulŭ gălbiŭ.

Ce se atinge de numele „Iepurarĭŭ" alu acestorŭ dóue paseri, elŭ vine de acolo, după cum mi-aŭ spusu maĭ mulţĭ Românì din satele Frătăuţiĭ-vechĭ şi Panţirĭ, că nutreţulŭ lorŭ celŭ maĭ de frunte şi maĭ preferatŭ sunt epurii atâtŭ cei selbaticĭ, câtŭ şi cei de casă.

Era ce se atinge de numele „H u l t a n ŭ d e p é t r ă,“ elu vine de-acolo, după cum mĭ-as pusŭ V. Flocea din Câmpulungu, pentru ca acestŭ V u l t u r ŭ îșĭ face cuibulŭ și petrece pe stâncele cele maĭ înalte.

Atâta și despre aceste dóue paserĭ!

VIII.

In fine voiŭ să reproducu aicĭ și-o legendă despre P a j u r ĭ, pe care am audit'o dela unŭ Românu din Siretiu, cacĭ P a j u r i l e, ca și maĭ fie-care alta pasere, au legendele lorŭ propriĭ.

Legenda din cestĭune e următórea:

Dice că pe timpulŭ f ó m e t e i c e l e ĭ m a r ĭ, acuma când va fi fostŭ fómetea aceea, numaĭ unulu Dumnedeŭ póte să scie, destulu atâta că pe timpulu acela erà o femee, care avea treĭ pruncĭ: doĭ baieţi și-o copilă.

Éta că'ntr'o di, frămêntândŭ femeea aceea pâne și voindŭ, după ce a framântat'o, să o bage în cuptorŭ ca să se cócă, baeţii ei, coraindu-le maţele de fóme și ne mai puteudu rabdà pênĕ ce se va cóce pânea, luară aluatulu crudu cum erà de pe lopata, cu care voià maĭca loru să-lu bage în cuptoru, și începură a-lu mânca c'unu gustŭ așa de mare ca și când ar fi fostu cine scie ce feliu de bucate bune și alese.

Maica lorŭ, vedêndŭ acésta, se mâniă focu pe dênșiĭ și începù a-i blastĕmà cu amaru și a dice:

— Blastĕmaţi sa fiţĭ de Dumnedeu și de mine!.... în paserĭ să vĕ prefaceti și pe munţiĭ cei mai înalţi și

maĭ marĭ să şedeţı, şi pâne în viéţa vóstrĕ dacă-ţı vedè să nu o puteţĭ mâncà, cum nu putuĭ eŭ astă-ḑĭ din pricina vóstrĕ să mânâncŭ!

Auḑindŭ ceı doĭ fraţĭ acestu blastĕmŭ ne-aşteptatu şi amarŭ, începură a plânge de se cutremuraŭ cameşile pe dênşiĭ, nu altă ce-va. Apoĭ luându-şı remasŭ bunŭ dela maıca loru aŭ eşitŭ din casă afara şi cum aŭ eşitŭ îndată s'aŭ prefacutŭ în dóue paserĭ marı şi aŭ sburatŭ în lumea largă, în cotro ĭ-aŭ dusŭ ochiĭ.

Pe când s'a întêmplatu acésta sora lorŭ nu erà a casă. Prin urmare eĭ dela dênsa nu şı-au pututŭ luà remasŭ bunŭ.

Venindu maĭ dupa aceea sora lorŭ a casă şi neeşindu-ĭ fraţiı ca totdéuna spre întimpinare, întrebâ pre maıca sa:

— Unde sunt fraţioriĭ meĭ?... de ce nu vinu eĭ ca sa mâncămu cu toţiĭ la o mésă?...

Mă-sa, nevoindŭ a-ĭ spune adevĕrulu, cum s'a întêmplatŭ, ĭ-a ḑisŭ că fraţiı scı s'aŭ dusŭ în lume ca sa se hranésca singurĭ cum voru putè cacĭ ea, într'unŭ timpŭ aşa de greŭ, nu este în stare să-ĭ susţie pre toţı.

Copila, auḑindŭ acésta, a începutŭ a plânge amarŭ dupa fraţiı seĭ, şi ḑise maıceı sale:

— Dacă e aşa, apoĭ mĕ ducŭ şi eu în lume ca să aflu pre fraţiı meı şi să mĕ hranescŭ şi eŭ cu dênşiı! — Şi cum ḑise îşĭ luâ remasŭ bunŭ dela maĭca sa şi, fara a maĭ ascultà cuvintele acesteea prin carĭ voıè s'o oprésca, se pornì şi ea în lume, şi mergêndu

aşa, acuma câtŭ va fi mersu numaĭ ea a pututu să scie, totŭ întrebându şi căutâudŭ pre fraţiĭ seı, ajunse pênĕ la marginile lumeı, unde sórele nu-şĭ maı putè da radele sale şi diua încetà de-a maĭ avé luminĕ. Aice ajunsă, vĕdêndu că nu maĭ are nemică de mâncare, nicĭ nu scie în cotro să apuce şi ce să facă, a prinsu a-şĭ blăstĕmà dilele: la ce maĭ trăesce ea pe lume?!.. Şi pe când erà maĭ scârbită şi maı amărită, pe când se blăstĕmà maĭ tare, căcĭ nu sciè în cotro să apuce, étă că de-odată zăresce înaintea sa o padure fórte mare, împĕnată cu felıŭ de felıŭ de copacı, pomĭ roditorĭ, erburĭ şi florĭ mirositóre.

— Voĭŭ intrà în pădurea acésta — dise copila, zărindu-o — cum mĭ-a ajutatŭ Dumnedeŭ să ajungŭ pênĕ aicĭ, totŭ aşa mĭ-a ajutà elŭ ca să strebatŭ şi padurea acésta... bunŭ e Dumnedeŭ!...

Cum dise, aşa şi facù. Se pornì prin pădurea aceea şi mergêndŭ şi strebatêndu cu mare greŭ şi cu multă ostinélă pădurea aceea, étă că de-odată i se'nfăţoşéză unu palatu fórte mare şi frumosŭ.

Palatulŭ acela erà jurŭ împrejurŭ încunjuratŭ cu zidŭ tare de pétrâ în mijloculŭ caruĭa se aflà o uşă fórte mare de ferŭ cu şese încuetorĭ. Imprejurulŭ palatuluĭ se aflaŭ felıŭ de felıŭ de paserĭ cântatóre, pre carı de-a dragu să le fi ascultatu, éră la pórta cea mare de feru şedeaŭ dóue dihănii răpitóre şi nu lăsaŭ pre nimene ca să între în lăuntru.

Voindŭ copila cu orı ce preţŭ să între în palatulu acesta aşteptâ pênĕ ce adormiră cele dóue dihănĭĭ şi-apoĭ se suì pe pórta şi intrâ în lăuntru.

Dar' n'a apucatŭ ea bine a întrà în launtrulŭ palatuluĭ și étă că a venitŭ la dênsa o vulpe și-a întrebat'o:

— Ce vêntu te-a batutu, copila, să viĭ din ceealalta lume aicĭ la noĭ, unde nicĭ unŭ omu pămêntén ŭ n'a pututŭ strebate pênĕ acuma?

Copila respundêndu-ĭ, ĭ-a spusŭ tóte din firŭ în pĕrŭ cum s'a întêmplatŭ, că adică ea îșĭ caută pre frațiĭ seĭ ceĭ fugiți de-a casă și nu-ĭ póte nicăiri aflà, de și ĭ-a căutatŭ în tóte parțile, unde numaĭ a cugetatu că va putè da de dênșiĭ.

Vulpea îĭ ḑise éră-și:

— Bine facĭ ca cauțĭ pre frațiĭ teĭ, dar' reŭ aĭ făcutŭ ca aĭ venitŭ aicĭ, pentru că cum va venì domnulŭ meŭ a casă are să te'nghiță!

Auḑindŭ copila cuvintele acestea se înspăimêntâ și începù fórte tare a plânge și a se văĭerà. Dar' pe când plângea ea maĭ tare, étă că întră stăpâna palatuluĭ în lăuntru și vĕḑêndu-o o întrébă de ce plânge? Copila, picându-ĭ la picióre, îĭ spuse tótă istoria eĭ, și'n urmă o rugâ să u'o lese ca s'o mânânce domnulŭ pălatuluĭ când va venì a casă.

— Scólă-te! — ḑise stăpâna palatuluĭ, — că nu te-oĭŭ lasà să te mânânce! — Și ḑicêndŭ acestea luâ pre copila de mâna, o duse cu sine în altŭ despărțimêntŭ și acolo o ascunse ca să n'o afle bărbatulŭ seŭ când va venì a casă.

La o óră séu póte și maĭ târḑiŭ după acésta étă că veni și stapânulŭ palatuluĭ. Acela erà unŭ Leŭ

fórte mare și înfiorătoriu, care când venià a casa, totŭ palatulŭ se cutremurà. Deci sosindu elŭ acum se puse la mésă, și venindŭ după acésta d ó m n a lui se puse și ea la mésă și începură a ospetà împreuna.

Nu multŭ după acésta, ce-i vine dómneĭ în gândŭ? ... se scólă de-odata dela mésa și ḑice bărbatului seŭ, adică L e u l u i:

— Multŭ bine mi-ai făcutu tu pênĕ acuma, fa-mĭ și acuma unulŭ!...

— Se póte!... de ce nu! — respunse Leulu.

— S'a ratăcitŭ de pe ceelalta lume unŭ omu șĭ-a ajunsu pênĕ la noĭ... dăruesce-ĭ viéța!

— Nu mĕ opunŭ,... ĭi voiŭ darui-o, dară trebue mai ântâiŭ să-lu întrebămŭ cum și în ce chipŭ a ajunsŭ elŭ pênĕ aice?...

Dómna, bucuria ei, se duce de grabă și aduce pre copila ascunsă șĭ-o arată L e u l u i.

Leulŭ, cum o vede, o întrébă:

— Cum și'n ce chipŭ aĭ ratacitŭ tu pênĕ aice?

Copila ĭ-a spusŭ și lui, ca și dómneĭ sale, tóte din firŭ în pĕrŭ: cum s'a pornitŭ de-a casă, cum a âmblatŭ prin lume căutându pre frațiĭ seĭ și cum a sositŭ șĭ-a întratŭ în palatŭ.

Auḑindu Leulŭ tótă pricina, din care a părăsitŭ copila pre maĭca sa și-a apucatŭ lumea în capŭ i s'a făcutŭ milă de dênsa și a ḑisŭ:

— Trebue să chĭemŭ pre toțĭ supușiĭ meĭ la unŭ locŭ și să-ĭ întrebŭ: de n'aŭ trecutŭ pe-aicĭ ceĭ doĭ frațĭ aĭ tĕĭ și de nu ĭ-aŭ mâncatu eĭ cum-va?

Apoĭ chemându elu pre toţĭ supuşiĭ seĭ la unŭ locŭ ĭ-a întrebatu: orĭ de n'aŭ vĕḑutŭ eĭ doĭ fraţĭ trecêndu pe-acolo, şi orĭ de nu ĭ-aŭ mâncatŭ ei, dacă ĭ-aŭ vĕḑutŭ?

Supuşiĭ respunsera ca n'aŭ vĕḑutŭ nicĭ n'au mâncatŭ pre nimenĭ.

După acésta întrâ Leulu în casă şi spuse copileĭ, ca supuşiĭ luĭ n'aŭ mâncatŭ pre fraţiĭ eĭ, decĭ póte să mérgă mai departe şi să-ĭ caute că-ĭ va aflà.

Copila, bucurósă că a scapatŭ cu obrazulŭ curatŭ, îşi luâ remasŭ bunŭ dela L e ŭ şi dela soţia acestuĭa, li mulţămì pentru primire şi pentru tóte cele bune, şi se porni maĭ departe, şi mergêndŭ ea, şi mergêndŭ într'una câtŭ va fi mersŭ, a ajunsŭ în altă pădure, în care a datŭ de-o casă mică, durată în pămêntŭ şi acoperită cu pae, éră pe lângă casă o gradină fórte frumósă, cu o mulţime de paserĭ, cari cântaŭ aşa de plăcutŭ şi frumosŭ că mai mare dragulu îţĭ erà să le asculţĭ.

Ajungêndŭ ea la casa acésta si intrândŭ în lăuntru dete de-o baba betrâna, ce şedè pe vatra şi lucrà, şi cum o zărì iĭ ḑise „d ó m n e a j u t ă!“

Baba iĭ mulţamì, se sculâ dela lucru, merse lângă dênsa şi-o întrebâ:

— Fĕtulŭ meŭ! cum viĭ tu pe-aicea, că pe-aice sufletŭ de omŭ pênĕ acuma n'a pututŭ veni?

Copila începù a plânge şĭ-aĭ spune că ea caută pre fraţiĭ seĭ, cariĭ aŭ apucatŭ lumea în capŭ, şi deaceea a ajunsŭ pênĕ la dênsa.

— Fĕtulŭ meŭ! — ḑise baba — fraţiĭ tĕĭ ceĭ perduţĭ sunt blăstĕmaţĭ de maica ta ca să se prefacă

în paserı, si eı cum au parasitŭ casa s'aŭ și prefacutu în nisce paserı fórte marı, ca pentru mărimea loru ómeniĭ îı numescu P a j u r e.

Copila a rugat'o să-ı arete, dacă scie, unde locuescŭ frațiĭ eĭ și cum póte să-ĭ afle?

Baba îĭ arătâ unŭ délŭ fórte mare, pe vêrfulu căruĭa se aflà unŭ pălatŭ, și-ĭ ḑise:

— Ia acolo e palatulu lorŭ!... dacă voescĭ, mergı și-ĭ veı aflà, numaĭ cauta ca să ascultĭ totŭ ce-țı vorŭ spune eı!... așà îțĭ veı putè ajunge scopulŭ!... altmintrelea nu!...

Délulŭ, pre care i l-a aratatŭ baba copileĭ, erà fórte înaltŭ și pĭezișŭ, că nicı unu omu nu erà în stare sa se urce pe dênsulŭ, elŭ erà maı totŭ de pétră, și pe dênsulŭ nu putè cresce altu ce-va, fară numaı érbă, dar' și aceea ca vaĭ de dênsa, ér' în prejurulŭ déluluĭ se aflaŭ felıurite paserĭ, ce cântaŭ de se auḑıà cine scie pênĕ unde.

Copila, care dorıà numaĭ decâtu se afle maı de graba pre frațiĭ seı, luându-șĭ remasŭ bunŭ dela babă, se pornì totŭ într'o fugă spre délu, și se suì cu mare greŭ pe dênsulŭ, pênĕ ce ajunse la palatulŭ de pe vêrfulŭ luı, care erà fórte mare și facutŭ din ferŭ. Și dupa ce se suî ea acolo, întrâ în palatŭ, dară nu aflâ pre nimenı în nuntru, ci vĕḑù numaĭ o mésă mare pe care se aflaŭ maĭ multe felıurı de bucate. Fiindŭ ea fórte flămânda, a gustatŭ din fie-care felĭu câte o lécă și apoĭ s'a ascunsŭ sub patŭ, temêndu-se ca să nu dee cine-va peste dênsa și sa nu-ĭ facă vre unŭ reŭ.

Étă că nu multŭ după ce s'a ascunsŭ copila, colea pe când erà sórele cruce amédịı, vinŭ dóue paserĭ fórte marĭ, şi se punŭ la mésă şi începŭ a mâncà. Uĭtându-se maĭ după aceea una dintre dênsele maĭ bine la bucate şi vĕḑêndu că din fie-care porţie lipsesce câte ce-va, ḑise:

— Asta-ḑĭ trebue sa fi fostu cine-va aicĭ, cacĭ. uĭtă-te colea, din fie-care porţie, lipsesce câte o lécă!

Ceealaltă respunse:

— Póte ţie numaĭ ţi se pare, eŭ nu vĕdu să lipsésca ce-va!

Şi aşa a trecutŭ ḑiua aceea, fără să maĭ bage în samă ca lĭ-a lipsitu din bucate. Dar' vĕḑêndŭ că a dóua ḑi lipsesce maĭ multu, éră a treia ḑi şi maĭ multŭ ḑise una dintre ele:

— Trebue să cautămŭ cine e pradatoriulŭ bucatelorŭ nóstre! — şi cum ḑise se dete a cautà în tóte parţile prin pălatŭ, pênĕ ce în urma dete de sora lorŭ, căci cele dóue paseri eraŭ fraţiĭ copileĭ, şi cum o vĕḑură o cunoscură şi-o întrebară: cum de vine ea aicĭ? Eră copila începândŭ a plânge, li istorisi tótă întêmplarea eĭ de cum s'a pornitŭ de-a casă dela maĭca lorŭ şi pênĕ ce-a ajunsu la dênşiĭ.

Fraţiı copileĭ, după ce o ascultară cu luare aminte ḑiseră:

Dacă tu veĭ putè rabdà şese anĭ de-a rêndulŭ ca să nu vorbescĭ cu nimenĭ nicĭ unu cuvinţelŭ, apoĭ veĭ putè rădicà blăstĕmulŭ maiceĭ nóstre de pe capulŭ nostru şi ne vom preface éra-şĭ în ómenĭ cum am fostŭ,

éra de nu veı putè rabdà, de veĭ vorbì, apoı suntemŭ perduţı în vecı!...

Dupa ce rostira eĭ cuvintele acestea, îşı luară remasŭ bunŭ dela sora lorŭ, îşı întinsera aripele cele marĭ şi sburândŭ se perdura în largulŭ lumeĭ, lăsându pre sora lorŭ éră-şı singura.

Copila, vědêndu-ĭ sburândŭ tocmaĭ atuncea, când cugetà ea că nu se vorŭ deslipi nicĭ odată de dênsa, începù éră-şĭ a plânge şĭ-a se tânguì. Dar' cugetândŭ ca totu-şĭ va sosì odată unŭ timpu, când se va putè bucurà, dimpreună cu fraţiı seĭ, îşı călcâ pe inima şi încetâ de plânsŭ...

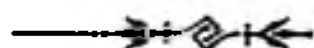
Cincı anı după olaltă n'a vorbitŭ ea cu nime nicı unŭ cuvêntŭ. După alu cincilea anŭ însă, vědêndu că fraţiı seı nu se maĭ întorcŭ înapoĭ, nicĭ nu-ĭ póte nicairı aflà, nu se maı putù rabdà şi începù a vorbì. Dar' n'a vorbitŭ încă bine celu dintâıŭ cuvêntŭ şi étă că fraţiı seı viuŭ la dênsa şi-ı ḑicu:

— Remâı sănětósă, sorióră dragă!... Daca tu ne-aĭ fi ascultatŭ şi n'aĭ fi rostitŭ nicĭ unŭ cuvêntŭ pênĕ după alŭ şeselea anŭ, cum ţĭ-am fostŭ spusŭ, noĭ ne-am fi prefăcutŭ éră-şĭ în ómenĭ cum anı fostŭ, aşa, însă de-acuma suntem perduţĭ în vecĭ!... Mergı în lume şi te hrăneşce cum veĭ putè, éră pre noĭ nu ne maı căutà, căcĭ de-acuma nu ne-ĭ maĭ aflà!...

Şi cum rostiră eĭ cuvintele acestea sburară éră-şĭ în lume şi remaseră pênĕ astă-ḑı Pajurĭ, după cum ĭ-a blăstěmatŭ maıca lorŭ, şi nicĭ-odată de atuncĭ încóce nu se nutrescŭ cu pâne, ci numaĭ cu carne de

selbatěcimĭ, şi când li pică din damână şi cu copiĭ pênĕ la şese anĭ.

Acésta-ı legenda Pajurilorŭ. Éră ce s'a facutŭ cu sora lorŭ, după ce aŭ părăsit'o fraţiĭ seĭ, nime nu scie.

G a ĭ a.

I.

In ḑilele secetóse ale veriĭ, când sórele cu raḑele sale cele ferbinţĭ stórce şiróie de sudorĭ de pe feţele ómenilorŭ, când mai fie-care vietate îşi caută unŭ locŭ umbrosŭ spre a se mai recorì puţinŭ, căcĭ căldura i se face nesuferită, când arşiţa începe a pălì tóte plantele, carĭ din causa acésta îşĭ plécă apoĭ crescetulŭ în josŭ şi începŭ a se vesceḑì şi a se uscà, când apele curgĕtóre începŭ pe'ncetulŭ a scădè şi a secà, în aceste ḑile secetóse credu că nu odată vi s'a întêmplatŭ să vedeţĭ o pasere sburândŭ şi învêrtindu-se óre întregi pe deasupra D-Vóstrĕ.

Ei bine! acésta pasere, care de multe ori se'nalţa în sborulŭ seŭ aşa de susŭ, că numaĭ de-abia o putemu zărì cu ochiĭ, şi care din când în când strigă c'o vóce văitătóre şi trăgĕnătóre „c a a.a!“ „c a a a!“ séŭ „g a a a!“ „g a a a!“ se numesce în unele părţi locuite de Românĭ „G a ĭ e“, éră în altele „C a ĭ e“, „C a i l a“, „U l i g a n ŭ“, „P u h o ĭ e r ĭ ŭ“, „Ş o r e c a r ĭ ŭ - r o ş u“ şi „H e i e“, lat. Milvus regalis Briss. germ. Königsweih oder Rothmilan.

Cum vine că paserea acéstă se'nalță în sborulŭ seŭ așa de susu și maĭ alesŭ în ḑilele cele secetóse ale veri și de ce strigă ea atuncea c'o vóce așa de plângetóre, ca și când ĭ-ar lipsì ce-va, despre acésta esistă la poporulŭ românŭ treĭ legende, carĭ se vedŭ a fi păstrate din cea maĭ profundă vechime, de óre ce, după cum vom vedè maĭ la vale, le aflamŭ atâtŭ la Românïĭ din Bucovina, câtŭ și la ceĭ din Transilvania și Ungaria.

Decĭ să vedemŭ cum suna legendele acestea și ce ni maĭ istorisescŭ Românïĭ despre Gaie?

II.

La începutŭ — spune leganda Românilorŭ din Bucovina și Transilvania, — când a făcutŭ Dumneḑeŭ tóte isvórele și fântânele, tóte riurile și pareele, tóte albiile și vadurile apelorŭ, a chiematŭ și pre paserĭ ca să-i ajute a le face. Tóte paserile câte se află în lume au săritŭ îndată din tóte părțile și ĭ-aŭ ajutatŭ a le sapà și a le îndreptà, numaĭ Gaĭa n'a voitŭ sa-ĭ ajute ci a ḑisu că ea nu se va întinà pe picióre![1]) săpându la fântâne și isvóre.

Atuncĭ, superându-se Dumneḑeŭ pe dênsa, că e așa de îndărĕpnică și neascultatóre, a blăstĕmat'o și ĭ-a ḑisŭ:

— Tuturoru paserilorŭ din lume să li fie ertatŭ a bè apa din isvóre, fântânĭ și păree, numaĭ ție și

[1]) După altă vers'une a acesteĭ legende să fi ḑisŭ Gaĭa cătră Dumneḑeŭ, că ea „se udă pe papucĭ" și de-aceea nu voesce să-ĭ ajute a face isvóre.

urmaşiloră tĕĭ nu!... Tu şi toţı urmaşiĭ tĕĭ numaı atuncı să beţı apă, când va plouà, éră când aţı încercà să beţı apă din isvóre şi din alte ape curgĕtóre, atuncĭ să periţĭ, pentru că acuma n'aı voitŭ să te ostinescı şi tu dimpreună cu celelalte paserı şi să-mĭ ajuţĭ a sapà isvórele şı-a îndreptà vadurile apeloră! —

Aşa a ḑisŭ Dumneḑeu şi şı-a întorsu faţa dela dênsa.

De-atuncĭ apoĭ, de când a blăstĕmat'o Dumneḑeŭ pe Gaıe, nu-ĭ este ertatŭ a bè apă din nicĭ unŭ isvoru, séu alta apa curgetóre, căcı cum be cum pere, ci numaı să bee apă când plóuă. Eră când plóua nu-ĭ este ertatŭ să ţie clonţulŭ în susŭ, ca sa-ĭ picure apă de plóıe în gura, ci numaı apa ce se strînge pe aripele sale îı este ertatu să o bee.

De-aceea apoĭ véra, când e mare arşită, se sue ea aşa de susŭ în sborulŭ seŭ, ca să fie maı aprópe de Dumneḑeŭ, carele auḑindu-ı maĭ de grabă rugamintea, să trămita plóıe, ca sa aıbă de unde be apă şi cu ce-şı stêmpĕrà setea. [1]

Şi Gaıa de-aceea pere, când be apa din isvóre séŭ din alte ape curgĕtóre, pentru că Dumneḑeu pre tóte acestea, după ce le-a facutu, le-a săratŭ într'atâta ca tóte celelalte paserı sa pótă be apă din ele, numaı singura Gaĭa nu, fiindu pentru dênsa prea sarete.[2]

---

[1]) Cred. Rom. din Transilvania com. de Dlŭ Gr. Crăciunaşŭ: şi a celoră din Bucoviua, com. de Dlŭ P. Ursulŭ din Căndrenĭ, V. Ungurénŭ din Ilişescĭ şi de alţĭ Românĭ.

[2]) Cred. Rom. din Căndrenĭ, com. de Dlŭ P. Ursulŭ.

III.

Legenda Romănilorŭ din Ungaria despre Gaĭe, care numaĭ fórte puţinu se deosebesce de cea premergetóre, sună astfelŭ:

Voindŭ Dumnedeu a face fântânĭ pe la tóte isvórele, ca să aibă tóte vietăţile de pe faţa pămĕntului de unde be apă, a chĭematu pre tóte paserile la unŭ sfatu mare.

Tóte paserile s'au arătatŭ în urma poruncei lui Dumnedeŭ, şi nici una dintre ele n'a fostŭ în protiva propunereĭ lui Dumnedeu, ca Gaia să sape fântânele. Gaia însă s'a înprotivitŭ acestei propunerĭ dumnedeescĭ şi arătându-şi ghiarele câtŭ sunt de frumóse a disŭ:

— Nu-mĭ voĭŭ întină eŭ piciórele făcĕndu fântâne!

Celelalte paserĭ audindŭ aceste vorbe nerumegate şi necĭoplite ale Gaieĭ, o urgisiră şi o blăstĕmară.

Dumnedeŭ primì încă blăstĕmulŭ loru, şi Gaiei, pentru neascultarea ei, îĭ dise ca să nu-ĭ fie ertatŭ a be apă ca celelalte paserĭ din isvóre fară numaĭ cu apă de rónă sa vieţuéscă.

De-aceea Gaia, când e seceta mare véra sbóră fórte susŭ în aerŭ şi acolo striga fórte jalnicu ca să cadă róuă.

Maĭ târdiŭ însă, la rugarea celorlalte paseri, Dumnedeŭ se îndură a o ierta şi-i încuviinţă sa bee şi apă de plóie, care picură din norĭ şi se strînge pe frundele erburilorŭ din padure. [1])

[1]) Acésta legendă, culésă dela Românii de prin ţinutuluĭ Şomcuteĭ-marĭ, mĭ-a com. Dlŭ E. Popă.

Eră sprintena și ghibacea R î n d u n i c ă, vĕḑêndŭ ca Gaĭa nu voesce să asculte pre Dumneḑeŭ, s'a apucatŭ și-a săpatŭ apoĭ ea singură tóte isvórele și-a îndreptatŭ albiile și vadurile apelorŭ. [1])

VI.

Românii din Ohaba-mâtnicŭ, districtulu Făgărașuluĭ, încă credu și istorisescŭ, ca U l i g a n u l ŭ, adică G a ĭ a, strigă véra plóie și că luĭ numai apă de plóie îĭ este ertatŭ a bé, dară de isvorŭ nu, căcĭ când a făcutŭ Dumneḑeŭ isvórele și l-a chiematŭ și pe dênsulŭ ca să-ĭ ajute a le face, elŭ s'a ținutŭ fălosŭ și gingașŭ, n'a vrutŭ să-șĭ bage picĭórele în noroĭŭ ca să lucre, și pentru aceea Dumneḑeŭ l-a blăstĕmatŭ ca nici odată să nu bee apă de isvorŭ, ci numaĭ de plóie.

Eră C ĭ ó r a, vĕḑêndŭ sumeția și îndărĕptnicia U l i g a n u l u ĭ, a mersŭ ea și a ajutatŭ luĭ Dumneḑeŭ a face isvórele. De-aceea apoĭ, când vĕdŭ C ĭ ó r e l e pre vre unŭ U l i g a n u bêndŭ apă de isvorŭ, se facŭ focu de mânie, se ieŭ la fugă după dênsulŭ, îlŭ urmărescŭ, îlŭ chinuescŭ și nici decum nu se lasă pênĕ ce nu-lŭ omóră. [2])

V.

Dela aceste legende înșirate pênĕ aicĭ se vede că vine și următórea credință a Româniloŭ și anume:

[1]) Com. de V. Ungurénŭ.

[2]) Com. de Dlŭ I. Stoĭcescu.

Când strigă Gaia véra, nu numai când e secetă mare, ci orĭ şi'n care ḑi de rêndu, apoĭ negreşitŭ trebue să se schimbe vremea, trebue să vie din cotro-va plóie, căcĭ ea numaĭ când e tare setósă obicinuesce să strige şi să céră dela Dumneḑeŭ plóie, ca plouândŭ sa pótă be apa de pe aripele sale, şi Dumneḑeŭ în scurtŭ după acésta trimite plóie, căci aşa ĭ-a făgăduitu elŭ, că i va trimite, când se va înalţà spre cerŭ şi i se va rugà luĭ. [1])

Éra unŭ proverbŭ poporanu ḑice:

Auḑiĭ sbierândŭ o Gaĭe,
E nădejde s'avemŭ plóĭe. [2])

Din causa acésta apoi, ca Gaia striga plóĭe, şi cum strigă în scurtŭ timpŭ urméză plóie cu pohóie, Românu din satulŭ Rusŭ în Bucovina o numescŭ şi Puhoĭerĭŭ.

Merita a fi însemnatŭ şi aceea, ca dupa numele Gaĭe a acestei paserĭ se numesce de catră Românĭ şĭ-o plantă anume: Unghia Caiĭ, în Moldova: Unghia Găiĭ, lat. Astragalus glychyphyllos L. precum şi unŭ jocŭ alŭ copiiloru anume: „De-a Puĭa-Gaĭa" séŭ „De-a Baba-Gaia", şi treĭ sate din România, anume: Gaĭea-de-josŭ, Gaĭea-de-susŭ, şi Găĭescĭ. [3])

[1]) Credinţă comună tuturorŭ Româniloru.

[2]) Com. de Dlŭ E. Popŭ din Şomcuţa-mare.

[3]) D. Frunḑescu. op. cit. p. 202.

Dela numirea joculuı aratatŭ, care înfăţişéză o Gaĭe şı-o cloşcă cu puı şi care e usitatŭ nu numaı la copiı din Bucovina, ci şi la ceĭ din Moldova [1]) şi Muntenia [2]), apoĭ dela proverbulŭ: „se ţine de capulu luĭ ca Gaĭa maţulŭ“ [3]), precum şi dela numele satelorŭ înşirate maĭ susŭ, se vede că numele de „Gaĭe“ pl. „Găı“ a acesteĭ paserı este fórte respânditŭ pintre Românı. Celu de Caıe însă l-am audiţitŭ numaı în unele comune din Bucovina, precum în Igescı, Candrenĭ şi Crasna. In comuna din urmă aflaĭ ântâia-şĭ data şi numirea planteĭ „Unghia-Căiĭ“, care are forma uneĭ unghiı marĭ de Vulturŭ şi sémena la frunḑe, flóre şi pastăĭ fórte multŭ cu acaţıulŭ (salcâmulu) şi cresce maĭ cu samă pe prundurı. Se afla acestu nume încă şi la Româniı din Ungaria, după cum mı-a scrisŭ Dlŭ E. Popu, însă numaĭ fórte rarŭ. Celŭ de „Caila“ îlŭ audiĭ numaı în Vatra-Dorneı. Eră cela de „Heiĭe“ îlu aflaı numaı la Dlŭ A. de Cihać [4]), prin urmare nu-ĭ cunoscŭ patria.

In vocabularıulŭ românescu-nemţescŭ [5]), compusu de S. Petri, provine numele „Uligaĭe“, pre care

---

[1]) V. Alecsandri. Poesiĭ pop. ale Rom. p. 393. - A. Lambriorŭ: „Jocurile copiilorŭ“ publ. în „Convorbirĭ lit.“ an. IX. Iaşĭ. 1875—76. p. 6.

[2]) G. Dem. Teodorescu. Cercetărĭ asupra proverbelorŭ române. Bucurescĭ. 1877. p. 99.

[3]) P. Ispirescu. Legendele şi Basmele Românilorŭ etc. Part. I. ed. III. Bucurescĭ. 1812. p. 178.

[4]) Dictionnaire t. II. p. 112.

[5]) Sibiiŭ. 1861.

autorului îlu trăduce astfelu în germânesce: „das Männchen einiger Raubvögel“, adică românesce: „bărbăţelulŭ unorŭ paserĭ răpitóre.“

Mie îmĭ vine a crede că acesta nu póte să fie altulu, decâtu barbăţelulu Gaĭeĭ. Ba! Dlu A. de Cihac nici nu se mai îndoesce despre acésta, ci ḑice că „Uligaĭa“ se chiamă lat. Falco Milvus, Falco rufus. [1])

In fine voiŭ sa maĭ amintescu înca şi aceea, că în unele ţinuturi ale Transilvaniei credu Românii că de va fi cine-va câtŭ de beutoriu, daca va bè bĕutura spirituósă prin gâtlejŭ de Gaĭe, va încetà de-a bè maĭ departe şi va fi omulu celu mai trézu. [2])

VI.

De familia Gaĭei se mai ţine încă unŭ felu de Uliu cu multu mai micŭ decâtŭ acésta, carele asemenea provine în ţerile locuite de Românĭ şi petrece în regula prin paduri în a carorŭ apropiere se afla multe riurĭ şi lacuri marĭ, bună óra prin pădurile din apropierea Dunarei.

Pre acestu felŭ de Uliu Românii îlu numescŭ Şoĭmŭ-bâtlanosŭ [3]), lat. Milvus migrans; M. niger Briss. germ. der Milan, Waldgeier oder Hühnerdieb.

[1]) Dictionnaire. t. II. p. 536 şi 537.

[2]) Com. de Dlŭ Gr. Crăcĭunaşŭ.

[3]) A. de Cihac. Dictionnaire. t. II. p. 8.

De şi nu se ţine de familia Gaieĭ, totu-şĭ, fiindŭ că familia aceluĭa urméză nemijlocitŭ după familia Gaieĭ, voiŭ să maĭ înşirŭ aicĭ încă unŭ felŭ de Ulŭ, care e cunoscutŭ Românilorŭ după nume. Acela e: Ulĭulŭ-vênetŭ [1]), lat. Circus cyaneus L. germ. Kornweih, Blauhabicht.

[1]) A. de Cihac. Dictionnaire. t. II. p. 536. — Dr. Cihac. Istoria nat. p. 77.

Şorecarĭulŭ.

I.

Românii, după câtŭ m'am pututŭ eŭ încredinţà pênĕ acuma, aŭ numitŭ pre o parte fórte mare a paserilorŭ, carı provinŭ în ţerile locuite de dênşiĭ şi le cunoscŭ fórte bine, după nutreţulu principalŭ alŭ acestora. Una dintre acelea paserĭ e şi Şorecarıulŭ [1]), numitŭ altmintrelea şi Şopêrlarĭŭ, Ulĭulŭ şopêrlelorŭ [2]) şi Ue [3]), lat. Buteo vulgaris Bechst. germ. der Mäusebussard.

Numele de Şorecarĭŭ, Şoperlarĭŭ şi Ulĭulŭ şopêrlelorŭ alu acestuĭ soĭŭ de Ulĭŭ, vine de acolo, după cum m'aŭ asiguratŭ ceĭ maĭ mulţĭ Românĭ din Bucovina, pentru că elŭ se nutresce maĭ alesŭ cu şórecĭ şi cu şopêrle, pre carĭ le pândesce séŭ stându óre întregĭ pe ramurile vre unĭ arbore séŭ sburândŭ în aerŭ, şi cum le vede se repede la dênsele ca o sagétă şi prinḑêndu-le le mânâncă.

1) Pretutindene în Bucovina şi la A. de Cihac. Dictionnaire. t. I. p. 275. — B. Nanianŭ. op. cit. p. 90.

2) Dict. de V. Flocea şi alţĭ Românĭ din Bucovina.

3) A. de Cihac. Dictionnaire. t. II. p. 536.

Nu-ĭ vorbă că Şorecarĭulu se nutresce încă şi cu multe alte vietaţĭ, precum bună óră: guzanı, şerpĭ, brósce, rime, puĭ de epurĭ, cârtiţe, apoĭ cu păturnichĭ, cĭocârliĭ, mıerle şi alte paserĭ micĭ, pre carĭ le póte prinde. Cu tóte acestea însă s'a adeveritŭ de către ceĭ maı renumiţĭ ornitologiştĭ, că totu-şĭ nutreţulŭ luı celŭ maĭ de frunte sunt şórecĭĭ, şi prin urmare elŭ e unŭ Ulĭŭ cu multŭ maĭ folositorıŭ, de cum şı-ar putè închipuì cine-va.

Decĭ urmărirea, înpuşcarea şi restignirea luĭ pe uşele grajdĭurilorŭ şi pe porţı, după cum s'a observatŭ acésta în cele maĭ multe părţĭ, nu póte să fie omenimeĭ de nicı unŭ folosŭ. Din contră înpuţinênd-se Şorecariı fórte lesne se potŭ înmulţì şórecĭĭ şi alte gângăniĭ carĭ adeseorĭ facŭ omenimeĭ daune ce nu se potŭ descrie.

Dar' să lasamŭ acésta şi să vorbimŭ despre ceea ce ni maı istorisescŭ Româniı despre acestŭ soĭŭ de Ulĭŭ.

II.

Româniı din ţiuutulu Câmpulunguluĭ, în Bucovina, ni istorisescŭ următórele cu privire la Şorecarĭŭ.

Când s'aŭ adunatŭ toţĭ Uliĭ la unŭ locŭ şi aŭ ţinutŭ sesie: care preste care să fie maĭ mare? care preste care să domnéscă? şi prin ce să se arete eĭ duşmanĭ omenimeĭ? Ulĭulŭ şopêrlelorŭ séŭ Şorecarĭulŭ n'a voitŭ nicĭ decum să se înfăţoşeze la acea adunare, macar că şi elŭ se ţine de viţa şi

semênţa Ulilořu, ci elu li-a spusŭ verde'n faţă, când a fostŭ chiematŭ, că nu voesce să fie duşmanŭ ómeniloru, ci maĭ bine, câtŭ *iĭ* va sta în putinţă, va apără omenimea de mulţĭ alţĭ duşmanĭ.

Intâluindu-se după adunarea acésta, acuma nusciŭ la câta vreme s'or fi întâlnitu, destulŭ atâta ca întâlnindu-se odată Uliulŭ găinilorŭ cu Ulĭulŭ şopêrlelorŭ şi vĕḑêndu-lŭ celŭ dintâĭŭ pre istŭ din urmă că şede josŭ pe pamêntŭ, l-a luatu în risŭ şi ĭ-a ḑisŭ:

— Bagu samă ca tu de-aceea câtŭ e lumea şi pamêntulŭ de tavălesci maĭ multŭ numaĭ pe josŭ, şi rarŭ când te'nalţi în aerŭ şi te urcĭ pe copacĭ, ca alţĭ Ulĭ, pentru că tu nu vrei să fii séŭ, mai bine ḑisŭ, că n'aĭ voitŭ să fiĭ duşmanu ómenilorŭ,... nu-ĭ aşa?...

— De-am voitŭ ori de n'am voitu, de vreu orĭ nu vreŭ să fiŭ duşmanu ómeniloru, — respunse Ulĭulŭ şopêrlelorŭ, atinsu de vorbele înpungĕtóre ale Ulĭuluĭ găiniloru, — prea puţinu îţĭ pasă, şi de-aceea te poftescŭ să mĕ cruţi cu vorbele tale celea... nusciŭ cum ţi le-aşi numì... celea cam neciŏplite!... Una însă totu-şĭ ţĭ-oiŭ spune-o, şi s'o ţiĭ în minte: eŭ de-aceea petrecŭ maĭ multŭ pe josŭ, pentru că când se apropie vre unu vênatorĭŭ séŭ altŭ puscaşŭ de mine îndată îlŭ simţescŭ, şi cum îlŭ vĕdŭ fugŭ de dênsulu, éră voĭ ceĭalalţi Ulĭ, carĭ vĕ faliţĭ că puteţi sburà şi âmblà prin naltulŭ ceriuluĭ, în sumeţia şi orbia vóstrĕ, nu simţiţĭ când se apropie pe furişŭ vênătoriĭ de voĭ, şi de-aceea nu unulŭ dintre voi trebue să schimbe cinstea pe ruşine şi să dee pelea popiĭ!...

Ulĭulu gainiloru zimbindŭ cu reutate și avêntându-se în susu dise:

— Remâı sănĕtosŭ pretinulŭ ómeniloru, șĭ-atuncĭ să ne mai vedemŭ, când mĭ-oiu vedè eŭ cĭafa!

Ulĭulŭ șopêrleloru se uită lungŭ la dênsulŭ cum se'nalță în susu, clătină puținŭ din capŭ, și apoĭ, de pe muchia uneĭ glĭĭ, unde stătuse de vorbă cu Ulĭulŭ găiniloru, se repedì asupra unei șopêrle, care pe nesciute se apropiase de dênsulŭ, o prinse cu unghiile de mijlocŭ, o rădică în susŭ, și trăgêndu-se ce-va maĭ de-o parte, se puse la ospĕțŭ.

Dar' étă că tocmaĭ, când se ospĕtà elŭ maĭ bine, aude de-odată o descărcătură de pușcă și nemijlocitŭ după aceea unŭ țipetŭ amarŭ. Inspăımêntatŭ de acésta înpușcatură neașteptată se uĭtă repede în tóte 'părțile să védă ce s'a întêmplatŭ. Dar' ce să védă?... vede pre Ulĭulŭ găiniloru venindŭ de-a vălătuculŭ în josŭ și picându nu departe de dênsulŭ.

Unŭ vênatorĭŭ, ce l-a vĕdutŭ când se'nălță în susu, a înpușcatu dupa dênsulŭ, dar' nu l-a nimeritŭ bine, ci ĭ-a luatu numai penele și pelea de pe cıafă și l-a amețitŭ de capu.

Și cum îlu vĕdù Ulĭulŭ șopêrleloru în acésta stare, amețitu de capŭ și cu aripele dăbalăzate, îĭ dise ridêndu și arătându-ĭ penele și pelea de pe cĭafă, carı spânzuraŭ în josŭ:

— Eĭ!... cum e fărtate?... aı cugetatu că nu ți-ĭ maı vedè nicĭ odată cıafa și prin urmare nu veĭ maĭ avè trebuință sa te întâlnescĭ cu mine?... Ĭan spune-mı: bine-ı prin aeru pe unde te-aĭ preâmblatu?...

Ce maĭ facŭ ceĭalalţĭ fărtaţĭ aĭ tĕĭ pe acolo, pe unde-aĭ fostŭ?...

— Ia lasă-mĕ în pace! — respunse Ulĭulŭ găinilorŭ, abĭa vorbindŭ de usturime, — bine a maĭ ḑisŭ cine a ḑişŭ şi cu minte a ḑisŭ, că cine ĭa în risŭ pre altulŭ, singurŭ se face de risŭ, şi cine sapă grópă altuĭa singurŭ cade într'ênsa,... aşa se vede că am păţit'o şi eŭ!...

— Apoĭ dă! — ḑise éră-şĭ Ulĭulŭ şopêrlelorŭ, -- cine se'nalţă prea susŭ trebúe să pice odată şi josŭ!. . aşa e'n lume!... Dar' să lăsămŭ acésta la o parte!... écă aice am o lécă de gustare, ce am câştigat'o şi eŭ în restimpulŭ acela pe când te-aĭ preâmblatŭ pe aripele vênturilorŭ,... n'aĭ avè chefŭ să ospetezŭ şi tu dintr'ênsa?..., poftimŭ!...

Ulĭulŭ găinilorŭ plecâ capulŭ ruşinatŭ în josŭ.

Atata e totŭ ce scimŭ despre acestŭ soĭŭ de Ulĭŭ.

Cine sci maĭ multŭ să ni spue şi nóue! [1])

---

[1]) Dictatŭ de V. Flocea.

Vulturulŭ.

I.

Treĭ speciĭ de paserı se afla în munţiĭ Carpaţilorŭ, carĭ, după câtŭ sciŭ eŭ pênĕ acuma, sunt numite de cătră Românı în genere „Vulturĭ“. Aceste paserı, carĭ adeseorĭ aŭ căşunatŭ multă daună, maĭ alesŭ locuitorilorŭ dela munte şi carĭ se arată rarŭ şi pe la ţéră, sunt următórele:

Vulturulŭ bărbosu, Vulturŭ negru, Vulturulŭ-mieilorŭ, Vulturulŭ-de-mieĭ[1]), Vulturŭ auriŭ[2]), numitŭ altmiutrelea şi Cĭahlăŭ, Cĭalbău, Cilihoĭŭ fem. Cilihóĭe, Ciliółe[3]), în Transilvania Sorliţă[4]), în Banatŭ Şurliţă[5]), éră în România Pleşusulŭ răpitorĭŭ de mieĭ[6]),

[1]) Tóte numirile acestea le-am audıtŭ din gura Românilorŭ din Bucovina.

[2]) G. Bariţiŭ şi G. Muntenŭ: Deutsch-romänisches Wörterbuch. I. Bd. Kronstadt. 1853. II. Bd. Kronstadt. 1854.

[3]) Tóte numirile acestea se află la Româniĭ din Bucovina, şi maĭ alesŭ la ceĭ din ţinutulŭ Dorneĭ, unele dintre dênsele şi'n Transilvania.

[4]) Com. de Dlŭ Gr. Crăcĭŭnaşŭ, dar' se află şi prin vocabulare.

[5]) Com. de Dlŭ Ios. Olariŭ.

[6]) B. Nanianŭ op. cit. p. 89.

maı de multŭ şi Zăganŭ,[1]) lat. Gypaëtus barbatus L. germ. der Bartgeier oder Lämmergeier.

Vulturulŭ cu capŭ albŭ, Vulturŭ albŭ Vulturŭ de pétră, Vulturŭ degâsce[2]), Vulturŭ mohorîtŭ[3]), numitŭ altmintrelea şi Pleşuvŭ[4]), lat. Gyps fulvus, Vultur fulvus Gm. der Gänsegeier, der weissköpfige Geier.

Vulturulŭ cenuşiŭ, Vulturŭ negru, Vulturŭ de câmpŭ[5]), Vulturŭ surŭ[6]), lat. Vultur monachus, Vultur cinereus Tem. germ. der Kutten- oder Mönchsgeier.

Despre aceste treĭ specii de Vulturĭ, séu póte ca numaĭ despre Vulturulu din urma, care e celu maĭ respânditu în ţerile locuite de poporulu românu, esistă la Românii din Bucovina o legendă, care, de şi nu e deosebitu de frumósa şi de interesantă, totu-şi credŭ că nu trebue s'o trecemu cu vederea. Este sciutŭ că chiar şi lucrurile, carĭ la prima vedere ni se parŭ a fi ne'nsemnate, adeseori ne luminéza fórte multŭ într'o privinţa séu într'alta.

II.

Legenda din cestiune sună precum urméza:

In ḑilele de demultŭ traià unu împĕratu şi-o împĕratu eĭ aveaŭ numaĭ o fiică, pe care o iubiaŭ fórte

[1]) B. P. Hâsdĕŭ. Cuvente din bătrunĭ t. I. p. 311.
[2]) La Românii din Bucovina.
[3]) Dr. Cihac. Istoria naturală. p. 74.
[4]) B. Nanianŭ. op. cit. p. 39.
[5]) Usitate în Bucovina.
[6]) Dr. Cihac. op. cit. p. 74.

şĭ-o paziaŭ ca ochiĭ din capu ca să nu i se'ntêmple vre o nenorocire.

Intr'una din ḑile a făcutŭ împĕratulŭ o petrecere fórte mare şi frumósă la câre a poftitŭ pre toţĭ sfetnicii, pre toţĭ ómenii ceĭ maĭ de frunte, maĭ aleşĭ, maĭ învĕţaţĭ şi maĭ cinstiţĭ aĭ împĕrăţieĭ sale.

Pe când împĕratulŭ, împĕratésa şi cu óspeţiĭ lorŭ se veseliaŭ la mésă mâncândŭ, bêndŭ şi cântândŭ, cum e datina la asemenea petrecerĭ marĭ, pe-atuncĭ fiica împĕratuluĭ se duse în grădina împĕrătéscă ca să se mai preâmble şi să se maĭ recorésca puţinu, căcĭ pregătirea pentru petrecere îĭ dăduse şi eĭ fórte multŭ de lucru şi de alergatŭ.

In grădină o cuprinse somnulŭ şi ea se lăsâ puţinŭ pe érba cea verde şi móle ca să dórmă.

In somnŭ étă că venì la dênsa o faptură fórte gingaşă, îmbrăcată tótă în albu, adică unŭ ângerŭ, carele a luat'o în braţe şi urcându-se cu dênsa în aerŭ, a dus'o maĭ multe sute de poşte, şĭ-apoi coborîndu-se josŭ a pus'o éră-şĭ pe érbă verde şi lăsându-o totŭ dormindŭ se duse de unde a venitŭ.

Nu multŭ după acésta fiica împĕratuluĭ s'a trezitŭ. Dar' mare ĭ-a fostŭ mirarea, spaĭma şi gróza ce-o cuprinse, când a vĕḑutŭ că nu maĭ e în grădina împĕrătéscă, unde s'a fostŭ culcatŭ cu puţinŭ maĭ nainte ci'utr'unŭ locŭ străinŭ şi cu totulŭ necunoscutŭ.

Departe de scumpiĭ seĭ părinţĭ, departe de totŭ ce-ĭ erà cunoscutŭ, într'o câmpie înstrăinată ca acésta, nu scià acuma singură: ce să facă?... ce să'ncépă?... în cotro să apuce?...

Şi pe când sta ea dusă pe gândurĭ, o cuprinsă o fóme încâtŭ abĭa se putè ţinè pe picióre... Dar' étă, când fómea îĭ slabise puterile şi-ĭ înţelenise gândurile, vede în departare unŭ m ă r ŭ pe care se aflau vr'o câte-va mere cópte. Ea se duce decı, cum putù, pênĕ la pomŭ şi luândŭ mere a începutŭ a le mâncà c'o lacomie, care numaĭ la ceĭ flamânḑĭ se póte vedè.

Acuma o cuprinsă o sete mare, şi nicăirĭ în totŭ împrejurulŭ acela nu se aflà unŭ stropŭ de apa să fi datŭ unŭ galbenu pe dênsulu.

Treĭ ḑile şi treĭ nopţı dupa olaltă a âmblatŭ ea în colo şi'n cóce căutându apă, dar' înzadarŭ!... Abĭa în ajunulŭ ḑileĭ a patra, când cugetà că se va aprinde de sete, ajunse la unu délu din a caruĭ cóste curgea unu riuşorŭ de apa limpede ca lacrima. Tênĕra domniţă, vĕḑêndŭ apa, a uitatŭ tótă grija, se duse de grabă pênĕ la riuşorŭ, se plecâ la pamêntŭ şi a începutu a bè apa dintr'o urmuşoră ce se aflà pe malulu riuşorululĭ, căcı din riuşorŭ se temù a bè, ca să nu cadă în nuntru şi să se înece.

Dar' étă, minunea minunilorŭ, cum a gustatŭ ea din apa, s'a prefacutu într'o pasere mare cu pene cafeniĭ, pre care ómeniĭ aŭ numit'o V u l t u r ŭ [1]) şi Vulturŭ a remasŭ pêne în ḑiua de astă-ḑĭ,... se vede că aşa ı-a fostŭ împărţită dela Dumneḑeŭ,... aşa ĭ-a fostŭ ursitu... Şi acuma ca sa aıbă, cu ce se nutrì şi

[1]) Prefacerĭ de acestea provinŭ în poveştile nóstre fórte adesc-orĭ. Aşa, între altele, ni spune o poveste totŭ din Bucovina, că fiindŭ odată unŭ băiatŭ însetatŭ şi bĕndŭ apă dintr'o urmă de cerbŭ, îndată s'a prefăcutu în c e r b ŭ.

vieţuì, a începutŭ maĭ ântâiŭ a rapì de pe la ómeniĭ din apropiere pui de găină şi găinĭ şi cu acestea se nutrià, ér' maĭ pe urmă a începutŭ a rapì si mieĭ şi totŭ aşa face ea şi pênĕ în ḑiua de astă-ḑĭ.

III.

Alta legendă totu din Bucovina, care ni spune că Vulturiĭ dintru începutŭ au fostŭ pe ceealaltă lume, şi numaĭ maĭ pe urmă aŭ venitŭ şi s'aŭ înmulţitŭ şi'n acésta, sună în modulu urmatorĭŭ:

A fostŭ odată unu omŭ care avea unŭ feciorŭ. Şi fiindŭ că omuluĭ aceluĭa ĭ-a fostŭ muritŭ muerea cea dintâiŭ s'a însuratŭ de a dóua óră şi şi-a luatŭ altă soţie. Dar' muerea acésta, precum sunt maĭ tóte vitrigele, urià pre feciorulŭ barbatuluĭ seŭ şi ĭubià numaĭ pre pruncii seĭ, cacĭ şi ea fusese vĕduvă şi avea prunci dela barbatulŭ seu celu dintâiŭ. De-aceea ḑise ea maĭ de multe orĭ bărbatuluĭ eĭ să facă ce va face cu pruncul seŭ, să-lu ducă şi sa-lu mistuéscă unde-va că de nu, pâne şi sare de pe unŭ talgerŭ cu elŭ nu va mâncà.

Bărbatulu de o parte ca sa curme odata cérta, care nu maĭ avea sfârşitŭ, de alta fiindu-ĭ nevésta dragă, luâ într'o ḑi pre pruncul seu, se duse cu dênsulŭ într'o pădure pustie şi acolo vêrîndu-lŭ într'o silhă désă şi întunecósă, îlŭ lăsâ singurŭ ḑicêndu-ĭ să aştepte puţintelŭ, că elŭ se duce numaĭ pênĕ colea să taĭe nisce lemne şi îndata se va întórce. Dar' — cum s'a dusŭ, dusŭ a fostŭ, — maĭ multu înapoĭ nu s'a în-

torsŭ, şi prunculŭ a remasŭ în scirea Domnului rătăcindŭ prin padurea cea pustie şi strigândŭ înzădarŭ pre tatalŭ seŭ.

Totu cam pe timpulŭ acela, când şi-a lepădatŭ barbatulŭ acesta prunculu, se află în altŭ locŭ o muere, care asemenea remase vĕduvă şi avea o pruncă. Muerea aceea încă' s'a maritatŭ după unŭ bărbatŭ, care, de şi eră fórte avutŭ şi n'avea nicĭ unŭ pruncŭ alŭ seŭ, totuşĭ ură fórte tare pre prunca femeii sale. A poruncitŭ decĭ unuĭ argatŭ alŭ seŭ să ĭa prunca, s'o ducă în pădurea cea pustie şi acolo s'o omóre, însa fară să scie maica ei, şi-apoĭ să-ĭ aducă ochiĭ dreptŭ marturie că a omorit'o.

Argatulŭ spuse stapâneĭ sale porunca bărbatuluĭ ei despre copilă.

Acésta, cum a fostŭ,... cum n'a fostŭ,... totŭ îĭ eră mamă şi-ĭ parŭ reu după fiĭca sa. De-aceea ḑise ea argatuluĭ:

— Ascultă şi împlinesce porunca stapânuluĭ teŭ, dar' pentru mine, îndură-te de copila mea şi n'o omorî! — Apoĭ arătându-ĭ prunca şi unŭ căţelŭ ḑise éră-şĭ: „ia prunca şi cânele acesta, du-te cu amêndoĭ în pădurea cea pustie şi acolo lasă prunca în voĭa Domnuluĭ să facă elŭ ce va sci cu dênsa, ér' tu taĭe cânele şi-ĭ adă ochiĭ luĭ dreptŭ marturie stapânuluĭ teŭ."

După ce rostî ea cuvintele acestea, luâ prunca în braţe, o sărutâ cu dulcéţă şi-o dete apoĭ argatuluĭ.

Acesta luâ copila şi cânele, se duse cu dênşiĭ în pădurea cea pustie, facŭ după cum l-a învĕţatŭ stapâna

sa, şi apoĭ se întórse a casă. Aicĭ dete ochiĭ câneluĭ dreptŭ mărturie stăpânuluĭ seŭ, care nesciindŭ şiretenia întêmplăriĭ, săltâ de bucurie că şı-a ajunsŭ scopulu.

Rătăcindŭ acuma prunculŭ bărbatuluĭ dintr'o lature de pădure şi prunca mueriĭ dintr'altă lature, totŭ plângêndŭ şi strigândŭ pre părinţiĭ lorŭ, étă că, după unŭ timpŭ, se întâlniră la unŭ locŭ şi, nesciindŭ în cotro să ıasa la lume, remaseră amêndoĭ în acela-şĭ locŭ ..

Dar' ce să facă eĭ aicı?... Cum să trăéscă?... amêndoĭ eraŭ micĭ şi nu sciaŭ cum să se hrănésca.

Insă Dumnedeŭ, care pórtă de grijă tuturorŭ ómenilorŭ, vĕdêndŭ că aceştĭ prunci nu vor duce-o multŭ dacă nu li va întinde mână de ajutoriŭ, li trimise unŭ îngerŭ în chipulu Vulturuluĭ, care li aduse hrana în tóta diua. Şi aşa aŭ trăitŭ eĭ în pustia aceea, căutaţı de îngerŭ, pênĕ ce aŭ crescutŭ marĭ.

Atuncı aŭ începutŭ a se ĭubì şĭ-a se desmĭerdà ca doĭ porumbeĭ nevinovaţĭ.

Dar' acésta îngeruluĭ nu ĭ-a placutŭ, şi a încetatŭ cu totulŭ de a li maĭ aduce mâncare ca maĭ nainte lasându-ĭ să se hranéscă cum vor scì:..

Tineriĭ, vĕdêndŭ că Vulturulŭ nu li maĭ aduce nemică de mâncare, s'au supĕratŭ fórte tare, şi fiindŭ că fómea nu-ĭ lasà sa stea în pace, aŭ începutŭ a scóte rădĕcinĭ şi alte erburĭ pentru hrana.

Dar' étă că pe când se puseră la mésă şi începură a mâncà rădecinile şi erburile adunate, se rătă-

cesce din ceealalta lume o Vulturóĭé și trecêndu, din întêmplare, pe acolo, da cu ochiĭ de copiiĭ ceĭ rătăciţĭ. Ea se duce la dênșiĭ și începe a mâncà cu eĭ din puţina lor hrană, pentru că nicĭ Vulturóĭa séŭ Vulturiţa nu scia cum să se hrănésca.

Fiindŭ însă că'n acésta lume pênĕ atuncĭ nu eraŭ Vulturĭ, tineriĭ noștri socotira ca Vulturiţa ce-a venitŭ la dênșiĭ, e Vulturulŭ, care-ĭ părăsise maĭ nainte; decĭ îĭ ḑiseră:

— In locŭ să ni aducĭ de mâncare ca maĭ nainte vreme, tu ne mânâncĭ acuma și ceea ce am adunatŭ noĭ!

Vulturiţa li respuuse:

— Fiţĭ bunĭ și nu mĕ alungaţi, că eŭ nu sunt acela pre care îlŭ socotiţĭ voĭ, ci eŭ sunt rătacită din ceealaltă lume.... Pe pămêntulŭ acesta n'am maĭ fostŭ pênĕ acuma, și prin urmare nu sciu cum să mĕ hrănescŭ, decĭ lăsaţi-mĕ să mânâncŭ și eŭ cu voĭ, și pentru acésta ce veţĭ poftì vĕ voĭu face!...

— D'apoĭ ce felŭ de pasere eștı tu, dacă nu eștĭ aceea, pre care o socotimŭ noĭ? — o întrebară tineriĭ.

— Eŭ — respunse paserea — sunt o Vulturiţă séŭ Vulturóĭe, cum vreţı să mĕ numiţĭ; barbatulŭ meŭ se chiamă Vulturŭ și petrece în ceea lume. Eŭ sunt adusă aicĭ de sócra mea, care m'a pismuitŭ fórte tare, și fiindu barbatulŭ meŭ dusŭ la vênatŭ, m'a amagitu sócra să mergemŭ la alte némurĭ, pênĕ ce m'à scosŭ în lumea acésta, și apoĭ ascunḑêndu-se de mine m'a lasatŭ singura.

Tineriĭ, auḑindŭ acésta, ḑiseră:

— De ne veĭ scóte la lumea cu ómenı, noĭ te vom hranì pênĕ ce veĭ murì!

Bucurându-se Vulturița respunse:

— De unde vĕ aflațĭ voĭ acuma nicĭ într'unŭ anŭ nu putețĭ eşì la lumea cu ómenı, dacă ațĭ voì să mergețĭ pe josŭ. Dar', pentru făgaduința vóstrĕ că mĕ vețĭ ținè pênĕ la mórte, eŭ vĕ voĭŭ scóte cu multŭ maĭ de graba,... legați-vĕ de unŭ piciorŭ alŭ meŭ şi eŭ acuşĭ voıŭ sburà cu voĭ!...

Tineriĭ, în bucuria lor, se legară de grabă de unŭ picıorŭ alu Vulturițeĭ. Când aŭ fostŭ gata de pornire Vulturița li ḑise éră-şı:

— Inchideți-vĕ ochiĭ ca să nu vi se întêmple mórtea prin vederea celoru ne maı vĕḑute de voĭ! — Şi cum rostì cuvintele acestea se avêntâ în susŭ si se pornì cu dênşiĭ la drumŭ ca să-ĭ scótă la lume. Dar scoțindu-ĭ din pădure ea nu ĭ-a dusŭ chıar între ómenĭ, ci ĭ-a aşeḑatŭ maĭ ântâıŭ într'o cetate pustie, care nu erà tocmaĭ departe de ómenĭ. Aicĭ s'aŭ adunatu apoĭ ómeniĭ din tóte părțile şi s'a întemeıatŭ o cetate fórte frumósă, cum nu maĭ erà alta ca dênsa. După ce s'aŭ înmulțitŭ locuitoriĭ, remaseră tineriĭ nostri multŭ timpŭ, pênĕ în urmă se făcură chıar elŭ împĕratŭ şi ea împĕrătésă, cacĭ, dreptŭ să vĕ spunŭ, cu câtŭ crescură maĭ marĭ, cu atâta se făcură maĭ frumoşĭ şi maì înțelepțı...

V u l t u r ó ĭ a, care asemenea remase la curtea împĕrătésca şi trăĭà fórte bine, după cum ĭ-aŭ făgăduitŭ tineriĭ că vor ține-o a ouatŭ dóue óue şi clociudu-le a scosŭ doı puĭ unulŭ de partea bărbătéscă şi

altuluĭ de partea femeéscă. Și după ce ĭ-a scosŭ a începutŭ a-ĭ învěţà să sbóre și a li spune tóta istoria eĭ: cum a ajunsŭ pe acésta lume, cum a remasŭ tatălŭ lor în ceealaltă lume și de-atuncĭ nu l-a maĭ vĕḑutŭ.

Nu multŭ după acésta a muritŭ Vulturiţa și aŭ remasŭ puiĭ singurĭ.

Aceștĭa începură a sburà șĭ-a se înălţà maĭ susŭ decâtŭ tóte celealalte paserĭ ca dóră vor putè da cu ochiĭ de tatălŭ lor, și de-atuncĭ în cóce âmblă maĭ multŭ prin locurile cele pustiĭ, fiindŭ că mama lor în pădurea cea pustie a fostŭ ântâia-șĭ dată. Totŭ din aceștĭ doĭ puĭ s'aŭ făcutŭ apoĭ și ceĭalalţĭ Vulturĭ, cariĭ se află pe pămêntulŭ acesta pênĕ în ḑiua de astă-ḑĭ, pe când maĭ nainte se aflau numaĭ în ceealaltă lume.

Impĕratulŭ celŭ tênĕrŭ, la care a fostŭ Vulturiţa, după mórtea acesteĭa, a făcutŭ din piciórele eĭ, spre aducere aminte, codarisce la biciulŭ seŭ celŭ de călăritŭ.

De-aicĭ vine apoĭ că pênĕ'n ḑiua de astă-ḑĭ uniĭ, dacă se'ntêmplă să pótă prinde vr'unŭ Vulture, facŭ din piciórele luĭ codărisce la bicele cu carĭ mână caiĭ de călăritŭ séŭ și boiĭ la plugŭ. Alţiĭ facŭ fluerașe de cântatŭ, despre carĭ se ḑice că aŭ unŭ sunetŭ fórte frumosŭ și plăcutŭ.

Acésta-ĭ povestea cu Vulturiĭ și cu ceĭ doĭ pruncĭ ratăciţĭ, dar' ce s'a întêmplatŭ maĭ în colo cu părinţiĭ pruncilorŭ, nu se scie.

Șĭ-am încălicatŭ pe-o șea și v'am spus'o așa! [1])

[1]) Acésta legendă mĭ-a com. Dlŭ P. Ursulŭ din Căndrenĭ.

IV.

Pênĕ aici legendele Vulturuluĭ.

Acum să trecemŭ la datinelĕ şi credinţele Românilorŭ despre acéstа pasere.

Vulturulŭ se maĭ numesce de cătră poporulŭ românŭ din Bucovina şi **Hulturŭ**, **Ulturŭ**, **Vultanŭ**, **Hultanŭ** şi **Ultanŭ**. [1]) Eră unŭ vulturŭ tênĕrŭ, adică unŭ puiŭ de Vulturŭ, se numesce **Vulturaşŭ** şi **Vulturelŭ**. [2]) Femeiuşca Vulturului, după cum ne-am putută încredinţà şi din leganda de maĭ susŭ, se numesce **Vulturóĭe**, **Vulturiţă** şi **Vulturóică**. Numirea din urmă o aflamŭ şi'n urmatoriulŭ pasagiŭ, pre care-lŭ scótemŭ dintr'o poveste din România:

„**Vulturóĭca** ţinea în ghiare unŭ viţelŭ de doĭ anĭ şi eĭ, adică puii seĭ, luăndŭ-lu îlŭ hăpăira pre data.“ [3])

---

[1]) In Dicţionarulŭ Dluĭ A. de Cihac. t. II. Elem. Mag. p. 587. dăm peste numirea „**Ultanŭ**“, care e înşirată în rêndŭ cu **Uĭulŭ** şi esplicată prin **Astur palumbarius**. Eŭ credŭ însă, că de óre ce avemŭ numirile **Vultanŭ** şi **Hultanŭ** (prescurtate póte din **Vulturanŭ**) cu înţelesulŭ de **Vulturŭ**, trebue ca şi numirea **Ultanŭ** se aibă însemnarea de **Vulturŭ** şi nu de **Uĭŭ**. „V“ dela începutulŭ cuvêntuluĭ „**Vultanŭ**“ s'a prefacutŭ în „h“ = **hultanŭ**, éră maĭ pe urmă s'a lăsatŭ afară, ca şi din **Vulturŭ** = **Ulturŭ** şi a remasŭ **Ultanŭ**. **Vultanulŭ** = **hultanulŭ** = **ultanulŭ** însemnéză una dintre paserile cele maĭ marĭ, carĭ sunt cunoscute Românilorŭ, nic decum însă unŭ **Uĭŭ** ca **Astur palumbarius**.

[2]) Tóte numirile acestea le-am auḑit'i singurŭ din gura poporuluĭ.

[3]) N. D. Popescu. Oomulŭ după têrêmulŭ celaltŭ, poveste publ. în Calind. basm. şi alŭ cânt. pop. Bucurescĭ, 1877. p. 44—45.

Diu cuvêntulŭ V u l t u r ŭ s'aŭ formatŭ în decursulŭ timpuluĭ și alte cuvinte, pre carĭ le'ntâluimŭ nu numaĭ în vorba de țóte ḑilele, ci adeseorĭ și'n poesia poporană.

Așa sunt cuvintele v u l t u r a r ĭ ŭ, v u l t u r e s c ŭ, v u l t u r e s c e și o c h ĭ d e v u l t u r ŭ.

V u l t u r a r ĭ ŭ se ḑice unuĭ omŭ răpitorĭŭ și despoietorĭŭ ca unŭ Vulturŭ, unŭ omŭ care trăesce maĭ multŭ din sudórea și averea altora.

Intr'o colindă dăm preste următórele versurĭ, în carĭ figuréză cuvêntulŭ acesta:

Locŭ în raiŭ, tăĭcuță n'aĭ,
C'aĭ fostŭ fórte v u l t u r a r ĭ ŭ,
Ce-aĭ vĕḑutŭ nu maĭ lăsaĭ.
In vieță n'aĭ lucratŭ
Și totŭ jude-aĭ fostŭ la satŭ,
Pe săracĭ tu greŭ ĭ-aĭ trasŭ,
Pe avuțĭ urîtŭ ĭ-aĭ rasŭ,
Satulŭ de tîn' s'a temutŭ,
Nicĭ unŭ bine n'aĭ făcutŭ. [1])

„V u l t u r e s c e" adv. însemnéză atâta, câtŭ: fórte ĭute, fórte repeḑe; se avêntă v u l t u r e s c e = merge ca unŭ Vulturŭ.

Unŭ omŭ, care are o căutătură fórte selbatică, care se uĭtă ca și când ar voĭ să te sórbă într'o lingură de apă, se ḑice că are „o c h ĭ d e v u l t u r ŭ", séŭ că are o c ă u ț ă t u r ă v u l t u r é s c ă.

[1]) At. M. Marienescu. Colinde. Pesta. 1859. p. 75.

Totŭ dupa numele Vulturuluĭ se afla în România şi vr'o câte-va sate, precum: Vulturéncă, Vulturenĭ, Vulturescĭ si Vulturulŭ.[1])

Maı departe merita a fi însemnate aicı şi vr'o câte-va proverbe, pre carĭ le-aŭ formatu Româniĭ după apucăturile Vulturuluı şi anume:

Vulturulŭ stă'n locŭ, vighĭază,
Dar' elŭ musce nu vênéză.[2])

Acésta se dice despre unŭ stapânŭ, ce are o supravighiare fórte bună asupra supuşilorŭ seĭ, care e totdéuna cu luare aminte şi nu lasa să i se împrăscie averea, cum facŭ bună óră mulţĭ alţiı.

Alţĭ ochĭ are vulturulŭ
Şĭ-alţĭ ochĭ are fluturulŭ,[3])

se dice éră-şĭ despre unŭ stapânŭ şi despre supuşiı seı.

Vulturulŭ de aripĭ smulsŭ
Nu maĭ póte sbura 'n susŭ,[4])

se dice despre unŭ stapânu, care n'a luatŭ bine sama ce facŭ supuşiĭ seı cu averea sa, nu s'a prea înteresatŭ: de-ĭ sunt credincioşı orı ba. In urma, fiindŭ din tóte

---

[1]) D. Frundescu, op. cit. p. 582.

[2]) Antonŭ Pannŭ. Proverburĭ séŭ Povestea vorbeĭ. Part. II. Bucurescĭ. 1853. p. 34.

[3]) Idem de eadem. p. 34.

[4]) Idem de eadem. p. 41.

părţile răpitŭ şi scursŭ de avere, a remasŭ la sapă de lemnŭ aşa că, de şi ar voĭ, nu se maĭ póte avêntà cum a fostŭ maı nainte, prin urmare e ca unŭ Vulturŭ căruıa i s'aŭ smulsŭ aripele.

In fiņe Vulturulu e consideratŭ de cătră poporulŭ românŭ şi ca unŭ anunciatorŭ alu tempestăţiĭ, căcı se ḑice: „când pare Vulturulŭ obositu şi sbóră aprópe de pămêntŭ, atuncĭ e unŭ semnŭ că în scurtŭ are să plóĭe." [1])

V.

Nu odată dămŭ în poveştile nóstre poporane preste nisce paserĭ, cărora Româniĭ le atril ue nisce fapte supranaturale. Aşa am auḑitŭ maĭ de multe orı istorisându-se despre unŭ felıŭ de „paserĭ măestre", carĭ se sciŭ preface în totŭ chipulŭ, sciŭ vorbĭ ca ómeniĭ şĭ-a cântà diferite cântece farmĕcătóre, prin carĭ de mulţe orĭ descéptă din somnŭ pre Feţı-frnmoşiĭ, ce-aŭ fostŭ fărmĕcaţĭ şi adormiţı de vr'o Babă-clónţă, séŭ prin cântecele lorŭ cele plăcute şi sonóre adormŭ pre uniĭ Feţĭ-frumoşĭ ca să-ĭ pótă maĭ lesne ademenĭ şi prinde în laţurile sale séŭ a stapânilorŭ seĭ; totŭ prin cântecele lorŭ cele magice nu odată învie ele şi pre uniĭ morţĭ.

Éră-şı ni maĭ istorisescŭ poveştile despre nisce paserĭ, carı au o marime estraordinară şi o putere supranaturală, precum sunt bună óră Pajurele séŭ

[1]) Cărţile sătenuluı românŭ. Gherla. 1880. p. 29.

S g r i p s o r ó ĭ c e l e, carĭ petrecŭ în ceealaltă lume, în lumea négră şi carĭ, după credinţa poporuluĭ română din Bucovina, sunt blăstĕmate ca să nu pótă eşì nicĭ când din ceealaltă lume într'acésta, ca nu cum-va eşindu, să facă cine sci ce grozăviĭ prin puterea lorŭ cea mare.

Insă nu numaĭ poveştile sunt acelea, carĭ ni istorisescŭ despre asemenea lucrurĭ, ci eŭ singurŭ m'am încredinţatŭ, că Româniĭ de multe orĭ o întêmplare séŭ o arătare de altmintrelea fórte lesne de priceputŭ, dar' pre care eĭ neputêndu-şĭ-o esplicà îndată cum ar trebuì să şĭ-o esplice, fiindŭ că le lipsescŭ îndegetările şi sciinţele necesare, o ţinŭ de unŭ ce supranaturalŭ.

Nu maĭ departe, dacă se întêmplă să se rătăcéscă prin părţile lorŭ o pasere, pre care pênĕ atuncĭ n'o maĭ vĕḑuse nicĭ odată şi a căreĭ făptură şi căutătură li-ĭ fórte bătĕtóre la ochĭ, eĭ, în mintea lorŭ, credŭ că aceea e o arătare, care aduce cu sine diferite calamităţĭ, bóle şi fómete, fără să maĭ cugete că paserea respectivă e o pasere, ce în călĕtoria sa dintr'o ţéră într'alta prin diferite neajunsurĭ séŭ alte împrejurărĭ a fostŭ constrinsă să se opréscă pe vr'o câte-va ḑile şi'n părţile locuite de Românĭ, şĭ-apoĭ să-şĭ urmeze éră-şĭ calea în cotro s'a pornitŭ.

Aşa, între altele maĭ de multe orĭ am auḑitŭ pre Româniĭ din Bucovina istorisindŭ despre unŭ felĭŭ de „p a s e r ĭ c u r o s t u l ŭ d e f e r ŭ", numite altmintrelea şi „f ó m e ţ ĭ", carĭ vinŭ la noĭ în ţéră numaĭ atuncĭ, când are să fie vr'o fómete mare, şi spunŭ, că

ele aŭ mărimea porumbiloră, clonţulă séŭ rostulă li e negru, éră peuele vinete.

Étă deci, că Românii noştrii aŭ vĕḑută paserĭ şi cu rostulă de ferŭ!

Dar' să nu ne mirămŭ de-acésta, pentru că multe póte să-şĭ închipuéscă omulă despre unŭ lucru, ce abĭa îlŭ zăresce şi éră-şĭ îlŭ perde din vederĭ. Să nu ne mirămŭ că credŭ aşa ce-va despre nisce paserĭ străine, ce abĭa odată le-aŭ vĕḑută în viéţa lorŭ... Esistă o pasere, care nu e tocmaĭ rară şi'n ţerile române, dar' fiindŭ că petrece maĭ multŭ prin munţĭ, Românii dela ţéră spunŭ despre dênsa că e cu clonţulŭ de ferŭ.

Acésta pasere é Ciliólа séŭ Vulturulŭ-de-mĭeĭ, despre care s'a amintitŭ maĭ susŭ.

Românii din Transilvania, şi'ndeosebĭ ceĭ din ţinutulŭ Ciobăncuţeĭ, credŭ maĭ cu samă că Ciliólа are clonţŭ de ferŭ, şi când dormŭ nóptea pe câmpŭ séŭ în pădure, fiindŭ cu vitele, vine Ciliólа cu cu clonţulŭ eĭ celŭ de ferŭ şi-lŭ înfige în pele şi prin acésta li causază mare durere.

Dela acésta credinţă vine apoĭ şi datina că, când se află maĭ mulţĭ băiaţĭ cu vitele în câmpŭ séŭ în pădure şi adormindŭ uniĭ dintre dênşiĭ, băiaţiĭ ceĭ maĭ marĭ, voindŭ ca să-ĭ sparie, ĭeŭ unŭ găteјŭ séŭ o nuea de alunŭ, îĭ scotŭ mĕduva şi-o încăldescŭ la focŭ pênĕ ce se înferbîntă, éră după acésta, aşa ferbinte cum este o punŭ celorŭ ce dormŭ pe piĭcióre séŭ pe mânĭ. Aceştĭa, trezindu-se şi nesciindŭ ce-ĭ cu dênşiĭ, începŭ a se

vaetă, éră cei mai marĭ li spunŭ atuncĭ, că Ciliórĭa ĭ-a împunsŭ cu clonţulu ei celŭ de ferŭ, pentru că n'aŭ ţinutŭ o petricică în gură[1]) ca să fie asiguraţĭ în contra Cilióreĭ.[2])

VI.

Ce se atinge de numirea Zăganŭ a acesteĭ paserĭ, trebue să însemnezŭ, ca ea în timpulŭ presinte nu se maĭ aude la poporŭ, ca maĭ nainte, s'a uitatŭ maĭ cu totulŭ. Dar' cuvêntulu maĭ trăiesce în unele numirĭ locale, bună óra muntele Pétra-Zăganŭ în Prahova, şi'n numele de familie Zăgănescu, care prin sensŭ nu diferă de Vulturescu.[3])

Éră în privinţa numireĭ „Cĭahlăŭ", regretatulŭ meŭ amicŭ Petru Spênulŭ, fostŭ studinte la facultatea teologică din Cernăuţĭ, mĭ-a scrisŭ, că în Poĭana-Stampiĭ, de unde a fostŭ elŭ de locŭ, se'ntrebuinţéză maĭ multŭ în pluralŭ „Cĭahlăĭ" germ. die Lämmergeier. Totŭ în Poĭana-Stampiĭ şi în împrejurime e fórte usitată şi următórea sudalmă îndreptată de Românii năcăjiţĭ asupra vitelorŭ, şi anume: „mânca-te-ar Cĭahlăiĭ" ca şi „mânca-te-ar lupiĭ".

---

[1]) Aice credŭ că e loculŭ să 'nsemnezŭ şi credinţa Românilorŭ din Bucovina, cariĭ spunŭ, că dacă cine-va întreprinde o călĕtorie şĭ-a ajunsŭ într'unŭ locŭ necunoscutŭ, unde n'a maĭ fostŭ pênĕ atuncĭ, dacă voesce să-ĭ mérgă bine, să ĭee o petricică şi s'o ţie în gură, éră, de nu va face acésta, să scie, că nu i va merge bine, trebue să i se'ntêmple vre o nenorocire séŭ altă neplăcere.

[2]) Com. de Dlŭ G. Crăcĭunaşŭ.

[3]) B. P. Hâşdĕŭ. Cuvente din bĕtrunĭ. t. I. p. 311.

Nusciŭ dacă muntele „C ĭ a h l ă ŭ“ din Moldova nu e cum-va înrudităŭ cu numirea acéstă, maĭ alesŭ că atâtŭ pe dênsulŭ, câtŭ şi'n apropierea luĭ trebue să se fi aflatŭ în vechime şi să se maĭ afle încă şi astă-ḑĭ fórte mulţĭ „C ĭ a h l ă ĭ“.

Cucoveĭca.

I.

Dintre tóte paserile, câte provinŭ în Dacia, cea maĭ urîtă, maı urgisita şi maı temută de Românĭ, e fără îndoélă Cucoveĭcă, numită altmintrelea şi Cucuveĭcă, Cucubeĭcă, Cucuvelă, Cucuveucă, Cucuvaĭcă, Cocoveĭcă, Cucuvae, Cucuvea, Cucumégă, Cucumégŭ pl. Cucumegĭ şi Cucovetă [1]), éră în România în vechime şi Uture [2]), lat. Athene noctua, Strix noctua Retz. germ. Steinkauz, Leichen- und Todteneule.

Dacă voescĭ să bagĭ pre vre unŭ Românŭ, însă maĭ alesŭ pre vre o Românucă dela ţéră, în tóte reco-

[1]) Tóte numirile acestea se reducŭ la cuvêntulŭ lat. cucuba, cucuma, cucumagia; it. coccoveggia; cucubo = a strigà ca Cucoveĭca. — Se numià acésta pasere de către Romanĭ încă şi „bubo". De-aice provine apoĭ că maĭ toţĭ poeţiĭ românĭ o numescŭ „buhă" şi „buhnă". Insă alta pasere e la poporŭ „Cucoveĭca" şi alta „Buha". Cucoveĭca e mică, pe când Buha e maĭ mare, maĭ buhuĭetă şi cu ochĭ şi urechĭ maĭ marĭ decâtŭ cea dintâĭŭ.

[2]) B. P. Hâşdĕŭ. Cuvente din bĕtrunĭ. t. I. p. 309.— Cuvêntulŭ acesta, după cum ni spune Dlŭ Haşdĕŭ, nu se află în dicţionarele nóstre, ci a peritŭ, póte, chĭar din limbă, dar' nĭ-a lăsatŭ şi elŭ o urmă topograficŭ în numele lacului Uturina din districtulŭ Doljŭ. —

rile, e de ajunsŭ sa-ĭ amintescĭ numaĭ, că aĭ audįtŭ o Cucoveĭcă cântândŭ pe casa sa, séŭ în nemijlocita apropiere a acesteĭa.

Şi óre de unde vine acésta înfiorare?... Care să fie óre causa temereĭ sale de cânteculu Cucoveĭceĭ?... Şi de ce óre uresce Românulŭ aşa de multŭ pre acésta pasere nocturnă?...

Şirele următóre ni vorŭ da unŭ respunsŭ destulŭ de esactu la aceste întrebărĭ.

Românulŭ are firmă credinţă, şi nime nu e'n stare a-lu abate dela acésta, că din casa pe care cântă vre o Cucoveĭcă, trebue să móră cine-va. Cucoveĭca, crede poporulŭ, e celŭ maĭ sigurŭ prevestitoriu alŭ morţii. Nu i s'a'ntêmplatŭ încă nicĭ odată, afirmă elŭ cu tótă seriositatea, ca să fi audįtŭ vre o Cucoveĭcă cântândŭ pe cutare casă şi să nu fi muritŭ nime dintr'ênsa. Când strigă ca „cucoveaŭ! cucoveaŭ!" atuncĭ e semnulŭ celu maĭ sigurŭ, că trebue să móră cine-va din casa aceea, unde strigă. Éră de cum-va nu móre nime, apoĭ de bună samă trebue să péră vr'o vită, séŭ altă vietate de pe lângă casă. Una din dóue trebue numaĭ decâtŭ să se întêmple.

Cum că Cucoveĭca, după credinţa poporuluĭ, prevestesce prin cântecululŭ seŭ mórtea, se póte fórte lesne cunósce şi din următórele versurĭ, carĭ le scótemŭ dintr'unŭ bocetŭ din Bucovina şi anume din comuna Crasna:

Trage, trage clopoţelŭ,
Că-ţĭ maĭ vine-unŭ sufleţelŭ.
Trage, trage totŭ cu jale
Să s'audă pênĕ 'n vale.
Căcĭ aşa s'a întêmplatŭ
După cum a fostŭ cântatŭ
Cucoveĭca cobitóre
Şi dereŭ prevestitóre[1])...

Écă de ce uresce Românulu Cucoveĭca şi de ce se'nfióră elŭ când numaĭ aude istorisindu-se de dênsa!

Credinţa acésta esistă nu numaĭ în Bucovina, ci şi'n Muntenia [2]), Moldova [3]), Basarabia [4]), Transilvania [5]) şi credŭ că ea va fi esistândŭ şi'n celelalte provincĭĭ locuite de Românĭ.

Chıar şi de către poeţĭ e Cucoveĭca considerată ca o pasere prevestitóre de mórte. Câte-va esemple credŭ că vorŭ fi de ajunsŭ spre întárirea asertţiuneĭ nóstre.

[1]) T. T. Burada. Datinele poporuluı românŭ la înmormêntărĭ. Jaşĭ. 1882. p. 141.

[2]) G. Dem. Teodorescu. Incereărĭ critice asupra unorŭ credinţe, datine şi moravurĭ ale poporuluĭ românŭ. Bucuresc. 1874. p. 92. „Audindŭ cine-va cânteculŭ Cucŭveleĭ, e prevestire de mórte.“

[3]) V. Alecsandri. Poesii pop. p. 22. „In numĕrulŭ semnelorŭ considerate de Românĭ ca semne de mórte, maĭ sunt căderea stelelorŭ, cânteculŭ Cucuvaeĭ.“ etc. — Convorbirĭ lit. an. X. 1876—77. p. 4. „Cucuveuca cântândŭ pe casă însciinţéză mórtea uneĭ persóne din acea casă.“

[4]) Caval. Const. Stamati. Musa românéscă. t. I. p. 145.

[5]) Com. de amiculŭ şi conscolarĭulŭ meŭ Dlŭ Paulŭ Beşa. „Din cântarea Cucoveĭce pe vre o casă, orĭ în vecinătatea uneĭ case, îşĭ esplică poporulŭ „o mórte grabnică“.

Cavaleriulŭ Const. Stamati în poesia sa întitulată „Gafiţa blăstĕmată de părinţĭ“ se esprimă astfelĭŭ:

Ér' scârbósa cucuveĭcă ţinterimulŭ părăsesce
Şi cŭ-alŭ seŭ fiorosŭ ţipetŭ vaetŭ şi mórte vestesce.[1])

D. Bolintinénu în poema sa „Andreĭŭ séŭ luarea Nicopoleĭ de Românĭ“ cântă într'unŭ locŭ în următoriulŭ modu:

Asupra cetăţiĭ se'nalţŭ tristătóre
Vechĭ turnurĭ cu formă'uspăĭmântătóre:
Ca geniurĭ triste cetatea domnescŭ;
L'a lorŭ tinereţe se parŭ că gândescŭ.
Aicĭ cucuveaoa, în nópte, cobesce:
Poporulŭ, pe ziduri, adesea zăresce
Făntasme uşóre ici colo trecĕndŭ
Ce'n nópte-adŭucă s'audŭ suspinândŭ.[2])

Vasile Cârlóvă în poesia sa „O nópte pe ruinele Targoviştei“ ḑice:

Dar' ce glasŭ întrerumpe astă tăcere sîntă!
E glasulŭ cucuvaiĭ, ce plânge alŭ seŭ dorŭ. —
Asta e poetulŭ? pe alŭ vostru mormêntŭ cântă,
Acestŭ fiŭ alŭ pustieĭ? ... O glasŭ prea cobitorŭ!

Pe lângă cele înşirate pĕnĕ aicĭ maĭ au Românii încă şi următórele credinţe despre Cucoveĭcă, adică: de-o prinde cine-va şĭ-o maltrătéză multŭ séŭ

[1]) Musa românéscă loc. cit.
[2]) Poesiĭ. Vol. I. Bucurescĭ. 1877. p. 182.

o omóră, omulŭ acela are multă pagubă în vite şi întru tóte îĭ merge reŭ, şi pênĕ ce nu va postì „Postulŭ Crucii“ [1]) nu póte scăpà de pagubă. [2])

Asemenea spunu Românii, şi credŭ a avea fórte bunŭ semnŭ, că dacă Cucoveĭca càntă multŭ în dóue séŭ trei seri după olaltă, negreşitŭ se va face vreme ploĭósă, éră dacă vremea e ploĭósă şi Cucoveĭca nu va càntá de felu în dóue séŭ treĭ serĭ după alta, apoĭ se va face vreme bună. [3]) Maĭ departe, când ipă ea pe cutare casă ca unŭ copilŭ de ţiţă, nu e aşa temută, caci atuncĭ se crede, că în curêndŭ are să se nască unŭ copilŭ la acea casa. [4]) In fine cânteculŭ Cucoveĭcei în unele împrejurarĭ se maĭ consideră încă şi ca unŭ semnŭ prevestitoriŭ a unuĭ câştigŭ séŭ a uneĭ călĕtorii din ţéră. [5])

Gâtlanulu séŭ gâtlejulŭ de Cucoveică îlŭ întrebuinţéză vrajitórele spre diferite farmice, însă maĭ cu sama la „facerea pe ursită“. [6])

II.

Cum că credinţele şi datinele Românilorŭ despre Cucoveĭca, înşirate maĭ susŭ, sunt o adevĕrată mosce-

[1]) Uniĭ Românĭ din Bucovina, pe lângă cele patru posturĭ de peste anŭ, pe lângă Mercurĭ şi Viner, pe lângă unele ajunurĭ prescrise de biserică, maĭ postescŭ încă şi-o săptĕmână întrégă înainte de „Inălţarea St. Crucĭ“, 14. Septemvre. Postulŭ acesta în limba poporuluĭ se numesce „Postulŭ Crucii“.

[2]) Com. de P. Ursulŭ.

[3]) Idem.

[4]) Credinţa Românilorŭ din Siretiŭ

[5]) Com. de Dşóra M. G.

[6]) Com. de Dlŭ P. Ursulŭ.

nire dela stremoşiĭ noştrii, dela vechiĭ Romanĭ, ne convingemŭ maĭ ântâiŭ din istoria naturală a luĭ Pliniŭ, apoĭ şi din alţĭ autorĭ latinĭ. Romaniĭ încă socotiaŭ cântatulŭ acesteĭ paserĭ ca o prevestire de mórte. Dar' nu numaĭ atâta, ci pentru dênşiĭ erà fórte mare nenorocire şi atuncĭ, când ea numaĭ li se arătà séŭ se punea pe vre o casă.

Ecă ce dice Pliniu:

„Funebra şi maĭ cu samă la auspiciile publice urgisita Cucovеĭcă se ţine la locurĭ deşerte, nu numaĭ desolate, ci şi înfiorătóre şi nestrebătute. Unŭ monstru nocturnŭ, care nu se aude cântându, ci numaĭ gemêndŭ. De aceea, când se arată ea înoraşe, şi maĭ alesŭ diua, acésta împrejurare se consideră ca cea maĭ înfioratóre prevestire. Sciŭ însă destulu de bine, că ea adeseorĭ s'a pusŭ pe case private, fără a predice mórte... Sub consulatulŭ luĭ Sex. Papeliu Histro şi L. Pedaniu ea a întratŭ chĭar în sanctuarulu Capitoliuluĭ, din care causă în acela-şi anŭ la nonele luĭ Marte (7 Martie) oraşulŭ fu curăţitŭ.[1]) Asemenea s'a curăţitŭ oraşulŭ şi sub consulatulŭ luĭ L. Cassiu şi C. Mariu (107 în. de Chr.) pentru că în acela-şĭ anŭ încă s'a arătatŭ o Cucoveica.“[2])

Maĭ departe totŭ Pliniu ni spune că: „picĭóre arse de Cucoveĭcă cu érba plumpagine[3]) sunt

[1]) Plinii. lib. X. c. XVI.
[2]) Plinii. lib. X. c. XVII.
[3]) Numele românescŭ a acesteĭ plante pênĕ acuma încă nu-mĭ e cunoscutŭ.

bune în contra şerpiloru. Nu voiu însă — urméză elŭ — nicı la acésta pasere se omitu unu esemplu de vanitate magică, de óre ce, afara de alte neadevĕrurı estraordinare, se afirmă şi aceea, ca inima acesteı paserĭ pusă pe partea stânga a peptuluĭ la o muere dorminda înfluinţéză, ca acésta să descopere apoĭ tóte secretele. Afară de acésta cine o duce cu sine în luptă se face vetézŭ. Asemenea se ḑice, ca oulu de Cucoveıca e unŭ remediu pentru pĕrŭ Cine însă a pututŭ când-va să véda oulŭ Cucoveıceı, de óre ce e o minune, când vedemŭ paserea singură? Cine a pututŭ aşa dară se facă cu acésta încercare şi maĭ cu samă la peru? De şi se asigură, ca cu sângele de puĭŭ de Cucoveĭcă perulu se face creţu. [1])

Din aceste citate, câtŭ şi din alte locurı totŭ dela Pliniu [2]) lesne ne putemŭ esplicà credinţa Românilorŭ şi despre maltratarea şi omorirea Cucoveĭceĭ, precum şi întrebuinţarea gâtlanuluı seŭ de către vrajitóre la facerea pe ursită. Câtŭ pentru celelalte credinţe ce le maĭ are poporulŭ nostru despre acésta pasere, precum: profeţirea tempestaţiı şi nascerea unuı copilu, apoĭ profeţirea unuı câştigŭ şi a uneı călĕtoriı credŭ ca încă trebue sa fie o moscenire dela stremoşiĭ nostri, de óre ce nu totdéuna cântatulu şi sburatulŭ paserilorŭ aveaŭ la dênşiı una şi aceea-şı însemnătate, ci însemnatatea acésta se orientà după anumite împrejurărĭ. Indata ce sburatulu şi cântatulŭ păseriloru se luà de unŭ presagĭŭ, însemnatatea lorŭ de maı nainte

[1]) Plinii. lib. XXIX. c. XXVI.
[2]) Plinii. lib. XXVIII. c. LXVI.

se schimbà, și așa puteaŭ paserile cele norocóse să devină nenorocóse. Acésta se maĭ póte conchide încă și de-acolo, că Cucoveĭca la Athena ca paserea Minerveĭ, se socotĭà ca o solitóre a noroculuĭ și a învingereĭ. [1])

[1]) L. Fürstedler. Die Götterwelt der Alten. Pest, Wien, Leipzig. 1866. p. 16.

Ciuvica.

I.

Sunt multe paseri, carĭ nu numaĭ în privinţa mărimeĭ şi a făptureĭ corpuluĭ, ci chiar şi'n privinţa unorŭ apucăturĭ aŭ fórte mare asemĕnare una cu alta, de şi nu se ţinŭ de una şi aceea-şĭ familie! Insă cu atâta maĭ de grabă provine asemĕnarea acésta, când paserile respective se ţinŭ de una şi aceea-şĭ familie.

Imprejurarea acésta de multe orĭ ĭ-aŭ adusŭ apoĭ chĭar şi pre ceĭ maĭ destinşĭ ornitologiştĭ în rătăcire, făcêndu-ĭ să crédă, că paserile ce sémĕnă fórte bine una cu alta, s'ar ţinè nu numaĭ de-o singură familie, ci chĭar şi de-o singură specie.

Şi dacă acésta împrejurare chĭar şi pre ornitologiştĭ îĭ aduce de multe orĭ în rătăcire, óre ce să maĭ ḑicemŭ de poporulŭ celŭ necultŭ, carele cunósce paserile, şi maĭ alesŭ pre cele selbatice, maĭ multŭ numaĭ din vedere, care rarŭ când le prinde şi le esaminéză maĭ de aprópe, éră de unele, în credinţa luĭ cea deşértă că ar fi prevestitóre de reŭ, de multe orĭ nicĭ nu se încumetă a vorbì, da decum să le maĭ prindă şi să le studieze?... Acesta apoĭ de bună samă, că'n ne-

sciinţa sa, pre atarĭ paşerĭ, carı numaı ci-şı-ce-va sémena una cu alta în privinţa marimeı corpuluĭ şi a colóreĭ penelorŭ, nu odată lę confundă una cu alta, ţinêndu-le de una şi aceea-şĭ pasere şi dândul-le unulu şi acela-şĭ nume.

Çea maı buna dovadă despre acésta avemu confundarea C ı u v i c e ĭ cu C u c o v e ĭ c a.

Poporulŭ românŭ, maĭ cu sama, fórte adeseorĭ confundă pre aceste dóue paserĭ de nópte, ţinêndu-le de una şi aceea-şĭ pasere, numindu-le schimbişŭ când C ĭ u v i c ă, când C u c o v e ĭ c ă, şi avêndŭ maĭ acelea-şĭ credinţe despre amêndóue.

Se ņasce acuma întrebarea: óre care sa fie causa acestĕĭ conțfundărı?

Causa este fórte simpla.

Confundarea acestorŭ paserĭ vine de acolo, pentru că ele la aparinţă sémĕnă fórte bine una cu alta. Ba! nu numaĭ atâta! aceste dóue paserĭ de multe orĭ, când sunt spăriete de catră cine-va, când alérgă după pradă séŭ şi de alta dată, se audŭ strigândŭ séŭ ţipândŭ în unulŭ şi acela-şĭ felıu. Apoĭ maı vine încă şi aceea împrejurare la mijlocŭ, că ele adeseorĭ petrecŭ maĭ în unulŭ şi acela-şı locŭ, adică prin podurile şi turnurile bisericelorŭ, prin ţinterime şi prin ruine.

Insă cu totulŭ altă pasere este C u c o v e ĭ c a, despre cere am vorbitu în studiulŭ precedentu, şi cu totulŭ altă pasere este C ı u v i c a, lat. Glaucidium passerinum; Strix passerina L. fr. la cheveche; it. civetta; germ. die Zwerg- oder Sperlingseule.

Cĭuvica e cea maĭ mică dintre tóte buhele cunoscute Românilorŭ. Mărimea eĭ e numaĭ ca a uneĭ vrăbiĭ. Penele de pe spate i sunt mohorite şi pătate cu albŭ, éră celea de pe pântece albe şi vĕrgate cu trăsĕturĭ cafeniĭ. Lumina ochilorŭ deschisă-galbănă, cĭoculŭ portocaliŭ şi fórte îndoitŭ; picĭórele scurte şi acoperite cu pene.

Din contră Cucovеĭca e ce-va maĭ mare, are ochĭ maĭ marĭ şi maĭ bolditpi, cĭocŭ maĭ dreptŭ şi de colóre galbănă-verdie. In colo colórea penelorŭ sale aduce fórte multŭ cu a Cĭuviceĭ.

Şi acuma, după ce am constătatŭ că cu totulŭ altă pasere este Cĭuvica şi cu totulŭ alta Cucoveĭca, să trecemŭ la celelalte numirĭ poporáne ce le maĭ are Cĭuvica, precum şi la datinele şi credinţele Românilorŭ despre dênsa.

II.

Cĭuvica se maĭ numesce de către poporulŭ românŭ încă şi Cĭovică[1]) şi Cĭomvică.[2])

Tóte numirile acestea, ca şi cele ale Cucoveĭceĭ, Huhurezuluĭ şi ale altorŭ paserĭ, sunt onomatopoetice formate dela strigătulŭ „cĭuvitŭ", „cĭuvicŭ" şi „cĭomvicŭ" alŭ acesteĭ paserele.

Ce se atinge de credinţele poporuluĭ despre acésta pasere, apoĭ trebue să însemnezŭ aice, că Româniĭ din comuna Ohaba-mâtnicŭ, la cariĭ se află şi numirea din

[1]) A. de Cihac. Dictionnaire. t. II. p. 56.
[2]) Com. de Dlŭ I. Stoĭcescu.

urmă, credŭ-și istorisescŭ, că dacă cântă paserea acésta în apropierea caseĭ vre unuĭ omŭ, din casa aceea de bună samă va murì cine-va, adică tocmaĭ așa după cum credŭ și Româniĭ din Bucovina despre Cucoveĭcă.

Maĭ departe spunŭ Româniĭ din susŭ numita comună despre Cĭomvică séŭ Cĭuvică, că ea, când cânta, ḑice:

Cĭomvicŭ, cĭomvicŭ
Pre 'celŭ micŭ
De buricŭ,
Pre celŭ mare
De spinare!

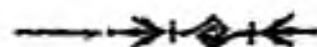
ceea ce-ar însemnà atâta, câtŭ că pre pruncĭĭ ceĭ micĭ mórtea îĭ va apucà de buricŭ, éră pre ceĭ marĭ de spinare și'ntr'acestŭ modŭ li va scurtà ḑilele. [1])

Româniĭ din ținutulŭ Gorjuluĭ în România asemenea credŭ și spunŭ că dacă cântă Cĭuvica pe vre o casă prevestesce pagubă între vite și mórte între ómenĭ. [2])

Cu alte cuvinte Româniĭ aŭ totŭ aceea-șĭ credință despre Cĭuvică ca și despre Cucoveĭcă.

[1]) Com. de Dlŭ I. Stoĭcescu.

[2]) Com. de Dlŭ I. Cornoĭŭ.

B u h a.

I.

Sub numele colectivŭ de „B u h e“ séŭ „B u f n i ţ e“ înţelege poporulŭ românŭ tóte paserile răpitóre de nópte. Are însă pentru fie-care specie a acesteĭ familiĭ de paserĭ şi câte una séŭ şi maĭ multe numirı deosebite.

Cea maĭ mare pasere, cunoscută Românilorŭ, care se ţine de familia acésta, este B u h a, numită altmintrelea şi b u h n ă, b u h n i ţ ă, b u f ă, b u f n ă, b u f n i ţ ă, b u h a c ŭ, b u v n ă şi b u h ă - m a r e, lat. Bubo ignavus; Strix bubo L. germ. Uhu, Schuhu, Buhu, Buhuo.

Totŭ acestŭ soiŭ de buhă se maĭ numesce în unele locurĭ încă şi J o ĭ m ă r i ţ ă [1]) şi B o ŭ - d e n ó p t e. [2])

Decĭ, lăsândŭ la o parte pre tóte celelalte paserĭ carĭ se ţinŭ de familia acésta, vom vorbì de astă dată numaĭ despre „B u h ă“.

---

[1]) G. A. Polizŭ. Vocabularŭ.

[2]) B. Naniană. op. cit. p. 91. şi la alţĭ autorĭ.

II.

Dintre tóte soiurile B u h e l o r ŭ cea maĭ temută și maĭ urgisită de Românı este, după cum am arĕtatŭ la loculŭ seŭ, C u c o v e ĭ c a.

Cu tóte acestea însă maĭ cu aceea-șĭ înfiorare și temere audimŭ pre Românı fórte adeseorĭ vorbindŭ și despre B u h ă ca și despre C u c o v e ĭ c ă.

Țipetulŭ séŭ strigatulŭ B u h e ĭ în cele maĭ multe casurĭ, maĭ alesŭ când se aude acésta în apropierea uneĭ case, prevestesce, după credința poporuluĭ românŭ, mórtea unuĭ dintre căsenĭ séŭ altă nenorocire neaștеptată.

Mare nenorocire prevestesce acésta pasere și atuncĭ, când țipetulŭ eı celŭ înfiorătorĭŭ se aude diua. Așa se dice că, când cântă ea diua, e semnŭ de mórte și de bóle rele, precum; holeră, ciumă, séŭ o scumpete fórte mare. Éră când cântă tómna de timpurĭŭ prin sate e semnŭ de bătălie în țéra aceea unde cântă. [1])

Cum că strigătulŭ Buheĭ însemnéză nenorocire séŭ chĭar și mórte nĭ-arată în câtŭ-va și dicala: „e r à s ă-l ŭ b e ĭ e B u h a“ séŭ „c â t ŭ p e c e d e n u l-a b ĕ u t ŭ b u h a“, carĭ dicale se audŭ fórte adeseorĭ în Bucovina, și carı însemnéză atâta câtŭ: erà să péră de frigŭ, séŭ: erà sá degere.

Afară de acésta se maĭ crede despre B u h ă încă și următórele:

---

[1]) Dictatŭ de V. Flocea, românŭ din Câmpulungŭ.

Când strigă Buha în faţă, adică spre resăritŭ, va fi vreme bună; éra când strigă în dosŭ, adică spre apusŭ, va fi vreme rea.[1] Séŭ: când ţipă Buha véra în amurgulŭ serii, e unŭ semnŭ, că a dóua ḑi are să se strice vremea, are să plóie; éră când ţipă érna, a dóua ḑi are să ninga.[2]

Maĭ departe, când în lunile Augustŭ şi Septemvre va cântà de cu séra cum apune sórele în faţa sórelui, e unŭ semnŭ de multa vreme bună; când cântă după ce a însĕratŭ bine şi anume josŭ la şesŭ, la ţéră, prin parĭ séu la dosŭ de padure, e semnŭ de vreme rea, de plóĭe şi recélă, éră dacă se întêmplă acésta la munte apoĭ chiar şi de brumă.[3]

Totu acésta credinţă o intimpinămŭ şi la Românii din Transilvania. Aceştĭa încă credu ca când cântă Buha în cimiterŭ (ţinterimŭ), atuncĭ va murì cine-va éra când cântă în alte locurĭ însemnéza că se va schimbà vremea, că în scurtŭ are să plóĭe.[4]

Buha e maı departe considerată de o pasere cobitóre şi prevestitóre de reŭ nu numaĭ de cătra poporulu celu de josu, nu numaĭ de către ţeranĭ, ci chĭar şi de către poeţı. Unu semnŭ destulŭ de învederatŭ cum că credinţa acésta trebue să fie fórte respândită la poporulu românŭ din tóte ţerile, unde locuesce acesta.

[1] Dict. de G. Bóncăşŭ, românŭ din Vatra-Dorneĭ.
[2] Dict. de V. Ungurénŭ, românŭ din Ilişescĭ.
[3] Dict. de V. Flocea şi alţĭ Rom. din Bucovina.
[4] Com. de Dlŭ Gr. Crăcĭunaşŭ. —

Câte-va esemple credŭ că vorŭ fi de ajunsŭ spre întărirea aserţiunei nóstre.

Dlŭ V. Alecsandri în poemulŭ seŭ istoricŭ „D u m b r a v a r o ş a" între semnele de nenorocire, ce se arata regeluĭ Albertŭ, când acesta năvălì cu óstea sa în Moldova cu gândulu de a stîrpì pre Românĭ, înşiră şi cântecululŭ B u h e ĭ

Elŭ ḑice:

...... o b u h n ă ţipă în ḑiua mare
Şi mórtea-şĭ gătì cósa în acea ḑì fatală. [1])

Regretatulŭ poetŭ I Al. Lapĕdatŭ, în poesia sa intitulată „N ó p t e a", ḑice:

Totulŭ acuma mórte şoptesce
 Murmurŭ şi vêntŭ;
Din stâncĭ pustie b u h a c o b e s c e
Etă-mĭ pic'orulŭ lângă mormêntŭ! [2])

Cântecululŭ Buheĭ, maĭ alesŭ ḑiua, e aşa dară în credarea poporuluĭ nostru totdéuna prevestitoriŭ de nenorocirı şi rĕutaţĭ.

III.

In aniĭ ceĭ dintâĭŭ, dupa încorporarea Bucovineĭ la Austria, o mulţime dintre cele maĭ însemnate şi avute familiı române, ne voindŭ a sta sub o domnie

[1]) Opere complete. Legende. p. 7.
[2]) Incercăr în literatură. Braşovŭ. 1874. p. 85.

străină, îşĭ părăsiră vetrele strebune, îşĭ lăsară ţéra unde s'aŭ născutŭ şi crescutŭ şi trecură în Moldova.

Pe de altă parte, fiindŭ Bucovina o ţéră frumósă şi mânósă, avêndŭ câmpii întinse şi bune, pe lângă acésta maĭ fiindŭ încă şi acea împrejurare la mijlocŭ că pe acelea timpurĭ toţĭ locuitoriĭ câţĭ se aflaŭ în acésta ţéră, eraŭ scutiţĭ de miliţie, începură a venì o mulţime de străinĭ din tóte părţile, dar' maĭ alesŭ jidovĭ şi rutenĭ din Galiţia, şi a se aşeḑà pentru totdéuna în Bucovina.

Româniĭ, cariĭ remaseră pe lângă vatra părinţéscă, durêndu-ĭ inima ca s'o părăséscă, vĕḑêndŭ cum vinŭ străiniĭ cu dróĭa din tóte părţile şi ocupă locurile cele maĭ frumóse, ba nu numaĭ pre acestea, ci străbatŭ chĭar şi prin obîrşiile munţilorŭ, unde sute de anĭ străinulŭ nu s'a pututŭ înpămêntenì, îĭ cuprinse o întristare şi o jale fórte mare şi din causa acésta înprovisară cânteculŭ următorĭŭ, care pênĕ şi'n ḑiua de astă-ḑĭ se aude cântându-se maĭ alesŭ în părţile dela munte:

Strigă **b u h a** din pădure,
Că n'are unde se pune,
S'ar pune pe délulŭ latŭ
Bejenariĭ că-şĭ facŭ satŭ,
S'ar pune pe-o luncă désă
Bejenari îşĭ facŭ casă!

Când a devenitŭ Bucovina sub scutulŭ Austrieĭ, poporăţĭunea cea maĭ însemnată şi maĭ mare la numĕrŭ aŭ fostŭ Româniĭ, şi Româniĭ sunt în maĭoritate

pênĕ şi'n ḑiua de astă-ḑĭ, macar ḑică cine orĭ ce va ḑice!

Eĭ bine! dar' străiniĭ se facŭ a nu o sci acéstа, şi prin urmare eĭ ar voĭ să se facă maĭ marĭ şi maĭ tarĭ.

Apoĭ maĭ ḑică cine-va că cântecul̆ Buheĭ nu e semnŭ reŭ!

Ba, reŭ ḑeŭ!

Dar' ce e de vină bĭata pasere, dacă nu e lăsată în pace de b e j e n a r ĭ?... s'o lăsămŭ macar noĭ, şi să trecemŭ maĭ departe.

IV.

Nevestele, dar' maĭ alesŭ fetele, carĭ nu se grijescŭ cum se cade, carĭ nu se laŭ şi péptĕnă maĭ adeseorĭ, ci âmblă cu capul̆ sborşitŭ, înfoĭatŭ şi dupurosŭ, sunt poreclite de către poporulŭ românŭ în regulă „B u h ă“.

O doĭnă poporană din Transilvania ni spune următórele despre o otarĕ fétă:

De tênĕrŭ mĕ mĕ însuraĭ
Şi hâdă b u h ă luaĭ,
Nu sciŭ fétă-ĭ orĭ nevéstă
Numaĭ mătăhală'n casă,
Scóte capulŭ de sub ţolŭ,
Fugŭ vacele din ocolŭ
Viţeiĭ se maĭ omorŭ,
Că gândescŭ că-ĭ bóla lorŭ.
Ţine, dómne, ce mi-aĭ datŭ,
Că bine m'aĭ cumpĕtatŭ,
Numaĭ capulŭ nu mĭ-aĭ spartŭ! [1])

[1]) Com. de Dlŭ B. B. Iosofŭ.

Altă doĭnă din Bucovina, şi anume dictată de o româncă din oraşulŭ Sucéva, care ne descrie prin colorile cele maĭ marcate frumuseţa, îndămânarea, isteţimea şi cumpĕtarea uneĭ fete, care se vede că în viéţa sa prea puţinŭ s'a interesatŭ de corpulŭ seŭ şi prea puţinŭ ĭ-a păsatŭ de gura lumeĭ, sună precum urméză:

Frundă verde mărŭ domnescŭ,
Mĕ duseĭ să logodescŭ,
Logodiĭ pe nevĕdute
Şi-mĭ aduse némurĭ multe.
Mĕ duseĭ cu nunta'n casă,
Esă o b u h n ă pletósă
Cu piciόre de cocostârcŭ,
Cu trupu dintr'unŭ butucŭ,
Cu dinţiĭ de chilimbarĭŭ
Ascuţiţĭ ca nisce parĭ.
'Nchide, maĭcă uşa bine,
Că'ntră b u h n a după mine.
Orĭ o'nchide, orĭ o lasă,
Totŭ a întra b u h n a 'n casă...
Dela frunte pên' la nasŭ
Şepte poşte şĭ-unŭ popasŭ.
Fruntea lată ce erà
Cu treĭ coţĭ o mĕsurà.
Frundă verde petrinje
Merge b u h n a la viţeĭ
Viţeiĭ răcnescŭ de morŭ,
Că gândescŭ că-ĭ bóla lorŭ.
Frundă verde delionŭ (?)
Merge b u h n a la ocolŭ,
Vacíle răcnescŭ de morŭ,
Că gêndescŭ, că-ĭ bóla lorŭ....
De puţintelŭ ce mâncà

Lumea tótă se mirà :
Șepte pite șĭ-unŭ pitoĭŭ,
Treĭ cununĭ de usturoĭŭ
Șĭ-o cununiță de cépă
La inimă să-ĭ maĭ trécă,
Șĭ-o căldare de păsatŭ
Și totŭ nu s'a sătratŭ.

Româniĭ maĭ ĭeŭ în risŭ pre femeile, carĭ nu se grijescŭ nicĭ odată, cum ar trebuì să se grijéscă, încă și prin următórele versurĭ :

Cĭuhă
Buhă
Din pădure
Șepte aĭ
De când te laĭ,
Netegĭóră nu eraĭ! [1])

In înțelesŭ metaforicŭ cuvêntulŭ b u h ă, b u h n ă séŭ b u ĭ n i ț ă se dice și de-o persóuă, care se bosîmflă ușorŭ, căreĭa cu greŭ se póte intrà în voĭe, și care stă retrasă de lume.

V.

De multe orĭ se ĭe cuvêntulŭ b u h ă și în înțelesŭ de „c a p ŭ“. Așa audimŭ adeseorĭ dicêndu-se : „p é p t ĕ n ă-ț ĭ b u h a !“ în locŭ de : „p é p t ĕ n ă-ț ĭ c a p u l ŭ !“ și „c e ț ĭ-a ĭ sborșitŭ b u h a !“ în locŭ de c e ț ĭ-a ĭ s b o r ș i t ŭ c a p u l ŭ !“

[1]) Dict. de o romàncă din Crasna.

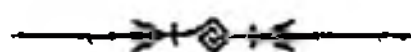
B u h ă dem. b u h u ț ă însemnéză încă și cucuĭŭ séŭ m o ț ŭ. Dela substantivulŭ b u h ă s'aŭ formatŭ adiectivele b u h o s ŭ și b u h u ĭ e t ŭ, carĭ însemnéză: cucuĭetŭ, moțatŭ, sborșitŭ, nepeptĕnatŭ, negrijitŭ, urîtŭ; precum și verbulŭ „b u h u ĭ è" cu înțelesulŭ de: a se sborșì, a se negrijì, maĭ alesŭ cu privire la capŭ.

Totŭ în legătură cu b u h a credŭ că stă și cuvêntulŭ „b u h a ș ŭ", care însemnéză unŭ arborelŭ, unŭ brădănașŭ micŭ, însă fórte rămuratŭ și încâlcitŭ.

Ómeniĭ, ce aŭ ochĭ marĭ și înholbațĭ, prea tare eșițĭ din capŭ afară, încă se poreclescŭ „b u h e!"

Maĭ pe scurtŭ B u h a în tótă privința însemnéză ce-va urîtŭ, înfiorătorĭŭ, respingĕtorĭŭ. Și dacă numaĭ numele acesteĭ paserĭ e atâtŭ de urîtŭ în ochiĭ Românilorŭ, câtŭ de înfiorătorĭŭ trebue să fie pentru dênșiĭ strigătulŭ eĭ?

Pentru ceĭ slabĭ de ângerŭ și superstițioșĭ, bună óră cum sunt babele, de bună samă că va fi fórte înfiorătorĭŭ, dar' pentru ceĭ ce nu credu în d'alŭ de aste lucrurĭ nu va fi însemnândŭ nicĭ maĭ multŭ nicĭ maĭ puținŭ decâtŭ unŭ simplu strigătŭ de — B u h ă.

Huhurezulŭ.

I.

Cine e acela, care a trecutŭ nóptea prin o pădure întinsa şi désă, pe plaiulu vre unuĭ codru împĕnatŭ cu totŭ felĭulŭ de arborĭ seculari şi cu alţi diferiţĭ arboraşĭ şi tufarĭ, carĭ, când se arată luna de după culmea vre unuĭ munte séŭ de după vre unŭ nourŭ, respândescŭ felurite umbre, ce se parŭ a fi de ómenĭ, de fĭare selbatice şi de alte vietăţĭ; cine e acela, dicŭ, care, vĕdêndŭ tóte acestea, n'a simţitŭ trecêndu-ĭ fiorĭ recĭ prin totŭ corpulu şi nu şĭ-a închipuitŭ, cu tótă bărbăţia şi netemerea luĭ, că o dróĭe de hoţĭ, de fĭare selbatice séŭ de nălucirĭ rele îlŭ urmărescŭ şi acuşŭ vorŭ să-lŭ prindă şi să-ĭ scurteze dilele?

Sunt, nu-ĭ vorbă, mulţĭ ómenĭ tarĭ de ângerŭ, cariĭ nu se temŭ de nemică, de-ar trece nusciŭ prin ce codru pustiŭ. Dar' mulţi sunt, carĭ, cum se dice, şi pintr'o limbă de pădurice li e témă să trécă singurĭ, da de cum pintr'unŭ codru.

Şĭ-apoĭ maĭ este, cum este, când omulŭ trece numaĭ vĕdêndŭ, dar' neaudiudŭ nemică. Insă când aude, buna óră, vre unŭ lupŭ urlândŭ séŭ vre unŭ ursŭ

mornăindŭ în apropierea sa, atuncĭ nu sciŭ ḑeŭ de nu i se face pĕrulu măciucă în vêrfulŭ capuluĭ de frică.

Dar' nu numai umbrele cele fantastice ale arborilorŭ, nu numaĭ fiarele cele selbatice potŭ să vêre pre călĕtoriulu, ce trece prin vre o pădure, în tóte recorile ci mai este încă şi o pasere de nópte, care, macar că de altmintrelea nu póte nimerui nemică strică, totu-şĭ prin strigătulŭ eĭ celu înfiorătoriŭ, de care se resună văile, nu numaĭ pre ómeniĭ ceĭ slabĭ de ângerŭ, ci chiar şi pre ceĭ maĭ bărbatoşĭ şi nefricoşĭ de multe orĭ îĭ bagă în tóte bólele!...

Acésta pasere de nópte, care se ţine de familia Buhelorŭ, se numesce de către Româniĭ din Bucovina şi Transilvania Huhurezŭ şi Buhurezŭ [1]), de către ceĭ din Moldova Hurezŭ [2]) şi Huhurezŭ [3]), éră de către ceĭ din Muntenia Ciurezŭ [4]), Ciuhurezŭ, Cihurezŭ [5]), Ciufŭ [6]) şi Huhurete [7]) lat. Otus vulgaris; Strix otus L. germ. Waldohreule, Ohreule.

II.

Ţipetulŭ celŭ jalnicŭ şi totodată înfioratoriŭ alŭ Buhelorŭ, care se aude fórte adeseori nóptea, când

[1]) N. Măldărescu, în „Columnalui Traianŭ", an. VII. t. I. Bucurescĭ. 1876. p. 39.

[2]) V. Alecsandri. Opere complete. Teatru. p. 656.

[3]) N. Măldărescu. loc. cit.

[4]) B. Nanianŭ. op. cit. p. 91.

[5]) A. de Cihac. Dictionnaire t. II. p. 507.

[6]) N. Măldărescu. loc. cit.

[7]) Com. de Dlŭ I. Cornoiŭ.

întréga natură e în cea maĭ mare linisce, a făcutŭ pre poporŭ a avea ideĭ superstiţiose despre dênsele, luându-le dreptŭ paserĭ cobitóre şi prevestitóre de nenorocirĭ.

Şi fiindŭ că H u h u r e z u l ŭ, după cum s'a arătatŭ maĭ susŭ, e încă din familia Buhelorŭ, credŭ Românii şi despre ţipetulu seŭ că menesce a reŭ. Insă credinţa acésta predomnesce numaĭ în anumite împrejurărĭ.

De multe orĭ ţipetulŭ Huhurezuluĭ însemnéză cu totulŭ altă ce-va. Aşa cânḑ strigă elŭ pe la amurgulŭ sereĭ prevestesce că a doua ḑi séŭ celŭ multŭ a treĭa ḑi are să se schimbe timpulŭ, că are să plóĭe.[1]) Asemenea şi atuncĭ, când cântă tare multŭ nóptea a doua ḑi de bună samă se va schimbà vremea.[2])

Când cântă séra în dosŭ, adica spre apusŭ, are să fie vreme rea, érŭ când cântă în faţă, adică spre resăritŭ, atuncĭ va fi vreme bună.[3])

Când cântă în P o s t u l ŭ c e l u m a r e, însemnéză că vorŭ fi omete târḑiĭ.[4])

Acestea sunt credinţele Românilorŭ privitóre la cântecululŭ séŭ maĭ bine ḑisŭ la strigatulŭ celu înfiorătorĭŭ alŭ H u h u r e z u l u ĭ.

Insă maĭ esistă la poporulŭ românŭ şi alte credinţe despre acésta pasere. Aşa se ḑice, între altele,

---

[1]) Cred. Rom. din Căndrenĭ, com. de Dlŭ P. Ursulŭ.

[2]) Cred. Rom. din Frătăuţiĭ-vechĭ.

[3]) Cred. Rom din Vatra-Dorneĭ, dict. de G. Boncăşŭ.

[4]) Cred. Rom. din Câmpulungŭ, dict. de V. Flocea.

că dacă va prinde séu va înpuşcà cine-va unŭ Huhurezŭ, îĭ va tăĭà gâtlanulŭ şi-lŭ va uscà bine, şi după ce-lŭ va uscà va petrece pintr'ênsulŭ unŭ singépŭ de holercă de nóue orĭ, şi acésta holercă va da-o apoĭ unuĭ omŭ beţivŭ ca s'o bee, acelŭ omŭ în viéţa sa nu va bè maĭ multŭ. [1])

Maĭ departe credŭ Româniĭ şi aceea despre Huhurezŭ, că elŭ dintru începutŭ a fostŭ fecĭorŭ de împĕratŭ, éră maĭ pe urmă, nu se scie anume din care causă, a luatŭ chipŭ de pasere şi aşa a remasŭ apoı pênĕ şi'n ḑiua de astă-ḑĭ, după cum ni e cunoscutŭ. [2])

III.

Numele acestei paserĭ servesce Românilorŭ adese-orı şi ca unŭ cuvêntŭ de batjocură, care se atribue îndecomunŭ ómenilorŭ celorŭ fórte micĭ şi diformĭ séŭ şi pruncilorŭ.

O chiuitură din Transilvania sună astfelĭŭ:

Chiuire-aşĭ chiuì,
De toţĭ, toţĭ m'ar audì,
Dar' mĕ temŭ de Huhurezŭ,
Că-ĭ la popa pe coteţŭ
Huhurezu-ĭ a fetà,
Reŭ mĕ temŭ c'a lepădà. [3])

---

[1]) Dict. de G. Bóncaşŭ.

[2]) După spusa luĭ V. Ungurénŭ din Ilişescĭ.

[3]) Com. de Dlŭ B. B. Iosofŭ.

„H u h u r e z ĭ“ se numescŭ de cătră Românii din Bucovina și aceĭ ómeni, ce âmbla nopțile singurĭ. Asemenea și ómeniĭ, ce traescu fórte retrașĭ, carii se ascundu de fața lumii, încă sunt numiți „H u h u r e z ĭ“.

Ce se atinge de însu-șĭ numele „H u h u r e z ŭ“ alŭ acesteĭ paseri, spunŭ Româniĭ din Bucovina, că elŭ vine dela strigătulŭ ei celŭ înfiorătoriŭ, care se începe cu unŭ „p u u u!“ și se sfârșesce cu unŭ „h u-h u h u r“ și cu care se pornesce ea dupa prada sa.

Éră dacă ni-e permisŭ a ne luà după următórele cimiliturĭ, adică:

Huhurezulŭ huhuréză,
Peste munțĭ înalțĭ nechéză
Și nimene nu cutéză...

care însemnéză „t u n e t u l u“, și:

Créța huhuréză,
Peste délŭ nechéză,

care însemnéză „p u ș c a“, apoĭ a cântà, a strigà séŭ a țipà ca H u h u r e z u l u ar însemnà atâta, câtu a h u h u r à.

IV.

Dela numirea „H u h u r e z ŭ“ aŭ formatŭ Româniĭ în decursulŭ timpului șĭ-o mulțime de numirĭ de munți, délurĭ. riuri, sate și alte localitațĭ.

Étă ce ni spune Dlu N. Maldărescu în privința acésta!

„Când deschide cine-va dicționarĭulŭ topograficŭ alŭ Românicĭ, vede că în țéra nóstră se află o mulțime de numirĭ de sate, de locurı și de ape cu totulŭ curióse, încâtŭ nu numaĭ că nu scie ce însemnare aŭ în limba românésca, dar' nicĭ din ce limbă anume potŭ fi fie-care din ele și cum s'aŭ localisatŭ la noĭ. Astfelĭu îndeșertŭ s'ar cercà unŭ Românŭ sa afle ce însemnéză Ștarŭ-chiojdu, Gemărtăluĭŭ, Horpazŭ, Igoĭŭ, Corșorŭ, Lutsca, Țichirișŭ, Otetelișŭ, Tetoĭŭ, Orodelŭ, Lete, și tóte celelalte numirĭ de asemenea naturĭ, dacă nu va cunósce limbele slavice, tătară, măghĭară, turcéscă etc. dela carĭ se póte crede că derivă, de nu tóte, mare parte din tr'ènsele. Pe lângă aceste numirĭ de proveninţă străină, maĭ sunt altele carĭ s'ar apropià de limba română, séu carĭ póte că sunt chĭar românescĭ, însă cu timpulŭ s'aŭ schimbatŭ în modŭ anevoĭa de a le recunósce, precum este numirea de Horezŭ, despre care voiŭ a vorbì.

Horezulŭ séŭ Orezulŭ, pare că ar voì să ni spună că în România s'ar fi cultivatŭ când-va plánta „orezŭ“. Temperatura țerii nóstre însă, séŭ póte chĭar lipsa de-o agricultură înaintată, face ca acésta presupunere să fie cu totulŭ ilusorie. Așa dară de unde șĭ-aŭ luatŭ numele de Orezŭ séŭ Horezŭ atâtea localitățĭ în România?

Intèmplarea — scrie maĭ departe Dlu Măldărescu, — voì ca la 28 Juniŭ 1870, cu ocasĭunea luăriĭ planuluĭ munteluĭ Brădulețulŭ, să vĕdŭ la moșteniĭ Romanĭ și Rimescĭ din plaĭulŭ Horezuluĭ, județulŭ

Vâlcea, veciniĭ aceluĭ munte, următorĭulŭĭ chrizovŭ în vechĭe traducere, pre care mĕ grăbiĭ a o copià esactŭ, credĕndu-o proprie a o deslegà cestĭunea:

„Cu mila luĭ Dumnedeŭ Jo. Vladulŭ Voevodŭ şi Domnŭ.

„Dat-am Domnia mea acésta poruncă a domnieĭ mele slugilorŭ Domnieĭ mele luĭ Romanŭ şi cumnatuluĭ seŭ Vladuluĭ şi cu feciorii lorŭ, ca să le fie lorŭ la H u h u r e z ŭ partea luĭ Romanŭ şi la Rîmescĭ partea Vladuluĭ, pentru că aŭ venitŭ Romanŭ înaintea domnieĭ mele de a înfrăţitŭ pe cumnatu-seŭ Vladulŭ peste partea luĭ, orĭ câte are Romanŭ la H u h u r e z ŭ; aşişderea şi Vladulŭ éră a înfrăţitŭ pre Romanŭ peste partea luĭ orĭ câte are la Rîmescĭ, ca să fie fraţĭ nedespărţiţĭ peste aceste moşie, şi domnieĭ mele aŭ datŭ calulŭ. Pentru aceea am datŭ lorŭ şi domnia mea ca să le fie lorŭ întru moştenire şi ohabnicie, şi de nimenea să nu se clatéscă, după disa domnieĭ mele. Şi orĭ căruĭa dintre dênşiĭ i s'ar întêmplà maĭ înainte mórtea, vêndare întru dênsele să nu fie, ci să fie moşiile celorŭ ce vorŭ remânè. Marturiĭ: jupânŭ Dragomirŭ alŭ Maneĭ, jupanŭ Neagoie alŭ Borciĭ, jupânŭ Drăghicĭ alŭ Stoicaĭ, jupânŭ Pârvu vel dvornicu, jupânŭ Ştaĭcu logofĕtulŭ, Danciulŭ, comisulŭ, Colţea paharniculŭ Vladislavŭ spătarĭulŭ, Albulŭ stolniculŭ, Staĭcŭ Vistieriulŭ Négulŭ Irodea Posteluiculŭ. Şi eŭ Stanŭ am scrisŭ la Rîmnicŭ în luna luĭ Septembre 5, anulŭ 6996 (1487) Indicţionulŭ VI."

„Acestŭ isvodŭ s'a scrisŭ pe limba românéscă de pe chrisovulŭ celŭ slovenescŭ de Lupu dascalulŭ slovenescŭ la scóla domnéscă în Bucurescĭ."

„(Subscrisu) Lupu dascalulu slovenescu ispisahu 1746.“

In chrisovu se vede numirea de Huhurezu dată unui locu, unei moşie. Huhurezu este o pasere nocturna, care latinesce se numesce Strix otus, franţuzesce chouette, Muntenii însa o numescu Ciufu şi Ciuhurezu, Transilvanenii Buhurezu, éra Moldovenii Huhurezŭ Când s'a scrisu chrisovulu acesta, se vede ca şi Muntenii o numiau totu Huhurezu, ceea ce imitéza mai bine cânteculu eĭ.

Dela acestu Huhurezu derivă ţara moşia lui Romanu din chrisovulu de maĭ susu, situata într'o înfundatura de vale, care, celu puţinu pe la 1487, fiindu maĭ padurósa şi maĭ deşértă de locuinţe omenescĭ decâtŭ acum, erà cântata de Huhurezu. Descendenţii lui Romanu formară apoĭ satulu Romanii de care se ţine şi partea aceea ce se numà a Hurezaniloru, pe care Constantinu Brâncovanu o ocupâ pentru ca sa edifice pe dênsa la anulu 1690 o mănastire sub numele de mănăstirea Hurezului séu Hurezii, precum se mai numesce în inscripţiunĭ şi acte vechĭ. Tradiţiunea spune că din josu de pórta manastireĭ, pe marginea riuleţuluĭ Urezulu, cu timpulu începuse a se face târgu de septemâna în fie-care duminica, sub numele de târgulu Urezuluĭ, unde se vindeau obĭecte de ântâĭa necesitate pentru ţeranĭ şi ornaminte pentru femeile şi fetele loru; dar' fiindu ca Turciĭ, carĭ cutrierau ţéra, rapĭau fete de acolo, calugariĭ desfiinţara târgulu De asta data comercianţiĭ, cariĭ se înveţasera a venĭ să faca târgu, nu mai voira

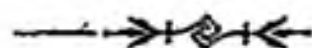
sa fie ambulanțĭ, ci căutara a se stabilì totŭ în partea loculuĭ, pe moșia moștenéscă, maĭ spre apusŭ, nu departe de culmea déluluĭ ce desparte moșia Rîmescilorŭ de a mănăstireĭ, acolo unde și astă-ḑĭ se numesce l o c u l ŭ t â r g u l u ĭ: dar' nepermițêndu-le posițĭunea, descinseră pênĕ josŭ, unde apa Urșanilorŭ este aprópe a se unì cu a Rîmescilorŭ pentru ca să se verse în Luncavețŭ, adică totŭ pe moșia Rimescilorŭ, și acolo fundară actualulŭ târgŭ, numindu-lŭ éră-șĭ alu U r e z u l u ĭ, de și acuma nu maĭ erà elu nici la pórta mănăstireĭ, nicĭ pe valea riulețuluĭ U r e z u l u ĭ. Fiindŭ apoĭ că maĭ totdéuna în sinulŭ acestuĭ târgŭ se aflà, maĭ din nainte ca și acum, autoritatea locală numită v ă t ă j i e, adică subprefectura plaĭuluĭ, elu dete împrumutatulŭ seŭ nume și întreguluĭ plaĭŭ alŭ H u r e z u l u ĭ.

Precum din H u h u r e z ŭ se prefacù numirea în H o r e z ŭ, asemenea astă-ḑĭ se numesce r i u l ŭ-H o r e z u l u ĭ, m ö n ă s t i r e a-H o r e z u l u ĭ; t â r g u l ŭ-H o r e z u l u ĭ, p l a ĭ u l ŭ-H o r e z u l u ĭ; săteniĭ însă ḑicŭ U r e z ŭ, avêndŭ unŭ felŭ de aversĭune pentru sonurile aspirate, astfelŭ ca totdéuna pronunță R i s t o s ŭ și C r i s t o s ŭ în locu de C h r i s t o s ŭ, M i a i ŭ în locŭ de M i h a ĭ u, M e a d i a în locŭ de M e h a d i a, ă r t i e și c â r t i e în locŭ de h â r ț i e etc.

Din cele espuse aicĭ, este evidentŭ că totŭ dela H u h u r e z ŭ derivă numele satuluĭ O r e z u l ŭ din județulŭ Jalomița, H o r e z u l ŭ din Romanațĭ, H o r e z u l ŭ din Doljŭ, H u r e z u i ĭ și H o r e z u l ŭ

din Gorju, Hurezulŭ, Orezulŭ şi Orezanca din Teleormanu, pentru că şi pe acolo vorŭ fi fostŭ când-va pădurĭ secularie unde să cânte Huhurezulŭ, ca şi pe la loculu ce chĭar astă-ḑĭ se numesce Huhurezŭ şi se află în judeţulŭ Sucéva.[1])

[1]) Columna luĭ Traianŭ. cit. p. 98—40.

Cĭofulŭ.

I.

Una dintre Buhele provenitóre în ţerile locuite de Românĭ, care, din luna luĭ Martie şi pênĕ în Septemvre, petrece prin pădurĭ, însă maĭ alesŭ prin locurĭ umeḑĭóse, unde stă ḑiua ascunsă în érbă séŭ stuhŭ, éră cum înseréză se pornesce a-şĭ căută nutreţulŭ seŭ, este şi Cĭofulŭ[1]), numitŭ în unele locurĭ şi Cĭufŭ[2]), Ciuşŭ[3]) şi Ştĭoĭŭ[4]), lat. Otus brachyotus; Strix brachyotus L. germ. die Sumpfeule.

Acestŭ soĭŭ de buhă, după credinţa şi istorisirea poporului românŭ, e unŭ felĭŭ de nepotŭ alŭ Liliaculuĭ, de óre ce ḑiua vede fórte puţinŭ, éră pe la însĕrate sbóră ca şi Liliaculŭ, pênĕ la unŭ timpŭ de nópte, şi care este mâncarea şi petrecerea acestuĭa, maĭ totŭ aceea e şi a Cĭofuluĭ, cu acea deosebire

[1]) Numirea acésta este fórte lăţită în Bucovina.

[2]) A. de Cihac. Dictionnaire. t. II. p. 56.

[3]) La Românii din Ohaba-mâtnicŭ. com. de Dlŭ I. Stoĭcescu.

[4]) La Românii din ţinutulŭ Gorjuluĭ în România, com. de Dlŭ I. Cornoĭŭ.

numaĭ că pe când aripele Cĭofuluĭ sunt înzestrate cu pene, ale Liliaculuĭ constaŭ numaı dintr'o peliţă fórte fină.

Éra-şĭ spune poporulŭ, ca Cıofulŭ e vĕrŭ primare cu Cucoveıca[1]) şi ca atare prevestitoriĭ de reŭ şi nenorocire.

Ce se atinge de descrierea Cĭofuluĭ, care am audit'o dela Româniĭ ce ı-am consultatu în acéstă privinţă, trebue să marturisescŭ că ea consună fórte multŭ cu ceea ce ne-o înfăţoşaza şi ornitologiştii.

„Penele Cıofuluĭ — mi-a spusŭ V. Flocea — sunt cânipii cu puncte negre şi albe. In aripı are câte unu punctŭ albŭ ca omĕtulu aşa de mare, câtŭ aĭ pune unŭ degetŭ. In códă are asemenea, când o reşchie, patru puncte albe ca şi celea de pe aripĭ. Elŭ n'are cuibŭ, ci se óua pe pamêntŭ."

Asemenândŭ acuma acéstă descriere fórte scurta cu ceea ce se află în „Brehm's Thierleben"[2]) îndată ne putemu convinge, că paserea despre care vorbesce Brehm e aceea-şı ce ne-o descrie Flocea.

II.

Cĭofulŭ are şĭ-o mulţime de câutece ale sale. Insă cele maĭ multe dintre dênsele sunt astfelu, că bunacuviinţă nu ne lasă ca să le reproducemu pre

---

[1]) Dict. de V. Flocea din Câmpulungŭ.

[2]) Zweite Abtheilung. — Vögel. Zweiter Band. Leipzig. 1882. p. 94.

tóte aice. Vom reproduce decĭ dara aice numaĭ pre acelea, carĭ nu-su prea bătĕtóre la ochĭ.

Unulŭ dintre cântecele luĭ se'ncepe astfelĭŭ:

Cĭofulŭ icĭ, cĭofulŭ colea,
Cĭofu'n braţe la lelea . . .
— Cĭofule, mânca-te-ar bóla,
La ce-aĭ stricatŭ leliĭ óla? . . . [1])

E cunoscutŭ din istoria naturală, că Cĭofulŭ când sbórá, întinde aripele şi bate dintr'ênsele aşa de tare, că de multe orĭ pre ómeniĭ, dar' maĭ alesŭ pre femeile cele slabe de ângerŭ le bagă în tóte recorile şi bólele.

Trecêndŭ aşa dară odată o femee c'o ólă, în care avea şi ea sermana ce-va sorbintură séu alta ce-va într'ênsa, pe la amurgulŭ seriĭ prin apropierea unuĭ Cĭofŭ, étă că Cĭofulŭ de spaĭmă séŭ mânie începe de-odată a sburà şi-a bate din aripĭ pe de'naintea ochiloru femeii. Femeea de spaimă scapă óla şi se face tótă hîrburĭ. Unŭ praşcăŭ însă, care se vede că încă trecea pe-acolo, şi vĕḑù tótă întêmplarea, înprovisă cânteculu citatŭ, luândŭ în batjocură pre bĭata femee pentru că a fostu aşa de sparióse, şi acésta înprovisaţĭune, se vede că s'a laţitŭ aşa de tare, că acuma e aprópe maĭ preste tótă Bucovina respândită şi se repeţesce maĭ cu samă atuncĭ, când cine-va voesce să ĭee pre unŭ fricosŭ în risŭ.

[1]) Dictatŭ de V. Flocea. —

Deosebitŭ că paserea din cestĭune are, după cum am aratatu, mai multe cântece, maĭ are ea încă şi unŭ jocŭ alŭ seŭ, care ascmenea se numesce „C ĭ o f ŭ“ şi este fórte usitatŭ la Românii din Bucovina.

Joculŭ „C ĭ o f u l u“ se jócă în regulă numaĭ de cătră bărbaţĭ pe la o samă de petrecerĭ, însă maĭ alesŭ la nunţĭ a dóua ḑi după cununie, adică la „U n c r o p ŭ“, când fie-care este fórte bine dispusŭ.

Cântecului, ce se cântă la acésta ocasĭune, sună astfelŭ:

Vine C ĭ o f u l ŭ dela baltă
Cu platica 'mbăĭerată,
Cu suduculŭ în pohodŭ
Şi carasulŭ în nevodŭ.
Ce caţĭ, c ĭ o f u l e, la noĭ?
Ce-aĭ venitŭ ca unŭ strigoĭŭ?
Du-te, du-te la pădure
Să nu pierĭ de vr'o secure,
Du-te, du-te'n mărăcine
Să nu paţĭ vre o ruşine.
Că la noĭ sunt cununiĭ,
Şi la noĭ sunt veseliĭ.
Noĭ jucămŭ şi tropăimŭ,
Pămêntulŭ să-lŭ neteḑimŭ,
Bemŭ, cântâmŭ şi veselimŭ
Şi din gură chiuimŭ,
Şi sărimŭ în hopŭ şi tropŭ,
Că e ḑiua de uncropŭ.
Vaĭ sermanulŭ de strigoĭŭ!
Cĭofulŭ zace pe gunoĭŭ.
Nime nu cată la elŭ,
Că-ĭ străinŭ şi singurelŭ.

Preotésa maĭ milósă
Ie pe cĭofŭ, ĭlŭ duce'n casă
Şi-lŭ pune pe colţŭ de vatră
Er' cânii la dênsulŭ latră.
Popa vine mâniosŭ,
De pe vatră mi-lŭ dă josŭ.
Preotésa maĭ du ósă
Poftesce pre Cĭofŭ la masă.
Popa-ĭ dusŭ, cĭofu-ĭ în casă
Cĭofu'n sinŭ la preotésă. [1])

Acestŭ cântecŭ e în treĭ privinţe însemnatu.

Antâĭu, şi ceea ce e, cu privire la articululŭ de faţa, maĭ însemnatŭ pentru noi, elŭ ni dă o descriere fórte marcată a loculuĭ unde petrece maĭ cu samă Cĭofulŭ, adică prin belţi stufóse, prin mărăcinĭ şi prin padurĭ.

Alŭ doïlea, ni spune cu cea maĭ mare acuratéţă ce facŭ dănţuitoriĭ când jócă „Ciofulŭ", că adică cântă, chiuescŭ, beŭ, tropotescŭ, ceea ce e fórte esactŭ, de óre ce, după câtŭ sciŭ eŭ, ceĭ ce jócă „Cĭofulŭ" facŭ unŭ tropotŭ şi unŭ chiotŭ aşa de mare şi resunătoriŭ, că rarŭ cine e în stare a sta în apropierea lorŭ

In fine alŭ treïlea, sub „Cĭofulŭ" din cântecelu de faţă se póte înţelege nu numaĭ paserea numită „Cĭófŭ", ci şi unŭ omŭ, căcĭ după cum vom vedè acuşŭ, mulţĭ ómenĭ sunt porecliţĭ cu acestŭ nume.

---

[1]) V. Alecsandri. Poesiĭ pop. p. 384.

III.

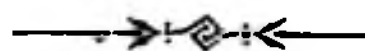
Atâtŭ numirea „C ĭ u f ŭ“ câtu şi „C ĭ o f ŭ“ a acesteĭ paserĭ le'ntrebuinţéză Românii din Bucovina adeseorĭ şi ca nisce cuvinte de b a t j o c u r ă şi risu. „C ĭ u f ŭ“ se numesce în Bucovina îndecomunŭ unŭ omu de nemică, unŭ omŭ decădutŭ, depravatŭ, demoralisatŭ, fără nicĭ o vasă. Éră dela „C ĭ u f ŭ“ s'aŭ formatŭ verbele „c ĭ u f u l u ĭ“ şi „c ĭ u f u l ĭ“ în înţelesŭ de a batjocurì, a luà pre cine-va preste picĭorŭ, a suduì, precum şi în înţelesu de a diformà, a sluţì, bună óră dacă unuĭŭ a tunsŭ reu pre vre unŭ băĭatŭ, se dice ca l-a c ĭ u f u l u i t ŭ. Dela „C ĭ o f ŭ“ credŭ că s'aŭ formatŭ substantivele c ĭ o f l e g a r ĭ ŭ, c ĭ o f l é g ă, c ĭ o f l e n g a r ĭ ŭ, c ĭ o f l i g a r ĭ ŭ, carĭ însemnéză: unŭ omu de nemică, unu târie-brâŭ, unu perde-véră séŭ unŭ sgarie-brânză, care pĕcatŭ numaĭ că-lŭ ţine pămĕntulŭ şi-lŭ încaldesce sórele; şi verbulŭ „c ĭ o f ă e s c ŭ“ cu înţelesulu de: a mâncà multŭ şi urîtŭ, a se hâlbărì în mâncărĭ.

Maĭ pe scurtŭ cuvintele „C ĭ u f ŭ“ şi „C ĭ o f u“, fie ca pasere, fie ca omŭ, însemnéză unŭ ce urîtŭ şi respingĕtoriu.

Totu dela numirea C ĭ o f ŭ credŭ că derivă următórele numirĭ de localităţĭ din România şi anume: C ĭ o f e n i i - b o e r e s c ĭ şi C ĭ o f e n i ĭ - r ă d e s c ĭ, sate în judeţulŭ Vasluĭu: C ĭ o f l a n ŭ şi C ĭ o f l e c ĭ, sate în judeţulu Argeşu; C ĭ o f l e c ŭ maĭ multe sate şi riurĭ cu acestŭ nume în diferite ţinuturĭ; C ĭ o f l i-

cenĭ satu în judeţulŭ Ilfovu; Ciofrângenĭi-pămêntenĭ şi Ciofrângeniĭ-ungurenĭ, sate în judeţulŭ Argeşŭ; Cĭofrescĭ, moşie nelocuita în judeţulu Tecucĭŭ. Éră dela numirea „Ciuşŭ" e probabilŭ că va fi derivându numele satuluĭ „Ciuşle" în judeţulŭ Putna.[1])

[1]) D. Frundescu. op. cit. p. 116 şi 121.

S t r i g a.

I.

Despre S t r i g ă, numită altmintrelea și B u h ă-c u-c â r p ă, lat. Strix flammea L. germ. Schleierkauz, Schleiereule, esistă la Românii din Bucovina următórea legenda, care mi-a istorisit'o Iacobŭ Popoviciŭ din Oprișeni:

Ꝋice că S t r i g a dintru începutŭ a fostŭ î m p ĕ r ă t é s ă preste tóte paserile din lume. Dar fiindŭ fórte rea, mai rea chiar și de câtŭ o adevĕrată S t r i g ă séŭ S t r i g ó i c ă, asuprindŭ din cale afară pre poporulŭ seŭ și ne'ndreptățindu-lŭ cu multe de tóte, poporulŭ, ne mai putêndŭ răbdà, s'a sculatŭ asupra ei și a voitŭ numai dacâtŭ s'o prindă și s'o omóre.

S t r i g a, de frică ca să nu dee cinstea pe rușine și să nu i se curme viéța pentru totdéuna, a spălatŭ de cu bună vreme putina, ascunꝋindu-se de naintea poporului seŭ, și de-atunci în cóce apoi nici odată nu âmblă ꝋiua, ca mai nainte, ci numai nóptea, temêndu-se și acuma că, dacă va âmblà ꝋiua, paserile vorŭ prinde-o și-i voru omori-o.

Şi a avutŭ tótă dreptatea să se ascundă, căcĭ pênĕ şi'n ḑiua de astă-ḑi, când vĕdŭ celelalte paserĭ pe vre o Strigă că sbóră ḑiua, se ĭeŭ după dênsa şi nu se lasă pênĕ ce n'o prindŭ, éră după ce aŭ prins'o nu se lasă nicĭ de cum pêne ce n'o scarmĕnă cum se cade.

Acésta e resplata Strigeĭ, pentru că pe când a fostŭ ea împĕrătésă, s'a arătatŭ aşa de crudă şi tirană faţă cu supuşiĭ seĭ.

II.

De familia Strigeĭ, precum şi a celorlalte speciĭ de Buhe, despre carĭ am vorbitu în studiile precedente, se maĭ ţinŭ încă şi urmatórele paserĭ, carĭ sunt Românilorŭ cunoscute după nume, şi adică:

Bufulŭ séu Buhŭ, numitŭ altmintrelea şi Huhurezŭ-micŭ, lat. Scops carniolica; Strix scops L. germ. Zwerg-Ohreule.

Bufŭ se numesce acésta pasere de nópte nu numaĭ de către Româniĭ din Moldova [1]), ci chĭar şi de catră ceĭ din Macedonia [2]) şi Epirŭ. [3]) Unŭ semnŭ fórte învederatŭ cum că numirea acésta trebue să fie fórte vechĭe la Românĭ.

Éră Huhurezŭ-micŭ se numesce paserea acésta de-aceea, pentru că ea atâtŭ la făptura corpuluĭ, câtŭ şi la colórea penelorŭ séměnă fórte multŭ

---

[1]) Dr. Cihac. istoria nat. cit. p. 77.

[2]) Laurianŭ şi Massimŭ. Glosarĭŭ. p. 98.

[3]) Com. de Dlŭ Iancu D. Hondrosomŭ.

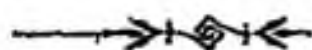
cu adevĕratulu H u h u r e z ŭ, atâta numaĭ că e cu multŭ maĭ mică.

C e c a [1]), lat. Syrnium aluco; Strix aluco L. germ. Baumkauz, Nachtkauz.

Acestea sunt tóte B u h e l e cunoscute Românilorŭ dupa nume!

---

[1]) Dr. Cihac. istoria nat. cit. p. 78.

Privighitórea.

I.

Sórele se scobóră incetŭ spre apusŭ.

Vuetulŭ ḑileĭ începe din ce în ce a se micşorà maĭ tare, căcĭ omenimea satulă de munca ce-a avut'o peste ḑi se retrage încetişoru spre locaşurile sale ca, aruncându-se pe vr'o câte-va óre în braţele repausuluĭ şi a liniscei, să se odihnéscă puţinŭ şi să-şĭ recapete éra-şĭ puterile recerute pentru a dóua ḑi.

O tăcere adâncă şi-o linisce binefăcĕtóre se respândesce peste tótă întinderea pamêntéscă.

Mii şi milióne de stele strelucitóre se ivescŭ pe câmpia ceriului şi ni anunţă că sórele a apusŭ deja, că ḑiua cu tóte plăcerile şi neplăcerile eĭ a încetatŭ şi că se'ncepe nóptea...

In acestŭ restimpŭ, când, dupa ḑisa poporuluĭ, se'ngână ḑiua cu nóptea, când vócea ḑileĭ a amuţitŭ, când vuetulŭ a încetatŭ cu totulŭ, când maĭ fie-care vietate s'a retrasŭ spre loculŭ seŭ de odihnă şi recreare, óre çe felŭ de pasere să fie aceea, care de odată întrerumpe tăcerea domnitóre şi prin cântecul eĭ celŭ dulce şi plăcutú, prin vócea eĭ cea sonóră, fărmĕcătóre

şi atrăgĕtóre, pune lumea abia adormindă în mirare? Óre ce felĭŭ de pasere se fie aceea, care prin cântecul ŭ seŭ nu odată chĭar şi pre celŭ maĭ împetritŭ omŭ l-a făcutŭ ca să se îndoĭoşeze şi s'o admire; pre celu maĭ întristatŭ ca să uĭte pe-unŭ momentŭ de tóte neferecirile şi neajunsurile ce-ĭ amarescŭ viéţa, éra pre celŭ norocitŭ să-lŭ transpue într'o lume plină de visurĭ plăcute şi ferecite?

Acea pasere este **P r i v i g h i t ó r e a**, numită de cătră Româniĭ din Macedonia **B e r b i l i ŭ**[1]) lat. Lusciuia vera; Lusciola luscinia L. germ. die Nachtigall.

Deci despre acésta măéstră cântăréţă, care susu pe vêrfulŭ unuĭ frasinŭ séŭ ascunsă între rămurelele unuĭ tufarĭŭ verde începe încetŭ a cântà, a prelude pe când:

Vêntulŭ tace, frunḑa désă stă în aerŭ neclintită...
Sub o pânză de lumină lunca pare adormită.

Şi'n a nopţiĭ liniscire divina eĭ melodie
Ca suflarea unuĭ geniu pintre frunḑĭ alinŭ adie
Şi totŭ cresce maĭ sonóră, maĭ plăcută, maĭ frumósă
Pên'ce ample'ntrégа luncă de-o vibrare-armoniósă.

Gânditóre şi tăcută lunca'n cale-ĭ se opresce,
Sufletulŭ cu voluptate în estasŭ adâncŭ plutesce
Şi se pare că s'aude prin a raĭuluĭ cântare,
Pe-ale ângerilorŭ harpe lunecându mărgăritare.

---

[1]) D. Fotianŭ. Cântece din Macedonia. pl. în „**A l b i n a P i n d u l u ĭ**", Bucurescĭ. 1869. p. 7.

despre acésta pasere fórte plăcută,

> . . . . care spune cu uimire
> Taĭnele inimeĭ sale, visulŭ eĭ de ferecire

astfelĭu, că:

> Lumea'ntrégă stă pătrunsă de-alŭ eĭ cântecŭ fără nume,

numaĭ câtŭ o unică plantă, numaĭ:

> Maculŭ singurŭ, roşŭ la faţă, dórme dusŭ pe ceea lume! [1])

despre acésta cântăréţă renumita voiŭ să vorbescŭ eŭ acuma, înşirândŭ aice totŭ ce ni spunŭ şi credŭ Românii despre dênsa.

Să'ncepemŭ aşa dara maĭ ântâiŭ cu legendele eĭ!

II.

Prima legenda a Privighitóreĭ e cea următóre:

A fostŭ odatŭ, ca nici odata, că de n'ar' fi, nu s'ar povestì.

A fostŭ odată unŭ împĕratŭ fórte vestitŭ şi puternicŭ, de care toţi împĕraţiĭ de prin prejurŭ se temeaŭ, caci când se supĕrà séŭ se mânià din te miriĭ ce pricină, erà vérga luĭ Dumnedeŭ nu ce-va!... tótă ţéra şi tóte împĕrăţiile de prin prejuru tremuraŭ de frica luı.

[1]) V. Alecsandrí. Opere complete. Poesiĭ. V. III. p. 56.

Impěratulu acesta avea o copilă, care, dupa ce a crescutŭ mare, s'a facutŭ aşa de frumósă şi arătósa, aşa de plăcută, că să fi âmblatŭ lumea de-a lungulu şi de-a curmeḑişulŭ, alta ca dênsa n'aĭ maĭ fi aflatŭ.

Şĭ-apoĭ,... când e omulŭ frumosŭ, maĭ frumosu de cum sunt ceĭalalţĭ ómenĭ, nu se póte ascunde de ochiĭ lumeĭ ca să nu-lŭ védă, şi nimĕruĭ nu-ĭ póte oprì să-ĭ placă, dacă-ĭ place.

Acésta a fostŭ adică aşa, că faĭma despre frumuseţa şi gingăşia acesteĭ copile în scurtŭ timpŭ s'a lăţitŭ, cum merge vorba, preste nóue ţerĭ şi preste nóue marĭ.

Ceı mai voĭnicĭ, maĭ vestiţĭ şi maĭ frumoşĭ feĭorĭ de împĕraţĭ, cum prinseră de veste că écă cum şi écă câtŭ de frumósă şi farmĕcătóre este féta cutaruĭ împĕratŭ, îndată alergara din tóte parţile cu felŭ de felŭ de darurĭ scumpe ca s'o peţéscă. Şi cum ajungeaŭ la împĕratulŭ, tatălŭ copileĭ, i se închinaŭ, îĭ sărutaŭ mâna şi-ĭ ḑiceaŭ:

— Inalţate împĕrate! avere-aĭ parte de sănetate şi de-o viéţă îndelungată!... am venitŭ la Măria ta sa-ţı ceremu domniţa în casătorie, căcı frumuseţa eĭ cea rară ne-aŭ fărmĕcatŭ, inima ne-aŭ săgetatŭ, şi tótă ferecirea nóstră sta într'unŭ firŭ de pĕrŭ, dacă nu vom pute-o câştigà! Şı-apoı,... nicı noĭ nu suntem nisce ómenı de respinsŭ şi alungatŭ afară!... Suntem fecĭorı de împĕraţĭ avuţı şi puternicĭ,... lumea ne ście, lumea ne cunósce!...

Impĕratulŭ, vĕḑêndŭ că aŭ venitu nisce peţitorĭ aşa de voĭnicĭ, frumoşĭ isteţĭ şi avuţĭ, îĭ ridea inima

de bucurie şi fala cea mare, şi resuciudu-şĭ mustéţa şi netedĕndu-şĭ barba, unŭ semnŭ că sosirea óspeţilorŭ ĭĭ este fórte plăcută, chiemâ pre fiica sa la sine şi rostindu-ĭ nisce cuvinte fórte alese, precumpenite, dulcĭ şi blânde, ĭĭ ḑise:

— Ascultă, copila mea!... anii se strecură pe nesimţite,... tu aĭ crescutŭ acuma mare,... ţĭ-a sositŭ timpulu măritişuluĭ!... Écă aice unŭ tênĕrŭ, voĭnicŭ ca unŭ Fĕtŭ-frumosŭ, unŭ fecĭorŭ de împĕratŭ, ca şi mine, te cere de nevésta, merge-veĭ dupa dênsulŭ?...

Şi astă-ḑĭ aşa, maĭ după vr'o câte-va ḑile séŭ septĕmânĭ éră aşa, ĭĭ ḑise împĕratulŭ în vr'o câte-va rênduri.

Dar' féta, când auḑĭà acésta, sta maĭ multe minute ca împetrită loculuĭ, apoĭ începêndŭ a plânge şi-a se rugà parinteluĭ seŭ, ḑicea:

— Tată!... értă-me!... dar' eŭ nu potŭ să mergu după dênsulŭ, căcĭ... nu sunt încă de măritatŭ, .. maĭ este încă vreme!...

Impĕratulu, de câte orĭ o întrebà, credêndŭ cum că ceea ce-ĭ spune fiĭca sa e adevĕratŭ, n'o silià multŭ, ci-ĭ da bună pace, aşteptândŭ pênĕ ce şĭ-a maĭ luà pe samă.

Dar' n'à fostŭ aşa, cum îşĭ închipuĭà elŭ... Fiĭca sa ĭubĭà acuma demultŭ pre altŭ tênĕrŭ, şi din pricina aceluĭa pre toţĭ fecĭoriĭ de împĕraţĭ, câţĭ sosiră şi voira s'o iee de nevésta, ĭĭ respinse de-a rêndulŭ, ḑicêndu că: ba unulŭ nu-ĭ place, ba altulŭ e prea uritŭ, ba că altuĭa alta ce-va ĭĭ lipsesce,... maĭ în scurtŭ fie-căruia ĭĭ aflà câte-o codiţă.

Imperatulŭ, în urma urmeloru, vĕḑêndŭ că fiĭca sa pre toţĭ peţitorii îĭ respinge, se mâniâ focŭ pe dênsa şi întrebuinţâ tóte mijlócele ca să afle care este gândulŭ eĭ şi din ce pricină nŭ voesce să se mărite.

Tênĕra domniţă, se vede că s'a priceputŭ ce voesce să facă tatălŭ seŭ. De-aceea, pentru ca să nu-ĭ descopere secretulŭ, căutà să se'ntâlnéscă cu ĭubitulŭ seu numaĭ nóptea jurându-şi unulŭ altuia credinţă pênĕ la mórte.

Intru una din nopţi însă petrecêndŭ asemenea tótă nóptea în grădina împĕratéscă, colea când s'a revĕrsatŭ de ḑorĭ, luându-şĭ feciorulŭ ferecitŭ remasŭ bunŭ dela ĭubita sa, îĭ ḑise :

— Scumpa mea ! acuma a sositŭ timpulŭ ca să ne despărţimŭ. Dar' cum va trece ḑiua de astă-ḑĭ şi va sosì nóptea am să vinŭ şi am să te furŭ, şi atuncĭ nime n'are să ni maĭ conturbe ferecirea, nime n'are să ne păzască, ci vom petrece fără témă tótă viéţa !...

Aşa cuvêntâ tênĕrulŭ şi se despărţì de ĭubita sa, care remase veselă şi petrecù tótă ḑiua aceea totŭ cântândŭ şi aşteptândŭ cu dorŭ sosirea nopţii următóre.

Dar' de giaba !... Nu e aşa cum vrea omulŭ, ci cum dă Domnulŭ !... Impĕratulŭ dete de urma lorŭ şi poruncì la toţĭ curteniĭ ca în nóptea următóre să fie cu toţiĭ deşteptĭ dóră vorŭ putè pune mâna pre înşĕlatoriulŭ fiĭceĭ sale... Cine nu va ascultà ceea ce le-a poruncitŭ, aceluia să nu-ĭ pară reŭ, dacă va fi pedepsitŭ cum n'a maĭ fostŭ altulŭ în lume.

Curteniĭ n'aşteptara să li maĭ spue încă odată. Eĭ sciaŭ destulŭ de bine cine e Impěratulŭ şi ce-ĭ în stare să facă, dacă se mânie... Fie-care se puse decĭ la loculŭ seŭ şi aşteptà cu nerabdare dóră vorŭ putè pune mâna pe înşălătorŭ.

Étă că colea, pe când începuse a se amurgì bine, tênĕrulŭ nostru, socotindu-se omulŭ celŭ maĭ ferecitŭ din lume, s'apropià pe vêrfulŭ degetelorŭ de curtea împĕrătéscă, de loculŭ unde scià elŭ că-lŭ va aşteptà ĭubita sa, voindŭ să o fure pre acésta, şi ducêndu-se apoĭ cu dênsa cine sci unde în altă parte a împĕrăţieĭ séŭ chĭar şi'n altă ţéră straină acolo să petrécă în linisce tótă viéţa.

Dar' s'a înşalatŭ forte amarŭ în aşteptările şi dorinţele sale, căcĭ abĭa s'a apropiatŭ de curtea împĕrătéscă şi curteniĭ, cariĭ sta de pândă, prindêndu-lŭ, îlŭ legară butucŭ şi-lŭ duseră de'naintea împĕratuluĭ.

Impĕratulŭ, cum îlŭ vĕḑù, îlŭ cuprinsă o mânie aşa de mare şi înverşunată, că îndată poruncì să-ĭ taĭe capulŭ.

Şi cum a poruncitŭ, aşa s'a şi făcutŭ.

Tênĕra domniţă, cum a vĕḑutŭ acésta, déuna şĭ-a perdutŭ minţile, că nu scià singură pe ce lume-ĭ de scârba şi durerea cea mare. Şi'n acésta stare se duse ea la o vrăjitóre, căreĭa îĭ istorisì totă întêmplarea dela începutŭ pênĕ la sfârşitŭ, şi'n urmă o rugâ ḑicêndu-ĭ:

— Draga mea vrăjitóre! dacă vreĭ tu să facĭ cuĭva vre unŭ bine în lumea acésta, apoĭ acelŭ bine

mi-lu veĭ putè face numaĭ mie, și dacă vrei să capeți o plată cum n'aĭ maĭ capătatŭ dela nime altuluĭ pêne acuma, apoĭ aceea veĭ căpăta-o numaĭ dela mine, daca-mĭ veĭ ascultà rugamintea și mĕ veĭ preface într'o pasere...

Vrajitórea, cum sunt tóte vrăjitórele, vĕḑêndu că ĭ-a sositŭ norocuIŭ în casă, nu sĕ lăsă multŭ îmbiată și rugata, ci luândŭ nisce unsorĭ descântate și vrăjite și ungêndu-o pe fața, apoĭ maĭ rostindŭ și nisce cuvinte încurcate și ne'nțelesè, tênĕra domniță îndată se prefăcù într'o păsĕruică, carea de-atuncĭ și pênĕ în ḑiua de asta-ḑĭ a remasŭ totŭ păsĕruĭcă și cântă dela înserate și pêne târḑiu nóptea, éra deminéța de cum se zăresce de ḑiuă și pênĕ ce resare sórele, adică cam pe timpulŭ acela când și-a luatu ĭubitulŭ seŭ remasu bunŭ dela dênsa și pe când a avutu de gândŭ s'o fure.

Dumneḑeu, care o vĕḑuse câtŭ de reŭ, îĭ pare dupre ĭubitulu seŭ, câtu de multŭ îlu jălesce ea, i se facù milă de dênsa, și pentru ca să nu móră de dorulŭ lui, a prefăcutŭ și pre ĭubitulŭ eĭ asemenea într'o păsĕruică și i l-a datŭ să-ĭ fie în vecie de soțŭ.

De-atunci apoĭ, de când s'a întêmplatŭ acésta, petrecŭ eĭ împreună maĭ tótă nóptea cântândŭ și veselindu-se. Și fiindŭ că eĭ maĭ tóta nóptea privighiaza, de-aceea ea s'a numitŭ Privighitóre éră elŭ Privighitoroĭŭ.[1]

---

[1]) Legenda acésta s'a publicatŭ maĭ ânțâĭŭ în versurĭ sub titlulŭ „Povestea Prighitóreĭ" în „Ședetórea", an. V. Budapesta. 1879. p. 66.

III.

A dóua legenda a **Privighitórei**, istorisită de Jacobu Popoviciu, românŭ din satulŭ Oprișenĭ séŭ Pauțiri, e acésta :

Fiindŭ odata **Împĕratulŭ paserilorŭ** fórte bine dispusŭ și voindŭ să scie : carii dintre supușiĭ și supusele sale căntă maı frumosu, maĭ placutŭ și maĭ farmecătoriŭ, a datŭ poruncă în întréga sa împĕrăție ca pe atuncĭ și atuncĭ să se adune la curtea împĕratéscă ceĭ maĭ vestițĭ căntărețĭ ca să-ĭ cânte la mésă.

Cum au audițu pasrile de acésta poruncă împĕrătéscă déuna s'aŭ adunatŭ cu tótele la unŭ locŭ, aŭ ținutŭ sesie între olaltă și aŭ alesu apoĭ din mijloculŭ lorŭ pre treĭ, carĭ le-aŭ tramisŭ la curtea împĕrătéscă. Acestea treĭ au fostŭ **Gangurulŭ**, **Mĭerla** și **Privighitórea**. Și ele cum s'aŭ alesŭ nu stătură multŭ pe gândurĭ ce ar fi să încépă, ci se porniră de grabă spre curțile împĕratescĭ, căcĭ timpulŭ mergereĭ se apropiase.

Gangurulŭ, ca unulŭ ce are îmbrăcămintea cea maı alésă și maĭ frumósă. fiindŭ acoperitŭ cu pene auriĭ, cárĭ strelucescŭ fórte frumosŭ la lumina sórelui, fu lasatŭ sa mérgă înainte. Ba! nu numaĭ atâta, că-lŭ lăsara, ci încă și elŭ singurŭ se puse în fruntea celorlalte dóue și nicĭ pre una nu le lasă de felŭ să mérgă înaintea luĭ.

Mĭerla merse după dênsulŭ, dicêndŭ că ea, ca una ce are rostu auriŭ ca și penele **Gangurului**

și îmbracaminte négră și strelucitóre ca mĕtasa, trebuea să mérgă după dênsulŭ.

P r i v i g h i t ó r e a însă, fiindŭ maĭ mică la fāptură și avêndŭ îmbrăcămintea cea maĭ simplă, remase în urmă si mergea cu capulŭ plecatŭ și umilită spre curtea împĕratuluĭ.

Cum ajunse acuma G a n g u r u l ŭ la curtea împĕratéscă și intrâ în nuntru, împĕratulŭ, vĕḑendu-lŭ că e așa de frumosŭ împodobitŭ și are o statură fórte atrăgĕtóre, îlŭ primì cu cea maı mare cinste, îlŭ puse în fruntea meseĭ și-lŭ poftì apoı să cânte.

G a n g u r u l ŭ plinu de fala începù a cântà.

Imperatulŭ, ascultându-lŭ cu luare aminte, fu fórte mulțamitŭ cu cântecululŭ seŭ și-lŭ laudâ.

Intrâ apoı M ĭ e r l a.

Impĕratulu, cum o vĕḑù și pre acésta, déuna îı întinsă și eĭ unŭ scaunŭ, poftindu-o să șéda lângă mésă și că cânte.

M ĭ e r l a începêndŭ a cântà, cântâ cu multŭ maı plăcutŭ și maı frumosŭ decâtŭ G a n g u r u l ŭ.

In urmă sosì P r i v i g h i t ó r e a și întrândŭ în curte se plecâ plină de umilință pênĕ la pamêntŭ de naintea împĕratuluĭ.

Impĕratulŭ, vĕḑêndu-o că e așa de mică, de prizărită, umilita și nebagată în sama, se mirâ ce cauta la curtea luı, și de-aceea o întrebâ cam restitŭ: ce-ĭ trebue, fără însă a o poftì sa șéḑă; ca pre ceıalalțĭ doı óspeţĭ ce întrase maı nainte.

— Apoĭ da, înalțate împĕrate! -- respunse P r i v i g h i t ó r e a de lângă ușa, unde remase de cum a

intratŭ în nuntru, — să nu vĕ fie cu supĕrare şi cu bănatŭ, sunt alésă şi trimisă de către némurile mele la înălţimea vóstrĕ ca şi eŭ să vĕ cântŭ unŭ cântecŭ ! —

— Cântă-mi dară ! — ḑise împĕratulŭ zimbindŭ — să te vĕdŭ şi pre tine ce poţĭ !

P r i v i g h i t ó r è a, necutezândŭ macar aşĭ îndreptà privirile spre împĕratulŭ, îşĭ direse maĭ ântâĭŭ rostulŭ şi apoĭ începù a cântà, dar' colea... cum sci ea să cânte, nu cum cântară celelalte...

Impĕratulu, când o auḑì cântându, remase uimitŭ de frumuseţea cânteculuĭ seu. Unŭ glasŭ aşa de duĭosŭ, dulce, plăcutŭ şi fărmĕcatorĭŭ n'a maĭ fostŭ auḑitŭ de când s'a trezitŭ pe lume... P r i v i g h i t ó r e a, prin cânteculŭ eĭ a băgatŭ sub covată pre ceĭalalţĭ doĭ cântăreţĭ de maĭ nainte. Şi după ce a sfârşitŭ ea acuma de cântatŭ, împĕratulŭ n'o lăsâ să steĭe mai multŭ la uşă, ci o puse pre dênsa în loculŭ G a n g u r u l u ĭ în fruntea meseĭ, dându-ĭ totodată şi p r i m a, adica darulŭ celŭ maĭ mare, mai frumosŭ şi maĭ preţiosŭ, care erà menitŭ pentru celŭ maĭ bunŭ cântareţŭ, éră după ce s'a sfârşitŭ acuma mésa, după ce toţĭ óspeţiĭ câţĭ aŭ fostu la acea mésă poftiţĭ s'aŭ sculatŭ dela dênsa, ea a fostŭ aceea care s'a pornitŭ maĭ âutâĭŭ în fruntea celorlalţĭ doĭ cântareţĭ, macar că îmbrăcămintea eĭ e cu multŭ maĭ simpla decâtŭ a G a n g u r u l u ĭ şi a M ĭ e r l e ĭ.

M i e r l a, care cântase ce-va maĭ frumosŭ decâtŭ G a n g u r u l ŭ, s'a dusŭ în urma P r i v i g h i t ó r e ĭ.

Gangurulŭ, însă, cu tótă stamba luĭ cea domnéscă, cu tótă frumusețea îmbrăcămêntuluĭ seŭ, remase îndărĕptu și eșindŭ umilitŭ și rușinatŭ dela împeratulŭ, se duse acuma celŭ de pe urmă.

Și de-atuncĭ apoi, de când aŭ fostŭ aceste treĭ paserĭ la împĕratulu lorŭ ca să-ĭ cânte la mésă, a remasŭ Privighitórea cea maĭ renumită și mai măéstră cântăréță dintre tóte némurile paserilorŭ. Fie-care pasere cântătóre trebue să-șĭ plece capulŭ și să se închine înaintea eĭ.

IV.

A treĭa legendă a Privighitórei, istorisită de-o Româncă din Siretŭ, sună în urmatorĭulŭ modŭ:

A fostŭ odată unŭ împĕratu. Și împĕratulŭ acela avea o fiĭcă așa de frumósa, că i s'a dusŭ vestea peste nóue țerĭ și nóue mărĭ. Și după ce a crescutŭ fiĭca acésta și i-a sositu timpulŭ să se despărțéscă de părinți, împĕratulŭ a măritat'o, și la nuntă á poftitŭ o mulțime de óspețĭ din tóte părțile.

Și acuma, după ce s'aŭ adunatŭ toți óspețiĭ la unu locŭ, alese socrulŭ celŭ mare, adica tatălŭ miresei, dintre óspețĭ de nunŭ mare pre unŭ împĕratu a uneĭ împĕrăţii éră de nună mare pre o împĕrătésă a alteĭ împĕrațiĭ și se porniră apoĭ cu toțiĭ la cununie. Éră după ce ceĭ tineri s'aŭ cununatŭ și după ce s'aŭ întorsu dela biserica, toți óspețiĭ se așeḑară la mésă și începură a se veseli și a șugui, spunêndŭ unulŭ una, altulu alta, după cum e datina la nunțĭ.

Étă însă că tocmaĭ când toţĭ mesenĭĭ eraŭ în culmea veselieĭ, când fie-care óspe erà maĭ bine dispusŭ, nunulŭ celŭ mare, fie din ură, fie din pismă că n'a fostu împĕrătésa sa alésă ca nună, séŭ din ce pricină va fi fostŭ, nusciŭ, destulu că a începutŭ a luà preste piciorn pre nuna cea mare, înfruntându-o înaintea óspeţilorŭ cu nisce cuvinte fórte próste.

Nuna cea mare, care erà o împĕrătésa fórte frumósă şi înţeléptă şi care se numà Privighitóre, nu dise nemică la acésta, măcar că avea tótă dreptatea sa nu taca.

Nunulŭ celu mare însă nu se mulţamì numai cu atâta, ci elŭ maĭ dupa vr'o câte-va minute începù érá-şĭ maĭ din grosu a o înfruntà şi a o batjocurì înaintea óspeţilorŭ.

Privighitórea şi de astă dată nu-ĭ respunse nemică ci, plecândŭ capulŭ în josŭ, tăcù cu piticulu.

Nunulŭ celŭ mare, vĕdêndŭ că nuna cea mare nu-ĭ respunde nemică la înfruntările sale de maĭ nainte şi voindŭ ca s'o batjocurésca şi maĭ tare dise în urmă că ea ar fi furatu o pâne de pe mésa şi ar fi ascuns'o.

Privighitórea, audindŭ cuvintele acestea, se supĕrâ aşa de tare, încâtŭ a începutŭ a se rugà în gândulu seŭ luĭ Dumnedeu şi a dice, că dacă elu va afla-o că e cu ce-va vinovată s'o lese aşa cum este, éră de nu va afla-o cu nemica vinovată s'o prefacă într'o pasere ca să pótă sburà în cotro vorŭ duce-o ochiĭ ca să nu maı fie de batjocura şi de risulŭ lumeĭ.

Dumnedeŭ, care scia prea bine că e nevinovată, îĭ ascultâ rugamintea şi o prefacù într'o păsĕrucă mica.

Privighitorea, cum a fostŭ prefăcută în pasere îndată s'a sculatŭ de lângă mirésă, unde ședuse pênĕ atuncea, și a începutŭ a sburà pintre óspeţĭ. Și așa sburândŭ ea în colo și în cóce vr'o câte-va minute, voindŭ să ĭasă afară, dă de pânea cea furată că e ascuusă după spatele nunuluĭ celuĭ mare. Și cum dete ea de pâne se suì pe umĕrulŭ celŭ dreptŭ alŭ nunuluĭ și începù a vorbì în limba păseréscă și a ḑice:

— Acesta, acesta à furatŭ, a furatŭ pânea, pânea, cataţĭ, cătaţĭ, ĭute, ĭute, prindeţĭ, prindeţı, tălharĭulŭ, talharĭulŭ, ĭute, ĭute!...

Óspeţiĭ, cariĭ remaseră înlemniţĭ, când vĕḑura că nuna cea mare s'a prefacutŭ de odată în pasere și a sburatŭ de după mésă, auḑindu-o acuma vorbindu și spunêndŭ care e talharıulŭ, ce-a furatŭ pânea, se sculară de grabă dela mésă și începură a cercetà pre nunulŭ celŭ mare, și cercetându-lŭ aflară că pânea e ascunsă la spatele luĭ.

Socrulŭ celŭ mare, adică tatalŭ miresei, cum veḑù acésta, se făcù focŭ și pară de mânie pre nunŭ una, pentru că a înfruntatŭ pre nuna cea mare fară ca acésta să fi fostŭ câtŭ e negru sub unghie vinovată, éră alŭ doĭlea, pentru că prin acésta ĭ-a necinstitŭ mésă și casa, și a poroncitŭ să-lŭ rădice de grabă din capulŭ cinstei și să-lŭ pue în furcĭ.

Și cum a poruncitŭ, așa s'a și întêmplatu.

Nunulŭ celŭ mare, măcar că erà împĕratŭ, fu luatŭ pe susŭ de după mésă, scosŭ afară și spânzuratŭ în faţa tuturoru óspeţilorŭ, precum și a altorŭ ómenĭ, cariĭ se adunase să véda cum se facŭ nunţile împĕratescĭ.

Nuna cea mare însă nu se prefăcù éră-șĭ cum a fostŭ maĭ nainte, ci ea a remasŭ și 'n ḑiua de astă-ḑĭ totŭ pasere; purtându numaĭ numele de Privighitóre, care l-a avutŭ dela începutŭ.

Și totŭ de atuncĭ în cóce Privighitorea, măcar că e acuma pasere, ĭnbesce a trăĭ maĭ multŭ retrasa de lumea cea sgomotósă și de gurele cele rele și nespalate. Insă cu tóte acestea ea nicĭ pênĕ în ḑiua de astă-ḑĭ nu póte uĭtà pre nunulŭ celŭ reutăcĭosŭ și pismătarețu, care a batjocurit'o și de aceea pênĕ și'n ḑiua de astă-ḑĭ strigă, când cântă, să-lŭ prindă și să-lŭ pédepséscă pre tălharĭulŭ, care a furatŭ pânea și din pricina căruia a trebuitŭ să se prefacă în pasere.

V.

Acestea sunt legendele Privighitóreĭ, carĭ le-am putntŭ pêne acuma descoperĭ. E însă fórte probabilŭ că ea va maĭ fi avêndu încă și altele.

Privighitórea figuréza adeseorı și'n cântecele nóstre poporane ca simbolŭ de ĭubire, dornicie și privighiare.

Când doĭ tinerĭ s'au îndrăgitŭ, când ĭubirea lorŭ e nemărginită, când și-aŭ juratŭ unulŭ altuia credința pênĕ la mórte, însă fie că parințiĭ séŭ némurile lorŭ, fie-că altă împrejurare neașteptată ĭ-a despărțitu pe unŭ timpŭ maĭ îndelungatŭ séŭ chĭar și pentru totdéuna, atuncĭ, în supĕrarea lorŭ cea mare, se adresază cătră Privighitóre rugându-o ca acésta să nu cânte, după cum e datina eĭ, séra pe recóre, când ome-

nimea ostenită de lucrulŭ de peste ḑi merge la culcare ci ea să cânte pe la méḑa-ḑĭ, când totŭ omulŭ e deşteptŭ, şi atuncĭ să deplângă prin cânteculŭ eĭ celŭ plăcutŭ sórtea lorŭ cea plină de întristare, ca orĭ şi cine, auḑindu-o, să scie câtŭ sunt de supĕraţĭ,... eĭ ḑicŭ:

Pasere Privighitóre
Ce cânţĭ séra pe recóre?
Cântă'n méḑă-ḑi cu sóre,
Cântă'n glasulŭ celŭ maĭ mare
Pentrŭ-a nóstră supĕrare,
Cântă'n glasulŭ celŭ supţire
Pentrŭ-a nóstră despărţire!

Fetele cele amorizate, carile privighĭază serĭ întregĭ, cugetândŭ ne'ntreruptŭ la aleşiĭ inimiĭ lorŭ, carile în serile cele senine şi frumóse cântă doĭne de ĭubire şi dorŭ, sunt fórte adeseorĭ asemenate de catră poporulu românŭ cu Privighitórea.

Privighitorĭ se numescŭ de Românĭ şĭ acelea fete tinere şi frumóse, carile maĭ totdéuna sunt fórte bine dispuse şi voĭóse, cărora nu li maĭ tace gura, ci atâtŭ ḑiua câtŭ şi nóptea, atâtŭ când se scólă, câtŭ şi când se culcă, cântă necontenitŭ.

Şi precum:

Măéstra Privighitóre
Cântă nóptea pe recóre,
Deminéţa'n prânḑulŭ mare,
Şi de nime frică n'are...

totŭ aşa şi fetele cele purure vesele n'aŭ de nime frică, ... tóta lumea li se pare că e a lorŭ; şi precum Pri-

vighitórea prin cântecele ei cele placute pre mulţi ómenĭ îĭ deştépta din somnu şi-ĭ face vrêndŭ nevrêndŭ ca s'o asculte şi s'o admire, totŭ aşa şi fetele cele vióie şi cântareţe iscusite pre mulţi inşi, pre mulţĭ tineri îi atragu şi farmeca prin cântecele loru cele frumóse.

Cum că Românii asemenéza pre fetele cele amorizate şi cântareţe cu Privitórea se póte în câtŭ-va cunósce şi din următórea doina din Transilvania, care mĭ-a comunicat'o Dlu Gr. Cracunaşu:

Câtŭ e noptiţa de mare
Totŭ cânt'o Privighitóre.
De-abĭa-aşteptŭ nóptea să trécĭ
Privighitórea să tacă.
Ḑiua dalbă s'a făcutŭ,
Privighitórea a tăcutŭ...

Éra unŭ proverbu ni spune urmatórele despre Privighitóre: „Ca Privighitórea ce cu cântarea eĭ cea dulce, pe vênatoriŭ la ea îlŭ aduce“ [1]), — care, dupa cum lesne e de presupusŭ, se aplică la fetele cele isteţe, frumóse şi atragĕtóre, carile prin frumuseţa şi gingăşia loru, prin apucaturile şi vorbele lorŭ cele dulcĭ pre mulţĭ tinerĭ îi atragŭ la sine.

Altŭ proverbŭ suna: „Bufniţa nu clocesce Privighitorĭ“ [2]), ceea ce'nsemnéză că unŭ omu,

---

[1]) Convorbirĭ lit. an. VIII. Iaşĭ. 1874—75. p. 74.
[2]) P. Ispirescu. Legende şi Basme. Partea I. p. 172.

care din nascere e urîtŭ şi reutăcĭosŭ, nicĭ când nu caută să facă bine, ci numaĭ totŭ reŭ; séŭ o muere urîtă, diformă, mutălaucă, nicĭ când nu va nasce unŭ pruncŭ frumosŭ şi înţeleptŭ, ci numaĭ o sluţenie ca şi dênsa.

Afară de-acestea Româniĭ din unele ţinuturi ale Transilvanieĭ şi Banatuluĭ, după cum mĭ-aŭ scrisŭ Dniĭ Gr. Crăcĭunaşŭ şi I. Stoĭcescu, spunŭ şi credŭ, că celŭ ce va mâncà carne de Privighitóre, acela îşĭ perde somnulŭ, încâtŭ orĭ şi câtŭ maĭ trăesce nu póte dormĭ, ci numaĭ privighĭază câtŭ e nóptea de mare tocmaĭ ca şi Privighitórea.

Am ḑisŭ la începutŭ, că Româniĭ din Macedonia numescŭ Privighitórea Berbiliŭ. Unŭ cântecŭ poporanŭ alŭ acestorŭ Românĭ, în care provine numirea acésta, sună precum urméză:

Ş cântă unŭ berbiliŭ pre salce
Că vede dóue muşate
Ş'amendole eraŭ cumnate.
— 'Nveste, îu ve sunt jonili?
— Jonili sunt tru xenetie
Ca s'aminta aslanĭ, florie.

Transcrisŭ:

Cântă o Privighitóre în salce
Că vede dóue frumóse
Şi-amêndóue sunt cumnate.
— Neveste, unde vĕ sunt juniĭ?
— Juniĭ sunt în străinătate
Ca să căştige leĭ şi galbenĭ. [1])

---

[1]) D. Fotianŭ, loc. cit.

In fine voiŭ să maĭ însemnezŭ și aceea, că bărbățeluluĭ Privighitóreĭ, după cum am vĕḑutŭ și maĭ susŭ, se numesce de poporŭ Privighitoroĭu.

Prigórea.

Prigórea, numita altmintrelea și Prihoriŭ[1]), lat. Erithacus rubecula; Lusciola rubecula L, germ. das Rothkehlchen, e o păsĕrucă mică de cincispreḑece centimetri în lungime, dóueḑecĭ și doĭ în lațime, șepte în lungimea aripelorŭ și șese în lungimea coḑiĭ.

Penele acesteĭ paserele sunt de-asupra masliniĭ- închise éră de desuptŭ suriĭ; fruntea, gâtlejulŭ și partea superióră a peptuluĭ galbanŭ-roșietice. Ochii marĭ și castanii, rostulŭ castaniu-întunecatŭ; piciórele roșietice.

Femeĭușca e la colórea penelorŭ ce-va maĭ palidă ca barbățelulŭ. Éră puiĭ sunt pe spate pătațĭ cu pete galbine-roșietice.

Patria Prigóreĭ e întrégа Europă. Ea petrece atâtŭ prin pădurĭ și pădurele, câtŭ și prin luncĭ și pomete, unde peste întregu anulu se aude séra și deminéța cântândŭ cu vócea eĭ cea sonóră și plăcută.

Nutrețulŭ Prigóreĭ constă maĭ cu samă din cobelci (melcĭ), rime, precum și din fehurite pomițe și fragĭ.

---

[1]) A. de Cihac. Dictionnaire. t. II. p. 93. — S. P. Barcianŭ. op. cit.

Codroşulŭ.

I.

E multŭ puţinu cunoscutŭ cum că Românii de pretutindene îndatinéză a numì pre vitele de casă şi maĭ cu samă pre cele cornute nu numaĭ după timpulŭ când şi loculŭ unde s'aŭ născutŭ, ci şi după faptura corpuluĭ, după colórea pĕruluĭ, precum şi după alte semne corporale. Aşa îndătinéză ei a numì pre viţeiĭ şi boiĭ, a căroru pĕrŭ aduce la colóre cu pĕrulŭ lupilorŭ: l u p a n ŭ, l u p ă n a ş ŭ, l u p ă n e l ŭ, éră pre vacĭ şi viţele: l u p a n ă şi l u p ă n i c ă; pre boiĭ şi viţeiĭ, a cărorŭ pĕrŭ séměnă cu penele porumbilorŭ cenuşiĭ séŭ vineţĭ, îĭ numescŭ: p o r u m b ŭ, p o r u m b é n ŭ şi p o r u m b e l ŭ, éră pre vacĭ şi viţele: p o r u m b ă, p o r u m b é n a, p o r u m b i c ă şi p o r u m b i ţ ă; pre boiĭ şi viţeiĭ, ce aŭ o colóre roşietică: r u j a n ŭ, b u j o r ŭ, b u j o r é n ŭ şi b u j o r e l ŭ, pre vacĭ: r u j a n ă, b u j o r é n ă şi b u j o r i c ă. Éră pre acelea vite cornute, a cărorĭ códă, maĭ cu samă la vêrfu, e a l b a, éră în colo întregŭ corpulŭ cu totulŭ de altă colóre, îndătinéza în genere a le numì, şi anume pre viţeĭ, junci, juncanĭ şi boĭ: c o d a l b ŭ,

codălbénŭ şi codălbĭoru, éră pre viţele, junincĭ şi vacĭ: codalba, codălbénă, codalbióra şi codălbiţă.

Totŭ cam în acestŭ modŭ numescŭ eĭ şi pre caı, oĭ şi capre.

Decĭ, precum îndatinéză Românii de pretutindene a numì vitele de casă după timpulŭ când şi loculu unde s'aŭ născutŭ, după colórea pĕruluĭ, precum şi după alte semne corporale, totŭ aşa îndatinéză eĭ a numì şi pre o mare parte a paserilorŭ atâtŭ după colórea penelorŭ sale, câtŭ şi după faptura ciocului, atâtu după loculŭ unde petrecŭ ele maĭ multŭ, câtŭ şi după nutreţulŭ lorŭ principalu.

Una dintre paserile numită în modulŭ acesta este şi Codroşulŭ, lat. Ruticilla titys L. germ. Hausrothschwäuzchen.

Codroşulŭ e o paserŭică de şesespredece centimetri în lungime, dóuedecĭ şi şese în lăţime, nóue în lungimea aripeloru şi şepte în lungimea codiĭ. Colórea penelorŭ sale e négră; capulŭ, spinarea şi partea inferióră a peptuluĭ maı multŭ cenuşiĭ; pântecele albineţiĭ; aripele pĕtate cu pete albe; códa, afară de dóue pene castanii-închise din mijlocu, e aprinsŭ-roşie.

Codroşulŭ vine la noĭ cam pe la finea luĭ Martŭ şi'n Octoberŭ se duce éră-şĭ în ţerile cele calde. In timpulu acela, câtŭ petrece prin părţile nóstre, se ţine atâtŭ prin pădurĭ, padurele şi tufişurĭ, câtŭ şi prin pomete. Elŭ e o păsĕrucă fórte activă, deşteptă şi viόie, care, de cum se zăresce de ḑiua şi pĕnĕ ce în-

seréză e necontenitŭ în mişcare şi activitate. Éră cântecultŭ lui e celŭ dintâiŭ pre care îlŭ audimŭ deminéţa.

Nutreţulu Codroşuluĭ sunt însectele, însă maĭ cu samă muscele şi fluturiĭ.

II.

De familia păsercleĭ, despre care am vorbitŭ până aice, se maĭ ţine încă şi alta paserica, care în unele părţĭ ale Transilvanieĭ şi anume în Ţéra-Bârseĭ asemenea se numesce Codroşŭ [1]), éră în altele Pĭeptĕnuşŭ [2]), în munţiĭ Abruduluĭ Codoroşŭ şi Pepturaşŭ [3]), în Banatŭ [4]) şi Bucovina Códăroşă, éră în Muntenia Nucşóră [5]), lat. Ruticilla phoenicurus L. germ. Gartenrothschwänzchen.

Fruntea, laturile capuluĭ şi gâtlejulŭ Codroşuluĭ acestuĭa, când e bĕtrânŭ, sunt negre parţile cele superióre însă cenuşiĭ; peptulŭ şi códa ruginiĭdeschise séŭ maĭ bine disŭ roşŭ-întunecate; ochiĭ castaniĭ, rostulŭ şi picĭorele negre.

Marimea Codroşilorŭ e de patrusprediece centimetri în lungime, dóuedeci şi treĭ în lăţime, optŭ în lungimea aripelorŭ şi şese în lungimea codiĭ.

Nu e maĭ nicĭ o ţéră în tótă Europa, în care să nu provie Codroşiĭ. Codroşulŭ din urmă petrece

[1]) Com. de Dlŭ N. Barbu, şi de doĭ studinţĭ din Braşovŭ.
[2]) S. P. Barcianŭ. op. cit. — A. de Cihac. Dictionnaire t. I. p. 204.
[3]) Com. de Dlŭ Grigore a luĭ Ionŭ Sima.
[4]) Com. de Dlŭ Ios. Olariŭ.
[5]) Com. de Dlŭ Gr. Stefanescu.

maĭ cu samă prin pădurele, luncĭ şi pomete şi se nutresce cu musce, fluturaşĭ, omiḑĭ, rime şi cu pomiţe de socŭ.

Dacă Códăroşă séu Peptenuşulŭ îşĭ face cuĭbulŭ seu în apropierea caselorŭ, atuncĭ, spunŭ şi credu Românïĭ din unele părţĭ ale Bucovineĭ, că e spre binele ómenilorŭ acelora, unde şĭ-a făcutŭ elŭ cuibulŭ. Aceĭ ómenĭ voŭ fi totdéuna fereciţĭ şi feriţĭ de omide şi alte insecte stricacĭóse...

Mărăcinarĭulŭ.

I.

Mărăcinarĭulŭ-micŭ, lat. Pratiucola rubetra; Saxicola rubetra L. germ. das Braunkehlchen, e pe partea superióră a corpuluĭ castaniu-întunecatŭ şi, din causa marginiloru celorŭ ruginiĭ ale penelorŭ, pătatu, éră pe partea inferióră galbănu-deschisŭ; bărbia, o pată de-asupra ochilorŭ şi mijloculŭ aripelorŭ albe. Ochiĭ închişĭ-castaniĭ, rostulŭ şi picĭórele negre. Lungimea de patruspreḑece, lăţimea de dóueḑecĭ şi unulŭ, lungimea aripelorŭ de nóue, éră lungimea coḑiĭ de cincĭ centimetri.

Mărăcinarĭulŭ se află în cele maı multe parţĭ ale Europeĭ. Elŭ vine la noĭ pe la finea luı Prierŭ şi petrece celŭ multŭ pênĕ la finea luĭ Septemvre.

II.

Altă pasĕruĭcă, care se ţine de familia păsĕreleı descrisă maĭ susŭ şi care pórtă acela-şĭ nume, e Mărăcinarĭulŭ-mare[1]), lat. Pratincola rubicola; Saxicola rubicola L. germ. das Schwarzkehlchen.

---

[1]) Com. de Dlŭ Gr. Stefanescu.

Mărăcinarulŭ acesta e ce-va mai mare și la colórea penelorŭ maĭ frumosŭ decâtŭ celŭ precedentŭ. Partea superióră a corpuluĭ și gâtlejulŭ sunt negre, părțile inferióre ruginiĭ. Nóda codiĭ, partea inferióră a pânteceluĭ și o pată de pe aripe curatŭ-albe.

Loculu de petrecere alŭ **Mărăcinarilorŭ** sunt fênațele percurse de riurĭ, séŭ în apropierea carora se află alte ape, precum și de-acelea, carĭ se află sub pólele pădurilorŭ și sunt împênate icĭ-colea cu tufișurĭ.

Nutrețulu lorŭ constă maĭ alesŭ din carabușĭ, cosașĭ, omiḑĭ, furnicĭ și musce, pre carĭ aŭ că le prindu în sborŭ au că le caută și le culegŭ de pe pămêntu.

S t u r ḑ u l ŭ.

I.

M'am încredințatu, ca Românii aŭ maĭ despre fie-care pasere câte una sĕu maĭ multe legende, unele maĭ lungĭ și maĭ interesante, altele maĭ scurte și maĭ puținŭ interesante, dar' numaĭ întêmplarea póte să ni le descopere pre tóte, numaĭ întêmplarea póte să ne pue într'o posiție așa de ferecită, de a le putè scóte la lumină din întunericulŭ, unde stau ascunse de seculĭ.

Nu maĭ departe: unŭ românŭ din satulŭ Ilișescĭ în Bucovina, anume Vasile Ungurénŭ, mĭ-a spusŭ că elŭ a auḑitŭ cu vr'o câțĭ-va anĭ maĭ nainte dela altŭ românu totu din Ilișescĭ, o legenda fórte frumósa și interesantă despre S t u r ḑ u, însă din tóta legenda acésta numaĭ atâta a pututŭ să-șĭ maĭ aducă aminte, ca adica S t u r ḑ u l ŭ a fostu dintru începutŭ feciorŭ de împĕratŭ și mama luĭ s'a chiematŭ M i n o d o r a.

Am âmblatŭ unŭ anu întregŭ după românulu, despre care mi s'a ḑisŭ ca scie legenda acésta, dar' înzădarŭ mĭ-a fostŭ tóta alergatura și căutarea, căcĭ n'avuĭ norocŭ sa-lu maĭ potu află.

Intêmplarea póte ca mi-lu va scóte când-va înainte, şi atuncĭ... vom avè şi acésta legenda a Sturḑuluĭ, se'nţelege ca dacă numaĭ nu va fi uĭtat'o şi elu ca V. Unguréniŭ.

Pênĕ atuncea însă vom vorbì aicea despre alte legende ale Sturḑuluĭ, şi maĭ ântâiŭ despre una, pre care neobositulŭ cultivatoriŭ alŭ musiceĭ şi literatureĭ nóstre poporane Dlŭ T. T. Burada a cules'o dela Românĭĭ din Dobrogia [1]), şi care e de o frumuseţă necontestabila, maĭ alesu fiindu compusă în versurĭ.

II.

Legenda din cestiune are fórte mare asemĕnare în privinţa cuprinsuluĭ cu baladele „Cuculŭ şi Turturica" [2]), „Bărbatulŭ urîtu" [3]) şi „Todoriţa şi moşnégulŭ". [4])

Pe când în balada primă figuréză paserile Cuculŭ şi Turturica, într'a dóua unŭ barbatŭ urîtu şi o femee frumósă anume Chiralina, într'a treia unŭ moşnégŭ betrânŭ şi o fétă tênĕră, în legenda publicată de Dlŭ Burada figuréză Mĭerla şi Sturḑulŭ.

In tóte patru pĭesele acestea partea barbatéscă voesce a câştigà ıubirea parţiĭ femeescĭ, dara nu isbutesce nemică, căcĭ e respinsa; astfelŭ resultatulu e în fie-care pıesă maĭ acela-şĭ.

---

[1]) O călătorie în Dobrogia. Iaşĭ. 1880. p. 126.

[2]) V. Alecsandri. Poesiĭ pop. p. 7.

[3]) S. Fl. Marianŭ. Poesiĭ pop. rom. t. I. Cernăuţĭ 1873. p. 96.

[4]) M. Pompiliŭ. Balade pop. rom. Iaşĭ. 1870. p. 16.

Noĭ, de astă, vom lasà baladele amiutite la o parte, şi ne vom ocupà numaĭ cu legenda, alŭ căreĭ cuprinsŭ e urmatoriulŭ:

Intr'o Joĭ de deminéţă, pe când afară erà înouratŭ şi o céţă grósă şi negurósă se respândisă pe suprafaţa pământuluĭ, pe când maĭ tóte paserile sta ascunse, unele lângă cuĭburile lorŭ, éră altele în alte locurĭ retrase, ca să nu se încarce de bură şi să se ample de frigu, pe când fie-care căutà cum s'ar putè maĭ bine scutì de asprimea timpuluĭ, pastrândŭ cea maĭ adûncă tăcere, pe atuncĭ, dintre toţĭ aceştĭ locuitorĭ plăcuţĭ şi veselĭ aı pădurilorŭ şi verḑişuluĭ, numaĭ singure dóue păserele, aşeḑêndu-se faţă în faţă pe dóue rămurele, se aflaŭ într'o certă fórte înfocată.

Şi óre ce felŭ de paserĭ să fi fostŭ acestea?

Eraŭ Mĭerla şi Sturḑulŭ.

Sturḑuluĭ, se vede că ĭ-a căḑutŭ Mĭerla la inimă, a îndrăgostit'o, şi în foculŭ ĭubireĭ sale, uĭtându cu totulu de asprimea timpuluĭ şi nesciindŭ singurŭ cum s'ar da maĭ bine în vorbă cu dênsa, a începutu maĭ ântâiŭ a se certà cu Mĭerla şi aĭ ḑice:

„Mĭerliţă, Mĭerliţă,
Pasere pestriţă,
Glasŭ de copiliţă
Cŭ-ochĭ de porumbiţă,
Cu guşa pleviţă,
La aripĭ jalnică
La gură falnică
A mea ibovnică!
Eŭ te-am învĕţatŭ

Şi te-am şi rugatŭ,
Cuĭbulŭ să nu-ţĭ facĭ
In crengĭ de copacĭ,
In marginĭ de drumŭ,
In tufe de-alunŭ.
Căruceriĭ m'oŭ face
Şi pe drumŭ oŭ trece,
Cu cară
Cu povóră,
Cu mărfurĭ aenescĭ,
Aenescĭ şi domnescĭ,
Érba că ne place,
Conacŭ [1]) că ne-om face
Boĭ orŭ dejunà,
Topór'orŭ luà
In codri-orŭ întrà
Şi eĭ orŭ tăià
Resteĭ
Bolfeĭ
Şi dalbe stremănărĭ [2])
Ca drepte luminărĭ,
Preste cuĭbŭ ţĭ-orŭ da,
Cuĭbulŭ ţĭ-orŭ sfărmà
Tu te-ĭ mânià
Susŭ te-ĭ ridicà
Şi me-ĭ blăstĕmà!"

Aşa cuvêntă **Sturdulŭ** şi aşteptà apoĭ cu nerăbdare să védă ce ĭ-a respunde alésa inimeĭ sale?... ce-ĭ va dice ea?...

Mĭerla, nesciindŭ singură de unde a ajunsŭ la unŭ complimentŭ aşa de frumosŭ?... cum şi din ce

[1]) Locŭ de găzduitŭ.

[2]) Nuele.

causă se laudă Sturḑulŭ ca-ĭ va strică cuibulŭ, de óre ce ea nu-lŭ supĕrase maĭ nainte cu nemică, într'adevĕrŭ că se mâniă şi privindŭ la dênsulŭ nu se putù răbdà de a nu-lŭ înfruntà, numindu-lŭ h a r a m g i ŭ, b e ş l i ŭ şi s t r ă i n ŭ î n l u m e, şi aĭ ḑice:

„Şturḑe, Sturḑule
Haramgiule,
Tu beşliule [1])
Străinŭ eştĭ pe lume,
Tu scii asta bine,
Dă-mĭ tu mie pace,
Că eŭ m'oĭu preface
In turtă frumósă
In cea vatră arsă
De tine-oĭŭ scăpà
Nu me-ĭ maĭ cătà!"

Dar' cum să n'o caute!...

Sturḑulŭ, cum am ḑisŭ, şi-a pusu ochĭulu pe M ĭ e r l ă, căcĭ şiréta, erà frumósă, şĭ-apoĭ... cine e frumosŭ nu scapa aşa... numaĭ cu una cu dóue... Elŭ ḑise:

„Orĭ cum te-ĭ preface,
Totŭ nu ţĭ-oĭŭ da pace,
Că şi eŭ m'oĭŭ face
Negru vătrăraşŭ
Ca unŭ cărbunaşŭ,
In spuz'oĭŭ intrà
Preste tine-oĭŭ da
In mânĭ te-oĭŭ luà

[1]) Obrasnicule.

Și te-oiŭ scuturà,
Și te-oiŭ înșalà
Și te-oiŭ sărutà!"

Cugetà Mierla maĭ nainte, că dacă-ĭ va spune Sturḑuluĭ, că ea se va preface în turtă frumósă și se va ascunde în vatra foculuĭ, va scăpà de dênsulŭ, dar' s'a înșalatŭ. Și acuma, vĕḑêndŭ că luĭ nu-ĭ pasă atâta de cuĭbulŭ eĭ, ci maĭ cu samă ca să o înșele, să-ĭ fure unŭ sărutatŭ, apoĭ maĭ aducêndu-șĭ aminte și de gura cea rea a maiceĭ Sturḑuluĭ, de care nu maĭ scià singura în cotro să apuce, devenì și maĭ înfuriată și cuvêntâ:

„Sturḑe, Sturḑule,
Haramgiule,
Tu beșliule,
Străinŭ eștĭ pe lume,
Tu scĭĭ asta bine,
Eŭ de gura ta
Și de-a mamă-ta,
Unde să mĕ ducŭ,
In cotro s'apucŭ,
In câmpie,
In pustie!
Eŭ mĕ voiŭ preface,
Pulbere m'oiŭ face,
M'oiŭ amestecà,
De tine-oiŭ scăpà!"

Sturḑuluĭ însă nicĭ că-ĭ păsâ de cuvintele acestea: Ba! din contră, voindu a-ĭ arătà, că nicĭ într'acestŭ modŭ nu va putè scăpà de dênsulŭ, îĭ vorbesce:

„Mierliţă, Mierliţă,
Pasere pestriţă,
Şi eŭ mĕ voiŭ preface
Şi mĕ voiŭ preface
In vêrtejŭ de norŭ
La tine să sborŭ
Preste tine-oiŭ da,
Pulbere-oiŭ luà,
Susŭ m'oiŭ ridicà
Şi te-oiŭ vênturà
Preste tine-oiŭ da
Şi te-oiŭ înşălà
Şi te-oiŭ sărutà!

Vĕḑêndŭ Mierla ca nicĭ aşa nu-ĭ modŭ să pótă scăpà de dênsulu, maĭ cugetà ce cugetà... cum ar face, şi ce ar începe?.. şi-ĭ ḑise éră-şĭ:

„Sturḑule, Sturḑule,
Haramgiule,
Tu beşliuie,
Străinŭ eştĭ pe lume,
Tu scĭĭ asta bine,
Preste ţerĭ străine
Trestie măruntă
Răchită'nflorită,
Pe marginĭ de lacŭ
Eŭ am să mĕ facŭ
De tine să scapŭ!"

Dar' înzădarŭ îĭ eraŭ tóte apucaturile, căcĭ:

Sturḑulŭ o privià,
Din gură-ĭ grăià:
„Mierliţă, Mierliţă,

Dă-mĭ tu mie pace
Că eŭ m'oĭu preface:
Negru nourașŭ
Ca unŭ cĭobănașŭ,
Porcĭ oĭŭ adună
In bălțĭ oĭŭ băgà,
Apa că țĭ-orŭ bea
Rachit'orŭ rimà,
Trestia orŭ pasce
Și ea n'a maĭ cresce.
Fluere oĭŭ face
Și nu ț-orŭ da pace,
Cu ele-oĭŭ cântà,
Preste tine-oĭŭ da
Și te-oĭŭ înșălà
Și te-oĭŭ sărutà!"

Acuma cugetâ Mierla altmintrelea, ea cugetâ să-ĭ spue, că se va face o icónă într'o dalbă biserică, unde Sturdulu n'a cuteza s'o maĭ urmaréscă, de óre ce biserica e unu locașu sântŭ, în care nimeruĭ nu este ertatŭ să ântre cu gândurĭ lumescĭ, și cum cugetâ așa i și vorbì:

„Sturde, Sturdule,
Harамgiule,
Tu beșliule,
Străinŭ eștĭ pe lume
Tu scĭĭ asta bine;
Icónă m'oĭŭ face,
Și când eŭ m'oĭŭ duce
In dalba biserică
In strana cea mică,
De tine-oĭu scăpà
Nu me-ĭ sărutà!"

Insa Sturdulŭ nicĭ acuma n'a voitŭ să-ĭ dee pace, căcĭ elu voiă numaĭ decâtŭ să-ĭ fure unŭ sărutatŭ, decĭ uĭtându-se la dênsa iĭ dise:

„Mierliţă, Mierliţă,
Pasere pestriţă,
Şi eŭ când m'oĭŭ face
La cea sfântă cruce
In dalbă biserică,
In strana cea mică
Icónele 'n rêndŭ
Le-oĭŭ sărutà pe rêndŭ,
Preste tine-oĭŭ da
Şi te-oĭŭ înşălà
Şi te-oĭŭ sărutà!"

Vĕdêndu Mierla că nicĭ într'unŭ chipŭ nu se póte mântuì de Sturdu, că acesta numaĭ decâtŭ voesce s'o înşele şi s'o sarute, şi aducêndu-şĭ aminte de scumpulu eĭ frăţioru, adică de Cucŭ, cu carele de maĭ nainte trăià în relaţiunĭ intime, cugetâ în sine, că numaĭ cu ajutoriulŭ acestuia se va putè apărà de îndrasneţulŭ seŭ curtenitoriu, decĭ c'unu aerŭ triumfătoru dise:

„Sturde, Sturdule,
Haramgiule,
Tu beşliule,
Străinŭ eştĭ pe lume
Tu scii alta bine,
Pe cucŭ oĭŭ luà,
De tine-oĭŭ scăpà,
Că elŭ soră are,

Pe Privighitóre;
Bine mĭ-a şedea
Susŭ pe rămurea!“

Sturḑulŭ, în sumeţia sa, la tóte s'a fostŭ gânditŭ, dar' una ca acésta, să prefereze Mĭerla pre Cucŭ înaintea luĭ, nicĭ nu ĭ-a trecutŭ macarŭ prin minte. La aşa ce-va nu s'a aşteptatŭ nici odata!... Decĭ vĕḑêndu-se fórte amarŭ înşalatŭ în dorinţele şi aşteptările sale, pênĕ întru atâta s'a scârbitŭ, că îndată după acésta:

Elŭ că se cernea,
Se călugărea,
Munţiĭ stăpâniă.

Şi de-atuncĭ în cóce n'a maĭ cutezatu a se apropià de Mĭerlă şĭ-aĭ şoptì cuvinte de dragoste, cum făcuse maĭ naiute, ci-ĭ dete buna pace sa se ĭubésca cu alesulŭ inimeĭ sale, cu Cuculŭ, ér' elu se pĭerdù în desişulŭ munţilorŭ, ca acolo să-şĭ plângă sórtea, care ĭ-a fostŭ atâtŭ de vitriga. —

Écă întregŭ cuprinsulu legendeĭ „Mĭerla şi Sturḑulŭ“ a Româniloră din Dobrogia, pe care Dlu T. T. Burada a fostŭ aşa de ferecitu ca s'o pótă scóte la lumină din întunericulŭ unde zăcuse pênĕ maĭ anŭ ţêrţŭ.

Şi acuma, după ce am arătatŭ cuprinsulŭ acesteĭ legende, să trecemŭ la a doua legenda a Sturḑulu, care se afla la Românii din Bucovina.

III.

Legenda Sturdului, care se afla la poporulŭ românu din Bucovina și pre care mĭ-a istorisit'o V. Flocea, e urmatórea:

Dice că pe când âmblà Domnulŭ nostru Isusŭ Christosu și cu Sânu-Petru pe pămêntŭ, trecêndŭ eĭ într'una din dilele luĭ Martŭ pe lângă unŭ codru mare, vĕdură tocmaĭ pe vêrfulŭ celuĭ mai înaltŭ arbore pre unŭ S t u r d ŭ cântândŭ și fălindu-se, că elŭ face véra.

Sânu-Petru, cum îlŭ zărì rotitându-se și cântându așa de voĭosŭ pe vêrfulu arboreluĭ, îĭ dete buna deminéța dicêndu-ĭ:

— Bună deminéța, Sturdele!

— N'am când sa-ți mulțamescŭ! — respunse acesta cu îngânfare.

— Da de ce, dacă este ertatŭ să te'ntrebŭ?

— De-aceea, că eŭ facŭ véra! — respunse éră-șĭ Sturdulu, rotindu-se pe vêrfulŭ arboreluĭ, unde se aflà și cântându:

Astă-dĭ mĕ'nsorŭ eŭ
Mâne-unŭ frate-alŭ meŭ!

Sânŭ-Petru și cu Domnulŭ nostru Isusŭ Christosŭ audindu acésta nu statură maĭ multŭ de vorbă, ci se pornira și se duseră maĭ departe, lasândŭ pre S t u r d u în pace ca sa faca véra, după cum s'a laudatŭ.

Étă însă ca totŭ într'aceea ḑi dupa améḑa-ḑı dă Dumneḑeŭ o plóïe désa şi rece, care a cursŭ ca din cofă şi care a duratŭ pêne în séră. Éra după ce a înserătŭ, da Dumneḑeŭ unu ningĕŭ şi unŭ viscolŭ ca acela,... şi ninge şi viscolesce tótă nopticica, de ţi se părè că e în driculŭ ernei, şi se face aşa de frigŭ de maĭ că crepà şi lemnele de gerŭ.

A dóua ḑi de deminéţă, după acésta întêmplare şi dupa ce aŭ âmblatu acuma pe unde aŭ avutŭ să âmble, întorcêndu-se Sânŭ-Petru şi cu Dlŭ Is. Chr., şi trecêndŭ éră-şĭ pe lângă codrulŭ celŭ mare, aflară pre S t u r ḑ u l ŭ nostru celu falosŭ pe una din cele maĭ de josŭ ramurĭ ale unuĭ arbore tufosŭ stândŭ tupilitu, sgulitŭ şi fórte întristatŭ, trecêndu-ĭ totŭ dorulŭ de însuratu.

— Bună deminéţa, Sturḑele! — ḑise Sânŭ-Petru, cum a datŭ cu ochiĭ de dênsulŭ, că stă aşa de tupilatŭ, tacutŭ şi întristatŭ la trupina arboreluĭ.

— Mulţamimŭ D-vóstre! — respunse elŭ supĕratŭ.

— Da ce facĭ aice?... ce staĭ aşa de sgulitŭ? — îlŭ întrebà éră-şı Sânŭ-Petru.

Ah! astă-ḑĭ morŭ eŭ,
Mânĭ unŭ frate-alŭ meŭ!

respunse elŭ, plecându-şĭ rostulu în josŭ şi sborşindu-şĭ penele, ca dóră s'ar putè maĭ bine scutì în protiva friguluĭ ce-lŭ tăĭà la inimă.

De-atuncĭ apoı, de când maĭ că erà să péră de frigŭ, S t u r ḑ u l ŭ nicĭ odată nu se maĭ falesce şi

cânta în luna luĭ Martŭ, ca elŭ arŭ face véra şi vrea să se însóre, ci striga cu îngrijire:

Cĭórecĭ şĭ opincĭ,
Că de mâne ningĭ,
Cĭórecĭ bunĭ de pânză
Şi opincĭ de frunḑă
De mersŭ la drăguţă!

S t u r ḑ i ĭ, după cum fie-căruĭa trebue să-ĭ fie cunoscutŭ, se împreuna totdéuna primăvéra. De-aceea când l-a întrebatŭ Sânŭ-Petru: ce face, ĭ-a respunsu:

Astă-ḑĭ mĕ'nsorŭ eŭ
Mânĭ unŭ frate-alŭ meŭ!

Şi fiindŭ că S t u r ḑ u l ŭ şi acuma are gândŭ de însuratu, însă temêndu-se ca sa nu-lŭ maĭ apuce unŭ omĕtŭ fără de veste ca atuncea, în locŭ să se falésca şi să nu vree a sci de nime, strigă cu îngrijire că-ĭ trebue cĭórecĭ calduroşĭ şi opincĭ bune ca să pótă merge la alésa inimeĭ sale, la draguţa sa, cu care voesce să se însóre.

Pênĕ aice legenda Sturḑuluĭ aflătóre la Româniĭ din Bucovina.

Să trecemŭ acuma la celelalte datine şi credinţe carĭ le maĭ aŭ Româniĭ despre S t u r ḑ ŭ.

IV.

Credŭ că fie-căruĭ românŭ ĭĭ va fi cunoscută fiinţa daco-mitologică „B a b a-D o c h i a“ care îşĭ s c u t u r a c o j ó c e l e pe la începutulŭ luneĭ luĭ Martŭ.

Cele dintâiŭ ḑile ale acesteĭ lunĭ, adică dela ântâĭu pênĕ la doĭspreḑece, le numescu Românii din Bucovina în regulă „ḑilele Babeĭ Dochieĭ". Dela 12—24 Martŭ sunt ḑilele cele lăturaşe séŭ înprumutate. Cele dintâiu ḑile lăturaşe séŭ înprumutate, adică dela 12—18 le numesce poporulŭ „ḑilele Sturḑuluĭ", pentru că'ntr'acestea ḑile vine Sturḑulŭ din ţerile cele calde la noĭ. Éra cele şese ḑile de pe urmă, adică dela 19—24 Martŭ le numesce „ḑilele Corbuluĭ", pentru că, după credinţa Românilorŭ, într'acestea ḑile crépă óuele Corbuluĭ de frigu sub dênsulu, când le clocesce. [1])

V.

Am vĕḑutu mai susu ca Mierla n'a voitŭ nicĭ decum s'asculte declarările de amorŭ ale Sturḑuluĭ, că ea l-a respinsŭ din resputeri, pênĕ ce în urma urmelorŭ s'a dusŭ ca să se cernéscă şi să se călugarĕscă, şi ca atare să petréca departe de ale lumeĭ ademenirĭ.

Şi óre ce să fi fostu causa acesteĭ respingerĭ?

Vom vedè îndata.

Maĭ multe doĭne poporane se află respândite pintre poporulŭ românŭ, carĭ ni spunŭ, ca Sturḑulŭ e vĕrŭ primare cu Mĭerla.

O doĭnă poporana din Bucovina ni spune, între altele, şi acestea:

[1]) După spusa Românilorŭ din Siretŭ.

O săracil ochiĭ meĭ,
Multă lume vĕdŭ cu eĭ,
Nu maĭ vĕdŭ ómenĭ de-aĭ meĭ,
Numaĭ negri străineĭ;
Şi maĭ străină decâtŭ mine
Nu maĭ este omŭ în lume,
Numaĭ Mĭerla din pădure
Este străină ca mine,
Şi'ncă Mĭerla totŭ maĭ are
Pe Sturḑorulŭ vĕrŭ primare. [1])

Alta doĭnă totŭ din Bucovina şi anume din satulŭ Crasna, care ne arată cum că Sturḑulŭ e vĕrŭ primare cu Mĭerla şi că soţia sa se numesce Sturḑóĭcă, suna precum urmézĕ:

De-aşĭ cântà mândru ca Cucu
Nu m'aşĭ maĭ stricà cu lucru.
De-aşĭ cântà ca Mĭerluţa,
Cu lucru nu m'aşĭ stricà.
D'aşa câutŭ ca Cĭocârlanu
Şi lucrezŭ hoşma cu anu
Şi nu capĕtŭ nicĭ unŭ banŭ
Ci petrecŭ totŭ cu alénŭ.
Maĭ străină decâtŭ mine,
Nu maĭ e pe lume nime,
Numaĭ Mĭerla din pădure.
Da şi Mĭerla încă are,
Că-ĭ e Sturḑu verŭ primare
Şi Sturḑóĭca verişóră,
Numaĭ eŭ sunt străinĭóră.
De străină ce-sŭ străină
Nice apa nu mĕ mână,

[1]) Din colecţĭunea mea inedită.

De sărncă, ce-sŭ săracă,
Nice apa nu mĕ'nécă ! [1])

Pe când ornitologiştii, despre carii se presupune ca aŭ o învĕţătura estinsă, spunŭ că Mierla se ţine de familia Sturdului, pe atunci poporulŭ românŭ, ţeranulŭ neculta, fară să fi âmblatŭ cu aniĭ pe la scolĭ, fără să fi învĕţatu istoria naturală din scórţă în scórţă, întrebuinţéză unŭ cuvêntŭ cu multŭ maĭ poeticŭ şi totodată destulŭ de semnificativŭ pentru definiţĭunea genuluĭ Mĭerleĭ; elu dise, precum ne-am pututŭ încredinţà din doinele citate, ca Sturdulŭ e vĕrulŭ eĭ primare, prin urmare aceste dóue paseri sunt fórte de aprópe înrudite. Decĭ, dupa legenda primă arătată maĭ susŭ, Mierla avea tótă dreptatea să respingă declărăţĭunile de amorŭ ale Sturduluĭ, cacĭ, după credinţa poporuluĭ românŭ, e celŭ maĭ mare pĕcatŭ de-a se ĭubì şi a se căsătorì doĭ inşĭ, cariĭ sunt de-aprópe înrudiţĭ. Éra unde se'ntêmplă una ca acésta, acolo nu-ĭ niciĭ odată Dómne ajuta.

Acésta e causa, din care n'a voitŭ Mĭerla sa asculte cuvintele cele de dragoste ale Sturdului.

Şi acuma sa trecemu maĭ departe, să arătămŭ pe rêndŭ tóte paserile, carı sunt Românilorŭ cunoscute sub nume de Sturdŭ.

Acelea sunt:

---

[1]) Dictată de Măriórn Bărluţă.

S t u r ḑ u l ŭ, S t u r ḑ u l ŭ - m a r e [1]) séu şi C o c o ş a r ĭ ŭ [2]), lat. Turdus viscivorus L. germ. die Misteldrossel.

Sturḑulŭ acesta se nutresce cu bobiţe de Vîscŭ (Viscum album) a caruı semênţa încolţesce în intestinele luĭ, şı depunêndu-o pe arborĭ împreună cu escrementele sale, face ca să se propage astfelŭ acésta plantă parasită.

S t u r ḑ u l ŭ - c â n t a r e ţ ŭ [3]) séu S t u r ḑ i ş o r u [4]), numitu în Banatŭ B r e b e n é c ŭ [5]), lat. Turdus musicus L. germ. die Singdrossel.

Corpulŭ acestuĭ soĭu de Sturḑu e acoperitu cu pene negre, éră rostulŭ şi marginile ochilorŭ galbine. Elŭ este o pasere stătatóre, de-aceea se ţine şi prin colivii.

S t u r ḑ u l ŭ - d e - m u n t e [6]), lat. Turdus pilaris L. germ. die Wachholderdrossel.

Sturḑulŭ acesta e o pasere călĕtóre, care trăesce véra prin munţı, din care causă se numesce şi S t u r ḑ ŭ - d e - m u n t e şi se nutresce cu bóbe de ıuniperŭ.

Femeĭuscele acestorŭ S t u r ḑ ĭ se numescŭ S t u r ḑ e sing. S t u r ḑ ă; S t u r ḑ ó ĭ e sing. S t u r ḑ ó ĭ ă şi S t u r ḑ ó ĭ c e sing. S t u r ḑ ó ĭ c ă. Éră deminutivulŭ dela S t u r ḑ ŭ e S t u r ḑ e l ŭ [7]), S t u r ḑ i ş o r ŭ, şi

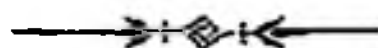
---

[1]) B. Nanianŭ. op. cit. p. 93.
[2]) A. I. Odobescu. Ψευδο-κυνηγετικος p. 21 şi 26.
[3]) B. Nanianŭ. op. cit. p. 93. — Stamati. Vocab.
[4]) Com. de Dlŭ P. Ursulŭ.
[5]) Com. de Dniĭ A. Oprea şĭ I. Olarŭ.
[6]) B. Nanianŭ. op. cit. p. 93.
[7]) Com. de Dlŭ P. Ispirescu. — Celelalte numirĭ se află în Bucovina. —

după cum am vědutŭ și din doĭna primă susŭ arătată și S t u r ḑ o r ŭ.

Totŭ dela numele acesteĭ pasĕrĭ credu ca vine și connumele de familie „S t u r ḑ a“, care e fórte respânditŭ atâtŭ pintre Românii din România, câtŭ și pintre ceĭ din Transilvania, apoĭ și numele satuluĭ „S t u r- ḑ a n ĭ“ din județulŭ Dîmbovița în România.

In fine voĭu să amintescŭ și aceea, că S t u r- ḑ u l ŭ e consideratŭ de catra Românĭ ca o pasere, care prevestesce schimbarea timpuluĭ. Așa când âmblă elu tare ciripindu în colo și'n cóce, e unŭ semnu că în curêndŭ are să fie frigu ; când începe a fluerà, atunci se'ncepe vreme rea, éră când cântă în glasŭ, atuncĭ va fi timpŭ bunŭ.

Mĭerla.

I.

E în revărsatulŭ ḑoriloru.

Pădurea împĕnată cu totŭ felulŭ de arborĭ de diferite forme și mărimĭ, în a cărorŭ față verḑie și rourată se oglindescŭ raḑele roziĭ ale auroreĭ, devine din ce în ce maĭ placută și maĭ atragĕtóre.

Din tóte părțile începŭ acuma óspețiĭ seĭ ceĭ maĭ aleșĭ, paserile cântatóre, a se deșteptà din somnulu lorŭ celŭ dulce de preste nópte și a se ridicà din cuĭburile lorŭ cele cu măestrie lucrate și așeḑate printre ramurile arborilorŭ și ale tufișurilorŭ. Din tóte părțile se vĕdŭ aceștĭ favorițĭ aĭ libertățiĭ scaldêndu-șĭ rosturile și aripĭórele în róuă, și apoĭ avêntându-se pe ramurile cele maĭ înalte din apropierea cuĭburilorŭ lorŭ, întórse cu fața spre resăritŭ, ca să intoneze imnulu demineții spre lauda și premărirea cerescului părinte, care le-a datŭ darulŭ dulce și placutu alŭ cântăriĭ.

Dar' étă!... concertulu s'a începutŭ!

Miĭ și miĭ de vocĭ, carĭ de carĭ maĭ placute și maĭ încântătóre resuna... Miĭ de cântarețĭ și cântarețe

unii mai iscusiţi decâtu alţii se audŭ pe întrecute cântându.

Insă vócea cea maĭ atrăgĕtóre, care ca resunetulŭ dulce alu unei flaute, strebate de asta dată la urechile nóstre şi ne face vrêndu nevrêndŭ ca s'o ascultămu şi s'o admirămŭ, e numaĭ a unei singure paserĭ.

Acésta e M ĭ e r l a, numita altmintrelea şi M ĭ a r l ă, M u ĭ e r l ă şi N ı e r l ă, la Românii din Macedonia A g n i r b a [1]), éra la cei din Epirŭ G n i r l ă [2]), lat. Turdus merula L. ; Merula vulgaris; germ. die Amsel oder Schwarzdrossel.

Decĭ despre acésta v ĕ d u v ă l ó t r ă, după cum îndătinéză a o numì poporulŭ românŭ din unele părţĭ ale Bucovineĭ, care prin apucaturile şi cântecele sale pre mulţi dintre conlocuitoriĭ seĭ voesce aĭ fărmecà, voiŭ să vorbescŭ eŭ de astă dată, înşirândŭ tóte celea ce le istorisesce şi credŭ Româniĭ despre dênsa.

Să'ncepemu maĭ ântâiŭ cu legenda ei.

II.

Dice că dintru începutu M ĭ e r l a nu erà pasere ca acuma, ci ea a fostu féta unuĭ împĕratŭ, avea pĕrŭ de auru şi întrecea în frumseţe şi isteţime pe tóte fetele de împĕratŭ de pe timpulŭ eĭ.

Mulţi feciorĭ de împĕratŭ şi mulţi feţĭ frumoşĭ aŭ peţit'o şi ea dintre toţĭ aceştia şĭ-a alesŭ numaĭ

[1]) Com. de unŭ studinte macedonénŭ.

[2]) Com. de Dlŭ Iancu D. Hondrosomŭ.

pre unulŭ, care erà mai frumosu și pre care îlŭ iubìà ea maĭ tare.

Dar' ea n'a avutu norocŭ și parte să trăéscă multŭ timpŭ că bărbatulu seŭ, căcĭ acesta nu multŭ după ce s'a căsătoritŭ s'a bolnăvitŭ și a muritŭ, lăsându pre tênĕra nevéstă în cea maĭ mare jele.

Nevésta, vĕḑêndŭ că și-a perdutŭ multŭ ĭnbitulŭ seŭ bărbatŭ, când îĭ erà maĭ dragă și maĭ scumpă lumea și când ĭ-ar fi plăcutu să totu trăéscă, s'a mahnitŭ de mórte șĭ-a începutu a se vaicărà șĭ-a plânge după dênsulŭ, că nime nu erà în stare s'o mângăĭe și să-ĭ aline durerea.

În urmă vĕḑêndu și ea că nu-și mai póte stapânì plânsulŭ și că pe ḑi ce merge se uscă vĕḑêndŭ cu ochii, a rugatŭ pre Dumneḑeŭ ca s'o prefacă într'o pasere și într'acestŭ modu să-ĭ schimbe viéța cea plină de amarurĭ și suspine.

Dumneḑeŭ ĭ-a ascultatŭ rugămintea șĭ-a prefăcut'o într'o M ĭ e r l ă cu pene negre, carĭ însemnéză jelea și întristarea eĭ cea mare, și cu rostulŭ galbănŭ ca céra. Și cum s'a prefăcutŭ ea în M ĭ e r l ă, déuna a părăsitŭ curțile împĕrătescĭ, a sburatŭ 'n pădure și'n totŭ loculŭ dóră va putè da preste barbatulŭ seŭ. Ea încă ca fétă scià fórte frumosŭ cântà, și acuma ca M ĭ e r l ă încă nu încetéză de-a cântà cele maĭ frumóse versurĭ, dóră prin cânteculu eĭ va puté deștepta pre soțulŭ seŭ. Totŭ din acésta pricină se lasă ea orĭ și de cine să fie învĕțată a cântà, cugetândŭ că cu câtŭ va sci mai bine, mai multe și maĭ frumóse cântece, prin ele

ilŭ va putè deşteptà pre soţulŭ seŭ şi a-lŭ aduce din ceealaltă lume într'acésta.

Maĭ departe se ḑice, că totŭ din acésta pricina îşĭ face ea cuĭbulŭ seŭ maĭ alesŭ prin tufişe şi prin ţinterime, că fiindŭ maĭ aprópe de pământŭ soţulŭ seu maĭ de grabă şi maı lesne să-ĭ audă strigătulu seŭ celŭ jalnicŭ şi să se deştepte. [1])

Acésta e legenda Mĭerlei...

Maĭ departe urméză celelalte datine şi credinţe ale Românilorŭ despre dênsa.

III.

Mĭerla, după cum spune şi crede poporulŭ, se ĭubesce în ascunsŭ cu Cuculŭ. Acesta, dupa cum prea lesne ne putemŭ încredinţà din o mulţime de doĭne poporane aflătóre în tóte părţile unde locuescŭ Românĭ, când se bolnăvesce Mĭerla, îndată alérgă la dênsa ca s'o mângăe şi sa-ĭ aline durerea.

Mĭerla e considerată de catră doınele poporane ca sorióra Cuculuĭ.

Hoţiĭ ceĭ tinerĭ, amorezaţĭ fiindŭ de vr'o nevésta tênĕră séŭ de vr'o fétă mare, când îĭ ajunge dorulu de drăguţele lorŭ, se asemenéză pre sine în cântecele, ce le cântă, cu Cuculŭ, éră pre drăguţele loru cu Mĭerla.[2])

Totŭ astfelŭ facŭ şi mulţĭ alţĭ junĭ, carĭ sunt departe de ţéra loru, de némurı, de amicĭ şi de toţĭ ce

---

[1]) Acésta legendă mĭ-a dictat'o o Româncă din Siretŭ.

[2]) Com. de Dlŭ P. Ursulŭ.

ĭ-aŭ cunoscutŭ şi ĭ-aŭ ĭubitŭ. Dar' nu numaĭ aceştĭa, ci maĭ fie-care românŭ, când jalea îĭ sfăşie inima şi dorulŭ ĭlŭ muncesce, ḑice că nime nu e străinŭ ca dênsulŭ, numaĭ M ĭ e r l a d i n p ă d u r e, dar' nicĭ acésta nu este străină, căcĭ ea are unŭ frăţiorŭ, care îĭ alină orĭ ce durere, orĭ ce supĕrare, şi acelŭ frăţiorŭ e C u c u l ŭ.

Étă ce ni spune în privinţa acésta o doina din Transilvania:

De-aicĭ pênă la Braşăŭ
Nime nu-ĭ străinŭ ca eŭ,
Numaĭ M ĭ e r l a din pădure.
Dar' nicĭ ea
Nu-ĭ singurea.
Când e Mĭerla reŭ bolnavă
Vine C u c u l ŭ şĭ-o întrébă:
„Reŭ ţi-ĭ ţie mêĭ soruţă,
Reŭ ţi-ĭ ţie păseruţă?
— „Nu-mĭ e reŭ fără să morŭ
De durere şi de dorŭ,
Dară cine m'a jelì
Când străină voĭŭ murì?
„Te-oĭŭ jelì eŭ, soră dragă,
Voĭŭ sburà din créngă'n crengă,
Şĭ-oĭŭ sburà din vie în vie
Te-oĭŭ jelì cu bucurie,
Şĭ-oĭŭ sburà din fagŭ în fagŭ
Te-oĭŭ jelì, soră, cu dragŭ! [1])

Altă doĭna, totŭ din Transilvania, în care se plânge unŭ românŭ, că nu-ĭ nime aşa de străinŭ ca

[1]) Nicolaŭ Cisca: „Doĭne din Ardélŭ din jurulŭ Abruduluĭ", publ. în „Ş e ḑ e t ó r e a" an. I. Budapesta 1875. p. 69—70.

dênsulŭ, fără numaĭ Mĭerla, ba încă şi acésta are unŭ frate, pe când elŭ n'are pre nime, sună:

Frundă verde de pelinŭ,
Străinu-sŭ, dómne, străinŭ;
Străinu-sŭ ca-unŭ puĭŭ de Cucŭ,
N'am milă unde mĕ ducŭ.
Frundă verde de cetinŭ,
Da nicĭ Cuculŭ nu-ĭ străinŭ,
Cucu-ĭ frate cu Mĭerla.
Când este Mĭerla betégă
Vine Cuculŭ şĭ-o întrébă:
„Ce-ţĭ e ţie, soră dragă?
— „Eŭ, cuculc, de-oiŭ murì
Invéţă-mĭ pui-a ciripì
Şĭ-a sburà din créngă'n crénga
Şĭ-a mâncà frundă şi érbă,
Şĭ-a mâncà frundă de-alunŭ
Să cânte cuĭ mĭ-a fostŭ bunŭ,
Şĭ-a mâncà frundă de fagŭ
Şĭ-a cântà cuĭ mĭ-a fostŭ dragŭ. [1])

In fine a treia doina, prin care sa arată în ce felŭ de referinţa intimă se află Mĭerla cu Cuculŭ, e acésta:

Plânge Mĭerla 'n cuĭbŭ betégă,
Vine Cuculŭ şĭ-o întrébă:
„Ce-ţĭ e ţie, soră dragă,
De eştĭ tu aşa betégă?
— „Lasă-mĕ la amarulŭ
Nu-mĭ amărì sufletulŭ,
Că mi-ĭ cuĭbulŭ lângă drumŭ

[1]) Com. de Dlŭ Gr. Crăciunaşŭ.

Sub o tufă de alunŭ
Şi câţĭ pe drumŭ îşĭ trecea
Toţĭ în culbulŭ meŭ svârlià
Puiĭ mi-ĭ sburătocea!
— „Nu te, soră, năcăjì,
Că de-ĭ zăcea şi-ĭ muì
Penele mi le-oĭŭ negrì
Şi pe tine te-oĭŭ jelì! [1])

IV.

Tótă atenţiunea barbaţiloru eruditĭ [2]), carĭ au compusu nisce studiĭ fórte interesante asupra baladeĭ poporane române „C u c u l ŭ ş i T u r t u r i c a [3]), a fostŭ îndreptată pĕnĕ acuma numaĭ asupra acestorŭ dóue paseri. Nu sciŭ, n'aŭ avutŭ Domnialorŭ cunoscinţă de doinele, cari s'au citatŭ maĭ susu, şi carĭ s'oru maĭ cità în decursulu acestui articulu, séu scopulŭ D-Sale aŭ fostŭ numaĭ studiarea baladeĭ române în compărare cu a altorŭ naţiunĭ?

Când cetimu balada din cestiune, vedemŭ ca C u c u l ŭ ni se înfăţişéză ca unu curtenitoriu îndrasneţu, care e gata a întrebuinţà tóte mijlócele numai ca să fie iubitŭ de Turturica. Insa Turturica îlu respinge neîntreruptŭ.

Cu totulŭ altfelŭ stă referinţa între C u c ŭ şi M i e r l ă. Doinele ce trătéză despre aceste dóue paserĭ, ni-lŭ înfăţişéză pre C u c ŭ acuşŭ ca f r ă ţ i o r ŭ, acuşŭ

---

[1]) Com. de Dlŭ Gr. Crăciunaşŭ.

[2]) B. P. Hăşdeŭ. Cuvinte din bĕtrunĭ, seŭ Cărţile poporane ale Româniloru. t. II. Bucurescĭ. 1879. p. 501. — M. Gaster. Convorb. lit. an. VIII. Iaşĭ 1879. p. 229 şi 322.

[3]) V. Alecsandri. Poesiĭ pop. ale Rom. p. 7.

ca verişórŭ alŭ Mierleĭ, éră pre Mĭerlă ca verişóră séŭ sorióră a Cuculuĭ, însă maĭ adese orĭ ca sorióră.

Balada „Cuculŭ şi Turturica“ ne dă o descriere fórte fidelă a Cuculuĭ, înfăţĭoşându-ni-lŭ astfelĭŭ precum întru adevĕrŭ şi este, adică: îndrăsneţŭ, superbŭ, înfocatŭ, plinŭ de ĭubire. Pe când doĭnele, ce tratéza despre „Cucŭ şi Mĭerla“, ni-lŭ înfăţĭoşază maĭ multŭ compătimitoriŭ de sórtea sorióreĭ sale, gata de-aşĭ negrì penele şi a o jelì, în casŭ când acésta ar fi sa móră. Éră pre Mierlă asemenea ne-o înfăţĭoşĭază compătimitóre pentru „puişoriĭ Cuculuĭ“, carĭ aŭ remasŭ orfani de parintele lorŭ, dându-şĭ tótă silinţa de aĭ scăpà de mórte, de a-ĭ cresce, aducêndu-le nutremêntulu necesaru cine scie de unde, pênĕ ce-ĭ vede mărişori şi scoşĭ de-asupra nevoeĭ.

O doină poporană din Bucovina, care nĭ-arată compătimirea ce o nutresce Mĭerla pentru puişoriĭ scumpuluĭ seŭ frăţiorŭ sună precum urméză:

S'a dusŭ Cuculŭ celŭ bĕtrânŭ
Şĭ-a lăsatŭ puiĭ de chinŭ,
Şĭ-a lăsatŭ puĭuţi'n pele,
Da Mĭerluţiĭ ĭ-a fostŭ jele,
Şĭ-a sburatŭ din vale'n vale
Şĭ-a strînsŭ puilorŭ mâncare,
A strînsŭ pâne din ogóre
Şi apă de prin isvóre
N'a lăsatŭ puiĭ să péră
Şĭ-a datŭ Dumneḑeŭ aşa
Şĭ-aŭ crescutŭ la puĭuţĭ pene [1]...

[1]) Din colecţĭunea mea inedită.

Decĭ merită a fi băgată în samă şi referinţa dintre aceste dóue paserĭ: **C u c u l ŭ** şi **M ĭ e r l a**, căcĭ ea ni înfăţoşază unŭ obiectŭ fórte frumosŭ şi totodată interesantŭ de studiatŭ.

V.

M ĭ e r l a e considerata de catră poporŭ şi ca unu augurŭ, care, ca şi **C u c u l ŭ**, preḑice prin canteculŭ seŭ sórtea ómenilorŭ, şi de-aceea se numescŭ aceste dóue paserĭ de catra românĭ „f r a ţ ĭ". [1])

Cum că **M ĭ e r l a** prevestesce prin cânteculŭ seŭ sórtea ómenilorŭ ne putemŭ încredinţà din următórea horă poporană :

Pasere galbănă'n ciocŭ.
Reŭ mĭ-aĭ cântatŭ de norocŭ,
De ţĭ-ar picà ciocululŭ teŭ
Precum mĭ-aĭ cântatŭ de reŭ.
Tra, la, la, la, la, la, la.
Nu vedeaĭ inima mea
Câtŭ de ferbinte iubià,
Dar' acuma-ĭ sloĭŭ de ghiaţă
Rece şi fără de viaţă.
Tra, la, la, la, la, la, la.
Glasulŭ teŭ cu amărire
Mĭ-a cântatŭ de despărţire
Să mă ducŭ în cale grea
Departe de puĭca mea.
Tra, la, la, la, la, la, la.
Căcĭ nu sunt unŭ vênătorĭŭ
Să pàudescŭ când aĭ să sborĭ

[1]) Cred. Rom. din Căndrénĭ com. de Dlŭ P. Ursulŭ.

Şi să-ţĭ daŭ eŭ ţie plată
Cu unŭ fulgerŭ de săgétă.
Tra, la, la, la, la, la, la. [1])

Apoĭ şi din următórea doĭna, culésă din Transilvania:

Pasere galbănă'n cĭocŭ
Reŭ mĭ-aĭ cântatŭ de norocŭ
Că tóte dilele mele
Aĭ cântatŭ să fie rele,
Şi totŭ traĭulŭ meŭ
Aĭ cântatŭ să fie reŭ,
Şi tótă viéţa mea
Aĭ cântatŭ să fie rea.
De-aşĭ sci unde locuescĭ
Să vědŭ ce pasere eştĭ.
Sciŭ că tu nu eştĭ Cucu
Că nu-ţ e-aşa cântecu,
Sciŭ că nu eştĭ porumbiţă
Nicĭ ganguru, nic prepeliţă,
Ci numaĭ câtŭ o mĭerliţă.
Odată de te-aşĭ vedea
Cu arculŭ te-aşĭ săgetà,
Prin aripĭ te-aşĭ înpuşcà
Nicĭ să morĭ, nicĭ să trăescĭ,
Numaĭ să te chinuescĭ.
La fĭere, în vizuniĭ
Remâĭe-ţĭ cuĭbulŭ pustiĭŭ,
Prin aripe săgetată
Că mĭ-aĭ fostŭ făr' de dreptate. [2])

---

[1]) V. Aleçsandri. Poesiĭ pop. ale Rom. p. 373.

[2]) Com. de Dlŭ Gr. Crăcĭunaşŭ. — Doĭna acésta, cu pucine modificărĭ se află şi la Românii din Bucovina.

Dintre tóte paserile, câte li sunt Românilorŭ cunoscute, nicĭ una n'are unŭ cĭocŭ așa de galbănŭ ca Mĭerla, ca să fie bătětorŭ la ochĭ. Rostulŭ Cuculuĭ încă e galbănŭ, însă nu așa de tare ca a Mĭerleĭ. Prin urmare, eŭ credŭ, că doĭnele citate aice nu se referescŭ la nicĭ una dintre celelalte paserĭ, ci numaĭ la Mĭerla.

Maĭ departé spuuŭ românïĭ, că atuncĭ, când Mĭerlele începŭ a cântà fórte desmĭerdatŭ, ca și când atuncĭ s'ar învěțà și se strîngu maĭ multe la unŭ locu, atuncĭ de bună samă se pornesce plóĭe cu omětŭ, séŭ celŭ puținu plóĭe parțială, după cum e adică și anutimpulŭ când se adună ele. [1]

VI.

In modŭ desmĭerdatorĭŭ se numesce Mĭerla de catră Românĭ: Mĭerluța, Mĭerlușóră, Mĭerlișóră, Mĭerlușcă și Mĭerliță.

Tóte deminutivele acestea se află respândite și prin doĭnele poporane.

Noĭ vom reproduce aice numaĭ vr'o dóue esemple.

O doĭna, în care dămŭ preste numirea Mĭerluță, suna:

Maĭ străină decâtŭ mine
Nu maĭ este nime'n lume,
Numaĭ Mĭerluța 'n pădure,
Și'ncă Mĭerla totŭ maĭ are

[1]) Cred. Rom. din Cândrenĭ. com. de Dlŭ P. Ursulŭ.

Cucușoru-ĭ vĕrŭ primare
Rîndunica-ĭ sorióră
Nu-ĭ ca mine străinĭóră! [1])

Altă doĭnă, în care dămŭ preste numirea Mĭerlușcă, sună astfelĭŭ:

Cântă puĭulŭ cuculuĭ
Pe córnele pluguluĭ.
Cânt'o Mĭerlă pe telégă
Și de mine se totŭ légă;
Cuculŭ dice, Mĭerla dice:
„Nu-ţĭ be baniĭ mĕĭ voĭnice,
Că-ţĭ e carulŭ fărîmatŭ
Și plugulŭ neferecatŭ
Și pămêntulŭ nelucratŭ!"
Cucule, jivină rea!
Nu purtà de grija mea;
Mĭerlușcă, pasere sură,
Nu-mĭ totŭ bănuì din gură,
Că-oĭŭ venì cam tulburatŭ
Șĭ-oĭŭ cădea într'unŭ pĕcatŭ
Și voĭŭ sparge cuĭbușorulŭ
Și voĭŭ rupe pliscușorulŭ. [2])

Bărbăţeluluĭ Mĭerleĭ se numesce de cătră poporŭ Mĭerloĭŭ. Despre acésta ne putemŭ încredinţà, afară de vorba de tóte dilele, încă și din următórea doina din Bucovina:

Legea ta mĕĭ puĭŭ de Cucŭ!
Véra viĭ, véra te ducĭ,
Mĕ mirŭ érna ce mânâncĭ?

---

[1]) Dimitrie Danŭ; „Doĭne și hore din Bucovina", publ. în „Ședetórea" an. III. Budapesta. 1877. p. 13.

[2]) V. Alecsandri. Poesiĭ pop. ale Rom. p. 298.

„Mânâncŭ putregaĭŭ de fagĭ
Şi n'am pre nime cu dragŭ,
Am pre Mĭerla din pădure,
Mĭerla cea cu pene sure,
Dar' Mĭerloĭulŭ cânele
Işĭ ĭubesce Mĭerlele! [1])

VII.

Afară de acésta pasere, despre care am vorbitŭ pênĕ acuma, maĭ esista încă şi alta, pre care atâtŭ Românii din Bucovina [2]), câtŭ şi ceĭ din Transilvania [3]) şi Moldova [4]) asemenea o numescŭ Mĭerlă. Insă spre a le deosebì una de alta, o numescŭ pre cea dintâiŭ Mĭerlă-négră, éră pre cea din urmă Mĭerlă-sură séŭ Mĭerlă-gulerată, lat. Turdus torquatus L; Merula torquata. germ. Ringdrossel oder Ringamsel.

Deosebirea între aceste dóue Mĭerle constă întru aceea, că Mĭerla-sură e la pene surie-cenuşie, pe când Mĭerla-négră e la pene négră ca Corbulŭ şi cu cĭoculŭ auriu. La corpu însă sunt asemenea de marĭ. Mĭerla-négra e fórte selbatică, ea nicĭ când nu stă multŭ într'unu locŭ ca s'o poţĭ bine vedea. Bărbăţelulŭ séu Mĭerloĭulŭ acesteĭa cântă de către séră pênĕ ce înoptéză şi elŭ se sue şi cântă în vêrfulŭ celorŭ maĭ înalţĭ arborĭ. Pe când Mĭerla cea sură séŭ gulerată e cu multŭ maĭ blândă şi cântă orĭ şi unde. [5])

[1]) Din colecţĭunea mea inedită.
[2]) Com. de Dlŭ. P. Ursulŭ.
[3]) Com. de Dlŭ Gr. Crăcĭunaşŭ şi Gr. a luĭ I. Sima.
[4]) Stamati. Vocab. p. 593.
[5]) Com. de Dlŭ P. Ursulŭ şi Gr. Crăcĭunaşŭ.

Cum că paserea T u r d u s m e r u l a se numesce de catră poporŭ nu numaĭ simplu M ĭ e r l ă, ci și M ĭ e r l ă - n é g r ă, spre deosebire de M ĭ e r l a - s u r ă, se póte vedea încă și din urmatórea doĭnă:

Puișorŭ de M ĭ e r l a-n é g r ă
Cântă'n codru să s'alégă
Câțĭ voĭnicĭ pe-aicĭ să șéḑă
De șeḑutŭ ședŭ destuĭŭ, [1])
Dar' eŭ unulŭ sciŭ că nu,
Sci-mĕ flórea cea de susŭ,
Când suspinŭ, suspinŭ pe-ascunsŭ,
Când grăescŭ nu potŭ de plânsŭ. [2])

Afară de Mierlele înșirate pênĕ aici se maĭ afla încă una, a careĭ pene sunt albe și provine maĭ cu samă în Transilvania. Acésta specie de Mierla se numesce de catră Românĭ „M ĭ e r l ă-a l b a".

In fine voĭu să amintescŭ încă și aceea, că într'o comună din vecinatatea Șomcuteĭ-marĭ în Ungaria, după cum mi-a scrisŭ Dlŭ E. Popu, se află familiĭ române, carĭ se numescŭ M i e r l a ș u după numele M ĭ e r l e ĭ, éră în România, totŭ după numele acestei paserĭ, se află mai multe sate, locuințe isolate și părie, precum: M ĭ e r l a r ĭ ŭ, satŭ; M ĭ e r l e s c ĭ, unŭ satu, o locuință isolata și unŭ părîŭ; M ĭ e r l e s c i ĭ - d e - j o s u, satŭ; M ĭ e r l e s c i ĭ - d e - s u s ŭ, satu; și M ĭ e r l i c e s c i ĭ, locuință isolata. [3])

[1]) Licență poetică, în locŭ de „d e s t u l".
[2]) Din colecțiunea mea.
[3]) D. Frunḑescu, op. cit. p. 290 – 291.

Pĕscărelulŭ.

I.

Doĭ bărbaţı în flórea vieţiı, cariĭ de pe arme şi celelalte halaturı ce le maı aveaŭ le siue se cunosceaŭ că trebue să fie vênatorı, se'ntâlniră într'o ḑi la respântiile unuĭ drumŭ şi dupa ce-şĭ dadură bună ḑiua şi se'ntrebară de sanĕtate, ḑise unulu dintre dênşiı:

— Sciı ce-va noŭ, fartate!

- - Voiu sci, dacă-mı veı spune! — respunse celalaltu zimbindu.

— Astă-ḑı mı-a mersu fŏrte reŭ!... de aḑı deminéţa m'am dusŭ la vênatu şi, uită-te la mine cum mĕ întorcŭ a casa,... nemică nu putuı se'npuşcŭ . .

— Cum se póte?... Dumnia-ta unŭ vênatorĭŭ atâtŭ de iscusitŭ şi sa nu vênezı nemica?... Aşta nu e nicı de cum cu putinţă!... Ḑi maĭ bine ca nu viĭ de la vênatu, ci cu totulu din altŭ locu óre unde!...

— Ba! ḑeŭ dela vênatu!... ascultа-mĕ numaĭ şi îndata te veı încredinţà ca ceea ce-ţı spunŭ e adevĕratŭ!... Tu sciı fórte bine, ca eŭ sunt unu vênatorĭu patimaşŭ; cum audŭ că o atare dihanie séŭ altă fĭară selbatică s'a apropiatŭ de satulu nostru şi a facutu dauna

vre unuĭ omu, îndată apucŭ puşca în mână, mĕ pornescŭ la drumŭ şi nu mĕ lasŭ pênĕ ce nu-ĭ daŭ de urmă, éră după ce-ĭ daŭ de urmă nu mĕ lasŭ pênĕ ce n'o aflu şi-ĭ curmŭ viéţa. Totŭ aşa facu şi cu ori care altă selbătecime, când sciu că-mĭ va fi de óre-şĭ care folosŭ...

Maĭ alalta erĭ audiĭ din unii si alţii că prin apropierea riuluĭ ce trece pe lângă satulu nostru s'ar fi lasatŭ nisce reţe selbatice. Cum audiĭ de acésta déuna voii să mĕ pornescŭ ca să înpuşcu macar vr'o câte-va căcĭ, dreptŭ să-ţĭ spunŭ, eram cam doritŭ de carne de raţa selbatică, maĭ alesŭ că prin părţile nóstre numai rarŭ când se arată aceste selbătĕcimĭ, dar' pênĕ astă-dĭ nu mi-a fostu cu putinţă. Adi deminéţă însă luaĭ straĭsta de vênătorie de-a umerulŭ şi puşca subsuóră şi mĕ porniĭ spre loculŭ, unde mi s'a spusŭ că se'nvêrtescŭ maĭ tare reţele, cu gândulŭ ca celu multŭ pe la prându sa mĕ întorcu înapoi şi să aducŭ macar vr'o câte-va reţe cu mine ca sa-nu facŭ şi eŭ o di bună cu dênsele... Dar' se vede că m'am pornitŭ într'unŭ césŭ reŭ, séu pe drumŭ mi-a eşitŭ cine-va cu golŭ înainte, căcĭ când ajunseĭ la starea loculuĭ şi daduĭ cu ochiĭ de unŭ stolŭ de reţe, carile din când în când sburaŭ dintr'unŭ locŭ şi se puneaŭ într'altulŭ, când mĕ apropiaĭ pe nesimţite de dênsele cu puşca la ochĭ şi voiĭ numaĭ să slobodu cocoşulŭ, étă că ĭesă ca din pămêntŭ unu P ĕ s c ă r e l ŭ înaintea mea şi începe aşa de tare a ţipà, că tóte reţele se spăriară de glasulŭ luĭ celŭ ţiflitoriŭ, apoĭ se rădicară de-odată în susŭ, şi maĭ nainte de a apucà sa slobodu puşca, sburară cine scì unde.

Eŭ nu bagu P ĕ s c ă r e l u l u în sama, mĕ ĭeŭ éră pe urma reţelorŭ, dar' când ajunseĭ aprópe de dênsele şi voiŭ numaĭ să întindu puşca şi să li daŭ colbŭ, étă că P ĕ s c ă r e l u l ŭ şi de asta dată îmĭ ĭesă înainte, éră începe a ţipà, şi reţele éră o tulescu la fugă.

Aşa o paţiĭ ne'ntreruptu pénĕ cam catră amédă-ḑĭ, când reţele, vĕḑêndŭ acuma şi ele că sunt urmărite de mine, sburară şi se cam maĭ duse.

Încă aşa ce-va, dreptŭ sa-ţi spunu, că nu mi s'a întêmplatu nici odată de când am prinsŭ puşca în mână.

Eĭ lasă, mari P ĕ s c ă r e l u l e, că ţi-oiŭ venì eŭ ţie acuşĭ de hacŭ! ḑiseĭ dupa ce perduĭ cu totulu urma reţelorŭ. Apoĭ mĕ luaĭ îndarĕptŭ pe riu în susŭ, ca dóră voĭŭ da de dênsulŭ şi mĕ voiŭ resbunà asupra luĭ, pentru că mi-a alungatŭ vênatulŭ de naintea nasuluĭ... Nu mersei multu şi numai ce-lŭ vĕdu stândŭ pe colţulŭ unuĭ bolohanŭ şi uitându-se în apă. Cum îlŭ vĕdŭ punŭ puşca la ochĭ, ţintescŭ şi-ĭ dau focŭ.

Na! satură-te, dihanie ţiflitóre, de-amĭ maĭ alungà şi de altă dată vênatulŭ din gura pusceĭ! ḑiseĭ, cugetându ca l-am lovitŭ şi l-am facutŭ totŭ fărimĭ... Dar'!... cum sa nu-lŭ lovescu!... Pĕscarelulŭ meŭ ca o sagétă de ĭute se cufundâ sub undele apeĭ, şi eşindŭ ca la vr'o câte-va sute de paşĭ maĭ la vale, se puse éră-şĭ, ca şi când nu s'ar fi întêmplatŭ nemică, pe muchĭa unuĭ bolohanŭ şi începù din noŭ a da din códă, a se rotì în tóte părţile şi a căutà în apă.

Eŭ, mâniosŭ pară de focŭ că nu-lŭ putuĭ nimerì, mĕ apropii éră-şĭ de dênsulu, voindu numaĭ decâtu

să-lŭ înpuşcŭ, dar' n'apucaĭ bine a da focŭ, şi elŭ ţipândŭ, éră-şi se ascunse sub valurile apeĭ.

Şi totŭ aşa dela amédŭ şi pênĕ maĭ naiute mĕ munciĭ că dóră îlŭ potŭ înpuşcà. Insă elŭ pare că anume mĕ lasà să mĕ apropiĭ de dênsulŭ, éră când îlŭ ţintiamŭ şi cugetamŭ că acu-acu îlŭ mântuescŭ de ḑile, elu se făcea nevĕḑutŭ, ca şi când ar fi fostŭ o năluca.

Ba! nu destulŭ atâta, în urma urmelorŭ voindŭ, pe semne, să-şĭ bată jocŭ de mine, se pune éră-şĭ pe nisce vréscurĭ şi începe a se învêrti în colo şi'n cóce, eŭ éră-şĭ mĕ apropiĭ de dênsulŭ, întindŭ puşca şi-ĭ daŭ focŭ.

Aha! acuma eştĭ alŭ meŭ! strigaĭ plinŭ de bucurie, vĕḑêndŭ că pe loculŭ unde a fostŭ elŭ se află o păsĕruĭcă négră mişcându-se în colo şi'n cóce. Me repeḑiĭ deci de grabă ca s'o prindŭ, dar' când ajunseĭ la starea loculuĭ ce să vĕdŭ?... erà unŭ puĭŭ de cĭóră mortŭ acăţatu de-unŭ gătejŭ, pre carele valurile apeĭ îlŭ bătea în colo şi'n cóce...

— Dar' Pĕscăreluluĭ?

— Pĕscăreluluĭ!... îlŭ zăriĭ la vr'o câte-va minute în urmă éra-şĭ sburândŭ pe de-asupra apeĭ, dar' de astă dată îlŭ lăsaĭ în plata luĭ Dumneḑeŭ şi me porniĭ spre casă, precum mĕ veḑi, cu nemică...

— Nu-ţĭ spuneamŭ eŭ maĭ danuă-ḑi! — ḑise acuma alŭ doilea vênătorŭ — că paserea acésta e celu maĭ mare duşmanŭ alŭ vênătorilorŭ, că nime nu e'n stare s'o înpusce cu una cu dóue. Ba! nu numaĭ atâta, ea chĭar şi pre alte paserĭ, ce aĭ voĭ să le înpuscĭ, ţi

le sparie şi ţi le alungă de'naintea nasului, aşa e că acuma te-ai încredinţatŭ şi singurŭ!...

— Aĭ avutŭ dreptate!... aşa este!... dintr'unŭ stolŭ de reţe m'am alesu c'unŭ puiu de cĭóră mortŭ... Sciĭ ca acésta întêmplare nu voiŭ uità-o câtŭ voĭŭ fi şi voiŭ traì!...

II.

Cu aceste cuvinte ceĭ doĭ vênatorĭ se despărţiră şi se porniră fie-care în tréba-şĭ.

Eŭ, care me aflaĭ din întêmplare nu departe de dênşiĭ şi ascultai tótă convorbirea lorŭ, plinŭ de curiositate sa sciu ce felŭ de Pĕscarelŭ anume e acela, despre care vorbira eĭ, caci poporulu românŭ numesce „Pĕscăreĭ" pre maĭ multe paserĭ, mĕ luaĭ de grabă în urma vênatoruluĭ nostru şi dupa ce-lŭ ajunseĭ şi porniĭ vorba cu dênsulŭ mĕ încredinţaĭ îndată, că Pĕscărelulŭ despre care a vorbitu elŭ maĭ nainte, erà Pĕscărelulŭ-negru, numitŭ altmintrelea în Bucovina şi Pĕscarĭŭ-negru, Pĕscărelŭ, Pĕscărelu-de-păreĭe, Pĕscărelŭ-de-pădure, Pèscarelu-de-ghĭaţa, Pasere-de-ghĭaţă şi Răţăşcuţa; în Banatŭ: Pĕscarĭŭ-negru[1], în Muntenia: Pruntăraşu[2]), lat. Cinclus aquaticus Briss germ. Wasserschwätzer oder Wasserstaar.

Acestŭ Pĕscărelŭ, acestŭ duşmanŭ alu vênatorilorŭ, dupa cum li place unora a-lŭ numì, are făp-

[1]) Com. de Dlŭ Ios. Olarŭ.

[2]) Com. de Dlŭ Gr. Stefanescu.

tura unuĭ G r a u r u, însa nutrețulŭ și modulŭ luı de vıețuire e cu totulŭ deosebitŭ de a acestuĭa. E de dóue-ḑecĭ centimetri în lungime și treĭḑecĭ centimetri în lă-țime; aripele de nóue, éra códa de șese centimetri. Capulŭ, céfa și partea de josŭ a grumazuluĭ ruginiĭ-întunecate; spatele negru ca murea, aripele și códa negriĭ; gușa, gâtlanulŭ și grumazulu albe ca laptele; partea de josu a peptuluı și pântecele cafeniĭ închise; partea de susŭ a peptuluı ruginie; rostulŭ scurtŭ și negru éră picĭórele cafeniĭ închise.

P ĕ s c ă r e l u l u-n e g r u se află în tótă Europa, prin urmare și'n țerile locuite de Românı. Se ține în regulă pe lângă pareĭele cele limpeḑĭ și murmurătóre și maĭ cu samă pe lângă cele din pădurĭ și munțĭ, în carĭ se află mulțĭ pastrăvı. Pe pareıele acestea, carĭ îĭ placŭ fórte tare, se urcă elu pênĕ la ale lorŭ isvóre, și totŭ de dragostea lorŭ se cobóră uneorĭ pe dênsele pênĕ departe la țéra.

Nŭtrețulú de frunte alŭ P ĕ s c ă r e l u l u ĭ-n e g r u sunt diferite insecte de apa, óue de pesce și pescișorı micĭ. Elŭ se pune îndecomunŭ pe-o pétră, pe-o ramu-rică séŭ pe vr'o tișitură din apropierea pariuluĭ, care și l-a alesu spre pĕscuire, de unde pândesce prada sa. Éră când zaresce vre unŭ pescișorŭ, vr'o musculiță séŭ cărabușŭ miscându-se prin apă, îndată se arunca ca o săgéta în nuntru și prinḑêndu-lŭ îlŭ mânâncă. De multe-orĭ înótă și âmbla pe sub apă ca și orĭ care altă pasere pe uscatŭ, cautându-șĭ nutrețulŭ favoritŭ, fără de frică că i se va întêmplà ce-va.

III.

Numirile Pĕscărelŭ séu Pĕscariŭ-negru a acesteĭ păserele, spre deosebire de Pĕscariŭ-verde séŭ Pescariŭ-vênĕtu, vinu de acolo, pentru că păsĕruica acésta, după cum mi-aŭ spusŭ maĭ mulţi Românĭ din Bucovina, e la colórea peneloru de pe spate négra ca Mĭerla, şi maĭ departe pentru că ea stă ca şi Pĕscărelulŭ-vênĕtŭ pe-o pétră séŭ pe vr'unŭ vréscŭ din apropierea parcelorŭ pândindŭ prada sa, éra când vede vre unŭ pescişorŭ séu vre unŭ că-răbuşŭ înotându prin apă, ca o sagétă se repede asupra luĭ şi-lu pescuesce. Numirile Pĕscărelŭ-de-păree séŭ Pĕscărelŭ-de-pădure vinu de-acolo, pentru că paserea acésta, maĭ alésŭ véra, se ţine maĭ multŭ numaĭ pe langă păreele din pădurĭ şi munţĭ, şi numaĭ spre érnă se trage la locurĭ maĭ deschise. Numirile Pĕscărelŭ-de-ghĭaţă séŭ Pasere-de-ghĭaţă, dupa cum mi-au spusŭ maĭ mulţĭ Românĭ din Fra-tăuţiĭ-vechĭ, vinŭ de-acolo pentru că acestŭ Pĕscarelŭ nu se duce peste érnă, ca alte paserĭ, dela noĭ, ci elŭ şi érna petrece pe lângă păree şi maĭ alesŭ pe lângă celea ce nu-sŭ bine înghieţate, pe lângă resuflatorile şi crepăturile de ghĭaţa ale acestora, şi tóta érna âmblă apoĭ pe sub ghĭaţă prindêndŭ pescişori, insecte de apă şi unu felŭ de cobelcĭ micĭ ce stau lipiţi de pe-tricele.

Iu urmă numirea de Răţăşcuţă sa-i vie de acolo, pentru ca Pĕscărelulŭ acesta înóta prin

apă chiar ca şi-o răţuşcă şi nicĭ când nu se înéca nicĭ nu i se uda aripele.

IV.

Mulţi Românĭ mi-au spusu că paserea acésta e celu mai mare duşmanu alŭ vênatorilorŭ, pentru că ea, dupa cum am vĕḑutu şi mai susŭ, când voesce vre unŭ vênatorŭ sa înpusce reţe selbatice, găinuşe de apa, orĭ alte paseri, séŭ chĭar şi pre dênsa, căcĭ şi ea este bună de mâncatu, îndata se cufunda în apă şi ĭesă cine sci unde în altŭ locŭ, séu sbóră repede în susŭ şi prin ţipetulu eĭ celu ascuţitu şi patrunḑetorŭ face apoĭ şi pre alte paserĭ luătóre de sama, carĭ simţindu, îndată fugŭ în tóte parţile, éra vênatorulu nu póte nemică înpuşcà.

In genere istorisescŭ vênătorii, ca **Pĕscărelulu negru** e fórte greŭ de înpuşcatŭ. Mulţĭ şi-aŭ bătutŭ capulŭ ḑile întregĭ ca sa-lu înpusce, dar' elŭ, preacutŭ cum este, ĭ-aŭ totŭ lasatŭ pênĕ ce s'aŭ apropiatu de dênsulu, éră când cugetaŭ ei că acuma nu li va maĭ scapà viu din mână şi întindeaŭ puşcă numaĭ ca să-lŭ înpusce, **Pĕscărèlulŭ** ţipândŭ se aruncà ĭute în apa şi se ascundea şi astfelĭŭ îşĭ bătea jocŭ de vênătorĭ. [1])

De-aice apoi, dela acésta isteţime a acesteĭ păseselc, s'aŭ născutú în decursulŭ timpuluĭ o mulţime de istorióre şi credinţe la poporulu românŭ despre dênsa.

---

[1]) Dict. de Vasile Deacŭ din Dorna, V. Flocea din Câmpulungŭ şi alţĭ Românĭ din Bucovina.

Aşa, între multe altele, spunu o samă de vênatori, ca acelua, care va putè înpuşcá unu Pescărelŭ-negru, i se va îndreptà puşca, şi în urma acésta ori ce selbătĕcime ar voì elu s'o înpusce va pute-o înpuşcà fară óre-şi care greutate.

Alţi vênatorĭ din contra spunu ca Pĕscărelulŭ negru nu e bine de înpuşcatu. Cine ilu înpuşca, acelua i se strica puşca. [1])

Untura acestuĭ Pĕscarelu, dupa cum mi-aŭ spusŭ maì multĭ Românĭ din Frătăuţii-vechi, e fórte buna de lécŭ pentru ceĭ ce au durere de peptu. Cine patimesce de peptu şi va bé unu timpŭ anumitu untură de Pescarelu-negru se vindeca, şi maĭ multŭ peptulu nu-lŭ dóre.

Pĕscărelulŭ-negru, după cum mĭ-au spusŭ vr'o câţi-va Români din Suceviţa, e fórte bunŭ de lécŭ şi pentru vitele, cari cruşescŭ. Se înpuşcă, se ferbe bine, şi zama din carnea luĭ se dă apoi viteloră bolnave amestecata cu puţină slanină ca s'o beĭe. Facêndu-se acésta de vr'o dóue séu treĭ orĭ după olaltă, vitele cele bolnave îndată se vindecă.

Carnea acestuĭ Pĕscarelŭ, după cum am amintitu şi maĭ susŭ, e bună şi pentru ómenĭ de mâncatu, dar' maĭ nainte de acésta trebue ţinuta dóue ḑile în apa.

[1]) După spusa Românilorŭ din Crasna.

Impĕrăţelulŭ.

I.

Adesecorı întâlnimŭ véra prin regĭunile muntóse şi reci, în apropierea pareeloru, şi belţilorŭ, éra érna pe şesurĭ şi prin sate în apropierea locuinţeloru omenesci, o păseruica fórte mică, istéţă şi îndrasnéţă, a căreĭ pene sunt pe spate ruginiĭ, éră pe pântece roşietice, şi códa mică pe care o ţine în regula radicata în susŭ.

Acésta păsĕruică, una dintre cele mai micĭ, câte provinŭ în Europa, care se ţine mai multŭ prin mĕracini, pintre vréscuri şi găteje, pe la rădĕcinile arborilorŭ şi tufişelorŭ, prin gardurile cele spinóse şi prin secĭurĭ, se numesce de cătra Românii din Bucovina: Impĕrătuşŭ, Impĕrăţelŭ, Şofracŭ, Şofrăcuţŭ, Gătejelŭ, Cĭoclejelŭ, Bourelŭ şi Ochĭulŭ-bouluĭ; în Moldova: Ochiĭ-bouluĭ [1]); în Muntenia: Sfredeléсŭ, Sfredelaşŭ, Sfredĭacŭ, Sfredeluşŭ [2]), şi Ochĭulŭ-bouluĭ [3]) în Transilvania: Sfedeluşu, Sfredeluşŭ,

[1]) Dr. Cihacŭ. Ist. nat. p. 84. — Dr. T. Stamati. Vocab. p. 742.
[2]) A. de Cihac. Dictionnaire. t. II. p. 341.
[3]) B. Nanianŭ. op. cit. p. 94.

Impěratulŭ-paseriloru, Ochĭulŭ-bouluĭ și Pițîmpĕrătușŭ[1]); în Ungaria: Ochĭulŭ-bouluĭ[2]); éra în Banatŭ; Pancĭarușŭ, Parantușŭ[3]), Țanțarușŭ[4]), Pănțărușŭ, Pițîmpĕrătușŭ și Curtubeșŭ[5]), lat. Troglodytes parvulus Koch. germ. der Zaunkönig.

Ce se atinge de numirea „Ochĭulŭ-bouluĭ" a acestei păserele, care, precum se vede, este cea maĭ respândită pintre Românĭ, credŭ că vine de-acolo, pentru că acésta păsĕruică într'adevĕrŭ nu e maĭ mare de câtŭ unu ochĭu de boŭ. Ba! când vom luà bine sama, chiar și făptura și colórea penelorŭ sale aduce fórte multŭ cu ochĭulŭ unuĭ boŭ.

„Ochĭulŭ bouluĭ" se numesce în Bucovina nu numaĭ păseruica acésta, ci și planta: Chrysanthemum leucanthemum, germ. Wucherblume, éra în Transilvania plantele: Chamaemelnm foetidum germ. Hundskamile, Potentilla rep-

---

[1]) S. Petri. Vocab. — S. P. Barcianŭ Vocab. — Polisŭ Vocab. — V. R. Buticescu. Poesiĭ. Deeșĭŭ. 1881. p. 127. și com. de Dlŭ Gr. a luĭ I. Sima. —

[2]) Com. de Dlŭ E. Popŭ.

[3]) Dlŭ Ios. Olarĭŭ, care mĭ-a comunicatŭ aceste dóue numirĭ, scrie despre dênsele: „Pancĭarușulŭ séŭ Parantușulŭ e cea maĭ mică pasere; âmblă maĭ multŭ prin gardurĭ cu spinĭ;... se crede că acésta e regele paserilorŭ, pentru că a înșĕlatŭ pre Vulturŭ de l-a suitŭ în cerĭu la Dḑeŭ".

[4]) Com. de Dlŭ I. Stoĭcescu.

[5]) Com. de Dniĭ Ilie Trăilă și A. Oprea prin Dlŭ Dr. At. M. Marienescu. Despre cuvêntulŭ „curtubeșŭ" Dlŭ Marienescu mĭ-a scrisŭ următórele: „Eŭ cunoscŭ cuvêntulŭ „Curtubeșŭ" ca nume de batjocură, cu care, ca copiĭ micĭ, ne batjocurĭamŭ uniĭ pre alțiĭ. Cuvêntulŭ e compusŭ din curtŭ și beșŭ; în cestŭ din urmă constă batjocura."

tans, germ. Fünffingerkraut și Chrysanthemum leucanthemum. [1])

Despre acéstă pasĕruica esista la poporulu românŭ o legenda fórte frumósa, care are mai multe variante, ce sunt respândite atâtu pintre Românii din Bucovina, câtu și pintre cei din Transilvania, Ungaria și Banatŭ.

Noi, în șirele urmâtóre, vom reproduce fiecare variantă, dupa cum ni s'a cominicatu.

II.

Prima varianta a legendei din cestĭune, culésa în Transilvania și comunicata de Dlu Gr. Cracĭunașu, suna precum urméza:

Tóte paserile, câte se afla în ḑina de asta-ḑi pe fața pămêntuluĭ și câte se vor mai fi aflatŭ, cari asta-ḑi nu maĭ traescŭ, s'aŭ adunatu nu multŭ dupa facerea lumeĭ la unŭ locŭ ca să aléga pre una dintre dênsele de I m p ĕ r a t ŭ, carele să aiba apoi a le stapânì, a le conduce și a le purtà de grija.

Dar', ca și'ntre ómenĭ, așa și'ntre paserile adunate, se iscâ dispută și cértă mare: cine să fie alesŭ?

Care de care se'ngâmfà maĭ tare, care de care se'ndesà maĭ nainte, unele lăudându-șĭ vița și semânța, altele penele, altele âmbletulu, altele cântecululŭ și ér' altele sborulŭ, istețimea, priceperea și îndamânarea.

---

[1]) G. Barițĭŭ. Vocabularĭŭ de numele planteloră transilvane, românescĭ etc. publ. în Calendarĭŭ pt. pop. rom. Brașovŭ. 1859. p. 22. —

C'unŭ cuvêntŭ fie-care se simţia maĭ pre susŭ de câtŭ celelalte, fie-care ar fi voitŭ să fie alésă de împĕratŭ.

In urma urmelorŭ însă, vĕḑêndu că nu se maĭ potŭ înţelege în vorba, pentru că niciĭ una nu corespundea cerinţeĭ şi dorinţei celorlalte, se'nvoiră cu tótele, că numaĭ aceea să fie alésa şi recunoscută de tóte ca „I m p ĕ r a t ŭ", care în sborulŭ eĭ se va înălţà maĭ susŭ decâtŭ tóte celelalte.

După învoirea acésta se dete apoĭ semnŭ şi deodata începură tóte a sburà şi a se înalţà spre cerĭu. Şi sburară, şi sburară nu ce-va,... şi se'nălţară care cum putea maĭ repede şi maĭ susu, ne voindŭ niciĭ una să remâe în urma celorlalte.

Intregŭ aerulŭ se'mpluse de-odata de paseri şi de vuetulŭ aripelorŭ... In tóte parţile s'auḑia unŭ clocotŭ şĭ-unu foşăitŭ din aripĭ, ca şi când s'ar fi pornitŭ nisce vêntóse... Unu cirepitu şi unŭ ţipetŭ ca acela, de-ţi luà auḑulu...

Fiindu însă că nu fie-care avea una şi aceea-şĭ putere în aripĭ şi îndamânare în sburare, nu fie-care putea să sufere asprimea aerului, peste puţinŭ timpŭ începură cele maĭ multe a slabi şi a se lasà în josŭ, trecêndu-le totŭ dorulŭ de împĕrăţie şi marire.

V u l t u r u l ŭ însă, că unulŭ ce este maĭ puternicŭ în aripĭ, ca unulu ce-ĭ place a se'nvêrtì óre întregi prin nălţimea aerului, şi care se póte avêntà maĭ susŭ de câtŭ orĭ şi care altă pasere, vĕḑêndŭ pre celelalte cum cadŭ una după alta ameţite, avêntându-se cu mândrie de-asupra tuturora socotì în sumeţia sa, că elŭ va remânea acuma împĕratu, şi nu altulŭ...

Dar' éta că, tocmaĭ pe când se uĭtà Vulturulŭ c'unŭ óre-şĭ care dispreţu asupra semnilorŭ seĭ din înalţimea, în care se aflà, O c h ĭ u l ŭ - b o u l u ĭ, ascunsŭ fiindu încă de pe pămêntŭ sub o aripă a Vulturuluĭ, eşindŭ pe furişŭ din ascundişulu seŭ, sburâ maĭ susŭ decâtŭ V u l t u r u l ŭ. Şi pe când acuma şi V u l t u r u l ŭ, obositŭ fiindŭ de atâta sborŭ şi înalţare, se lăsâ pe'ncetulŭ în josŭ, O c h ĭ u l ŭ - b o u l u ĭ începù a ciripì şi a cântà plinŭ de bucurie de-asupra luĭ.

Celelalte paseri, vĕdêndŭ că O c h ĭ u l ŭ-b o u l u ĭ s'a înalţatŭ maĭ susŭ chiar şi decâtŭ V u l t u r u l ŭ şi nesciindŭ prin ce felĭŭ de meşteşugire şi apucătură s'a înalţatŭ elŭ aşa de susŭ, âmplură aerulu de glasurĭ strigândŭ care de care maĭ tare: „S ă t r ă é s c ă O c h ĭ u l ŭ - b o u l u ĭ!... S ă t r ă é s c ă î n ă l ţ a t u l ŭ n o s t r u I m p ĕ r a t u!“...

De-atuncĭ apoĭ, de când a fostu acésta sesie mare a paserilorŭ, a remasŭ O c h ĭ u l ŭ-b o u l u ĭ împĕratŭ preste tóte celelalte paserĭ din lume şi de-aceea se numesce elŭ pênĕ şi'n ḑiua de astă-ḑĭ „I m p ĕ r a t u l ŭ p a s e r i l o r ŭ“.

Insă fiindŭ că multe dintre paserĭ, şi maĭ alesŭ dintre acelea, carĭ înca voiră să fie alese de împĕratŭ, îĭ ţinŭ pênĕ şi'n ḑiua de asta-ḑĭ sâmbetele, adică îlŭ pismuescŭ şi numaĭ dacă ar putea l-ar sorbì într'o lingură de apa, de-aceea I m p ĕ r a t u l ŭ - p a s e r i l o r ŭ petrece maĭ multŭ prin gardurile cele spinóse, prin măraciniĭ, prin vrésciurĭ, prin tufişe şi pe la radĕcinile copacilorŭ, pentru că numaĭ în aceste locurĭ are odihnă de dênsele. Când ar petrece prin alte locurĭ,

atunci póte că s'ar aflà una séŭ alta, care ĭ-ar repune viéţa, şĭ-apoĭ ce s'ar alege din tótă împĕrăţia luĭ?... nemică!...

III.

A dóŭa variantă, totŭ din Transilvania care mĭ-a tramis'o Dlŭ V. R. Buticescu, e cea următóre:

S'au adunatŭ odată tóte paserile de pe faţă pămêntuluĭ la unŭ locŭ ca să-şi alégă şi ele unŭ împĕratŭ, care să le conducă şi să le facă dreptate, dacă s'ar întêmplà vre odată să fie ne'ndreptăţite şi asuprite.

Dar' fiindu că maĭ fie care ar fi voitŭ să fie alésă s'a iscatŭ cértă între dênsele, şi nu se putù niciĭ una alege de împĕratŭ.

In urma urmelorŭ însă, vedêndŭ că nu e bine sa se despartéscă şi să se întórcă éră-şĭ îndărĕptŭ de unde-aŭ venitu, fără să-şĭ fi ajunsŭ scopulu, pentru care s'aŭ adunatŭ, hotărîră ca aceea dintre dênsele, care va sburà maĭ susu, să fie împĕratŭ.

Şi cum hotarîră, aşa şi făcură... Dându-se semnŭ, tóte începură a sburà în susŭ din tóte părţile; şi care de care se avêntà maĭ cu putere şi se urcà maĭ susŭ...

Insă V u l t u r u l ŭ s'a rădicatŭ maĭ susŭ de câtŭ tóte.

Dar' când erà să fie prochiematŭ de împĕratŭ, atuncĭ O c h ĭ u l ŭ-b o u l u ĭ, carele cu vicleşugŭ se ascunse sub o aripă de-a V u l t u r u l u ĭ, eşì de grabă de sub aripă şi odihnitŭ, cum erà, începù a sburà şi a se înalţà cu multŭ maĭ susŭ decâtŭ Vulturulŭ.

Tóte celelalte paserı, ba chiar și însu-șĭ Vulturulu, carele e celŭ maĭ ghibacĭŭ în sborŭ, fiindŭ fórte ostenite de-atâta sburătură și'nalţare, nu-lŭ putura ajunge, și așa O c h ĭ u l ŭ-b o u l u ĭ, fiindŭ că elŭ a sburatŭ maĭ susŭ de câtŭ tóte, a devenitu I m p ĕ r a t ŭ.

Dar' supușiĭ seĭ îndată dupa acésta, bagară de sama înșalacĭunea ce-o facŭ O c h ĭ u l ŭ-b o u l u ĭ, și deaceea se pornira la fugă după dênsulŭ voindŭ sa-lŭ prinda și sa-lu omóre.

O c h ĭ u l ŭ-b o u l u ĭ însa, vĕḑêndŭ că nu-ı șaga, a spalatŭ de grabă putina și s'a ascunsŭ într'o borticică de copacıu.

Borticica aceea, în care a întratŭ elŭ, erà așa de ângustă, încâtŭ altă pasere nu putea întrà la dênsulu ca sa-lu scóta la judecată.

Decı facură sfatŭ și hotărîră sa-lu strajuéscă la borticica aceea pêne ce-lu va lovi fomea și va fi silitu să ĭasa singurŭ afară.

Și cum se sfătuira, așa și facura.

Fie-care pasere trebuĭ sa stee de strajă.

Dar' O c h ĭ u l ŭ-b o u l u ĭ, sciindŭ prea bine ce-lu aștepta, nu se dete cu una cu dóue scosŭ afara, ci maĭ bine rabdâ fóme de câtu să fie prinsŭ și omorîtŭ cu rușine.

Etă însa că'ntr'o ḑi a sositu rêndulŭ pe B u h ă, ca ea să stee de straja lângă borta, unde erà ascunsŭ O c h ı u l u-b o u l u ĭ. Ea se puse decĭ lângă bortă, dar' fiindu din firea eĭ somnorósă, nu stete multŭ și adormì dusa.

Ochĭulŭ-boului, cum simţì că Buha dórme dusa, bucuria luĭ n'a fostu prósta, eşì de grabă din bortă şi câtŭ aĭ scăpără dintr'uuŭ amnarĭŭ se ascunse pintre nisce rădĕcinĭ dese.

Nu multŭ dupa acésta, băgându de samă celelalte paseri ce s'a întêmplatŭ, se âmplură de mânie şi se porniră la fugă unele după Ochĭulŭ bouluĭ éră altele dupa Buha. Dar' înzadarŭ le-a fostu tótă alergatura, cacĭ nicĭ pre Ochĭulŭ-bouluĭ nici pre Buhă nu o putură prinde.

De-atunci apoĭ şi pênĕ în ḑiua de astă-ḑi Ochĭulŭ-bouluĭ nu cutéză să iasa din gardurĭ şi din radecini, temêndu-se ca sa nu dee cinstea pe ruşine. Eră Buha nu cutéza să âmble ḑiua, căcĭ paserile, unde-o vedu, alérga după dêusa totŭ batjocurindu-o voindŭ ca s'o prindă şi s'o omóre, pentru că în locŭ să fie deşteptă şi să pazască cum se cade pre Ochĭulu-bouluĭ, ea a adormitŭ şi elŭ a scapatu ca prin urechile aculuĭ dela mórtea ce-lu aştepta...

IV.

Totu acésta legenda se află şi la Românĭĭ din Bucovina.

Fiindu însă, ca legenda bucovinéna se deosebesce încâtŭ-va de cele din Transilvania, figurându în ea alte numirĭ ale Impĕrăţeluluĭ şi'n loculŭ Vulturuluĭ fiindu Pajura, voiŭ reproduce-o aice astfelĭŭ cum mĭ-a istorisit'o Vasile Flocea, românŭ din Câmpulungŭ.

Dela începutŭ, povestescu o samă de Românı, s'aŭ adunatŭ tóte paserile la unŭ locu și s'au sfatuitŭ că aceea, care va sburà maĭ susu decâtu tóte celelalte, să remâe împěratu preste tóte paserile din lume. Dupa ce s'aŭ înțelesu cu acésta propunere s'a datu semnu și tóte câte erau de fața au începutŭ a sburà spre ceriu și-a se înalțà care de care maĭ susu.

Cıoclejeluluĭ séu Gătejeluluĭ însa, ca cea maı mica, maı sprintină, maĭ istéța și totodată maĭ viclénă paseruıca, n'a voitŭ să se ostinéscă cu sburatulu, și de-aceea n'a statŭ multŭ pe gândurĭ, ci se bagâ și se ascunse de grabă sub o pana de pe spatele Pajureĭ, fără ca cine-va să fi prinsŭ de veste. Ba! nicĭ chĭar Pajura nu scià despre acésta nemică.

Și dupa ce aŭ începutŭ acuma a sburà, tóte paserile se'nălțară în susŭ, care cum a pututŭ și pênĕ unde a pututŭ.

Pajura, ca cea maĭ puternică în aripĭ, s'a înălțatŭ maĭ susŭ de câtu tóte celelalte paserı, adică pênĕ aprópe de vêntulŭ-celŭ-turbatŭ. Eră dupa ce a ajunsŭ ea acolo a disŭ către celelalte paserı, carĭ erau multu maĭ josŭ decâtŭ dènsa, că maĭ susŭ nimĕruı nu-ĭ e cu putință să se urce, pentru că cine se urcă maı susŭ de vêntulŭ-turbatŭ, acela îndata degera de frigŭ, căcĭ... să te feréscă Dumnedeŭ!... Vêntulŭ celŭ turbatu e maı rece și decâtŭ ghıața. Și apoĭ,... maĭ erà încă și alta la mijlocŭ, care o îndreptățià pre Pajură sa le spue astfelŭ de cuvinte, erà adică aceea, că la pornire vorba lorŭ a fostŭ care va ajunge maĭ ântâiŭ aprópe de vêntulŭ celŭ

turbatŭ să dee semnŭ, când a ajunsŭ, şi apoĭ ea să remâe împĕratŭ preste tóte celelalte. Şi fiindŭ că acuma Pajura ajunsese, unde a avutŭ să ajungă, a începutŭ a da semnŭ şi a saltà de bucurie, cugetândŭ că ea va remânè maĭ mare preste tóte celelalte. —

Dar' n'a fostŭ să fie tocmaĭ aşa, dupa cum şĭ-a închipuitŭ Pajura, căcĭ Cĭocle jelulŭ, care, după cum scimŭ, erà ascunsŭ sub o pană de-a Pajureĭ, a eşitŭ pe'ncetişorulŭ din ascundişulŭ seŭ şi sburândŭ cu multŭ maĭ susŭ de câtu Pajura a începutŭ a strigà:

— Ce!... ce!... voi aţĭ voĭ să fiţĭ împĕratŭ preste celelalte paserĭ!... voĭ să fiţĭ maĭ marĭ şi mai tarĭ!... Da!... cum nu!... mai puneţi-vĕ pofta în cuiŭ!... Eŭ, eŭ am să fiu împĕratulŭ vostru, pentru că eŭ am sburatŭ maĭ susŭ decâtŭ tóte, chiar si decâtŭ Pajura!...

— Tu!... tu!... cea mai mică şi maĭ ne'nsemnată dintre tóte aĭ voĭ sa fiĭ împĕratŭ preste noi!... A! acésta ar fi prea multu!... Dar' staĭ numai, că îndată ţĭ-om da noi împĕrăţie de te-ĭ săturà de dênsa!...

Aşa strigară într'unŭ glasŭ tóte celelalte paserĭ, a cărorŭ dorinţă erà ca Pajura să le fie împĕratŭ. Şi cum începură a strigà se luară la gónă după Cioclejelŭ, pre care, numaĭ dacă l-ar fi pututŭ prinde, l-ar fi scărmănatŭ de ĭ-ar fi mersŭ peticele.

Insă Cĭoclejelulŭ, sprintenŭ şi ajunsŭ de capŭ ca totdéuna, de frică ca să nu-lŭ prindă şi să-lŭ omóre, se repeḑì din înălţimea, unde se aflà, ca unŭ plumbŭ în josŭ, şi cum ajunse pe pămêntŭ, câtŭ aĭ bate în pălmĭ se ascunse în nisce cĭoclejeĭ, şi de

atuncĭ în cóce petrece numaĭ pintre c ĭ o c l e j ĭ și g a t e j e, adică pintre vréscurĭ, pintre crengĭ, prin tufarĭ, din care pricină se și numesce elŭ C ĭ o c l e j e l ŭ séŭ G ă t e j e l ŭ, și cum aude vr'unŭ glasŭ de altă pasere, îndată se ascunde pintre vréscurĭ și gateje, temêndu-se ca sa nu dee cinstea pe rușine, adica sa nu-lŭ prindă și să-lŭ ucida, pentru că a voitŭ sa înșele pre tóte celelalte paserĭ și sa se faca elu împĕratŭ în loculŭ Pajurei.

V.

După alta legenda, care se afla respândită pintre Românĭĭ da pe lângă Șomcuta - mare în Ungaria, nu O c h ĭ u l ŭ-b o u l u ĭ să fi fostŭ acela, carele s'a ascunsŭ sub aripele V u l t u r u l u ĭ și prin apucatura acésta a voitŭ să se facă I m p ĕ r a t u preste celelalte paseri, ci P r i v i g h i t ó r e a.

Etă și legenda respectiva așa, după cum mĭ-a comunicat'o Dlŭ E. Popŭ.

Tóte paserile, câte-sŭ în lume, s'aŭ adunatŭ odată la unŭ locŭ și s'aŭ remașitu, că aceea, care va sburà maĭ susŭ, să fie împĕratu tuturorŭ celorlalte.

Écă a sositŭ vĕdéua când să se facă proba.

Se adunară tóte din tóte părțile și începură așĭ aratà harnicia.

P r i v i g h i t ó r è a însă se băgâ pe nesimțite sub aripa V u l t u r u l u ĭ și când acesta sburâ în susŭ o duse și pre dênsa.

Când ajunse la punctulŭ pênĕ unde vru și putù se sbóre **V u l t u r e l e**, atunci **P r i v i g h i t ó r e a** eșì éră pe nesimțite de sub aripa luĭ și odihnită cum erà începù a sburà de-acolo în susu pe câtŭ ĭ-a fostŭ puterea eĭ.

Vulturulu nu scià nemica de acésta și de-aceea, când vĕḑù că nime nu-lu întrece în sborŭ, se coborì și elŭ în josŭ.

Vĕḑêndu celelalte paseri, tóte începura a i se'nchinà și a-lŭ strigà pre elŭ ca pre împĕratulu lorŭ.

Acuma tóte erau de față, numaĭ **P r i v i g h i t ó r e a** nu.

— Dóra nu va venì de-acuma înainte nemernica aceea! — ḑise Vulturulŭ despre Privighitóre, când vĕḑù ca acésta nù se maĭ arata.

Și éc'atuncĭ numaĭ ce s'aude de-odată Privighitórea venindŭ în josŭ totŭ cântându.

— Eŭ am fostŭ cu multu maĭ susu decâtŭ tine! — ḑise ea cătră Vulturŭ, dupa ce se sloborì josu. — Când tu te scoboraĭ în josŭ, eu de-acolo am sburatŭ înca fórte multu în susŭ!...

Auḑindŭ acésta Vulturulŭ se făcù focŭ și pară de mâniosŭ ce erà pe dênsa.

Privighitórea, vĕḑêndŭ mânia luĭ, o tulì la fugă, îndestulindu-se cu atâta, că tóte celelalte paserĭ îĭ recunoscură dreptulŭ eĭ și tóte într'unŭ cugetŭ se unirà întru aceea, că de și ea este maĭ mică decâtŭ altele, dară fiindŭ că versulŭ eĭ este fórte plăcutu, se remâe ea **I m p e r a t ŭ** preste tóte celelalte.

Privighitórea însă pênĕ şi'n ḑiua de astă-ḑĭ se teme de Vulture, căcĭ l-a înşĕlatŭ, şi de-aceea cântă ea maĭ multŭ după ce înseréză şi când se zăresce de ḑiua, spunêndŭ în cânteculŭ eĭ păţenia sa cu Vulturuluĭ.

VI.

Afară de legendele, carı s'aŭ înşiratŭ pênĕ aice, maĭ esistă la Românii din Bucovina încă una, a căreĭ cuprinsŭ diferesce cu totulu de a celorŭ premergetóre. Priu urmare credu că nu va fi reu, daca voĭŭ reproduce-o şi pre aceea aice.

Éta-o-aı aşa, după cum mĭ-a istorisit'o Constantinŭ Diaconescu, românŭ bĕtrânu din satulŭ Calafindescı!

Ḑice ca Jidoviĭ dintru începutu nu eraŭ, ca acuma, plinĭ de tóte bunataţile, nu se aflà tótă averea creştinilorŭ pe mâna lorŭ, ci eĭ eraŭ aşa de nemernicĭ, aşa de rufundoşı şi — să mĕ ĭertaţĭ de cuvêutŭ prostŭ, — aşa de încărcaţĭ de păduchĭ, că nicĭ unŭ creştinŭ, nicı unu omŭ de omenie nu eră în stare să se aproprie de dênşiĭ, căcı cum se apropià, îndată se âmplea de podóba de care eraŭ eĭ plinĭ.

Ochĭulŭ-boululuĭ, vĕḑêndŭ acésta şi voindŭ a ferì pre ceĭalalţĭ ómenĭ ca să nu se âmple de podóba jidovéscă, cum zărıà pre vre unŭ jidovŭ în apropierea vre unuĭ creştinŭ îndată începea a strigà:

Pitpăduchĭ! pitpăduchĭ!
Că la jidovĭ pe spinare

Facŭ păduchiĭ masă mare,
Pitpăduchĭ! pitpăduchĭ!

adica: păziţi-vĕ de paduchĭ, căci jidoviĭ sunt aşa de plinĭ de dênşii, încâtu că facŭ masă mare pe spinarea lorŭ.

Jidovii, ca jidoviĭ, nu putură rabdà strigatele Ochĭuluĭ-boului, măcarŭ ca acestea eraŭ destulŭ de drepte, ci ei mâniindu-se pre dênsulŭ, pentru că-ĭ face păduchioşi, ilŭ luară pe fugă, voindŭ să-lŭ prindă şi să-lŭ omóre.

Dar' Dumnedeu nu ĭ-a lasatŭ pre jidovĭ ca să-şĭ ajungă scopulŭ, ci elŭ a făcutŭ aşa ca Ochĭulŭ-bouluĭ acuşŭ să se ascundă într'unŭ locŭ şi acuşŭ sa iasă într'altulŭ, să âmble cum va voì pe lângă omŭ, dar' nime să nu-lŭ pótă prinde, şi dacă ar vrea să-lŭ prinda să-ĭ sară în ochi. Şi Ochĭulŭ-bouluĭ nu numai atuncea, ci elŭ şi acuma, când vede pe vre unŭ jidovu, strigă:

Pitpăduchĭ! pitpăduchĭ!
Că la jidovĭ pe spinare
Facŭ păduchiĭ masă mare,
Pitpăduchĭ! pitpăduchĭ!

Şi, vai Dómne! bine-ar maĭ fi, când, maĭ alesŭ Românii noştri, s'ar ferì de Jidovĭ ca draculŭ de tămâe, căcĭ aceştĭa într'adevĕrŭ, după ce-ĭ despóĭe de tótŭ ce au, după ce-ĭ aducŭ la sapă de lemnŭ, trebue să se'ncarce de tóte nevoile şi sa devĭe maĭ reĭ, maĭ cotrenţoşĭ şi maĭ flămândĭ, de cum aŭ fostŭ Jidoviĭ la începutŭ.

Acésta e cea de pe urmă legendă a Impĕrăţeluluĭ séŭ Ochiulŭ-boulu, care o sciŭ eu!

Ce se atinge de celelalte numirĭ ale acesteĭ păsĕrele micĭ, carĭ s'aŭ înşiratŭ maĭ susu, pênĕ acuma încă nu sciu nemică. Decĭ nici nu mĕ voiŭ oprì la dênsele ci voiu trece la celelalte datine şi credinţe, ce le maĭ aŭ Româniĭ despre Impĕrăţelu.

VII.

Inima de Impĕrăţelŭ, după credinţa Româniloru din Câmpulungu, ḑice că este fórte bună de lécŭ pentru vacile mulgĕtóre ca să dee multu lapte şi bunŭ.

Cine voesce ca vacile sale să dee lapte multŭ şi bunu, prinde unŭ Impĕrăţelŭ, îĭ scóte inima, o frige bine şi-apoĭ, pulberizându-o şi amestecându-o cu tărîţe şi cu sare, o daŭ vaciloru respective de mâncare, şi vacile, carĭ o mânâncă, ḑice că daŭ lapte cum n'aŭ maĭ datŭ nici odată maĭ nainte.

Maĭ departe istorisescu şi maĭ cu sama vênatoriĭ despre acésta păseruică, că atunci când o auḑĭ de departe ţipândŭ de-ţĭ ie auḑulu, să sciĭ de bună samă, că numaĭ aşa înzadaru nu se sfarmă ea a strigà „ţirrr! ţirrr!“ ci de veĭ cautà bine, îndată te veĭ încredinţà, că o vită séŭ altă óre ce, fie pasere séŭ dihanie duşmanósă, trebue să se afle prin apropiere.

Totŭ aşa resare şi Mierla, când simţesce séu vede ce-va în apropierea sa făcêndŭ schiamĕtŭ [1],

[1]) Prin cuvêntulŭ schiametŭ séŭ sciametŭ înţelege poporulŭ darea de scire despre apropierea vênatuluĭ.

ca unŭ câne, și atunci poți sci de bună samă, că pe unde se afla ea trebue să fie în apropiere vr'o féră selbatică séu altă vietate.

S c h i a m ĕ t u l ŭ séŭ s c i a m e t u l ŭ Mierlei și țiriitulŭ Impĕrățeluluĭ adeseori le prinde vênătorilorŭ fórte bine.

Dacă însă daĭ fară de veste peste I m p ĕ r ă - ț e l u, séŭ dacă din întêmplare îlu întâlnescĭ ântâiŭ în cale, atuncĭ, spunu vênatorii, că nu âmbli bine. nu veĭ avè norocu la vênatŭ.

In fine istorisesce și crede poporulŭ, după cum mi-a scrisŭ multŭ regretatulu meu amicŭ P. Spênulu, că daca unŭ I m p ĕ r ă ț e l ŭ sbóră preste o vită, vita aceea se bolnăvesce reu. Și mai cu samă oile preste carĭ au sburatŭ vre unŭ I m p ĕ r ă ț e l ŭ sunt în cea mai mare primejdie, căcĭ ele n'au nicĭ unŭ lécŭ pentru bóla ce le cuprinde.

Pitulicea.

I.

Sub numele de „Pitulice“ sunt Românilorŭ patru felurĭ de paserele cunoscute şi anume:

Pitulicea-négră [1]) seŭ Pitulicea-cu-capŭ-negru [2]), numită în Banatu şi Sucitóre [3]), lat. Sylvia atricapilla L. germ. die Mönchgrasmücke, Schwarzplättchen.

Pitulicea acésta este una dintre cântareţele cele maĭ talentate, maĭ plăcute şi maĭ admirate ale pădurilorŭ şi pometelorŭ nóstre. Penele eĭ de pe de-asupra sunt negre-suriĭ, cele de pe dedesuptu deschise-suriĭ, cele de pe gâtlejŭ albineţe-suriĭ, éră cele de pe têmple la bărbăţeiĭ ceĭ bĕtrânĭ cărbuniĭ, la femeĭusce şi la bărbăţeiĭ ceĭ tinerı ruginiĭ. Ochiĭ castaniĭ, rostulŭ negru, piciórele vinete. Lungimea eĭ e de cincispreḑece, lăţimea de dóuĕḑecĭ şi unu centimetri, lungimea aripelorŭ de şeseḑecĭ şi cincĭ, éră lungimea coḑiĭ de şeseḑecĭ milimetri.

---

[1]) Bradescu. „Utilitatea paserilorŭ.“ publ. în „Trompeta Carpaţilorŭ“ an. XII. Bucuresci. 1874. No. 1167.

[2]) In unele vocabulare.

[3]) Com. de Dlŭ Dr. At. M. Marienescu.

P i t u l i c e a-n é g r ă provine în întréga Europă şi petrece maĭ alesu prin păduri, pomete şi tufişurĭ unde, de cum inseréză şi pênĕ târḑiŭ nóptea, cântă ne'ncetatŭ. Nutreţulŭ eĭ sunt diferite insecte micĭ şi pomiţe.

P i t u l i c e a, P i t u l i c e a-s u r ă, P i t u l i c e a-d e-g r ă d i n ă [1]), numită în Banatŭ, după cum mi-aŭ scrisu Dniĭ A. Oprea şi Ios. Olariŭ, S c r o f i ţ ă şi P u r c e-l u ş ă, éră în Muntenia, pe lângă P i t u l i c e, încă şi P i t u l i c ă, lat. Sylvia hortensis Bechst. germ. die Gartengrasmücke, Grasmücke.

Lungimea acesteĭ Pitulice e de şesespreḑece, lăţimea de dóueḑeci şi cinci, lungimea aripelorŭ de optŭ éră a coḑiĭ de şese centimetri. Femeiuşca e cu multŭ maĭ mică ca barbaţelulu, însa la colórea penelorŭ nu se deosebescŭ întru nemica unulŭ de altulŭ. Penele de pe de-asupra atâtŭ la bărbăţelŭ, câtŭ şi la femeĭuşcă sunt maslinii, éra cele de pe dedesuptŭ deschise-suriĭ; gâtulŭ şi pântecele albiĭ.

P i t u l i c e a - c a f e n i e, lat. Sylvia garrula Bechst. Sylvia curruca Lath. germ. die Zaun- oder Klappergrasmücke.

Pitulicea acésta séměnă la colórea peneloru fórte multu cu P i t u l i c e a-d e-g r ă d i n ă, însa e cu multŭ mai mică decâtŭ acésta. Penele de pe partea superióră a capului seŭ sunt cenuşii, cele de pe spate cafenii, cele de pe pântece albe, éră pe peptŭ gălbiĭ; penele aripelorŭ şi a coḑiĭ maslinii. Petrece cu mare plăcere

[1]) Bradescu. loc. cit.

prin livedĭ, prin hucĭurĭ şi prin tufişele ce se află în apropierea satelorŭ.

P i t u l i c e a - c e n u ş i e, lat. Sylvia cinerea Bechst. germ. die Dorngrasmücke.

Parţile superióre ale corpuluĭ acesteĭ Pitulice sunt rădĕcinĭĭ; partea superióră a capuluĭ, partea inferioră a grumazuluĭ şi'mprejurimea urechilorŭ vinete; têmplele şi laturile grumazuluĭ sure; bărbia, guşa şi fălcile de desuptŭ albe; celelalte părţĭ inferióre cărnĭĭ; aripele maslinĭĭ, lumina ochilorŭ castanie; picĭórele galbene. —

II.

Tóte păserelele, înşirate pênĕ aice, după cum ne putemŭ încredinţà din vocabularele Dlorŭ S. Petri, S. P. Barcianŭ, Dr. T. Stamati, G. Bariţiŭ şi G. Munténŭ, precum şi din istoria naturală a Dluĭ Ananescu, după cum am vĕdutŭ maĭ susŭ, se numescŭ de către poporulŭ românŭ c'unŭ simplu cuvêntŭ „P i t u l i c e“.

In Dictionnaire daco-romane t. II. p. 259. alŭ Dluĭ A. de Cihacŭ însă dămŭ peste următórele numirĭ, şi anume: P i t u l u ş ŭ, (Chituluşŭ, Chiturluşŭ, Fusz. 78.) şi P i t u l i c e, pre carĭ autorĭulŭ opuluĭ amintitŭ le trăduce prin T r o g l o d y t e s p a r v u l u s, ca şi când tóte numirile acestea ar însemnà păsĕruĭca „O c h ĭ u l ŭ-b o u l u ĭ“ séŭ „I m p ĕ r ă ţ e l u l ŭ“, căcĭ pre acésta păsĕruĭcă o înţelege poporulŭ românŭ din cele maĭ multe părţĭ sub Troglodytes parvulus.

In Zoologia Dluĭ B. Nanianŭ la p. 94 dămŭ peste numirea „P i t u l i c ĭ ŭ“, pre care şi Dsa o trăduce

prin Troglodytes parvulus şĭ-o descrie în următorĭulŭ modŭ: „Pituliciulŭ are pene óchese şi o códă mică arădicată; petrece prin tufişŭ, prin mărăcinĭ şi prin garduri“.

Din acésta descriere, de şi fórte scurtă, resultă, că Pitulicĭulŭ Dluĭ Nanianŭ nu e altă pasere, decâtŭ păsĕruĭca, care de către Românii din Bucovina, Transilvania şi Ungaria se numesce „Ochĭulŭ-boulu ĭ“ séŭ „Impĕraţelŭ“.

De óre ce însă atâtŭ Românii din Bucovina, câtŭ şi ceĭ din Transilvania şi Muntenia, ba chĭar şi însu-şĭ Dlŭ Nanianŭ înţelegŭ sub „Pitulice“ tóte păserelele, carĭ s'aŭ înşiratŭ maĭ susŭ, prin urmare credŭ eŭ, că Pitulicĭulŭ, Pituluşulŭ, Chituluşulŭ séŭ Chiturluşulŭ nu însemnéză Troglodytes parvulus, ci simplu bărbăţelulŭ Pituliceĭ.

Cum că întru adevĕrŭ Pitulicea însemnéză cu totulŭ altă pasere, şi nu Troglodytes parvulus, după cum crede Dlŭ Cihac, se póte cunósce încâtŭ-va şi din următórea doĭnă poporană aflătóre la Românii din Muntenia:

Mută-ţĭ Pitulice cuĭbu,
Că vinŭ muntenii cu plugu.
Mută-ţĭ Pitulce casa,
Că vinŭ muntenii cu cósa...

E multŭ puţinŭ cunoscutŭ din istoria naturală, cum că Ochĭulŭ-bouluĭ, adică Troglodytes parvulus, îşĭ face cuĭbulŭ seŭ maĭ cu samă pintre vrés-

curi și gateje, prin borțile arborilorŭ și a pamêntuluĭ, unde cosașii n'au ce căutà ca să-ĭ strice cuĭbulŭ cu cósele. Din contră Pitulicile îșĭ facŭ cuiburile loru nu numaĭ prin tufișe, ci fórte adeseorĭ și prin érbă, unde plugariĭ și cosașii nu odata li strică cuĭburile chĭar și fara de voia lorŭ.

Deci și din doĭna citata se vede că Pitulicea nu este Troglodytes parvulus, ci cu totulŭ altă pasĕruică.

Cu tóte acestea însa eu nu voĭŭ să afirmu cu siguritate, ca Românii din unele parți n'ar numi păsĕruĭca Troglodytes parvulus și Piticiĭŭ séŭ Pitulușŭ, maĭ alesŭ că Pitulicĭle sunt maĭ totu atâtŭ de mici ca și Ochiulŭ-boului, aŭ mai acelea-șĭ apucaturi și petrecu mai totŭ prin acelea locurĭ, pe unde petrece și acesta. Dar' pênĕ ce nu se vor adunà tóte numirile poporane ale paserilorŭ din tóte provinciile locuite de Români, pênĕ ce nu se va constatà cu deplina siguritate: cari paserele anume se chĭamă Pitulice, Pitulușŭ și Pituliciŭ, pênĕ atunci remânŭ la parerea mea, ca Pitulciulŭ séŭ Pitulușulŭ e bărbațelulŭ Piticeĭ.

Atâta în privința numiriloru acestorŭ păserele! Acuma sa vedemŭ ce credŭ și istorisescŭ Românii despre Pitulice.

III.

Poporulu românŭ din Muntenia, după cum mĭ-a scrisŭ Dlu P. Ispirescu, spune că Ptiulicea totdéuna, când voesce sa dórmă, are datină de-a se culcà pe

spate. Şi ea de-aceea îndatinéză a se culcà pe spate şi cu picĭoruşele în susŭ, fiindŭ că-ĭ e frică să nu cadă cerıulŭ pe dênsa, şi că la o astfelĭŭ de întêmplare, feréscă Domnulŭ, să-lu pótă opri cu picĭoruşele sale ca să n'o turtéscă.

Românii din unele părţĭ ale Bucovineĭ spunŭ că atuncı, când sbóră maĭ multe P i t u l i c ĭ de-odată dela apusŭ spre resăritŭ va fi timpŭ ploĭosu şi frigurosŭ, éră când sbóră într'unŭ numĕrŭ mare dela resăritŭ spre apusŭ, atuncı va fi vreme bună.

A u ş e l u l ŭ.

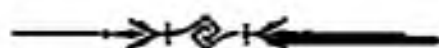
Cea maĭ mică dintre tóte păserelele, câte provinŭ în Europa, şi totodată una dintre cele maĭ frumuşele este A u ş e l u l ŭ [1]) numitŭ în Bucovina T a r t a l a c ŭ, lat. Regulus cristatus Koch. germ. das Wintergoldhändchen.

Auşelulŭ e de nóuedecĭ şi şese milimetri în lungime, de-o sută cincĭdecĭ şi patru în lăţime, de patrudecĭ şi optŭ în lungimea aripelorŭ şi de treĭdecĭ şi optŭ în lungimea codiĭ. Elŭ e pe de asupra masliniŭ, pe têmple şi laturile grumazuluĭ castaniŭ; marginile fruntiĭ şi o trăsătură de-asupra ochilorŭ deschise; zăbelele şi cerculŭ ochilorŭ albiĭ; vêrfulŭ capuluĭ galbănŭ; părţile inferióre ale corpuluĭ galbănŭ-aprinse şi pe de laturĭ ruginiŭ-castaniĭ. Penele aripelorŭ şi a codiĭ castaniĭ-închise şi pe marginĭ masliniĭ-deschise. Ochiĭ castaniĭ-întunecaţĭ; rostulŭ negru, picĭórele castaniĭ.

Auşelulŭ e respânditŭ maĭ preste tótă Europa. Elŭ petrece véra prin pădurĭ, éră primăvéra şi tómna se arată şi prin grădini.

Nutreţulŭ Auşeluluĭ sunt diferiţĭ cărăbuşĭ, musce şi alte insecte micĭ.

[1]) Com. de Dlŭ Gr. Stefanescu.

Codobatura.

I.

Treĭ speciĭ de paserĭ suut cunoscute poporuluĭ românŭ cu numele de „Codobatură" și anume:

Codobatură, Codnbatură, Codobatură-albă, Codobatură-albăstrie, Cotorobatură, Cotobatură, Coţobaĭe, Rîndunica-Domnuluĭ, Pasere-ţigănéscă, Jumĕtate-de-pasere, astfelŭ în Bucovina; în Transilvania însă pe lângă Codobatură încă și Codobâţă[1]); în Muntenia: Codobatura, Prundarĭn[2]) și Bâţiitóre[3]); la Românĭĭ din Epirŭ: Cutrubătură și Codobateleĭ[4]), lat. Motacilla alba L. germ. die Bachstelze.

Părţile superióre ale acesteĭ Codobaturĭ sunt surĭ, partea inferióră a grumazuluĭ și céfa negru-întunecate; gușa, gâtlanulŭ și partea superióră a peptuluĭ negre; frnntea, zăbelele, fálcile, laturile grumazuluĭ și pântecele albe; aripele negriciόse și pătate cu pete albe-surii.

---

[1]) Com. de Dlŭ N. Barbu.

[2]) B. Nananŭ. op. cit. p. 94. — A. de Cihac. Dictionnaire t. II. p. 297.

[3]) Com. de Dlŭ P. Ispirescu.

[4]) Com. de Dlŭ I. Hondrosomŭ.

Cotorobușcă, Codobatură-sură, Codobatură-cenușie, Codobatură-vênĕtă, Codobatură-vineție, lat. Motacilla sulphurea Bechst. germ. die Gebirgsstelze.

Partea superióră a corpuluĭ bărbațelului acesteĭ Codobaturĭ e primăvéra cenușie, éră pântecele galbenŭ-albiŭ; gușa négra. Tómna sunt colorile penelorŭ atâtŭ la femeiușca câtŭ și la barbațelŭ palide. Femeiuscele cele betrâne sémĕna cu bărbațeiĭ.

Codobatură-galbĕnă, Cotorobușca, Văcăriță, Păstorelŭ și Păstoriță[1]), lat. Motacilla flava L. germ die Kuh- oder Rinderstelze.

Vêrfulŭ capului, zabelele, împrejurimea urechilorŭ, céfa și partea inferióră a grumazuluĭ a acesteĭ paserele sunt cenușii, celelalte pene de pe spate maslinii. Penele din códa închise-galbiĭ; laturile capuluĭ și a grumazului precum și penele de pe pântece galbene ca puciósa, afara de bărbie, care e albie. Invĕlișulŭ aripelorŭ suriu Rostulu și picióreIe negre.

Acestea sunt tóte Codobaturile, carı după câtŭ sciu eŭ pêne acuma, le cunoscŭ Românii după nume și despre carĭ aŭ maĭ multe credințe.

II.

O legenda a Românilorŭ din Bucovina despre Codobatură, care mĭ-a comunicat'o Dlu Orestŭ Lujanŭ, suna precum urméză:

[1]) In Bucovina și la Bradescu. „Utilitatea paserilor u“ publ. în „Trompeta Carpațilorŭ“ an. XII. Bucurescĭ. 1874. No. 116..

Ḑice că Codobatura dintru începutŭ n'a avutŭ de feliu códă, ci córa care o are ea acuma a fostŭ a Ochiulu-bouluĭ.

Acésta s'a întêmplatu adică așa, că fiindŭ ea poftită la nunta Ciocârlieĭ și fiindu-ĭ rușine a merge fără códa la nuntă s'a dusŭ la Ochĭulŭ-bouluĭ și l-a rugatŭ pe acesta, ca elŭ sa-ĭ împrumute códa sa pe vr'o câte-va ḑile.

Ochĭulŭ-bouluĭ, care avea trupŭ micŭ ca și acuma, dară códă fórte lunga, nu se puse de pricină, ci-ĭ împrumutâ bucurosŭ códa.

Codobatura, când se veḑù cu códă, bucuria eĭ n'a fostŭ próstă, se duse totŭ jucândŭ și zariudŭ într'unŭ picĭorŭ la nuntă, unde ajungêndu se petrecù i se veselì maĭ de haĭ decâtŭ orĭ care altă pasere.

După ce s'a sfârșitu acuma nunta Ciocârlieĭ, care a ținutŭ maĭ multe ḑile dupa olaltă, Ochĭulŭ bouluĭ se duse la Codobatură și-șĭ cerù códa înapoĭ.

Dar' Codobatura, careia îĭ plăcea fórte multŭ códa, fiindŭ că i se ședea fórte bine cu dênsa, s'a facutŭ că nicĭ nu-lŭ aude și nu-ĭ dete códa.

De-atuncĭ apoĭ, adică dela nunta Cĭocârlieĭ, a remasŭ Ochĭulŭ-bouluĭ făr' de códă, éră Codobatura cu códa.

Dar' temêndu-se Codobatura ca nu cum-va sa vie într'o ḑi Ochiulu-bouluĭ și să-ĭ ĭee códa pe furișŭ, de-aceea bate ea necontenitŭ dintr'ênsa ca să se încredințeze de-o maĭ are orĭ ba.

III.

Altă legendă despre Codobatură, care se află totŭ la Românii din Bucovina și care mĭ-a istorisit'o C. Diaconescu din Calafindescĭ, e cea următóre:

După ce a făcutŭ Dumnedeŭ lumea și tóte vietățile câte se află într'ênsa și la urmă pre omŭ, atâtu ómenilorŭ câtŭ și fie-cării vietăți, între carĭ firesce că se aflaŭ și paserile, lĭ-a datŭ câte unŭ felĭŭ de hrană anumită ca să aibă ce mâncà și cu ce susținea.

Toțĭ ómeniĭ și tóte paserile, cum aŭ începutŭ a mânca hrana ce lĭ-o dete Dumnedeŭ, s'aŭ și săturatŭ, numaĭ Codobaturile și Țiganiĭ, orĭ și câtŭ aŭ mâncatŭ, nu s'aŭ maĭ pututŭ saturà.

Vĕdêndŭ Dumnedeŭ nesațulu acestora s'aŭ supĕratŭ fórte tare și a disŭ cătră Codobatură:

— Când se vor saturà Țiganiĭ și vor dice din tótă inima, că nu sunt flamândi, atuncĭ să te apropiĭ tu și totŭ némulŭ teŭ de sate!

Éră Țiganilorŭ le-a disu:

— Când se vorŭ apropia Codobaturile de sate, atuncĭ să vĕ săturațĭ și voĭ!

Dar' fiindŭ că Țiganiĭ, orĭ și câtŭ ar mâncà, maĭ nicĭ odată nu se potŭ săturà, chĭar și atuncĭ când se ducŭ la vre unŭ prasnicŭ, unde tóte mâncările și bĕuturile se daŭ de giaba, de sufletulŭ morțilorŭ, ci eĭ, orĭ și câtŭ mănâncă, când se scólă dela mésă și se depărtéză numaĭ vr'o câțĭ-va pașĭ de casă, dicŭ, ca și caiĭ cum s'au sculatŭ de josŭ, că n'aŭ mâncatŭ nemică,

că suut flămânḍĭ de nu se mai potŭ ţinea pe picióre, de-aceea şi Codobaturile nu se potŭ apropía nicĭ odată de sate.

Şi Codobatura de-aceea se numesce Pasere ţigănéscă, pentru că ea numaĭ atuncĭ se apropie de vr'unŭ satŭ, când unŭ ţiganŭ, după ce a fostŭ la vre unŭ prasnicŭ şi dupa ce a mâncatŭ, spune că s'a săturatŭ. Dar' fiindu că Ţiganiı maĭ nicĭ când nu se potŭ sătură, de-aceea şi ea maĭ nicĭ când nu se póte apropià, ca alte paserĭ, de locuinţele ómenilorŭ.

Éră Jumĕtate-de-pasere se numesce Codobatura de-aceea, pentru că tuturorŭ celorlalte paserĭ lĭ-e ertatŭ orĭ şi când să între prin sate, numaĭ eĭ nu-ĭ este ertatŭ.

Acestea sunt legendele Codobatureĭ!

IV.

Afară de legendele acestea mai aŭ Românii din Bucovina încă şi următórele credinţe despre Codobaturĭ.

Codobaturile vinu la noi pela Alecsiĭ, 17 Martŭ st. v.

Dacă însă Codobatura vine înainte de Mieḍulŭ-păreseĭ, nu-ĭ bucurie, nu-ĭ seninŭ bunŭ, atuncĭ trebue să fie vêntŭ, vicoiŭ şi omĕtŭ după dênsa, şi ea atuncĭ prinde şi se hrănesce cu muscele ce se află pe suprafaţa omĕtului, éră daca vine după Mieḍulŭ-păreseĭ, apoĭ va fi vreme bună, caldurósă şi frumósă, . . . nu va ninge mai multŭ.

Codobatura vine din acele țeri de unde vinŭ și Rîndunelele. Ea este cea dintâiu prevestitóre a primăveriĭ.[1])

Primăvéra, când vinŭ Codobaturile, celŭ ce vede ântâia-șĭ data numai o singură Codobatură sburândŭ, preste totŭ anulŭ va fi singuru, éră dacă vede maĭ multe Codobaturĭ de-odată, atuncĭ va fi cu maĭ mulțĭ la unu locŭ, va petrece în societatea maĭ multora.[2])

Acésta credință se află și la Românii din munții Abruduluĭ în Transilvania. Aceștia spunu că, dacă vedĭ ântâia-șĭ dată primăvéra o Codobatură în vêrfulŭ caseĭ, e semnŭ că cânepa în anulu acela va cresce fórte mare, înalta, pe când dacă o vedĭ unde-va josŭ, e semnŭ că cânepa va fi abia numaĭ de-o palmă de mare. Maĭ departe: dacă vedĭ ântâia-șĭ dată primăvéra numaĭ o singura Codobatură sburândŭ totŭ singurŭ o să te trezescĭ în tóte drumurile tale. Din contră, dacă veĭ vedè maĭ multe de-odată, totdéuna veĭ avè tovarășĭ, nicĭ când nu veĭ fi singurŭ.[3])

Când se stringŭ maĭ multe Codobaturĭ galbine pe lângă vite și batŭ mereŭ din códa, e unŭ semnŭ că în curêndŭ are să se schimbe timpulŭ, are să plóĭe.[4])

---

[1]) Dict. de V. Flocea din Câmpulungŭ.

[2]) Cred. Rom. din Ilișescĭ și alte sate din Bucovina.

[3]) Com. de Dlŭ Gr. a luĭ I. Sima.

[4]) Cred. Rom. din Frătăuțiĭ-vechĭ.

V.

Afara de credințele înșirate până aice merită a fi însemnatŭ încă și următorulŭ j o c ŭ d e c u v i n t e, maĭ alesŭ că prin elŭ ni se descopere totodata și numele barbațeluluĭ Codobatureĭ, anume C o d o b ă t u r o ĭ ŭ, precum și verbulŭ c o d o b ă t u r ì cu ințelesulŭ de: a se bate, a se mâncà, care se atribue acestei specii de paseri.

Acelŭ jocu sună:

„O Codobatura și-unu Codobaturoiu au codobăturitu o Codobatură și-unu Codobaturoiu“. [1])

Aceste cuvinte trebue sa se rostéscă fórte repede și fară de nicĭ o eróre. Cu acestu jocŭ se producu mai alesŭ pruncii, învețându-se a rostì respicatŭ cele maĭ grele și maĭ întortocate cuvinte ca să póta fi ori și de cine înțeleșĭ.

In Muntenia bărbațelulŭ Codobatureĭ se numesce C o d o b a t o r ŭ. [2])

In fine voiŭ sa mai amintescŭ și aceea, că numele celŭ mai poporalŭ și mai lățitŭ alu acestui soiŭ de paseri, după câtŭ m'am pututŭ încredințà pêne acuma, este C o d o b a t u r ă. Celelalte provinŭ mai rarŭ și numaĭ în unele parți.

Se mai ḑice încă că f e r e a de Codobatură e buna de o f t i g ă.

[1]) Com. de Dlŭ Gr. Crăciunașŭ.

[2]) G. Baronzi. op. cit. p. 97.

Cĭocârlanulŭ.

I

Mulţĭ dintre Românĭ vor fi de părere, că numirile Cıocârlanŭ şi Cıocârlie corespundŭ unuĭa şi aceluĭa-şĭ soĭŭ de paserĭ ca bărbăţelŭ şi femeĭuşcă.

Totŭ de acésta părere am fostŭ şi eŭ maĭ nainte, însă maĭ pe urmă m'am încredinţatŭ, că poporulŭ românŭ din Bucovina sub aceste dóue numirĭ înţelege dóue deosebite soĭurĭ de paserĭ.

E sciutŭ din istoria naturala, că esistă maĭ multe soĭurĭ de Cĭocârliĭ şi anume: unulŭ, care, cum se desprimăvĕréză, începe a cântà şi a se înălţà în aerŭ. Pre acestŭ soıŭ de Cĭocârliĭ, care numaĭ rarŭ când remâne şi preste érnă la noĭ, îlŭ numesce poporulŭ: Cĭocârlie, éră pre bărbăţelŭ Cĭocârloĭŭ, lat. Alauda arvensis L. germ. die Feldlerche.

Pre acelŭ soĭŭ de Cĭocârliĭ, care petrece maĭ multŭ prin pădurı şi munţĭ îlŭ numescŭ Românĭĭ din Bucovina Cĭocârlie-de-munte, lat. Alauda arborea L. germ. die Waidelerche, Waldlerche.

Pre acelŭ soĭŭ de Cĭocârliĭ însă, care nu se duce nicĭ odata dela noĭ, care are unŭ cucuĭŭ în vêr-

fulŭ capuluĭ și petrece, maĭ cu samă érna, prin sate, pe drumurĭ și prin ocólele viteloră, Româniĭ din Bucovina îlŭ numescŭ în regulă C ĭ o c â r l a n ŭ, éră pre femeĭușca luĭ C ĭ o c â r l ă n ĭ ț ă, lat. Galerita cristata; Alauda cristata L. germ. die Haubenlerche.

In unele părțĭ ale Transilvanieĭ, precum de esemplu în ținutulŭ Lapușuluĭ, Cĭocârlanulŭ se numesce C ĭ o c o ĭ ŭ [1]), în unele parțĭ ale Ungarieĭ M o ș u ț ŭ [2]), éră în Macedonia P e c u r a r ĭ ŭ. [3])

Cele dóue numirĭ dintâiu, după cum mi s'a scrisŭ, să vie de-acolo, pentru că acésta pasere are unŭ moțŭ, cĭocŭ. țucluĭŭ séŭ cucuiŭ ascuțitŭ de pene pe capŭ. Éră numirea din urmă să-ĭ vie de-acolo, pentru că Cĭocârlanulŭ, după credința Româniloră din Macedonia a fostŭ dintru începutŭ p e c u r a r ĭ ŭ de oĭ și avea glugă în capŭ.

Sub C ĭ o c â r l i e, atâtŭ Româniĭ din Transilvania, câtŭ și ceĭ din Ungaria, înțelegŭ aceea-șĭ pasere pre care o înțelegŭ și Româniĭ din Bucovina, adică Alauda arvensis.

Uniĭ Românĭ, voindŭ a face deosebire între C ĭ o c â r l i e și C ĭ o c â r l a n ŭ, o numescŭ pre cea dintâiŭ C ĭ o c â r l i e-d e-c â m p ŭ séŭ C ĭ o c â r l i e-d e-ț é r i n e, éră pre acestŭ din urmă C ĭ o c â r l a n ŭ-c u c u ĭ a t ŭ [4]) séŭ C ĭ o c â r l a n ŭ-m o ț a t ŭ. [5])

---

[1]) Com. de Dlŭ Gr. Crăcĭunașŭ.

[2]) Com. de Dlŭ E. Popŭ din Șomcuta-mare.

[3]) Com. de Dlŭ Iónŭ Caragiani.

[4]) Dr. T. Stamati. Vocab. p. 287. — S. Petri. Vócab. t. II. p. 255.

[5]) S. P. Barcianŭ. Vocab. —

Acestea sunt numirile C ĭ o c â r l i i l o r ŭ, câte le cunoscŭ Românii, a căroră lamurire aflaĭ de bine a o înfaţişà aice spre sciinţa fie-caruĭa.

Şi acuma sa trecemŭ la înse-şi legendele, datinele şi credinţele Româniloră despre C ĭ o c â r l a n ŭ, respective C ĭ o c o ĭ u, M o ş u ţ ŭ séŭ P e c u r a r ĭ ŭ.

II.

Despre moţulu séŭ cucuiulu Cĭocârlanului, respective a Ciocoiuluĭ, esistă la Românii din ţinutulŭ Lapuşului urmatórea legenda:

Perḑêndu odată o nevéstă pre bărbatulŭ seŭ, care erà uasdrăvanŭ, şi neputêndu-lu aflà, a apucatŭ lumea în capŭ şi a începutu a-lu cautà în tóte părţile. Aşa âmblândŭ ea unŭ timpŭ îndeluugatŭ în colo şi'n cóce a ajunsŭ pênĕ la S â n t a-J o ĭ e, care erà dómnă preste a treĭa parte a paseriloru din lume.

Cum a ajunsŭ nevésta aice, a întrebatu de S â n t a-J o i e: cum ar putea ea da de urma barbatului seŭ?

Sânta Joie, înduplicată prin rugămintele nevestei, chiemâ la sine pre tóte paserile, câte eraŭ sub stăpânirea sa şi le întrebâ: de nu sciu unde se afla barbatulu perdutŭ? Dar' nicĭ o pasere n'a sciutu să-ĭ respunda,... nici unà nu scia unde se află barbatulŭ nevesteĭ.

Vĕḑêndu nevésta, că nime nu scie de urma barbatului seŭ, îşĭ luâ remasŭ bunŭ dela Sânta Joie şi se pornì éră prin lume, şi se duse, duse, pênĕ ce ajunse la S â n t a-S â m b a t a, care erà stăpânitóre preste jumĕ-

tate din paserile lumeĭ. Dar' şi dela acésta Sânta, ca şi dela cea de maĭ nainte, nemică nu putù aflà despre barbatulŭ seŭ, căcĭ nicĭ paserile, preste câte domnĭà ea, n'aŭ sciutŭ unde se află bărbatulŭ perdutŭ.

In urmă, maĭ mergêndŭ nevésta, câtŭ va fi mersŭ, ajunse la Sânta-Duminică, care domnià preste tóte paserile lumeĭ, şi cum ajunse îĭ descoperì şi acesteĭa ce vêntŭ o aduse pe la dênsa şĭ-o rugâ dóră-ĭ va putè spune unde se află bărbatulŭ seŭ?

Sânta Duminică chĭemâ îndată paserile la sine şi le întrebâ. Dar' dintre tóte paserile, numaĭ unŭ singurŭ Cĭocoĭŭ ĭ-a sciutŭ da respunsŭ unde se află bărbatulu nevesteĭ.

Sânta Duminică, cum a audítŭ acésta, îndată a poruncitŭ Cĭocoĭuluĭ să ducă pre nevéstă pênĕ la bărbatulŭ seŭ.

Cĭocoĭulŭ a înplinitŭ porunca... A luatŭ pre nevéstă în cârcă şi s'a pornitŭ cu dênsa spre loculŭ, unde scià elŭ ca se află bărbatulŭ perdutu, şi pornindu-se s'aŭ dusŭ, şi s'aŭ dusu pênĕ ce aŭ ajunsŭ la unŭ munte de oĭagă (steclă). Ajungêndŭ la acestŭ munte, nu putură să trécă preste dênsulu pênĕ ce Cĭocoĭulŭ nu s'a potcovitŭ, căcĭ muntele erà fórte înaltŭ şi lunecosŭ. După ce s'a potcovitŭ, a trecutŭ cu mare greŭ muntele şi a dusŭ apoĭ pre nevéstă la bărbatulŭ seŭ.

Fiindŭ însă că nevésta, când trecură peste muntele celŭ de oĭagă, se ţinea din tóte puterile de penele cele de pe vêrfulŭ capuluĭ dela Cĭocoĭŭ, temêndu-se ca

să nu cadă josŭ, penele se rădicară în susŭ, şi astfelĭŭ rădicate remaseră ele pênĕ şi'n ḑiua de astă-ḑĭ, şi de-aceea e Cĭocoĭulŭ cu pupuĭŭ în vêrfulŭ capuluĭ. [1])

III.

Afară de acésta legendă séŭ poveste se maĭ află la poporulu românŭ încă şi multe altele, in carĭ Cĭocârlanulŭ jocă unŭ rolŭ însemnatŭ.

De'nsemnatŭ e, că . elŭ totdéuna îndréptă séŭ duce singurŭ pre căletorĭ spre loculŭ, unde dorescŭ aceştĭa.

Voĭŭ maĭ reproduce aice încă unu esempiu despre unŭ Cĭocârlanŭ, a căruĭ rolŭ séměnă cu a celuĭ de maĭ susŭ.

Étă-l-aĭ!

„Aŭ fostŭ odată doı fraţĭ: unŭ băĭatŭ şi o fétă, amêndoĭ săracĭ peste měsură· Părinţiĭ lorŭ nu le lăsase nemică alta, fără numaĭ unŭ bordeĭaşŭ în care să se adapostéscă. Amêndoĭ însă eraŭ harnicĭ şi vrednicĭ şi de fóme nu murıaŭ, cacĭ pe când băĭatulŭ lipsĭà de-a casă, spre a pasce vitele sătenilorŭ, la carĭ se băgase văcarĭŭ, féta mătură şi deriticà prin casă, gătĭà bucate, şi pe urmă luà furca în brâŭ si se punea pe prispă şi aşteptà întórcerea frate-seŭ lucrândŭ. Eĭ trăıaŭ astfelĭŭ veselı si liniscıţĭ, încâtŭ n'ar fi schimbatŭ viéţa lorŭ pe a unuĭ craĭŭ.

Dar' étă că'ntr'o ḑi, pe când băĭatulŭ nu se află a casă, se apropie de bordieşŭ Sila Samodiva în

[1]) Com. de Dlŭ Gr. Crăciunaşŭ.

chipŭ de pasere fórte frumósă, şi ademenindŭ prin frumuseţea sa pre fètă, o duce pe nesciute şi pe nesimţite pênĕ la curţile sale.

Intorcêndu-se băĭatulŭ a casă şi neaflândŭ pre soră sa a începutŭ a o strigà şi căutà în tóte părţile, dar' nicăiri nu putú da de urma eĭ.

Aşa a făcutŭ elŭ ḑi, aşa mânĭ, aşa poĭmânĭ, dar' de giaba!

In urma, când nu maĭ avea nicĭ o nădejde ca să afle pre sora sa, i se arătâ în visŭ unŭ bĕtrânŭ curiosŭ, cu barbă mare, care-i ḑise:

— „Aĭ plecatŭ fiule să cauţĭ pre soră ta?... Nu facĭ reŭ, mergi fără a te desnădajduì, mergi mereŭ spre sóre resare şi întréhă de palaturile S i l e ĭ S a m o d i v a, căcĭ acolo o veĭ aflà.

După ce ḑise bĕtrânulŭ aste cuvinte, perì, şi băĭatulŭ se deşteptâ încredinţatŭ, că acestŭ bĕtrânŭ este unŭ Sântŭ trămisŭ de Dumneḑeŭ ca să-ĭ arete calea cea buuă spre îndeplinirea gândurilorŭ sale.

Fără a aşteptà să se facă ḑiuă, şi fără a băgà în samă obosala, bĭetulŭ frate pornì în cale spre sóre resarè şi se duse pênĕ ce ajunse în dreptulŭ uneĭ căsuţe.

Aice aflâ elŭ unŭ bĕtrânŭ cu barbă mare ghemuitŭ pe vatră.

— Bună ḑiua, moşule! — ḑise băĭatulŭ.

— Să trăescĭ, băĭete!... dar' ce vêntŭ te-a abătutŭ pe la mine?

Băĭatulŭ îĭ spuse tótă pricina din firŭ în pĕrŭ, cum caută pre sora sa, apoĭ îlŭ poftĭ că dóră îlŭ va putè îndreptà la palaturile Sileĭ Samodiva.

— Eu nu sciŭ, — respunse bĕtrânulu, — dar' potŭ să aflu, cacĭ sunt împĕratulŭ Cĭocârlanilorŭ şi supuşiı meĭ resbescŭ pretutindenı şi colindă tótă lumea. Aştéptă acì pênĕ de séra, când vinu toţı aice ca să mĕ védă şi să-ĭ întrebămu.

Tênĕrulŭ primì bucurosu, intrâ în casa, se ospĕtâ cu bĕtrânulu cu ceea ce găsira şi aşteptară pênĕ séra.

Cum venì séra se âmplù vĕsduhulŭ cu o mulţime fără samă de Cĭocârlanĭ şi dupa aceea bătătura şi tóte locurile megiaşe.

Impĕratulŭ lorŭ îĭ primì pe toţĭ cu bunatate şi voĭe bună; la toţĭ le dete de mâncare cu însa-şĭ mâna sa şi după ce-ı ospĕtâ, îĭ adunâ pre toţı în juru-ı de naintea prispeĭ şi-ĭ întrebâ despre palatulu Sileı Samodiva.

Insă nime nu sciù, nimenı nu respunse nemicŭ, ci toţĭ lasara cıocurile în joŝŭ şi nu ḑise nicĭ cârcu.

Vĕḑêndu-ĭ băıatulŭ în astă stare, înţelese că i s'a tăĭatù orĭ ce nădejde şi începù să plângă cu amarŭ. Dar' tocmaĭ când bĕtrânulŭ deschidea gura ca să-lŭ înbuneze şi să-lŭ încurăjeze, éta ca sburâ în batătură, coborindu-se din vĕsduhŭ, unŭ Cĭocârlanŭ şchĭopŭ, jumulitŭ şi betégŭ la o aripă, care cum sosì, se repeḑì la unŭ vasŭ cu apa şi beù cu multă poftă. După ce se adapâ şi se maĭ potolì, bĕtrânulŭ se apropiâ de elŭ şi-ĭ făcù întrebarea următóre:

— Unde-aĭ fostŭ fiule?... de ce-aı zăbăvitŭ pêne acum, şi ce însémnă halulŭ in care te afli?

— Oh! împĕrate! — respunse Cĭocârlanulŭ suspinândŭ — am fostŭ acolo unde m'aı rênduitŭ să staŭ... am întarḑiatŭ, că cuıbulu îmĭ este forte departe şi sunt în astŭ halŭ, căcĭ prin grosnice locurĭ sunt silitŭ să trecŭ!

— Unde-ţı este aşeḑatu cuıbulŭ teŭ?

— In grădinile palatuluĭ Sileĭ Samodiva.

Auḑindŭ astŭ respunsŭ baıatulŭ tresărì de bucurie, éră bĕtrânuluı i se luminâ faţa şi ḑise Cıocârlanuluĭ.

— Poţĭ să ducĭ pre astŭ flăcăiandru mâne deminéţa în prejma aceluĭ palatŭ?

— Potu, dacă şi dênsulŭ va putè să se ţie de mine şi să trécă pe unde voĭŭ trece eŭ!

Băĭatulŭ, plinŭ de mare bucurie, respunse că póte şi după îndemnulŭ Cĭocârlanuluĭ şi bĕtrânuluĭ se duse numaĭ decâtu ca să se culce.

A dóua ḑi, cum începù să ciripéscă Cĭocârlia în revărsatŭ de zorĭ, Cĭocârlanulu deşteptâ pre băĭatŭ şi-ĭ ḑise:

— Aıde să plecamŭ pênĕ nu resare sórele ca să ajungemu maı de vreme, cacĭ lungă şi primejdiósă este calea.

— Sa mergemŭ! — respunse baĭatulŭ îmbrăcându-se.

— Eŭ voıu sburà din craca în cracă şi din mărăcine în mărăcine, şi Dta te veı ţinè după mine ca cum aĭ vre sa mĕ prinḑĭ; astfelĭu vom merge maĭ fară sa bagămŭ sama şi nu ne vom perde din vedere.

— Aşa să facemŭ!

Aşa făcură, îndatu ce şĭ luară ḑiua bună dela împeratulu Cĭocârlanilorŭ şi porniră în cale.

Astfeliŭ merse prin stâncĭ, prin văĭ, prin pustiĭurĭ si locurĭ prăpăstióse câtŭ este ḑiuliţa de mare, fără să se zăréscă picĭoruşŭ de fiinţă vieţuitóre séŭ o căsuţă orĭ colibĭóră.

Dupre ce merse astfeliŭ fără precurmare pênĕ la asfinţitŭ, de-odată zărì în depărtare o lumină vie şi maĭ pătrunḑĕtóre decâtŭ raḑele sórelui, apoĭ după ce maı merse vĕḑù înaintea ochilorŭ unŭ palatŭ cu totulŭ de aurŭ, în carele se resfrângeaŭ raḑele sóreluĭ şi împedicà ochiĭ muritorilorŭ de-a se îndreptà spre dênsulŭ.

Cĭocârlanulŭ, apropiindu-se maı bine de acelŭ palatŭ strelucitorıŭ ḑise:

— Étă tinere palatulŭ Sileĭ, ântră într'ênsulŭ fără de témă, căcĭ ea este primitóre de strainĭ şi pe tinerĭ îĭ ĭubesce maĭ cu prisosinţă. Staı la pórtă şi aştéptă pênĕ ce veı vedè unŭ omŭ măruntŭ, supţiraticŭ şi cam căruntŭ, acela este portarĭulu. Spune-ı fără de sfiélă pricina ce te aduce în aste locurĭ neâmblate şi te va învĕţà elŭ ce să facĭ...

După ce ḑise aste cuvinte Cĭocârlanulŭ sburâ în slava ceruluĭ şi perì. Ér' baıatulŭ se uĭtâ lungŭ după dênsulŭ. Atuncĭ i se părù că în sborŭ Cĭocârlanulŭ a luatŭ chipulŭ bĕtrânuluĭ ce-lŭ vĕḑuse în visŭ. Apoĭ mergêndŭ în palatŭ numaĭ după multe şi fórte grele muncĭ şi lucrurı, ce i le dete stapâna acestuĭ palatŭ ca să i le împlinéscă, scóse cu mare greŭ pre sora sa din mânele Sileĭ Samodiva.[1])

[1]) Veḑĭ maĭ pe largŭ: Calendarĭulŭ basmelorŭ şi legendelorŭ pop. rom. pe an. 1875. Bucurescĭ. p. 35 şi urmat.

IV.

Altă legendă, a căreı eroŭ principalŭ e asemenea Cĭocârlanulŭ și pre care mı-a istorisit'o Dlŭ Alecsie Rusu, învĕțătorıŭ din Ilișescĭ, și P. Ursulŭ, cantorŭ bis. în Căndrenĭ sună precum urméză:

Ḑice că demultŭ, demultŭ, cine sci când va maĭ fi fostŭ și aceea, mergêndŭ într'o ḑi de primăvéră unŭ omŭ cu plugulŭ în țérină și începêndŭ a arà unŭ ogorŭ alŭ seŭ dă după vr'o câte-va întorsăturĭ de cuĭbulŭ unuĭ Cĭocârlanŭ.

Cĭocârlanulŭ, cum îlŭ vede că trece cu plugulŭ pe lângă dênsulŭ și că nu va trage multe brasde pênĕ ce îĭ va strică cuĭbulŭ, ḑise:

— Bădișorule! fiĭ bunŭ și nu-mĭ strică cuıbulŭ, că și eŭ țĭ-oĭŭ prinde când-va vre unŭ bine!

— Și ce bine poțĭ să-mĭ prinḑi tu? — întrebâ omulŭ plinŭ de mirare auḑindu-lŭ vorbindŭ.

— Fă numaĭ ceea ce te rogŭ eŭ și lasă dacă veĭ bănuì când-va, lasă dacă nu-mĭ veĭ fi tótă viéța múlțămitorıŭ! — ḑise maĭ departe Cĭocârlanulŭ.

— Bucurosŭ țı-așĭ împlinì dorința acésta, că nu e celŭ lucru mare, dar' mi-ı témă să nu pățescŭ una câtŭ ḑece!

– Și ce poțĭ să pațescĭ?

— Ce potŭ să pațescŭ?... Află că eŭ am o femee fórte rea, care, dacă va venì și va vedè că n'am aratŭ ogorulŭ cum trebue să se are, o să mĕ bată de-mĭ va merge colbulŭ.

— Cum se pote una ca acésta ?. . Femeea să te bată pre D-ta ?... D'apoĭ bine: nu eştĭ D-ta bărbatŭ ?... Nu scĭĭ că femeea trebue sa fie supusă bărbatuluĭ şi să se téma de dênsulu ?...

— Ba sciu !... Aşa ar fi să fie, nu-ĭ vorbă, dar' ce e de făcutŭ, după ce femeilorŭ li e dată să fie maĭ tarĭ de câtŭ noĭ barbaţii şi să ne bată ori şi când li vine chefulu ?... Trebue să rabdamŭ şi să tăcemŭ !...

— Ba, asta n'aşi maĭ face-o nici odată !

— Şi ce aĭ face, mĕ rogŭ, când aĭ fi tu bărbatŭ în loculu meŭ ?

— Ce aşĭ face ?... Sciŭ eu ce-aşĭ face, ca'n viéţa sa n'ar maĭ pune mâna pe mine !... Şi, dacă numaĭ vreĭ, eŭ potŭ sa te'nveţŭ şi pre tine, ca de astă-ḑĭ înainte femeea ta să nu te maĭ bată, ci s'o baţi numaĭ tu pre dênsa.

— Când m'aĭ înveţà mare pomana ţi-aĭ maĭ face, şi eu nu numaĭ că ţĭ-aşĭ lăsà cuĭbulŭ cum este, ci încă ţi-aşĭ fi fórte mulţamitoriu, că, vaĭ dómne ! multŭ am maĭ avutŭ sa sufĕrŭ pênĕ acuma din partea femeii mele, multe bătăĭ am trebuitŭ să maĭ mânâncŭ !...

— Ascultă dară ! — ḑise Cĭocârlanulŭ — când va venì femeea ta în ţérina şi va voì să te bată, pentru că n'aĭ aratŭ loculŭ, unde se află cuibulŭ meŭ, tu, în locŭ de respunsŭ, să apucĭ de grabă o prăjină lunga, şi cu prajina aceea apoĭ să începi a mĭ-o croì pe unde veĭ apucà, scii colea .. cum se cade, căcĭ ea, neavêndu prăjina, nu se va putè apropià de tine ca sa te bata, şi aşa o sa scapi cu obrazŭ curatŭ,

fără să ţi se întêmple vre unŭ reŭ, nicĭ macar câtŭ e negru sub unghie. Éră femeea ta, neavêndŭ în cotró, va trebuì să înghită nodurĭ, să tacă, şi să se întórcă a casă de unde a venitŭ... Asta-ĭ una!... Alŭ doilea: după ce te veĭ întórce de séră a casă nevésta, fiindŭ focŭ şi pară de mânie pe tine, cum veĭ ântrà în casă are să sară cu o prăjină ca să te bată. Tu însă nicĭ de astă dată să nu te leşĭ, să apucĭ unŭ băţŭ scurtu, dar' grosŭ şi sănĕtosŭ, şi cu acela să începĭ a mi-o mĕsurà peste spate, scii colea... dela róte. Ea a voì să dee în tine cu prajina, dar' fiindŭ acésta prea lungă de bătutŭ în casă, nu ţi-a putè nemică facc, pe când tu cu băţulŭ tĕŭ poţĭ s'o baţĭ câtŭ a încapea într'ênsa. . Fă aşa, cum îţĭ spunu eŭ, şi lasă de veı maĭ paţì vre odata, ceea ce aì paţitŭ pênĕ acuma!...

Omulu îlŭ ascultâ! Incepù maĭ departe a arà, éră loculŭ, unde erà cuìbulŭ ciocârlanuluĭ. Îlŭ încunjurâ, adică îlŭ lăsâ nearatŭ.

Cĭocârlanulŭ, de bucurie că şĭ-a vĕḑutŭ cuibulŭ neatinsŭ, a începutu a se înalţà în naltulŭ ceruluĭ totŭ învêrtindu-se în cercurĭ şi cântându de pare că tótă lumea erà a luĭ. —

Étă însă că nu multu dupa acésta vine şi nevésta omuluĭ nostru c'o falca în cerŭ şi cu una în pamêntŭ şi cum dă cu ochiĭ de loculu unde se aflà cuibulŭ Cĭocârlanuluĭ că e nearatŭ sare ca turbată la bărbatulŭ seŭ şi, nici una nicĭ dóue, vre numai decâtŭ să-lu bată.

Insă bărbatulŭ seŭ, care-ĭ scia acuma prea bine naravulu, nu o lasâ pênĕ ce s'a apropià de dênsulŭ, ci

apucêndŭ de grabă o prăjină unde nu începù a mĭ-o croì peste capŭ, peste spate şi pe unde apucà, de ţi se parea că îmblătesce păpuşoĭ, nu alta, şi dăĭ, şi dăĭ, pênĕ ce s'a săturatŭ de bătutŭ, ḑicêndŭ :

— Destulŭ sunt eŭ de ostenitŭ şi năcăjitŭ de multŭ lucru ce am, încă şi tu vreĭ să mĕ maĭ amărescĭ ?... nu m'aĭ amăritŭ destulŭ pênĕ acuma ?... Na ceea ce-aĭ căutatŭ, căcĭ dóră e vremea ca să-ţĭ ĭeĭ şi tu odată resplata !...

Femeea, de durere şi mânie, stupĭà focŭ şi pară, nu ce-va. Dar' de gĭaba !... Nu putea nemică să-ĭ facă... Şi aşa acuma ântâĭa-şĭ dată în viéţa eĭ trebuí să rebde şi ea o bătae. Apoĭ, după ce numaĭ de-abĭa cu chiŭ şi cu vaĭ, scăpâ din mânele bărbatuluĭ, o luâ îndărĕptŭ la fugă spre casă totŭ blăstĕmândŭ şi ameninţândŭ :

— Lasă, mări mangositule, că-mĭ veĭ venì tu a casa !... Te-oĭŭ învĕţà eŭ pre tine a bate de altă dată pre femeea ta, n'avea tu grijă !...

Bărbatulŭ, săltândŭ de bucurie, că a fostŭ şi elŭ odată în stare aşĭ bate nevésta, îĭ dete pace să se ducă totŭ învêrtindu-se câte ḑile-sŭ într'unŭ anŭ şi-şĭ păzì maĭ departe lucrulŭ... Éră după ce a însĕratŭ s'a întorsŭ a casă, ca şi când nu s'ar fi întêmplatŭ nemică.

Femeea, cum îlŭ vĕḑù că vine, apucâ de grabă o prăjină câtŭ ḑiua de erĭ de mare şi cu acésta punêndu-se lângă uşă îlŭ aşteptâ ca cum va întrà în casă, déuna să încépă a-lŭ croì.

Bărbatulŭ întrâ în casă.

Femeea sare la dênsulŭ şi voesce să-lŭ bată.

Dar' de ghĭaba! ... Unde s'a maĭ pomenitŭ ca să se pótă bate cine-va în casă cu prăjină?

Bărbatulŭ seŭ însă, care asemenea se înarmase din cu bună vreme c'unŭ resteŭ de carpĕnŭ grosŭ şi vênjosŭ, mĭ-o bătù şi de astă dată de-ĭ merse colbulŭ.

Şi din ḑiua aceea apoĭ nicĭ odată nu l-a maĭ bătutŭ femeea, ci totŭ numaĭ elŭ a bătut'o pre dênsa, când o mâncà pelea şi căutà vre o pricină.

Dela acestŭ bărbatŭ apoĭ s'aŭ învĕţatŭ şi ceĭalalţĭ bărbaţĭ aşĭ bate femeile, căcĭ maĭ nainte nicĭ unŭ bărbatŭ nu scia cum să-şĭ bată femeea şi s'o înveţe minte, ci numaĭ femeile îşĭ bateaŭ bărbaţiĭ. Éră dela târgoveţiĭ aceştĭa, căcĭ omulŭ ce şĭ-a bătutŭ ântâĭa-şĭ dată femeea, erà târgovĕţiŭ, aŭ înveţatŭ şi alţĭ ómenĭ de prin satele învecinate aşĭ bate femeile.

Femeile, vĕḑêndŭ dela unŭ timpŭ că s'a întorsŭ crângulŭ moriĭ, că acuma nu-şĭ maĭ potŭ bate bărbaţiĭ ca maĭ nainte, ci din protivă că aceştĭa de multe orĭ le frigŭ în bătaĭe, fără ca să se pótă într'unŭ modŭ óre care aparà de dênşiĭ, s'aŭ strînsŭ tóte la unŭ locŭ la vorniculŭ târguluĭ, care erà o babă, şi dimpreună cu acésta aŭ ţinutŭ apoĭ unŭ sfatŭ mare: ce e de'nceputŭ şi de făcutŭ? Şi după multă cnitélă şi chipzuélă se puseră în cale ca tóte pênĕ întru una să-şĭ părăséscă bărbaţiĭ şi să fugă peste D u n ă r e.

Şi cum s'aŭ sfătuitŭ, aşa aŭ şi făcutŭ.

Fie-care a luatŭ ce a avutŭ maĭ scumpŭ la casa sa, aŭ încărcatŭ tóte lucrurile luate în maĭ multe carĕ şi apoĭ, lasându-şĭ bărbaţiĭ, s'aŭ pornitŭ să tréćă D u-

n a r e a, mergêndŭ vorniculŭ, adica baba, înainte, éră nevestele după dênsa.

Barbaţiĭ, la rêndulŭ lorŭ, vêḑêndu că femeile nicĭ de cum nu şuguescŭ, ci că ĭ-aŭ parăsitŭ şi aŭ apucatŭ lumea în capŭ, se porniră cu toţiĭ ca nisce lupĭ turbaţĭ asupra omuluĭ care ĭ-aŭ învĕţatŭ a le bate voindŭ să-lŭ prindă şi să-lŭ omóre.

Omulu, prinḑêndŭ de veste şi scăpândŭ cum va fi scapatu din mânele lorŭ, apucâ la fugă spre ţérină şi mergêndŭ dreptŭ la C ĭ o c â r l a n u l ŭ, căruia ĭ-a cruţatŭ cuibulŭ, îi ḑise tremurându ca vérga de frică:

— Étă cum şi étă ce mi-aĭ facutŭ tu, mĕĭ Ciocârlane!... m'aĭ învĕţatŭ să-mĭ batŭ nevésta, şi te-am ascultatŭ. Dela mine s'aŭ învĕţatu şi alţi barbaţĭ aşĭ bate nevestele, şi acuma parăsindu-ne şi fugêndŭ tóte nevestele dela noĭ, barbaţii lorŭ vreŭ să mĕ prindă şi să mĕ omóră!... Ce sa facu eu acumă?... Cum să scapŭ de dênşiĭ?...

— Mĕĕĕĭ! mĕĭ!... ce maĭ ómenĭ bătuţĭ cu leuca!... să se téma, ca'ntr'o furie îi vorŭ părăsì nevestele pentru totdéuna şi că nu se vorŭ mai întórce nicĭ când înapoĭ!... N'aiba nicĭ o frica, caci unde s'a mai vĕḑutu vre o femee să fugă de barbatŭ!... Dar' dacă îţi e frica să nu ai vre o neplăcere din pricina mea, apoi... lasa-te numai pe mine, ca le'ntorcŭ eŭ pre tóte pênĕ întru una maĭ de graba de cum şi-ar închipuì cine-va!...

Şi cum rostì Cĭocârlanulŭ cuvintele acestea se avêntâ de-odată în naltulŭ cerului şi câtu ai bate în palme ajunse lânga D u n ă r e, în cotro i se spuse că

aŭ apucatu femeile. Şi tocmaĭ când ajunse elŭ acolo, voiaŭ şi femeile să tréca Dunărea!

Cĭocârlanulu, cum le vĕḑù, începù a se învêrtì prin aerŭ de-asupra loru, şi a cântà:

Ţurluĭ, ţurluĭ, ţurluĭ, ţurluĭ!
Peste Dunăre bărbatŭ nu-ĭ!
Ţurluĭ, ţurluĭ, ţurluĭ, ţurluĭ!
Peste Dunăre bărbatu nu-ĭ!

Femeile, auḑindu-lu astfelŭ cântândŭ, ḑise una catră alta:

— Auḑiţı voı ce cânta paserea, care sbóră pe de-asupra nóstrĕ?

— Da cum pĕcatele să n'o auḑimu!... ci că peste Dunăre nu se afla nicĭ unŭ bărbatŭ! ..

— Eĭ, dacă e aşa tréba trebiloru, maĭ bine să ne'ntórcemŭ înapoı la barbaţiı noştriĭ, cariĭ ni ĭ-a datŭ Dumneḑeŭ şi să suferimŭ bătae dela dênşiĭ, decâtu, trecêndu Dunărea, să fimŭ tóta viéţa nóstră fară de bărbaţı.

Şi cum ḑisera, aşa şi făcură. Tóte se'ntórseră înapoı la bărbaţiı lorŭ. Şi de-atuncĭ apoĭ nu maĭ batŭ femeile pre bărbaţı, ci numaĭ bărbaţiĭ pre femeı. Şi dacă se'ntêmpla sa bată vre o femee pre bărbatulu seŭ, apoĭ să sciţĭ că bărbatulŭ acela nu e bărbatŭ adevĕratŭ, ci unu mămăligarĭu.

V.

Acestea sunt istorisirile privitóre la Cĭocârlanŭ.

Unŭ lucru bătătorĭŭ la ochĭ însă ni se înfăţişază în acestea citate, care nu trebue trecutŭ cu vederea, şi

anume, că'n tóte treĭ poveștile nicăirĭ nu se face amintire de Cĭocârlie, ci numaĭ de Cĭocârlanŭ. Unŭ semnŭ destulŭ de învederatŭ acesta, că altă pasere este Cĭocârlia și alta Cĭocârlanulŭ.

Afară de acestea istorisirĭ, precum și altele asemenea acestora, carĭ se află înprăsciate prin unele poveștĭ, maĭ esistă la poporulŭ românŭ încă și următórele datine și credințe despre Cĭocârlanŭ.

Așa Româniĭ din Cĭobancuța în Transilvania ni istorisescŭ următórele :

Dice că primăvéra, când Cĭocoĭulŭ, adică Cĭocârlanulŭ, cântă și se înalță în susŭ. ajunge tocmaĭ lângă cerĭŭ în aerulŭ celŭ turbatŭ.[1])

După ce ajunge în acestŭ aerŭ turbă și cade josŭ. Uniĭ cânĭ, aflându-lŭ, îlŭ mănâncă și de-aceea turbă și eĭ.[2])

Credința acésta esistă și la Româniĭ din Moldova și la ceĭ din Muntenia. Aceștĭa încă spunŭ că Cĭocârlanulŭ se sue cântândŭ în aerŭ pênĕ ce ajunge la vêntulŭ celŭ turbatŭ. Acolo apoĭ, turbândŭ și elŭ, cade josŭ la pămêntŭ mortŭ și aflându-lŭ câniĭ îlŭ mănâncă și apoĭ turbéză și eĭ.[3])

---

[1]) Poporulŭ românŭ din unele ținuturĭ ale Transilvanieĭ susține că lângă bolta cerĭuluĭ se află o pătură de „aerŭ seŭ vêntŭ turbaţŭ". Asemenea și'n România se numesce eterulŭ de către poporŭ „vêntŭ turbatŭ". (Vedĭ: G. Baronzi. op. cit. p. 124). Totŭ despre acestŭ vêntŭ vedĭ și la P. Ispirescu: Legende séŭ Basmele Românilorŭ part. II. fasc. I. Bucurescĭ 1874. p. 41. „Fecĭorulŭ de împĕratŭ plecă înainte și ajunse la mama vêntuluĭ turbatŭ, plecă și de acolo și ajunseră la mama vêntuluĭ de primăvéră".

[2]) Com. de Dlŭ Gr. Crăcĭunașŭ.

[3]) Com. de Dniĭ I. Fotea din Moldova și Ghĭorghiescu din Muntenia, amêndoĭ ascultatorĭ de teologie la universitatea din Cernăuțĭ. —

Eră-şĭ se ḑice că cine mănâncă nu numaĭ Cĭocoĭ turbaţĭ, ci şi carne de Cĭocoĭ sănetoşĭ, acela încă nebunesce. Unŭ pruncŭ din Cĭobancuţa în Transilvania să fi mâncatŭ cincĭ puĭ de Cĭocoiŭ şi nu multŭ după aceea aŭ nebunitŭ. Toţĭ ómeniĭ, cariĭ sciură despre acésta întêmplare, eraŭ de părere, că prunculŭ numaĭ de aceea a nebunitŭ, pentru că a mâncatŭ puĭ de Cĭocoĭŭ.

Pruncíĭ, când vĕdŭ pre unŭ Cĭocoĭŭ sburândŭ cătră aerulŭ celŭ turbatŭ, strigă:

De eştĭ moşŭ
Scoborĭ josŭ.
De eştĭ babă
Suĭ în slavă!

Şi credŭ că, de este Cĭocoĭulŭ de parte bărbătéscă, se scobóră în josŭ, éră de este de parte femeéscă se sue la aerulŭ celŭ turbatŭ. [1])

Românïĭ din Bucovina spunŭ că Cĭocârlanulŭ atâtŭ véra, câtŭ şi érna, când are să fie frigŭ, se tupiléză josŭ, cĭocnesce cu cĭoculŭ în pămêntŭ şi strigă séŭ ţirie ne'ncetatŭ „ţ u i i i ! ţ u ĭ, ţ u ĭ !" anunţândŭ prin acésta nemijlocita apropiere a friguluĭ. Éră Românïĭ ḑicŭ atuncĭ că elŭ:

Strigă cĭórecĭ şi opincĭ
Şĭ-a obĭele câte cincĭ. [2])

---

[1]) Com. de Dlŭ Gr. Crăcĭunaşŭ.

[2]) Cred. Rom. din Horodniculŭ de josŭ, com. de Dlŭ P. Prelipcénŭ. —

Éră la sfârşitulŭ tómneĭ, tupilându-se la pamêntŭ, îĭ face pre ómenĭ luatorĭ de samă că se apropie érna strigândŭ :

Lasă căruţa
Şi ie săniuţa!

Când are să fie vreme bună, moloşagŭ, atuncĭ totŭ sbóră în susŭ şi éră se pune josŭ, şi cântecul luĭ e maĭ schimbăciosŭ ca de alta dată. [1])

Când cântă Cĭocârlanulu nóptea, atuncĭ prevestesce apropierea deminețiĭ. [2])

Maĭ departe e datină la Româniĭ din Bucovina a poriclì pre unii ómenĭ „C ĭ o c â r l a n ŭ" şi anume pre aceĭa, cariĭ se amestică în tóte lucrurile ca şi Cĭocârlanulŭ prin tóte gunóiele, precum şi pre aceia, carĭ aŭ unŭ capŭ buhuĭatŭ, adică cu pĕrulŭ radicatu în susŭ ca şi penele de pe crescetulŭ Ciocârlanuluĭ.

VI.

In fine încă şi vr'o câte-va ḑicale şi proverbe şi apoĭ terminămŭ.

„A prinsŭ Cĭocârlanulŭ de códă", se ḑice despre unŭ omŭ, care s'a uĭtatŭ prea multŭ în fundulŭ păharuluĭ, adică care a bĕutu prea multŭ şi este aşa de ameţitŭ, că numaĭ de-abĭa se póte ţinè pe picióre.

„A m b l ă a m e ţ i t ŭ c a u n ŭ C ĭ o c â r l a n ŭ", se ḑice despre ómeniĭ, cariĭ âmblă tăhuĭ de capu, cariĭ nu sciŭ nemică ce facŭ.

---

[1]) Dict. de Erm. N. Ghiuţă din Ilişescĭ.

[2]) Com. de Dlŭ Gr. Crăcĭunaşŭ.

„E Cĭocârlanu“, séŭ „e Cĭocârlanŭ de bétu“, séŭ „cum e cĭocârlanulŭ de bétŭ“, se ḑice unuĭa, care e așa de bétŭ, că nu maĭ sci pe ce lume se află, și acésta de-acolo, pentru că Ciocârlanulŭ, când e frigŭ, stă ghemuitu, nu se urnesce maĭ de felŭ din locŭ așa, că orĭ și cine póte să-lŭ prindă.

„S'a cucuĭatŭ ca unŭ Cĭocârlanu“, se ḑice despre o fétă, care îșĭ pune prea multe florĭ în capŭ, când merge la jocŭ séŭ la altă petrecere.

Cĭocârlia.

I.

Pe'ntinderea ceréscă nu se afla nicĭ unŭ nourașŭ nicĭ unŭ semnŭ de apropierea vre uneĭ furtunĭ. Numaĭ stelele, aceștĭ ochĭ vighiatorı aĭ nopțiı, se vĕdu strelucindŭ în depărtare prin nemărginitulŭ spațıŭ.

Totŭ astfelıŭ e și pe'ntinderea pămêntéscă. Pretutindene domnesce șı-aice cea maı adûncă linisce și tăcere... Nicĭ unŭ semnu de vre o furtună séŭ altă neplăcere!... Numaĭ unde și unde se aude murmurulŭ vre unuĭ riurelŭ... Éră pânele cele albe, carĭ ca nisce mărĭ întinse ce lățescŭ pe șesurile țérinelorŭ, și fênațele cele încărcate de totŭ felıulŭ de floricele frumóse și mirositóre ne daŭ una din înfățișările cele maĭ plăcute și maı atrăgĕtóre.

Totŭ să staĭ și să admirĭ ale natureĭ frumusețe...

Dar' étă!... timpulŭ linŭ se strecóră,... zorile se ivescŭ și cu dênsele dimpreună se deștéptă șı-o păsĕruĭcă din somnulŭ eĭ celŭ dulce de peste nópte, care, scăldându-se în róua cea recoritóre și binefăcĕtóre a deminețiĭ, începe a se'nălțà în cercurĭ spre cerıŭ și prin cânteculŭ eĭ celŭ plăcutŭ a ne anunțà apropierea ḑileĭ.

Şi óre ce feliŭ de pasĕruĭcă să fie acésta, şi de ce se înalţă ea în cercurĭ spre ceriŭ cântândŭ pênĕ ce o perdemŭ din vederĭ, şi totŭ astfeliŭ se scobóră ea în josu, éră când e ca da vr'o dóue prăjini de susŭ dela pamêntŭ ca o săgétă se lasă în josŭ spre cuibuşorulŭ seŭ celŭ duratŭ pe suprafaţa pămêntuluĭ?

Acésta păsĕruĭcă e Cĭocârlia, lat. Alauda arvensis, L. germ. die Feldlerche, şi causa înălţariĭ sale spre ceriŭ, când cântă, ni-o spunŭ maĭ multe legende poporane, dintre cari cea mai frumósa e fară îndoiala cea compusă în versuri de ilustrulŭ nostru poetŭ Dlŭ V. Alecsandri.[1])

Pe câtŭ însă de sonorŭ şi atrăgetoriŭ e cântecullŭ acesteĭ păserele, pe câtŭ de plăcutu e timpulŭ când cânta ea, pe atâta şi póte că încă multu mai atrăgetóre şi maĭ frumóse sunt legendele eĭ.

Deci, lăsându la o parte legenda Dluĭ V. Alecsandri, în bună speranţă că ceĭ maĭ mulţĭ o cunoscu, şi totŭ Românulŭ adevĕratŭ, care sci numaĭ ciş-ce-va a cetì, ar trebuì s'o cunóscă, voiŭ reproduce aice alte legende ale acesteĭ paserele, despre care unu cântecŭ poporanu ni maĭ spune şi urmatórele:

Lie, Lie
Cĭocârlie,
Sborĭ în sóre
Cântătóre
Şi revină
Din lumină

[1]) Opere complete. Legende. p. 115. —

Pe pămêntŭ
Cu dulce cântŭ. [1])

II.

Cea dintâiŭ legendă, care am audit'o dela o Româncă din Siretiu, e cea următórc:

Aŭ fostŭ odata unŭ împĕratŭ şi-o împĕrătésă fórte avuţi, omenoşi şi cinstiţi de cătră toţĭ supuşii lorŭ şi împĕraţii de prin prejurŭ. Aceştia, de cum se trezira şi vĕdură lumina sórelui, petrecura totdéuna în frica lui Dumnedeŭ, şi de-aceea aveau tóte celea ce le trebuià, numaĭ unŭ singuru lucru li lipsià,... n'aveaŭ nicĭ unŭ pruncŭ. Şi... Dómne! ce n'ar fi datŭ ca să aibă şi eĭ unŭ pruncŭ!.. Nu erà o di ca să nu împărţéscă milostenii şi daruri pe la sermanĭ, nu erà o di să nu se róge luĭ Dumnedeu, dóră dóră li dăruesce şi lorŭ unŭ pruncu.

Dar' trecură mulţi anĭ la mijlocŭ şi dorinţa lorŭ încă totú nu li s'a împlinitu. .

In urma urmelor, tocmai când perduse tótă nadejdea că se vorŭ putè şi eĭ numì când-va părinţi, lĭ-a ascultatŭ Dumnedeŭ rugămintea şi li-a dăruitŭ o fiică, pre care o numiră L u m i n ĭ ó r ă. Şi eĭ de-aceea o numira astfeliŭ: una, pentru că ea erà fórte frumósă, şi alŭ doilea fiind că erà pentru dênşii ca o l u m i n ă, ca lumina ochilorŭ, şi unde se ducea ea, acolo se duceaŭ şi eĭ.

L u m i n ĭ ó r ă traià, ca şi părinţii seĭ, în frica luĭ Dumnedeŭ, şi cu câtŭ crescea mai mare, cu atâta

[1]) V. Alecsandri. loc. cit.

se facea maĭ frumósă şi maı farmĕcătóre. Şi tocmaĭ din pricina acésta nu eşıà ea nicĭ odată la preâmblare, temêndu-se ca să n'o dióchıe cine-va séu să i se'ntêmple alta nenorocire.

Insă într'o ḑi, n'are maĭca sa ce face, şı-o întrébă: de ce nu se duce şi ea, ca alte fete de împĕratŭ la preâmblare, de ce şede numaĭ a casa?...

Luminıóra respunse maıcii sale şi-ĭ ḑise, că ea, numaı daca voescu parinţiĭ eĭ, îndata se va duce la preâmblare. Şi'ntr'adevĕrŭ ea, colea de catră séră, cam pe timpulŭ acela când se scobóră sórele spre apusŭ şi e maı frumosŭ şi maı placutu de preâmblatŭ, a eşitŭ şi ea ântâıa-şı dată în grădina împĕratéscă. In grădina acésta a âmblatŭ ea în colo şi'n cóce pêuĕ ce-a datŭ de-o uşiţă mică, carea ducea spre unŭ şesŭ întinsŭ şi frumosŭ, şi cum a datŭ ea de uşiţa acésta a deschis'o şı-a eşitŭ printr'ênsa afară în şesŭ Pe şesulŭ acela apoı, preâmblându-se câtŭ s'a fi preâmblatŭ, a începutŭ ea a privì maĭ de aprópe întréga fire, care i s'a înfăţişatŭ de'naintea ochilorŭ şi nu se putea destulŭ mirà de frumuseţa ce-o vedea în tóte parţile. Insă ce ı-a plăcutŭ eĭ maĭ multŭ dintre tóte câte le-a vĕḑutŭ, a fostŭ S ó r e l e, carele se scoborıà încetŭ spre apusŭ.

Multŭ timpŭ a statu ea şi s'a uıtatu la S ó r e cum apune şi multŭ timpŭ după apusulu luĭ la raḑele sale cele luminóse, carı ca nisce fire nemarginite de auru se'ntindeaŭ pe câmpia cerıuluı.

Aşa de tare îı plăcea eĭ cum apune s ó r e l e, încât în tóta séra eşıà ca să privıasca apusulŭ luĭ.

Şi atâta ce a eşitŭ, şi atâta ce a privitŭ la dênsulu, pênĕ ce în urma urmelorŭ s'a îndrăgostitŭ în elŭ.

Éră după ce s'a îndrăgostitŭ acuma în sóre, a începutu din ce în ce a se supĕrà şĭ-a se uscà, pênĕ ce s'a bolnăvitŭ cum se cade.

Parinţiĭ seĭ, vĕḑêndu-o astfelĭŭ, se'ntristară şĭ-o întrebară: ce-ĭ lipsesce de se usucă aşa de tare?... ce durere are?...

Ea dintru începutŭ nu voì sa li spună nemică, éră maĭ pe urmă, vĕḑêndu că parinţiĭ totŭ una o întrébă, li respunse că trebue sa se despărţéscă de dênşiĭ şi să mérga în lume ca sa-şı caute noroculŭ.

Parinţiı seı, auḑindŭ ce şĭ-a pusŭ în gândŭ fiĭca lorŭ şĭ avêndu-o numaĭ pre dênsa, î .cepură a plânge şı-a se tânguì ca nisce prunciĭ şı-o îndemnară prin cele maĭ duióse cuvinte ca să nu-ĭ parăséscă, căcĭ cine sci ce póte să i se'ntêmple în calea pe care voesce ea sa se pornéscă, însă vĕḑêndu dela unŭ timpŭ că numaĭ de giaba li-ĭ tótă vorba şi sfatulŭ că L u m i n ĭ ó r a numaı decâtŭ voesce să plece în lumea largă ca sa-şĭ caute, dupre cum spunea ea, noroculŭ, nu se maĭ încercara a o oprì, ci o binecuvêntară şi-ĭ deteră tóte cele trebuinciόse de drumŭ.

L u m i n ĭ ó r a, luândn-şĭ remasŭ bunŭ dela parinţiı seĭ, s'a pornitŭ cu Dómne-ajuta în lume ca sa caute palatulŭ celŭ strelucitorıŭ şi mareţĭu, în care auḑise ea, acuma dela cine va fi auḑitŭ, ca locuesce alesulŭ inimeĭ sale, adică S ó r e l e. Dar' în calea cea lungă şi necunoscuta multe nenorocirĭ şi neajunsuri o aşteptara.

Dintrn începutŭ ĭ-a mersu, cum ĭ-a mersŭ pentru că avea de tóte câte-ĭ trebuià, avea ce mâncà și cu ce se'mbrăcà, dar' cu sfârșitulŭ lucrurilorŭ acestora s'a sfârșitŭ și totŭ binele eĭ.

Și așa mergêndŭ ea ḑi dupa ḑi, nópte după nópte, câtŭ va fi mersŭ și pe unde va fi mersŭ, destulŭ atâta că după o cale de maĭ multe ḑile a ajunsŭ într'o pustie fórte mare, unde nu erà nici unu sufletŭ de omŭ de zăritŭ și unde i se sfârșire acuma și merindea ce-a fostŭ luat'o de-a casă.

Vĕḑêndu biată fétă că n'are nemică ce mâncà éră fómea îĭ scurge tóte puterile, a începutŭ a culege rădĕcinĭ de erburi și póme selbatice de pe unŭ pomișoru mititelŭ, care se aflà singurŭ în tóta pustia aceea, și cu acelea șĭ-a stimpĕratu ea fómea.

Astfeliŭ călĕtorindu ea prin pustia aceea ajunse într'unŭ târḑiŭ la unŭ locu, unde se aflaŭ o mulțime de ómenĭ morți. Cum a vĕḑutŭ ea morțiĭ aceștia așa de tare s'a spăĭmêntatu, că a începutŭ să tremure, cum tremură vérga, de frică, însă ducêndu-se mai în colo și uitându-se maĭ bine în tóte părțile s'a încredințatŭ că pe loculŭ acela a trebuitu să fie vre o batalie fórte mare și cruntă, de-aceea sunt atâția ómenĭ morțĭ. Și fiind cá acolo eraŭ fórte multe vesminte de catane, — ce ĭ-a picatŭ eĭ prin minte?... să-șĭ Ĭee și ea unu vesmêntŭ de-acestea ca să se îmbrace cu dênsulŭ,... și șĭ-a luatu unŭ straiŭ huzărescŭ, s'a îmbrăcatŭ într'ênsulu și-apoi s'a pornitŭ éră-și mai departe.

Mergêndu ea, acuma câtŭ va maĭ fi mersu, dete de unŭ calŭ fórte frumosu, și cum dete de dênsulŭ nu

statù multŭ pe gânduri, ci ilŭ prinse, se suì pe dênsulŭ calare și plecâ maĭ departe tótă ḑiua aceea, pêne ce în urmă dete de-o mulțime de ómęem vii, pre cariĭ iĭ cunoscu îndata pe îmbrăcamintele lorŭ că sunt ostași.

Ostașii aceștia, cum o zăriră, dé-una se repeḑiră asupra eĭ și-o prinseră, socotindŭ că este vre unŭ șpionŭ. Dară după ce se adeverì, că ea nu este șpionŭ, îi deteră drumulu, o luara apoĭ în slujba lorŭ și se duseră cu dênsa într'o bătalie. In batalia aceea fură ostașiĭ de catră dușmaniĭ lorŭ învinșĭ, și cariĭ voiră să scape cu viéță începură a fugì în cotro iĭ duceau ochiĭ și picióreIe.

L u m i n ĭ ó r a nóstră însă scăpându cu obrazŭ curatŭ din prinsórea și învălmășăla în care căḑuse, se pornì maĭ departe în trébă-șĭ în drumulŭ seŭ. Éră dupa ce se pornì se duse, se duse, călare pe calulu ce la aflatŭ maĭ nainte, pênĕ ce ajunse într'un târḑiŭ la o fântână, unde dete peste o babă bĕtrână-betrâna, care torcea p ă i n g ă n i ș ŭ.

Baba aceea se numĭà I n t u n e c i m e a, și erà fórte bucurósă când cine-va o numià astfelŭ, pentru că ea erà blastemată să pórte vesminte negre și la fața încă erà fórte négră.

L u m i n ĭ ó r a nóstră, cum a vĕḑut'o, a ḑisŭ:

— Vai de mine și de mine ce babă négră ca I n t u n e c i m e a!

Babeĭ ĭ-a placutŭ fórte tare cuvintele acestea, pentru că ea totdéuna, când o numià cine-va I n t u n e c i m e séŭ vorbià totŭ una de negru, îi erà fórte plăcutŭ. De-aceea a primitŭ ea pre caletórea nóstra fórte

bine, éra după aceea a intrebat'o: unde-ı merge calea prin aşa o pustietate?

Luminióra ĭ-a spusŭ totŭ adeverulu: de unde vine şi în cotro se duce.

Baba ĭ-a ḑisu:

— Dacă mĕ veı ascultà pre mine, şi veı face ceea ce îţĭ voiŭ spune eŭ, apoĭ atuncĭ de buna samă îţĭ veĭ ajunge scopulu!

— Voiŭ ascultà şi voiu face! — respunse Luminióra bucurósa.

— Dacá e aşa, apoĭ mergı spre resaritŭ, — ḑise maı departe Intunecimea, — pênĕ ce veĭ ajunge la unu délu fórte mare şi înaltŭ de stecla, şi dacă te veĭ putea suì pe vêrfulŭ aceluĭ délŭ, apoĭ poţĭ să ḑicĭ că ţı-aĭ ajunsŭ scopulŭ.

Luminióra mulţămì fórte frumosŭ Intunecimeı pentru sfatulu eĭ celŭ bunŭ ce i l-a datu şĭ-a luatŭ remasŭ bunu dela dênsa şi, încălecându pe calulŭ seŭ, a plecatu maĭ departe spre resăritu.

Dóuespreḑece ḑile ne'ntreruptŭ a călĕtoritŭ ea pênĕ ce a ajunsu la délulŭ celu de steclă.

Calu-ı slabise fórte tare de-atâta drumŭ câtŭ a trebuitŭ sa mérgă, éră délulŭ la care ajunse erà fórte înaltu, decĭ cum să se sue ea acuma pe vêrfulu déluluĭ?

Éta însă ca tocmaı, când erà ea în cea maĭ mare nedumerire, când nu scià singură ce să facă şi se se'ncépa, vede nu departe dela dênsa unu omŭ. Omulŭ acela erà unŭ cavaliŭ. Decı, rugându-lŭ ea, căvaliulŭ ĭ-a potcovitŭ calulŭ cu nisce cue fórte marı şi tarı. Astfeliŭ apoĭ, fiindu-ĭ acuma calulŭ potcovitu, s'a repe-

ḑitŭ spre délu şi câtŭ aĭ scăpără dintr'unŭ amnarĭŭ s'a urcatŭ de-asupra luı.

Ajungêndu Luminĭóra pe vêrfulŭ déluluĭ a mulţămitŭ luĭ Dumneḑeŭ, că ĭ-a ajutatŭ a se suì, apoı s'a dusŭ să védă ce este pe délulu acela?

De-asupra délulu erà unŭ şesŭ fórte mare şi întinsu.

Vĕḑêndŭ acésta Luminĭóra s'a suitŭ éră-şĭ pe calulŭ seu şi s'a pornitŭ maı departe, şı-a mersu şi a mersŭ, pênĕ ce-a datu de-unu palatŭ fórte mare şi frumosu.

In palatulŭ acela locuıaŭ treı fete.

Vĕḑêndu fetele acestea, că cine-va vine la dênsele ĭ-aŭ eşitŭ întru întimpinare.

Luminĭóra, cum le-a zăritŭ, aşa de tare s'a bucuratŭ, ca şi când ar fi fostŭ surorile eı.

Fetele însă ĭ-aŭ ḑisŭ:

— Sufletu de omŭ ce eştı! cine te-aduce pre tine în locurile acestea, căcı de când suntem noı aice încă nime pênĕ acuma n'a pututŭ sa vie pênĕ la noĭ,... şi tu aĭ venitŭ!...

După ce rostiră ele cuvintele acestea îĭ luara calulŭ, îlŭ duseră într'un staulŭ şi-ĭ deteră de mâncare, éră pre Luminĭóra o luară şi se duseră cu dênsa în încăperile cele frumóse ale palatuluı.

Fetele socotıaŭ în mintea lorŭ, ca strainulŭ ce-a venitŭ la dênsele, nu este fétă, ci fecioru, pentru că Luminĭóra, dupa cum scimŭ, şı-a schimbatŭ îmbracamintea.

După ce a petrecutŭ Luminĭóra maĭ multe ḑile în palatulŭ acela, étă că într'o ḑi vinŭ cele treĭ fete la dênsa şi-ı ḑice cea maĭ mare:

— Noĭ am voì ca să te luămŭ pre tine de bărbatŭ, căcĭ tare nı-aĭ placutŭ, dar' nicĭ una nu te putemŭ luà, căcĭ dacă aşĭ voì eŭ bună óră ca să te ĭeŭ apoĭ s'ar mânià surorile mele pe mine, éră dacă ar' voì una din ele să te ĭee, nu mĭ-ar venì mie la socotélă, decĭ fii-ne maĭ bine fratele nostru!

— Nu frate, ci ḑicețĭ maı bine soră! -- respunse Luminĭóra, — căcı şi eŭ sunt fétă ca şi voĭ!... Haĭnele bărbătescĭ, cu carı mĕ vedețĭ înbrăcata, le-am luatŭ pe mine numaĭ de-aceea, ca să fiŭ scutită de multe neajunsurĭ şi ueplăcerĭ ce mi s'ar fi putută întêmplà în calea mea cea lungă şi primejdiósă!...

Cum auḑiră cele treı fete respnnsulŭ acesta saltară de bucurie şi ḑisera:

— Dacă eştì fétă, cu atâta maı bine, căcĭ deacuma înainte vom fi patru, cu pareclıe.

Din ḑiua acésta apoĭ trăiră fetele dimpreună cu Luminĭóra fórte bine, şi eraŭ totdénna fórte vesele şi bine dispuse, căcĭ nu li lipsià nemică, ce-ar fi putută sa lı-aducă vre o supĕrare séŭ altă neplacere.

Nu aşa însa îşĭ petrecea Luminĭóra. Acésta din ḑi în ḑi ce mergea, totŭ maĭ tristă şi maĭ dusă pe gândurı erà.

Luândŭ sama fetele dela unŭ timpŭ, că Luminĭóra nu e aşa, cum ar trebuì să fie, voĭósă şi bucurósă, o întrebara de ce este ea aşa de tristă şi totŭ dusă pe gândurı?.. Ce-ĭ lipsesce?...

Luminióra li respunse suspinândŭ:

— Eŭ de-aceea sunt așa de tristă, pentru că mĭ-a sositŭ timpulŭ ca să mĕ despărțescŭ de voĭ, ... să vĕ lasŭ cu Dumnedeŭ și să mĕ ducŭ în drumulŭ meŭ!...

— Fiindu că nu voescĭ să remâĭ maĭ multŭ cu noĭ, — diseră fetele — îțı vomu da unŭ semnŭ de aducere aminte, că aĭ fostu când-va la noĭ, o s a b i e, care are o deosebită putere și anume, dacă se trage jumĕtate din técă, apoĭ atuncĭ móre jumĕtate din óstea dușmanuluĭ, cu care te bațĭ, éră dacă se scóte tóta din téca, apoı atuncı pică toțı dușmanii, numaĭ capitanulŭ lorŭ remâne în viéță. — Și cum rostiră cuvintele acestea îı deteră sabia, despre care aŭ vorbitŭ.

L u m i n ı ó r a, bucurósa ca a capetatu unu odoru așa de mare și de prețiosŭ, li mulțămì din tótă inima, șĭ-apoĭ se despărțì de dênsele, îșĭ luă calulu, se suì calare pe dênsulŭ și scoborindu-se de pe délulŭ celŭ de steclă se pornì éră-șĭ spre resaritu și se duse, duse, pênĕ ce ajunse la o fântâna. Acolo lânga fântâna aceea, a aflatŭ ea pe unŭ omu voĭnicŭ și fórte frumosŭ. Intrebându-lŭ ea: cine-ĭ, și ce face acolo lânga fântână?... omulŭ îı respunse, că e unŭ căpitanŭ de óste, pre care-lŭ urmarescu dușmanii și nu scie în cotro sa apuce de reulu lorŭ. Totodata îĭ maĭ spuse căpitanulu acesta, că bunulŭ seŭ împĕratŭ este fórte încunjuratu de dușmanĭ și elŭ nu póte nemică să-ĭ ajute.

— Eu voiu să ve ajutŭ la toțĭ! - dise L u m i n ĭ ó r a. — Și după acésta dete căpitanuluı ce-va de mâncare, căcĭ, sermanulu, erà fórte flamêndu. Éră după ce a mâncatŭ și s'a saturatŭ capitanulŭ, după ce a maı

prinsŭ puţinu la putere, îi ḑise Luminióra ca s'o ducă la Impĕratulu luĭ.

— Te voiu duce, de ce nu! — gânganì capitanulŭ — dar' e fórte greŭ şi primejdiosŭ de ajunsŭ pênĕ la împeratulŭ meŭ!... Numai singurŭ Dumneḑeŭ ni póte ajutà ca să strebatemŭ pênĕ la dênsulŭ!...

Luminióra îlu încurajà, spuindu-ĭ să n'aibă nicĭ o frică; şi aşa se porniră eĭ spre împĕratulu, şi cu mare greŭ trecură prin mijloculŭ duşmanilorŭ pênĕ ce ajunseră la împĕratulŭ, pre care îlu aflară fórte supĕratŭ şi dusŭ pe gândurĭ.

Intrebându-lŭ Luminióra de ce este aşa de supĕratu, îĭ respuuse Impĕratul ḑicêndŭ:

— D'apoĭ cum pĕcatele mele nu voĭŭ fi eŭ supĕratŭ, dacă megiaşulŭ meŭ îmi cuprinde maĭ tóta ţéra şi-mi omóră o mulţime de óste!

— Eŭ voĭŭ să-ţĭ ajutŭ a învinge pre ne'mpăcatulu Măriei tale duşmanŭ, numaĭ daca mĕ veĭ ascultà! — ḑise maĭ departe Luminióra.

Imperatul, bucurosŭ de acéstа făgăduinţa neaşteptata, ĭ-a spusŭ că v'a asculta-o cu mare plăcere numaĭ de l-arŭ putè scóte din nenorocirea în care se află elŭ şi ţéra sa.

Luminióra ĭ-a ḑisŭ atunci să-ĭ dee unŭ calŭ şi haĭne ostăşescĭ.

Impĕratulŭ a făcutŭ ce-a făcutŭ şi'ndată ĭ-a adusŭ unŭ calŭ şi haĭnele cerute.

Luminióra, luândŭ hainele s'a îmbrăcatŭ de grabă într'ênsele, apoĭ s'a aruncatu iute pe calulŭ adusŭ şi fără a mai vorbì ce-va se pornì în protiva duşmanilorŭ

împěratescĭ, se duse, duse, pêně ce ajunse la unŭ târgŭ mare, unde se aflaŭ duşmaniĭ.

Duşmaniĭ, vědêndu că vine unŭ ostaşŭ aşa de dêrzŭ în fuga caluluĭ asupra târguluĭ, socotiră că e vr'unu şpionu şi eşindu-ĭ înainte voiră s'o prindă pre Luminĭóra.

Luminĭóra însă, vědêndŭ şi ea la rêndulŭ seŭ, ce li-e voĭa duşmanilorŭ să facă cu dênsa, scósă sabia, ce-a fostu capetat'o dela cele treĭ fete, pe jumetate din técă, şi cum o scóse toţĭ duşmaniĭ câţĭ se porniră asupra eĭ, cădură morţı la pamêntŭ.

Vědêndu acésta întêmplare ceĭalalţı duşmanĭ, cariĭ se aflaŭ în târgŭ, eşiră cu toţiĭ în frunte cu împěratul lor, ca cu atâta maĭ lesne s'o pótă prinde pe L u m i-n ĭ ó r a şĭ-apoĭ s'o facă miĭ şi fărimĭ, nu ce-va!

Insă L u m i n ĭ ó r a, cum a vědutŭ că vinŭ cu toţiĭ asupra-ĭ, bucuria eĭ nu erà próstă!... scósă de grabă tótă sabia din técă, şi cum o scóse,... minumea minunilor!... toţĭ duşmaniĭ cădură morţĭ, numaĭ singurŭ împěratulŭ lorŭ remase viŭ.

Impěratulŭ vědêndŭ şi cunoscêndŭ câ nicĭ pre dênsulŭ nu póte să-lŭ aştepte o sórte maĭ bună, pică în genunchĭ la piciórele L u m i n ĭ ó r e ĭ şĭ-o rugâ ca să-ĭ dăruéscă viéţa.

Luminĭóreĭ i se facù milă de dênsulŭ, îĭ dăruì viéţa, dicêndŭ-ĭ:

— Ecă-ţĭ dăruescŭ viéţa, dar' de astă-dĭ înainte să nu te maĭ încumeţĭ a întrà în ţéra împěratuluĭ meŭ, căcĭ apoĭ... e vaĭ şi amarŭ de tine!... Acuma du-te de unde-aĭ venitŭ!...

Impĕratulŭ duşmanŭ îĭ mulţamì din tóta inima pentru că ı-a dăruitŭ viéţa şi plecâ îndarĕptŭ de unde a venitŭ, éra L u m i n ĭ ó r a, veselă că a învinsŭ aşa de lesne pre duşmanı, s'a intorsu lă împĕratulŭ eĭ.

Impĕratulu, carele cu ajutorıulŭ acesteĭ fete a scăpatŭ de duşmanı, ĭ-a eşitŭ cu cea maĭ mare bucurie înainte, mulţamindu-ı pentru binele celŭ mare ce i l-a facutŭ, şi spuindu-ĭ totodată că ea póte să şédă la curţile luĭ pênĕ la mórte şi nemică nu-ĭ va lipsì.

Impĕratul scăpatŭ de duşmanı nu scià, ca voĭnicelŭ ce l-a mântuitŭ este fétă; elu cugetà că e fecĭorŭ. Insă maı pe urmă, acuma din cine şi prin cine, nu se scie, destulŭ atâta că a audิitŭ că mântuitoriulŭ luĭ e féta, şi cum a auḑitŭ a chemat'o la sine, ĭ-a datŭ haıne muerescĭ şi apoĭ a luat'o de soţie.

Impĕratulŭ acesta, însă maĭ nainte de-a se căsătorì cu Luminĭóra, erà logoditŭ cu altă fétă de împĕrat. Şi féta aceea cautà acuma tóte chipurile ca să strice Luminıoreĭ, s'o nenorocéscă, dar' nemică nu ĭ-a pututŭ face. Şi nicĭ n'ar fi trebuitŭ să caute a-ĭ face reŭ, căcĭ Luminıóra nu s'a căsătoritŭ din bună voĭe cu Impĕratulŭ, ci numaĭ din silă, şi de-aceea căutà ea tóte mijlócele cum ar putea scăpà de elŭ, cum ar putea maĭ de graba şi maĭ lesne fugì, dóră-şĭ póte ajunge odată scopulŭ, ce şi l-a propusŭ încă când s'a pornitŭ de-a casă.

Şi cum şı-a pusŭ în gândŭ, aşa a şi făcutŭ.

Intr'o ḑi, pe când Impĕratulŭ, adică bărbatulŭ eĭ, erà dusu nusciŭ unde de-a casă, a eşitŭ pe furişŭ la primblare, şi cum a eşitŭ nu s'a întorsŭ maĭ multŭ în-

apoĭ, ci scapându odată din prinsórea, în carea fară de voia eĭ a fost căḑutŭ, a apucatŭ éră-şi drumulu spre resăritŭ şi s'a dusŭ, s'a totŭ dusŭ, pênĕ ce a ajunsu la unu locu unde zacea unu omŭ fórte bĕtrânŭ şi neputinciosu, neputêndŭ vorbì bine, ci numai gânganea ca pruncii cei ce abia se'nvaţă a vorbì, éră perulu de pe capulŭ luĭ erà albŭ ca laptele şi lungŭ pênĕ la glesne.

L u m i n ĭ ó r a, cum a vĕḑutu pre acestŭ betrânu, i s'a facutŭ milă de dênsulŭ, l-a spalatŭ frumosu, i-a tunsu pĕrulu celŭ lungŭ de pe capu şi apoĭ ĭ-a datu să mânânce.

Betrânulŭ, după ce a mâncatŭ bine şi s'a săturatu, şi dupa ce şi-a mai venitŭ în ori, a începutu a vorbì ca ómeniĭ şi-a întrebà pe Luminióra: de unde vine şi'n cotro se duce?

Luminĭóra ĭ-a spusŭ tóta istoria eĭ din firu în pĕrŭ, cum şi ce, că adică scopulŭ eĭ este să mérga pênĕ la S ó r e, în care s'a îndragitŭ şi de a caruĭ doru nu mai póte rabdà pênĕ ce nu l-a vedè.

Bĕtrânulŭ, dupa acésta marturisire sinceră, a începutŭ a-ĭ descrie de-a mĕruntulŭ tótă calea pe unde are să mérga, ḑicêndu-ĭ:

— De-aice merge drumulŭ dreptŭ la S ó r e, elu este fórte lungŭ, dară nu-i nici decum primejdiosŭ. Una însă totu-şi trebue sa-ţĭ spunŭ. In calea ta vei întâlnì un c â n e, aceluĭ câne sa-ĭ daĭ bucăţica asta de pâne, ce ţĭ-o daŭ eu, şi elŭ nu-ţĭ va face nemică, dară cautā bine ca sa nu fie altă pâne, ci numaĭ acésta, căcĭ alta nu are puterea, care o are acésta. Éră dupa ce-ĭ trece de cânele de care îţĭ spunŭ, veĭ ajunge la

unu palatu fórte frumosŭ și strelucitorĭŭ, înaintea căruia se afla o fântână. In palatulŭ acela locuesce S ó r e l e. Inainte însă de-a întrà într'ênsulŭ să bei apă din fântână și apoĭ să intri în nuntru.

După acésta iĭ dete bĕtrânulu o fălióra de pâne și-ĭ dorì cale bună.

Luminióra a mulțamitŭ din tótă inima bĕtrânuluĭ pentru pâne și pentru sfatulŭ luĭ celŭ bunŭ și părintescŭ, șĭ-a luatŭ remasŭ bunŭ dela dênsulŭ și apoĭ s'a pornitu éră-șĭ la drumŭ și s'a dusŭ, s'a dusŭ, pênĕ ce-a datŭ de-unŭ C â n e c u t r e ĭ c a p u r i, carele cum a vĕḑut'o, déuna a saritŭ la dênsa șĭ-a voitŭ numai decâtŭ s'o mânânce. Insă ea, cum a vĕḑutŭ că se repede la dênsa, ĭ-a aruncatŭ pânea, ce-a căpĕtat'o dela bĕtrânŭ. C â n e l e, fiindu pe semne fórte flămândŭ, s'a repeḑitŭ la pâne, a mâncat'o c'o lacomie nespusă, și apoi s'a făcutu nevĕḑutu, ca și când nicĭ n'ar maĭ fi fostŭ.

De-aicea s'a luatŭ Luminĭóra șĭ-a maĭ mersŭ o bucată bună de locŭ, pênĕ ce a ajunsŭ la unŭ pălatŭ fórte mare și frumosŭ, care strelucià așa de tare, încât nu te puteaĭ uità multŭ la elŭ, căcĭ îndata ițĭ luà vederile.

De'naintea palatuluĭ aceluĭa erà o fântână fórte frumósă. L u m i n ĭ ó r a, urmândŭ sfatulŭ bĕtrânuluĭ, a bĕutŭ apă din acésta fântână, și cum a bĕutŭ îndată a pututŭ să se uĭte la palatŭ, pe când maĭ nainte nu-ĭ erà nicĭ defelĭŭ cu putință, căcĭ i se'ntunecaŭ vederile.

După acésta a mersŭ ea spre palatŭ, s'a băgatŭ încetŭ în nuntru, și cum a întratŭ ce să véda?... vede

pre multu doritulu și căutatulu seu ĭubitŭ, pre Sóre, stându la mésa și strelucindu așa de tare, cum adica numai singuru Sórele și nime altulŭ póte să strelucéscă așa de frumosŭ. Și cum l-a vĕḑutŭ că e așa de tênĕrŭ, de gingașŭ și frumosŭ așa de tare s'a îndrăgitŭ într'ênsulŭ, că singură nu scià ce-a face maĭ ântâĭŭ?... să-lŭ stringă în brațe și să-lŭ săruto cu înfocare?.. să-ĭ descopere totu alénulŭ și foculu inimeĭ sale?.. séu ce să facă, ce să dirégă?...

Dar' las' că nici Sórele nu erà de ghiață. Și elŭ cum a vĕḑutŭ pre Luminĭóra, îndată s'a îndrăgitŭ într'ênsa, cacĭ și ea nu erà o fétă, éc'așa... de rêndŭ că tóte fetele, ci erà o fétă așa de frumósă și fărmĕcătóre, că să fi căutatŭ în lumea întrégă, alta ca dênsa n'aĭ fi aflatŭ...

Mama Sóreluĭ însă, o bĕtrâna, bĕtrână de când lumea și fórte reutăcĭósă, aflându-se asemenea în casă și vĕḑêndŭ pre Luminĭóra că se apropie de fecĭorulŭ seŭ, care nu scià ce-i pĕcatulŭ, și cunoscêndu-o după vorba eĭ că trebue să fie fétă și nu fecĭorŭ, după cum erà îmbrăcată, și temêndu-se ca să nu-lŭ ducă în rătăcire, să nu i-lŭ rápéscă prin frumusețа eĭ, a începutŭ a o blăstĕmà șĭ-a ḑice:

— Tu fiĭca pĕcatuluĭ, care aĭ cutezatŭ să strebațĭ pênĕ în acestŭ pălatŭ și aĭ voitŭ să ademenescĭ prin frumusețа și vorba ta cea dulce pre fiulŭ meŭ celŭ nevinovatŭ, blăstĕmulŭ meŭ pice asupra capuluĭ tĕu!... De aḑĭ înainte sa te prefacĭ în pasere și să sbori în tótă ḑiua în susu, plângêndŭ pre fiulu meŭ, pre frumosulu și nepătatulŭ Sóre, pentru îndrăsnéla

ta cea mare, că ai venitŭ pêne aice şi aĭ vorbitŭ cu dênsulŭ! ..

Şi'ntr'adevĕrŭ că 'ndată, după ce a rostitŭ baba cuvintele acestea, L u m i n ĭ ó r a s'a prefăcutŭ într'o păsĕruĭcă mică, pre care ómeniĭ de-atuncĭ şi pênĕ în ḑiua de astă-ḑĭ o numescŭ C ĭ o c â r l i e, şi care maĭ în tótă ḑiua sbóră fórte susu în aerŭ cântândŭ şi plângêndŭ după alesulu inimeĭ sale, dupa scumpulŭ seŭ S ó r e, pre care tocmaĭ atunci, când l-a aflatŭ dupa o cale aşa de lunga şi primejdiósa, a trebuitŭ să-lu pérdă pentru totdéuna.

Eră sabia, ce-a capetat'o dela cele treĭ fete şi celelalte lucrurĭ ce le-a maĭ avutŭ L u m i n ĭ ó r a au remasŭ în palatulŭ S ó r e l u ĭ.

III.

A dóua legendă a C i o c â r l i e ĭ, totŭ din Bucovina, sună astfelŭ:

Aŭ fostŭ odată în parţile resaritului unŭ împĕratŭ şĭ-o împĕratésă. Imperatulu acela se chiemà T i t u s ŭ, éră împĕratésa G h ĭ o r g h i n a.

Aceştĭ doĭ domnitorĭ trăiaŭ în pace, linisce, unire, dragoste şi aveaŭ de tóte bunătăţile; numaĭ un singurŭ lucru li lipsià,... n'aveaŭ nici unŭ pruncŭ.

Ce n'aŭ făcutŭ?... întrebat'aŭ pre toţĭ ómeniĭ ceĭ maĭ învĕţaţi aĭ împĕraţieĭ de sfatŭ... Nu erà unŭ doftorŭ, pre care să-lŭ fi trecutŭ cu vederea şi să nu-lŭ fi întrebatŭ: cum ar putea căpĕtà şi eĭ unŭ fiŭ... Ba! în urma urmelorŭ, când vĕḑură că nime nu li póte ajutà, alergară şi pe la vrăjitóre după sfatŭ.

Dar' de giaba!

Intr'o ḑi, după ce perdură acuma tótă nădejdea că vorŭ avè şi eĭ când-va unŭ pruncŭ ca tótă lumea, a făcutu împĕratulŭ acesta o petrecere mare, la care s'aŭ adunatŭ toţĭ sfetnicii, bĕtrâniĭ şi maĭ marii împĕrăţieĭ sale dimpreună cu soţiile lorŭ.

Tóte mamele, câte se adunară la petrecerea acésta, se bucurаŭ şi-şĭ legănaŭ pruncii în braţele sale, numaĭ împĕrătésa G h ĭ o r g h i n a erà fórte tristă, pentru că ea nu avea nicĭ un pruncŭ pre care să-lŭ stringă şi ea în braţe şi sa-lŭ desmierde.

Etă însa ca'ntr'o nópte, după petrecerea avută, i s'a arătatŭ împĕratuluĭ T i t u s ŭ o b a b ă b ĕ t r â n ă în visŭ, care i-a spus următórele cuvinte:

— Inalţate Impĕrate! nu te supĕrà, ci te bucură, căcĭ împĕrătésa G h i o r g h i n a va nasce de buna samă unŭ pruncŭ, numaĭ dacă va merge la pariulŭ care curge prin pădurea cea verde dela capĕtulŭ împĕrăţieĭ tale şi va bè apă dintr'însulŭ.

Impĕratulŭ trezindn-se din somnŭ şĭ-a însemnatŭ fórte bine cuvintele babeĭ, şi cum s'a zăritŭ de ḑină s'a şculatŭ şi s'a dusŭ de i l-a spusu din firŭ în pĕrŭ împĕrăteseĭ.

G h ĭ o r g h i n a, să-lŭ fi prinsŭ pre Dḑeŭ de-unŭ piciorŭ nu s'arŭ fi bucuratŭ aşa de tare, ca acuma când auḑitŭ ceea ce ĭ-a spusŭ împĕratulŭ, şi fără a perde multu timpŭ înzădarŭ s'a pornitŭ şi s'a dusŭ la pă-riulŭ din pădurea cea verde şĭ-a bĕutŭ apă dintr'-ênsulŭ.

Nu multŭ timpŭ după acésta, étă că împĕrătésa Ghĭorgina şĭ-a vĕḑutŭ visulu cu ochiĭ,... a nascutŭ adică o copilă fórte frumósă.

Copila acésta trescea într'o ḑi ca alta într'unŭ anŭ, éră într'unŭ anŭ ca alta în ḑece anĭ... Cine o vedea aḑĭ mânĭ n'o maĭ cunoscea, căcĭ cu câtŭ crescea maĭ mare, cu atâta se facea maı voınică şi maı frumósă.

Dupa ce a crescutu acuma copila acésta mare şi a devenitŭ fétă'nflóre a începutŭ a eşì în tóta deminéţa şi séra la preâmblare ca sa privéscă resaritulu şi apusulŭ Sóreluĭ.

Eşindu ea aşa în maĭ multe daţĭ şi privindu cu órele întregı cum resare şi apune Sórele, aşa de tare ĭ-a plăcutŭ acesta, ca în urma urmelorŭ s'a îndrăgitu într'ênsulŭ.

Dupa ce s'a îndragitu nu maı erà nicĭ o placere pentru dênsa pe acestu pamêntŭ, şi prin urmare într'o buna deminéţă işĭ propuse sa caletoréscă spre Sóre, să afle palatulŭ luĭ, şı-apoĭ, câtu va fi şĭ-a traì sa nu se maĭ despărţésca de dênsulŭ.

Ca o copilă buna a spusu acésta dorinţă. a sa şi maĭciĭ sale. Dar' maıca sa n'a voitŭ s'o lese nicăire. Ea a spusŭ apoı şi împĕratuluı dorinţa sa, dar' nicı elŭ n'a voitŭ s'o lese nicăire să se ducă, pentru că amêndoı o ĭubıau fórte tare, şi nu sciu ce-ar fi făcutu de scârbă, dacă unica lorŭ fiıca ı-arŭ fi parăsitu şi s'ar fi dusu cine sci unde.

Copila, de supĕrare că parinţiĭ seĭ nu vor s'o lese, a începutŭ a se uscà şi'n vr'o câte-va ḑile aşa de tare a slabitŭ, ca de-abıa se putea urnì din locŭ.

Vĕḑèndŭ acésta împeratulŭ şı-a călcatŭ pe inimă, ı-a datu binecuvêntarea părinţéscă şi tóte cele trebuinciόse de drumu, şı-apoĭ a lasat'o să se ducă în tréba-şĭ.

Copila, luându-şĭ acuma remasŭ bunŭ dela părinţiĭ seĭ s'a pornitŭ spre resaritŭ şi s'a dusu, s'a dusŭ unŭ timpu fórte îndelungatŭ, pênĕ ce a ajunsŭ la o apà fórte mare, ce curgea fórte repede.

Ce sa facă ea acuma?.., cum sa trécă ea apa acésta? căcı podu peste dênsa nu erà şi a înotà nu scià, şi macar de-ar fi şi scitŭ, erà peste putinţă s'o tréca de-a'notulu, cacĭ erà fórte mare.

Étă însă că pe când sta ea aşa, bătêndu-şı capulu; ce e de'nceputu?... vede că ĭesă din apa aceea o fétă fórte frumóşa îmbrăcată tótă în albŭ, care-ĭ ḑise:

— Tu-ţĭ veı ajunge scopulu teŭ, dară lungu timpŭ acolo nu-ţĭ este îngăduitŭ să staĭ... Multă placere nu veĭ gustà!...

Şĭ cum rostì féta cea frumósă cuvintele acestea, îndată s'a făcutŭ unŭ podŭ peste apă cea mare pe care a trecutŭ féta de'mperatŭ de ceealalta parte.

După ce a trecutu acuma féta de împeratŭ apa aceea a caletoritŭ éră-şĭ maı departe şi s'a dusŭ, s'a totŭ dusŭ, pênĕ ce-a ajuusu la o Babă bĕtrână, care păscea unŭ cârdŭ de gâsce.

Baba, curiósă ca tóte babele, cum a vĕḑut'o îndata a întrebat'o de unde vine şi'n cotro se duce?

Féta împěratului, respun¢êndu-i, i-a istorisitŭ tóte din firŭ în pěrŭ: cum și ce?... de unde vine și'ncotro se duce!...

— Eŭ, draga mătușeĭ, — ¢ise maĭ departe baba, — potŭ să-țĭ scurtezŭ fórte multŭ calea.

— Dacă mĭ-aĭ scurta-o, matușică, mare bine mĭ-aĭ maĭ face, și, Dómne! cum ți-așĭ maĭ mulțămì pentru fapta D-tali!

Baba, magulită prin cuvintele feteĭ, îi dă în mâna dréptă unŭ pomișorŭ, éră în mâna stângă unŭ inelŭ fórte micŭ și-ĭ ¢ice să facă cruce cu pomișorulu, că apoĭ îndată va vedè ce se va întêmplà cu dênsa.

Féta o ascultă, face cruce cu pomișorulŭ și... ce sa véda?... vede că de-odată se rădică în aerŭ și cine-va o duce pe susŭ, dar' cine-o duce nu scie.

Așa se duse ea prin aerŭ, pare că ar fi fostŭ de cine-va vrăjita a călărì pe-o prajină de alunu, și câtŭ ai clipì din ochĭ ajunse de'naintea palatului Sóreluĭ.

Pe de'naintea palatuluĭ acestuia curgea unŭ riŭ limpede ca lacrima.

Spre a trece preste riulŭ acesta, orĭ și cine arŭ fi fostu acela, care ar fi voitŭ să trécă, trebuiâ sa plătésca un argintŭ, orĭ de nu, să âmble unŭ anŭ ratacindŭ prin lume.

Lângă riŭ sta unŭ omŭ fórte bětrânŭ, care trecea de ceea parte pre toțĭ cei ce plătiaŭ argintulŭ, ori de nu rătăciaŭ unŭ anŭ întregŭ prin lume.

Călětórea nóstra, ca sa nu mai âmble rătăcindŭ prin lume, luâ inelulŭ ce l-à fostŭ capatatu dela baba

cea betrâna, și i-lŭ dete moșnégului ca s'o trécă de ceea parte.

Betrânulŭ, luândŭ inelulŭ, a trecut'o de ceea parte de riŭ fără sa maĭ întindă multă vorbă cu dênsa.

Acuma a sositŭ ea la pórta palatului séŭ a curțiĭ, prin care a întratŭ încetulŭ în ograda și de-aice s'a dusŭ apoĭ pênĕ la ușa curții.

Lângă ușa curții se află unŭ c â n e f ó r t e m a r e c u d ó u e c a p u r ĭ. Cânele acesta, cum a zarit'o déuna a începutŭ fórte tare a lătrà și a da la dênsa, numai, numai s'o apuce în dinți.

M a m a S ó r e l u ĭ, căci sórele avea o mama fórte bĕtrâna, și palatulŭ acesta erà palatulŭ S ó r e l u i, deci mama Sórelui, cum audị cânele celŭ cu dóue capuri batêndu, a eșitŭ afara și cum a vĕḑutŭ pre caletórea nóstră a întrebat'o mâniósa :

— Pre cine cauți tu aice și ce vreĭ ?

Calĕtórea nóstra nesciindu cine-i betrâna, care a întrebat'o așa de restitŭ, și ce are sa se'ntêmple dacă ĭ-a spune ceea ce ĭ-a spusŭ, póte ca ĭ-aru fi respunsu cum arŭ fi trebuitu să-ĭ respunda. Așa însă, în nevinovăția sa, nesciindŭ ce-ì prefăcătoria și minciuna, și câtŭ de bine potu să-țĭ prindă și acestea câte-odata, ḑise bĕtrâneĭ :

— Eu cautŭ pre multŭ ĭubitulu și doritulŭ meŭ S ó r e, dupa care multu timpu am alergatŭ și numai abĭa acuma am pututŭ ajunge la palatulu luĭ ! . . .

Auḑindŭ M a m a S ó r e l u ĭ aceste cuvinte s'a făcutu focŭ de mânie și-a începutŭ a o blăstemà ḑicêndŭ :

— Blăstĕmată să fiĭ tu, că aĭ îndrăsnitŭ a venì pênĕ aice să amăgescĭ cu frumuseţa ta pre fiulŭ meŭ!... In pasere să te prefacĭ, şi'n tótă ḑiua să sborĭ spre cerĭŭ!...

Şi'ntr'adevĕrŭ, că'ndată ce-a rostitŭ baba cuvintele acestea, tênĕra copila maĭ nainte de-a da cu ochiĭ de ĭubitulŭ seŭ, maĭ nainte de-a apucà macar aĭ spune câtŭ de tare îl ĭubesce, s'a prefăcutu într'o pasere mică, pre care ómeniĭ o numescŭ C ĭ o c â r l i e, şi care, de-atuncĭ şi pênĕ în ḑiua de astă-ḑĭ totdéuna, când e frumosŭ şi săninŭ afară, se'nalţă cântândŭ spre cerĭu spre ĭubitulŭ seŭ.

IV.

Acestea sunt legendele Cĭocârlieĭ, carĭ le-am pututŭ adunà pênĕ acuma.

Dar' Româniĭ nu le aŭ numaĭ pre acestea, ci eĭ maĭ istorisescŭ încă şi altele despre acésta paseruică.

Aşa ḑicŭ eĭ că atuncĭ, când C ĭ o c â r l i a sbóră fórte deminéţă şi fórte susŭ în aeru, însemnéza că'n aceea ḑi nu va plouà defelĭŭ.

Éră când se sue în susu şi când se scobóră în josŭ spunŭ că ea ar cântà:

Turtitŭ, turtitŭ, turtitŭ, turtitŭ,
La Dumneḑeŭ m'am suitŭ,
Dumneḑeŭ cum m'a zăritŭ
De-unŭ picĭorŭ m'a apucatŭ
In aerŭ m'a scuturatŭ
Şi de pămêntŭ m'a isbitŭ!
Turtitŭ, turtitŭ, turtitŭ, turtitŭ!

Și când rostesce „m 'a isbitŭ“, atunci sfârșindŭ cântecului, se lasă în josŭ ca o săgétă și se ascunde pe suprafața pămêntuluĭ.

Ce se atinge de re'ntórcerea Cĭocârliiloru din țerile cele calde, spunŭ Românii, că ele se'ntorcŭ îndecomunŭ pela „Baba Dochie“ și de-atuncĭ începŭ apoĭ a se'nălță cătră cerĭŭ și a cântà.

Presura.

I.

Sub numele de „Presura“, masc. „Presurŭ“, sunt Româniloru maĭ multe păsĕrele cunoscute, carĭ se ţinŭ de una şi aceea-şi familie. Păsĕrelele respective sunt următórele:

Presura-de-trestie, Presura-vultóre-de-stuhŭ, Vrabie-de-stuhŭ [1], lat. Emberiza schoeniclus L. germ. die Rohrammer.

Capulŭ, bărbia şi gâtlejulŭ pênĕ la mijloculŭ guşeĭ a acesteĭ Presure sunt negre. Penele aripelorŭ asemenea negre, însă cu trăsăturĭ ruginiĭ şi albe. Are mărimea uneĭ vrăbiĭ ordinare. Ea provine în tótă Europa prin stuhulŭ ĭazurilorŭ, lacurilorŭ şi a riurilorŭ. Se nutresce cu insecte şi cu semênţă de cânepă, trestie, pipirigŭ şi érbă, precum şi cu multe alte semĭuţe

Presura-sură séŭ Presura-mare, lat. Emberiza miliaria L. germ. die Grauammer.

Partea superióră a corpuluĭ la acésta Presură e palidă-ruginie, éră pe pântece gălbie, icĭ-colea presurată cu pete cafeniĭ-închise. Vine la noĭ de-odată cu Cĭo-

[1] Vedĭ Vocabularele de Barcianŭ, Polisŭ şi Stamati.

cârliile cu carĭ şi petrece maĭ cu samă pe miriştĭ şi se nutresce cu insecte şi seminţe.

P r e s u r a-g a l b a n ă, numita în unele locurĭ, precum de esemplu în Banatŭ P a s e r e [1]), éră în alte locurĭ şi S c a t i ŭ [2]), lat. Emberiza citrinella L. germ. die Goldammer.

Capulŭ şi pântecele acesteĭ Presure sunt aurii, peptulu înpestriţatu cu colorĭ cafenii, verḑi şi galbine; spatele galbănŭ-suriu; códa negrie cu dóue pete albe.

Presura acésta petrece pretutindene atâtŭ pe délurĭ, câtŭ şi pe vaĭ; atâtŭ prin pădurĭ, câtu şi prin ţérine; tómna adeseorĭ pe miriştĭ de ovĕsŭ, éră érna pe drumurĭ, prin ograḑĭ şi pe de naintea şureloru. Nutreţulŭ eĭ de frunte se compune din ovĕsŭ, cânepă, malaiŭ-maruntelŭ, parincŭ şi multe alte seminţe, precum şi din insecte.

P r e s u r a-d e-g r ă d i n ă, lat. Emberiza hortulana L. die Gartenammer.

Capulu şi grumazulu acesteĭ Presure sunt maslinii, guşa gălbie, ciocului şi piciorele carnii, spatele roşu-suriu şi punctatu cu negru, peptulu şi pântecele deschise-ruginii, éră aripele şi códa negre. Se afla pretutinde în Europa prin gradinĭ şi tufişurĭ dela începutulu luĭ Maiŭ şi pênĕ la finea luĭ Septemvre. Cântă ca şi P r e s u r a g a l b a n ă, însa ce-va maĭ curatŭ şi maĭ apăsatŭ, decâtŭ acésta.

---

[1]) Com. de Dlŭ Ios. Ólarĭŭ.

[2]) A. de Cihac. Dictionnaire. t. II. p. 696.

II.

Despre Presura-galbănă care, dintre tóte celelalte Presuri, câte li sunt Româniloră cunoscute dupa nume, petrece maĭ multă în apropierea lucuinţeloră omenescĭ, istorisescă Româniĭ din Transilvania următórele:

Ḑice că nu e bine să laşĭ ciórecii şi mănuşele, pênĕ ce nu-ĭ vedè puĭ de Presura, pentru că Presura scóte puĭ mai de cu primavéră decâtu tote celelalte paseri. Când veĭ vedè puĭ de Presură să sciĭ de siguru, că mai multă n'are sa fie de felĭŭ frigu, ci din ḑi în ḑi totu mai caldu şi mai frumosu.[1])

Româniĭ din Bucovina totu despre acésta pasere spună că atunci, când érna se adună mai multe la ună locă prin ograḑĭ, prin ocólele viteloru, pe turiştele oiloră şi pe de naintea şuriloru, când âmblă cu neastêmperă în colo şi'n cóce sburându şi ţiriindu, se scie că în curêndă dupa aceea are sa soséscă vreme rea, are să ningă şi va fi gerŭ. Ér' când nu se strîngă multe Presurĭ la ună locă, când nu se bată în ruptulă capuluĭ dupa nutreţă, atuncĭ timpulă are să se móĭe, va fi frumosă şi căldurosă.

[1]) Com. de Dlă Gr. Crăciunaşă.

Cintița.

I.

Una dintre paserile, care, prin cânteculŭ eĭ celŭ resunătorŭ și plăcutŭ, înveselesce atâtŭ padurile, câtŭ și pometele nóstre și maĭ alesŭ începêndŭ de prin luna luĭ Marte înainte, este Cintița, numită altmintrelea de către Româniĭ din Bucovina și Cintețá, masc. Cintețŭ, de către Româniĭ din Transilvania: Cintiță, masc. Cintizoĭŭ [1]), și Cimpiță [2]); de către Româniĭ din Banatŭ și anume de către ceĭ din jurulŭ Ohaba-mâtniculuĭ: Cintiță și Cinchiță [3]), éră de către ceĭ din jurulŭ Oravițeĭ: Cinghiță [4]); de către Româniĭ din Muntenia: Cinteză, masc. Cintezŭ și Cînteziŭ [5]), și'n fine de către Româniĭ din alte părțĭ încă și Penchiŭ séŭ Pentiŭ [6]), lat. Fringilla coeleps L. germ. der Edel- oder Buchfink.

---

[1]) Com. de Dlŭ Gr. Crăcĭunașŭ.

[2]) Com. de Dlŭ Gr. a luĭ I. Sima.

[3]) Com. de Dlŭ I. Stoĭcescu.

[4]) Com. de Dlŭ Ios. Olariŭ.

[5]) A. T. Laurianŭ și I. C. Massimŭ. Glossariŭ. p. 146. — B. Nanianŭ. op. cit. p. 95. — și Com. de Dlŭ P. Ispirescu.

[6]) A. de Cihac. Dictionnaire. t. II. p. 521.

C i n t i ţ a are în lungime o sută şesedecĭ şi cincĭ, în lăţime dóuesute şeptedecĭ şi optŭ, în lungimea aripelorŭ optdecĭ şi optŭ şi în lungimea codiĭ şeptedecĭ şi cincĭ milimetri. E pe frunte negru-întunecată, pe têmple şi pe céfă albăstrie, pe spate verdie. Zăbelele, împrejurimea ochilorŭ şi gâtlejuluĭ runginiĭ deschise; guşa şi pepţiĭ cărniĭ; mijloculŭ peptuluĭ roşu-albiŭ; pântecele şi partea de desuptŭ a codiĭ albe; penele cele lungĭ ale aripelorŭ spre rădĕcină negre, spre vêrfŭ albe, éră cele maĭ scurte galbene şi albăstriĭ.

C i n t i ţ a se află pretutindene în Europa şi se nutresce cu diferite seminţe şi insecte.

II.

Altă păsĕruĭcă, care se ţine de familia celeĭ precedente şi e cunoscută Românilorŭ după nume, este: C i n t i n i ţ a séŭ S f i n t e ţ a, şi S ă g h i e ş ŭ, numită de către Româniĭ din Banatŭ: C i n c i ţ ă [1]) de către Româniĭ din Muntenia: O i ţ ă, masc. O i ţ o ĭ ŭ [2]); éră în alte părţĭ şi P e n c h i ŭ-p e s t r i ţ ŭ [3]), lat. Fringilla monti-fringilla L. germ. der Bergfink.

Lungimea acesteĭ păsĕrele e de o sută şese decĭ, lăţimea de dóuesute şesedecĭ, lungimea aripelorŭ de nóuedecĭ éră cea a codiĭ de şesedecĭ şi şese milimetri. Capulŭ, céfa, învĕlişulŭ aripelorŭ şi părţile superióre

---

[1]) Com. de Dlŭ A. Oprea.

[2]) Com. de Dlŭ Gr. Stefanescu şi de niscé păserarĭ din Bucurescĭ. —

[3]) A. de Cihac. Dictionnaire t. II. p. 521.

ale grumazuluĭ i sunt negre-întunecate bătêndŭ în albăstriŭ. Penele codiĭ la mijlocŭ albe, éră pe de laturĭ negre; gâtlejulŭ şi peptulŭ gălbiĭ; zăbelele, bărbia şi pântecele galbene-albiĭ punctate cu negru. Aripele negre-suriĭ, umeriĭ ruginiĭ.

Nutreţulŭ de frunte alŭ acestuĭ soiŭ de Cintiţă, care se află maĭ pretutindene în Europa, constâ din seminţe oloióse de diferite plante, precum şi din diferite insecte mici.

III.

Aceste dóue speciĭ de păserele, dupre cum am veḑutu maĭ susŭ, sunt pretutindene cunoscute. Cu tóte acestea însă, Româniĭ, după câtŭ sciŭ eŭ pênĕ acuma, aŭ numaĭ fórte puţine credinţe despre dênsele.

Româniĭ din ţinutulŭ Câmpulunguluĭ în Bucovina, după cum mĭ-a spusŭ V. Flocea, istorisescŭ despre Cintiţă şi maĭ alesŭ despre a dóua specie, că ea vine la noĭ din ţerile cele calde totdéuna înaintea Cuculuĭ, şi cum sosesce se respunde că îndată după venirea eĭ are să vie şi primăvéra.

Maĭ departe totŭ Româniĭ din ţinutulŭ Câmpulunguluĭ spunŭ că câtŭ va strigà Cintiţa „fincŭ! fincŭ!“ să nu maĭ tragă nime nădejde de vreme bună nicĭ să nu se încumete a così, căcĭ apoĭ o păţesce reŭ. Când nu strigă „fincŭ! fincŭ!“ atuncĭ e semnŭ a vreme bună. Când strigă „orrr, orrr fi! orrr, orrr fi!“ atuncĭ va fi totdéuna vreme bună,

sănina şi frumósă. Când însă se cobóră dela munte spre şesŭ nu e vreme buna nicĭ odată.

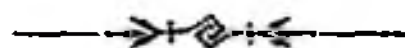
Éră érna dacă se strîngŭ maĭ multe C i n t i n i ţ e la unŭ locŭ pe lângă case, atuncĭ, după spusa Româniloru din Crasna, e unŭ semnŭ că érna aceea va fi mare şi fórte grea.

Paserea ometuluĭ.

P a s e r e a-o m ĕ t u l u ĭ, lat. Moutifringilla nivalis, Fringilla nivalis L. germ. der Schnee- oder Steinfink, e o paseruică mică de dóuedecĭ centimetri în lungime, treĭdecĭ şi şese în laţime, unspredece în lungimea aripelorŭ şi optŭ în lungimea codiĭ. Partea superiora a capuluĭ seu, partea inferióră şi laturile grumazuluĭ sunt deschise-cenuşiĭ; învelişulu aripelorŭ cafeniĭ; penele codiĭ la mijlocŭ negre éra pe marginĭ albe; gâtiţă şi gâtlejulŭ negre; pepţiĭ galbenĭ cenuşiĭ; barbia, peptulu şi mijloculu pântecelui albĭ-întunecaţĭ. Ochiĭ inchişi-suriĭ; rostulŭ negru, éră tómna şi érna galbĕnŭ ca céra; picióreIe negre.

P a s e r e a-o m ĕ t u l u ĭ provine pretutindene în Europa, dar' maĭ cu samă în munţiĭ Carpaţilorŭ se află într'unu numĕru fórte însemnatu. Ea petrece numaĭ în munţĭ şi numaĭ în casurĭ estreme se cobóră la şeşŭ, când nu maĭ póte nemică ce aflà de mâncatŭ.

Florintele.

Florintele dem. Florințelŭ [1]) și Floranțŭ [2]), numitu astfelu în Muntenia: în Transilvania însă Floranță [3]), éra în Banatŭ: Verdoniŭ [4]) și Păunióră [5]) lat. Ligurinus chloris, Fringilla chloris L. germ. der Grünling, Grünfink, e o paseruica de o sută dóuedeci și cinci milimetri în lungime, de dóuesute șesedecĭ în lațime, de optdecı și treĭ în lungimea aripelorŭ și de șeședecı în lungimea codiĭ.

Fruntea, împrejurimea ochilorŭ, bărbia și gușa acestei paserele sunt gălbiĭ; împrejurimea urechilorŭ, céfa și códa cenușiĭ; partea inferióră a peptuluĭ și pântecele alămâii. Colórea principala a penelorŭ însa e maslinie.

Florintele se afla pretutindene în Europa. Nutrețulu seŭ de frunte sunt diferite semințe de plante, chĭar și de plante veninóse, însa mai alesŭ semințele cele oloióse.

[1]) Com. de Dniĭ Gr. Stefanescu și P. Ispirescu.
[2]) Bradescu. Utilitatea paserilorŭ. publ. în „Trompeta Carpaților". an. XII. Bucurescĭ 1874. No. 1167.
[3]) S. Petri. Vocabularĭŭ. t. II. p. 244. —
[4]) Com. de Dlŭ Dr. At. M. Marienescu.
[5]) Com. de Dlŭ Ios. Olarĭŭ.

Scatiulŭ.

I.

Scatiulŭ[1]), dem. Scatiaşŭ[2]), numitu altmintrelea şi Cisŭ[3]), Cijŭ, Cizŭ, Cintezu, Cintizoĭŭ, Ţintizoĭu[4]) şi Ţinţizoiu[5]); la Românii din Macedonia: Pola-li Sta-Marie[6]) lat. Chrysomitris spinus; Fringilla spinus L. germ. Zeisig, este o păsĕruĭcă fórte vióie. Elŭ e de o suta dóuedecı milimetri în lungime, de dóuesute dóuedecĭ în laţime, de cincidecı şi cincĭ în lungimea aripelorŭ şi de patrudeci şi cinci în lungimea codiĭ Penele de pe spate i sunt galbine-verdii şi cu trăsaturi negriĭ, éră cele de pe pântece albe-gălbii. Aripele sale cele negre sunt la mijlocŭ galbene; códa cea înfurcată e pe de-asupra galbenă, éra la vêrfu négră; creştetulŭ capuluĭ şi gâtlanulu negrii. Petrece véra prin brădĭnişurĭ şi se nutresce mai alesŭ cu seminţe oloióse.

II.

Nu me potu reţinea de-a nu reproduce aice o fabulă adunată şi versificată de neobositulŭ adunatorĭu

---

1) A. de Cihac. Dictionnaire t. II. p. 696.
2) Com. de Dlŭ P. Ispirescu.
3) B. Nanianŭ. op. cit. p. 95.
4) A. de Cihac. Dictionnaire. t. II. p. 52—53.
5) Com. de Dlŭ Gr. Stefanescu.
6) Com. de Dlŭ I. D. Hondrosomŭ.

de literatura poporana, D-lu P. Ispirescu, şi acésta cu atâta maĭ multu, de óre ce în fabula din cestĭune se cuprinde nu numai numele pasereleĭ despre care nı-e vorba, ci şi numele poporanu alŭ altorŭ păserele precum şi unele datine şi credinţe ale Românilorŭ despre dênsele.

Étă şi fabula despre care am amintitŭ şi care e întitulată: „P i ţ i g o ĭ u l ŭ şi S c a t i u l ŭ".

Omulŭ strigă când îĭ pare c'óre cine 'lŭ asupresce,
Şi pe totŭ ce-lŭ încunjóră îndîrjitŭ elŭ mi-ţĭ robesce.

Una ḑice şĭ-alta face
Şi nu stă de locŭ în pace.

Când elŭ boulŭ miţĭ înjugă şi pe calŭ în chingĭ mi-ţĭ strînge,
Paserĭ la'nchisóre ţine, pentru ce mi se maĭ plânge?
Asuprirea-ĭ este scóla din a luĭ copilărie.
Nicĭ văsduhŭ, nicĭ focŭ, nicĭ apă în protiv'aĭ sta nu póte;
Elŭ repune vieţĭ multe, şi e plinŭ de reutate.
Şi când s'află câte vr'unulŭ binele s'aducĕ'n lume,
Prigonitŭ de-alŭ seĭ elŭ pĭere, de şi lasă frumosŭ nume.

Păserarĭulŭ pus'odată
Intr'o strimtă prinḑĕtóre.

P'unŭ S c a t i ŭ uşorŭ de minte, cursă pentru sburătóre.
Elŭ făcŭ din păserică, cugetuluĭ seŭ unéltă,
Şi cu glasurĭ prefăcute, dup'unŭ copacĭŭ stândŭ ascunsŭ,
Zidăría bĭetulŭ S c a t i ŭ să mi-ĭ dea câte-unŭ respunsŭ.

C i n t e z ĭ, p e t r u ş e ĭ, s t i c l e ţ ĭ
Şi f l o r i n ţ ĭ de ceĭ semeţĭ,
S'amăgise
Şĭ-o păţise

P i ț i g o ĭ u l ŭ cu ĭubire alŭ seŭ cântecŭ îșŭ cântă :

„C i n c ĭ
O p i n c ĭ
I n t r' u n ŭ p i c ĭ o r ŭ
Ș i t o t ŭ s t ă c ă l c â ĭ u l ŭ g o l ŭ".

Cugetândŭ cu hărnicie d'ale hraneĭ așŭ cătă ;
Când pe ăstŭ S c a t i u aude duĭosŭ cum maĭ ciripesce.
De folosŭ voindŭ să-ĭ fie la elŭ ĭute și pornesce,

Șĭ-acolo mi se punea
Lângă dênsulŭ pe-o smicea,

Ascultândŭ a luĭ chĭemare. „Ce totŭ staĭ de-mĭ vorbescĭ tu ?

Eșĭ, îĭ ḑise, si te du
Să muncescĭ,
S'agonisescĭ,

Viéța liberŭ s'o petrecĭ ; și în dulcea primăvéră
Printre pomiĭ înverḑițĭ, de cu ḑiuă pênă séră

Intr'o dragoste, unire
Să întindemŭ preste fire

Veselia și amorulŭ, urmândŭ dupre-a nóstră sórte

Tîrîșŭ,
Grăpișŭ
Pên' la mórte !"

„Nu potŭ, respunse Scatiulŭ, încuĭatŭ sunt cu zăvor".

P i ț i g o ĭ u l ŭ meŭ se duse

Maĭ aprópe ca să cerce de aĭ da vre unŭ ajutorŭ ;

Dar' se'ntêmplă de se puse

P'unŭ beţişorŭ ce ţinea prîndĕtórea bine'ntinsă.
Usciôra se'nchide ïute. Paserea remâne prinsă.
Indeşertŭ cércă, se bate, ca să ïasă d'inchisóre.
Mângăerea o gonesce şi cu *ochiĭ* ţintă'n sóre,
Capulŭ îşŭ vîrî în grile, puse unghiile'n gâtŭ,
Şi maĭ bine voĭ mórtea de câtŭ unŭ traĭu amărîtŭ.[1])

---

[1]) Pilde şi ghicitorĭ. Bucurescĭ. 1880. p. 9.

Domnişorulŭ.

I.

Câtă ferecire şi bucurie n'aŭ simţitu cei maĭ mulţi dintre noĭ, când, ca prunci micĭ, cu ajutoriulu unorŭ laţurĭ făcute din pĕrŭ de calŭ, cu covăţele răzimate de-unŭ beţişorŭ, cu diferite cusce ďurate din b o s t a n ĭ séŭ din rămurele de socŭ, în timpulŭ ernei, nu odată am pututŭ să prindemu diferite păserele, carĭ aveaŭ neferecirea să-şĭ caute nutreţulŭ în apropierea locuinţelorŭ părinţilorŭ noştri şi cu cari apoĭ aŭ că ne jucamu pêne ce li repuneamŭ viéţa, au că le închideamŭ într'o căsuţă, unde le ţineamu unŭ timpŭ mai îndelungatu, pênĕ ce, din prea puţină îngrijire séŭ altă causă, trebuià să móră.

Eĭ bine, una dintre păserelele, care nu odată a trebuitŭ să ni cada în mână şi nu odată nĭ-a causatŭ cea mai mare bucurie este şi D o m n i ş o r u l ŭ, numitŭ altmintrelea de cătra Românii din Bucovina încă şi S t i g l e ţ ŭ şi S c ă ĭ e r ĭ ŭ, de cătră ceĭ din Muntenia S t i c l e t e [1]) şi D o m n i ş o r ŭ [2]) de catra ceĭ

[1]) B. Nanianŭ. op. cit. p. 95. — P. Ispirescu. Pilde şi ghicitorĭ. p. 9.
[2]) Com. de Ios. Olarĭŭ.

din Banatŭ Logocelŭ și Turculețŭ [1]), și în fine de cătră cei din Transilvania: Domnișorŭ [2]) și Stiglete [3]), lat. Carduelis elegans; Fringilla carduelis L. germ. der Stieglitz.

A descrie pasĕruĭca acésta credu că e de prisosŭ, de óre ce fie-carma dintre noi credŭ ca-ĭ este prea binè cunoscută.

Voiu vorbì așa dara numaĭ despre ceea ce istorisescu și credŭ Românii din Bucovina despre dênsa.

II.

Dlu Amfilochiu Turturénu, juristu, mĭ-a comunicatŭ urmatórea legenda despre acésta pasere:

Dupa ce a facutŭ Dumnedeu pre tóte paserile, câte se afla pe pamêntŭ și a împarțitŭ fie-căreĭa dintre dênsele hrana cu care are să traéscă în lume, într'o di le-a chiematŭ éra-și pre tóte la sine anume ca sa li boiéscă penele, să nu fie tóte într'o colóre, căcĭ dintru începutu penele tuturoru paseriloru aveaŭ numai o singură colóre.

Tóte paserile, dela cea mai mare și pêne la cea maĭ mică, cum audiră acésta veste îmbucuratóre, se adunară de'naintea lui Dumnedeu și Dumnedeŭ pre tóte le-a boitu.

---

[1]) Com. de Dniĭ Dr. At. M. Marienescu, Ios. Olar.u, I. Stoicescu și A. Oprea.

[2]) Com. de Dlŭ Gr. Crăciunașŭ.

[3]) S. Petri. Vocab. — S. P. Barciann. Vocab. — Polizŭ Vocab. lit. S. —

Etă însă ca'ntr'unŭ târḑiu, după ce a gătatu Dumneḑeŭ acuma pe tóte paserile de boitŭ și voià sa le dee drumulu ca să se ducă fiecare în trébă-şĭ de unde a venitŭ, vine totŭ într'unu sufletŭ şi D o m n i- ş o r u l ŭ, şi n'apuca bine a sosì, n'apucă bine a se resuflà şi se şi rógă lui Dumneḑeŭ sa-lŭ boiéscă şi pre dênsulŭ.

Dumneḑeŭ cum îlu vĕḑù îlŭ întrebâ:

„D'apoĭ bine, D o m n i ş o r u l e! unde mi-ai fostŭ pênĕ acuma?... De ce n'ai venitŭ şi tu de-odata cu celelalte sburătóre?...

„Apoi dă!... ce erà să facu, pecatele mele!... Nainte de-a fi auḑitu porunca ta, Dómne, m'amu fostŭ vêritŭ prin nisce s c a ĭ ca să-mi cautŭ şi eŭ puţină semênţă de rêndulu traiului, şi când prinseĭ de veste şi voii sa mĕ pornescŭ şi eu de-odată cu celelalte paserĭ ca să vinu aice,.. nevoe mare!... mĕ'mpleticii pintre scaĭ şi atâta ce mĕ muncii, atâta ce me sbucĭumaĭ de nu maĭ sciamŭ acuma singurŭ ce să mĕ maĭ facŭ dóră scapu maĭ de graba din încurcătura în care întrasemŭ. Eră dupa ce scapaĭ totu într'unu sufletŭ alergaĭ pênĕ aice...

Vĕḑêndu Dumneḑeu că D o m n i ş o r u l u séŭ S c ă ĭ e r i u l ŭ nu din lene sau din nebagare de samă s'a întârḑiatŭ, ci din pricina scailorŭ, în cari s'a fostŭ încurcatu, a luatŭ peniţa şi întingêndŭ cu dênsa în tóte ólele în carĭ fusese colorile şi'n carĭ mai remasese câte-o ţiră de colóre, l-a împestriţatŭ şi pe dênsulŭ cu mai multe felurĭ de colori, precum: m o h o r i t ŭ, a l b ŭ,

negrŭ, roşŭ şi galbănu şi de-atuncĭ apoĭ penele Domnişoruluĭ aŭ maĭ multe florĭ. Totŭ de-atuncĭ ĭ-a remasŭ şi numirea de Domnişorŭ, pentru că aşa l-a avorbitŭ Dumneḑeu, éra Scăĭerĭŭ pentru că maĭ multu cu semênţă de scaĭ se nutresce.

Câneparĭulŭ.

I.

Câneparĭulu, numitŭ altmintrelea în Bucovina și Paserea-cânepei[1]), în Transilvania Câneparĭŭ[2]), în Banatŭ Cânepióră[3]), éră în unele parțĭ ale Moldoveĭ Petroșelŭ-cânepiu[4]), lat. Cannabina linota; *Linota* cannabina L. germ. Blut- oder Rothhänfling, e o paserica de o sută treĭdecĭ milimetri în lungime, de dóuesute treidecĭ în lațime, de șeptedecı și treĭ în lungimea aripelorŭ și de cincidecĭ și cincĭ în lungimea codii. Penele sale sunt pe deasupra castanii; fruntea și peptulu roșiĭ; têmplele, céfa și laturile grumazului cenușii; penele aripeloru negriĭ, ale codii negre, însa atâtŭ cele dintâiŭ, câtŭ și aceste din urma pe margini albe; pântecele și gușa albe; rostulŭ închisŭ-albastru, éră piciórele roșiĭ-suriĭ.

Câneparĭulŭ se afla pretutindene în Europa. Petrece preste véra mai multu prin locurile cele muntóse, éră preste érna maĭ multŭ prin țérine.

[1]) Com. de Dlŭ P. Ursulŭ.

[2]) S. P. Barcianŭ. Vocab. — Polizŭ. Vocab. lit. C.

[3]) Com. de Dlŭ A. Oprea prin Dlŭ Dr. At. M. Marienescu.

[4]) Dr. T. Stamati. Vocab. — S. Petri Vocab. t. II. p. 253.

II.

C â n e p a r ĭ u l ŭ se nutresce cu seminţe de diferite plante, însa maĭ cu sama cu semênţa de c â n e p ă, de unde se vede ca-ĭ vine la Românı şi numele de C â n e p a r ĭ ŭ, C â n e p i ó r ă, P a s e r e a-c â n e p e ĭ şi P e t r o ş e l ŭ-c â n e p i ŭ.

Deci spre a apară c â n e p i ş t e l e de acésta specie de paserı, precum şi de multe altele, carĭ le strică adeseorĭ fórte tare, Româniĭ îndatinéză de multe orı a împlântà în mijloculu cânepiştelorŭ unu paru, pre care îlu îmbracă cu haĭne cotrenţóse şi-ĭ punu în vêrfŭ o caciulă séŭ o pĕlarie urîta. Când se apropie C â n e p a r i ĭ de cânepa şi vĕdu acésta mamilă, cugetă că e atare omŭ şi spariindu-se fugŭ de dênsa.

De-aice, dela acésta datină vine apoı şi ḑicala cea fórte respândita în Bucovina: „e b u n ŭ d e p u s ŭ î n c â n e p a“ séŭ „e b u n ŭ d e p u s ŭ î n m a z e r e“, căcĭ şi'n mazere se punu asemene mamile, care se aplică unuĭ bărbatŭ séŭ unei femeı, ce âmbla fórte rufosu şi cotrenţosŭ îmbrăcată, urîta, nespălata şi nepeptĕnata, de trebue să te sparĭĭ când te uıţı la dênsa.

Inărița.

I n a r i ț a, numita de catră Românii din ținutulŭ Dorneĭ încă și P a s e r e a - i n u l u ĭ [1]), lat. Linaria rubra; Fringilla linaria L. germ. der Leinfink oder Flachsfink, e o păsĕruĭcă de treiḑecĭ de centimetri în lungime, dóueḑeci și doĭ în lațime, șepte în lungimea aripeloru și de șese în lungimea coḑiĭ. Marginile frunțiĭ și penițele din jurulŭ narilorŭ sunt castanii-întunecate zabelele și o pată lungăréță pe barbie și pe partea superióră a gûtlejului castanii-negre; fruntea și têmplele roșiĭ-deschise, céfa și spatele ruginii; pe pântece albinéță.

I n a r i ț e ĭ ĭi place să mănânce semințe oloióse, și mai alesu semênța de inu, de unde se vede că-ĭ vine la Români și numirea de I n ă r i ț ă séu P a s e r e a-i n u l u ĭ. Ea petrece mai cu sama prin păduri, unde se afla mulți mesteciniĭ și ariui, și'n apropierea cânepiștelorŭ, unde se află multă cânepă și inŭ semĕnatu.

[1]) Com. de Dlŭ P. Ursulŭ.

Vrabia.

I.

Din cele maĭ departate timpurĭ şi pêne nu de multŭ a fostu Vrabia ţinută de catra omenime ca una dintre cele maĭ daunaciόse paserı. Causa acesteı ţinerı a fostŭ împrejurarea, ca acésta pasere se nutresce maĭ cu sémă din pâne albă, făcêndu prin acésta multa stricaciune în semĕnaturile όmeniloru, şi maı alesŭ tόmna, când tόte pânele sunt cόpte. Dreptŭ aceea, în multe ţerĭ, i s'a dechĭeratŭ resboĭu de mόrte şi totala nimicire. In multe locurı s'a hotărîtŭ prin o lege parţiala ca fie-care economŭ sa prindă o sumă anumită de Vrabiĭ, éră acela, care nu se va supune acesteĭ legı, sa fie pedepsitŭ. Şi aşa din tόte parţile au începutu όmenii, maĭ alesŭ ţeranii, costrinşĭ fiindŭ prin lege, a prinde cu miile şi a le nimicì.

Şi care a fostŭ όre urmarea acesteı nimicirĭ? A fostŭ aceea că, înpuţinându-se Vrăbiile, începură a se înmulţì totŭ soıulu de insecte, precum: carăbuşĭ, paduchĭ de pomŭ, omiḑĭ. vermı şi multe alte gângănii, carĭ începură a rόde maĭ alesu pometele astfelĭu că rarŭ unde se putea aflà vre unŭ pometŭ nemâncatu de

omiḑĭ şi paduchı. Cei ce făcura legile, prin carı s'a dechieratu nimicirea V r ă b i i l o r u, se vede ca au luatŭ în considerare numaĭ stricăciunea ce-o facŭ acestea, n'au cugetatŭ însă, dupre cum prea lesne se póte presupune, de locŭ şi la folosulŭ celŭ mare ce ni-lu aducŭ aceste paserı mâncacióse. E dreptŭ că Vrabiile facŭ mare stricăcĭune în pânele cele albe, nimicindŭ une orĭ holde întregı. Dar' daca vom luà în consideraţiune că totŭ aceste paserı primavéra prindu şi mânânca miĭ şi miĭ de omide, carăbuşı, vermı şi alte însecte cu multŭ maı daunacióse decâtu dênsele, curăţêndu prin acésta pometele şi punêndu-le într'o stare de-a putea produce fructe îndestulatóre, trebue sa concedemŭ ca ele sunt, cu tóta dauna ce ne-o facŭ în pânı, de mare folosŭ pentru pomete, ba chiar şi pentru pânı. Acésta împrejurare s'a cunoscutu maĭ pe urma, şi V r ă b i i l e au fostŭ apoĭ nu numaı lasate în pace, ci încă s'aŭ cautatŭ diferite mijlóce spre înmulţirea loru. Şi acuma fiecare omŭ intelegentŭ sci ca dacă n'ar fi V r ă b i ĭ, nime n'arŭ fi în stare sa cultive pometele din causa omiḑelorŭ, cărăbuşilorŭ, vermiloru şi a altoru insecte stricacióse, căci, neavêndŭ cine le curaţi şi nimicì, s'ar înmulţì preste mĕsură.

Poporulu românu, se'nţelege dela sine ca celŭ necultŭ, adică ţeraniĭ, a ţinutu şi le maĭ ţine încă şi pênĕ în ḑiua de astă-ḑı pre v r ă b i ı ca pre nisce paserĭ, ce li face multă şi mare stricăcĭune în pâne. Dar' elŭ nicĭ când n'a întrebuinţatŭ nicì nu întrebuinţéză atarĭ mijlóce, prin carĭ s'ar putea nimicì V r a b i i l e, ci mijlócele ce le'ntrebuinţéză elu spre apararea pâne-

lorŭ sale de cotropirea acestoru paseri nesaţióse sunt cu totulŭ de altă natura. Elu şi'n privinţă acésta, ca şi'n multe altele, şĭ-a luatŭ şi-şĭ maĭ ĭe încă şi acuma refugiulu la mijlóce superstiţióse, cugetândŭ că prin acestea va depărtà V r ă b i i l e de la pânile sale, fără aşĭ maĭ da silinţa de-a le prinde şĭ-a le curmà viéţa.

Despre mijlócele prin carı cugeta elŭ a putea depărtà V r ă b i i l e de pânile sale, şi despre carĭ crede că aŭ o urmare îndestulătóre, precum şi despre alte datine şi credinţe, carĭ le maı are poporulŭ nostru despre V r ă b i ĭ, voĭŭ să vorbescŭ eŭ în liniile urmatóre.

II.

Ca să nu mânânce V r ă b i i l e holdele, spune şi crede poporulŭ românŭ din Transilvania, că e bine în l ă s a t u l ŭ s e c u l u ĭ d e c a r n e a adunà tóte sfărmăturile, tóte ósele şi celelalte remaşiţe dela mésă într'o faţă de mésă şi a dóuă ḑi, vra să ḑică în ântâia ḑi din P o s t u l ŭ C r ă c ĭ u n u l u ĭ séŭ din P o s t u l u m a r e a le duce afară şi aruncându-le spre resăritŭ a ḑice: „p a s e r i l e c e r ĭ u l u ı! e ŭ v ĕ d a ŭ v ó ŭ e h r a n ă d i n m é s a m e a c u c a r e s ă f i ţ ĭ î n d e s t u l i t e ş i d e l a h o l d e l e m e l e o p r i t e!“ [1])

Românıĭ din Bucovina spunŭ ca omuluĭ aceluĭa, care va ajunà tótă ḑiua în ajunulŭ Crăcĭunuluĭ, éră din ajunulŭ Crăcĭunuluĭ şi pênĕ în ajunulŭ Botezăriĭ nu va mâncà de feliŭ pe afara, în anulŭ acela V r ă b i i l e

[1]) Dat. şi Cred. Rom. din Cĭobancuţa şi jurŭ dict. de Ilie Mânzatŭ şi com. de Dl. Gr. Crăcĭunaşŭ. —

nu i voru mâncà niciĭ de cum pânele cele albe, ci le-a da bună pace. [1])

Când ducĭ sacii cu grâŭ la semenatŭ, spunu maĭ departe Românĭĭ din Transilvania, gura saciloru să fie întórsă cătră códa caruluĭ. Éră când ieĭ saciĭ din carŭ, să-ĭ întorcĭ cu gura în josu, şi numaĭ după acésta să-ĭ întorcĭ éră-şĭ cu gura în susŭ şi să-ĭ deslegĭ. Să ieı apoĭ o mână de grâu dintr'unŭ sacŭ şi stândŭ cu picıórele pe pamêntu-ţı, adică pe ogorulŭ teu, éră grâulŭ din mână afara de pămĕntulu teŭ să-l aruncĭ şi să ḑicĭ: „Dómnă sântă, Marie, maĭcă sântă! eŭ grâulŭ acesta îlŭ daŭ mâncare la paserile ceriuluĭ, éră de istalaltŭ grâŭ alŭ meŭ să fie oprite, năduşite şi gurile lor legate!" Dupa ce veĭ face acésta să aruncĭ grâŭ pe pămêntulŭ teŭ, dar' când îlŭ veĭ aruncà să fiĭ cu ochiĭ închişĭ şi să ḑicĭ: „Dómna sântă! Mariă maĭcă sântă! aşa sa nu védă paserile holda mea, cum nu vĕdŭ eŭ acuma nemică!" Şi după acésta, când ţi-ĭ deschide ochii, să te uĭţĭ pe culmea unuĭ délŭ séŭ pe-o pădure din apropiere.

Când prindu paserile a mâncà holdele e bine să se ducă la dênsele unŭ omŭ meḑinŭ, adică acelŭ omŭ, care e maĭ micŭ la părinţii seĭ în privinţa etăţiĭ, şi ajungêndŭ, să lepede tóte vesmintele de pe sine, să-şĭ lege bine ochiĭ c'o năframă séŭ cu altă învălitóre, şĭ-apoĭ să ïee o lumină cu care a muritŭ unŭ omŭ, ţinêndu-o în mână, precum şi pĕru din capulŭ cu-

[1]) După spusa maĭ multorŭ Românĭ din Bucovina. —

tarui omŭ mortŭ, şĭ cu lumina apriusă să încunjure holda sa, şi pe când o încunjură pe din tóte părţile sa dică: „c u m n u v ĕ d ŭ e ŭ a c u m a ş i c u m n u v e d e m o r t u l ŭ, a ş a s ă n u v é d ă p a s e r i l e h o l d a a c é s t a, ş i a ş a s ă f i e l u a t ă m i n t e a p a s e r i l o r ŭ d e l a h o l d a a c é s t a, c u m e l u a t ă m i n t e a m o r t u l u ĭ d e l a l u m e!“ Éră cănd ajunge în cele patru parţı ale holdeĭ, să lege în fie-care parte câte vr'o câte-va spice cu pĕrulu din capulu mortuluĭ, ce-lu are la sine, şi legându-le să dică: „E ŭ n u l e g u h o l d a a c é s t a, d a r' l e g ŭ g u r a p a s e r i l o r ŭ d e l a d ê n s a, ş i a ş a s ă n u o p ó t ă m â n c à e l e, c u m n u p ó t e m â n c à o m u l ŭ m o r t ŭ; ş i a ş a s ă n u v é d ă e l e h o l d a, c u m n u v e d e m o r t u l ŭ l u m e a!“ [1])

Afara de aceste datine şi credinţe deşerte maĭ întrebuinţéză Româniĭ încă şĭ-o mulţime de alte mijlóce spre apărarea holdelorŭ de cătră V r ă b i ĭ, carĭ nicĭ decum nu potŭ fi condemnate. Aşa, între altele, facŭ eĭ unŭ felĭŭ de moriscĭ mititele de lemnŭ, numite „m o r i s c ĭ d e v ê n t ŭ“, pre carı le punŭ în locurile cele maĭ cercetate de V r ą b i ĭ. Când suflă şi celŭ maĭ linŭ vêntŭ m o r i s c i l e acestea se'nvêrtescŭ şi făcêndŭ vuetŭ mare V r ă b i i l e se sparie şi fugŭ, lăsândŭ holda în pace.

Unii împluntă unulŭ séŭ şi maĭ mulţĭ parĭ în holdă, dupre cum adică e şi holda de mare, acaţă pe dênşiĭ nisce haĭne cotrenţóse, éră în vĕrfulŭ lorŭ punŭ

[1]) Dat. şi Cred. Rom. din Cĭobăncuţa şi jur. dict. de Ilie Mânzatŭ şi com. de Dlŭ Gr. Crăcĭunaşŭ. —

o căciulă séu pĕlarie vechie, ca ușa sa aibă chipulŭ unui omŭ și de care apoi paserile se sparie și fugŭ de holda.

Éră-șĭ se ḑice că **Vrăbiile** âmblă de-avalma cu **fómetea**, căcĭ orĭ în cotro se'ntorcŭ ele totu strică. Când sunt multe **Vrăbiĭ**, atuncĭ e fórte puțină pâne. Este însa o ḑi anumită peste anu, și dacă omulu, ce are sĕmĕnăturĭ, va nimeri să postéscă ḑiua aceea, atunci nicĭ o **Vrabie** nu se apropie peste totŭ anulŭ de pânea sa; ele vorŭ mâncà pânele invecinate ale altoru ómenĭ, dară pre ale lui nu le mânâncă.[1])

III.

Despre **Vrabie** esistă la Românii din Bucovina și următórea legendă, care mi-a istorisit'o Jacobŭ Popoviciu din Oprișenĭ:

Demultŭ, demultŭ, cine sci când va maĭ fi fostŭ și aceea, a resăritŭ în mijloculŭ uneĭ pădurĭ unŭ **stejerelŭ**, carele începù a cresce pe'ncetișorulu și a privi cu dragote la celalalți stejerĭ de tótă mâna, cariĭ se aflaŭ în jurulŭ seŭ.

Étă însă că, nu multŭ după ce a resăritu stejĕrelulu acesta, vine o **Vrabie** și se pune pe dênsulu, macar că avea unde se pune și'n altŭ locŭ, căcĭ pădurea erà destulŭ de mare.

Stejerelulŭ, vĕḑêndu acésta obrăznicie din partea **Vrabiei**, se mânià focŭ pe dênsa și-ĭ ḑise:

„Mĕĭ Vrabie! nu veḑi tu că eŭ abia acuma de vr'o câte-va ḑile am resaritu, nu veḑi câtŭ sunt de

[1]) Dict. de C. Diaconescu din Calafindescĭ.

tênerŭ, de crudŭ și de slabu, n'aĭ avutŭ tu nicăiri în altŭ locŭ unde te pune, numaĭ de câtu pe mine?... Nu e destula pădure în prejurulŭ meŭ?... Ian du-te de-aicea și puue-te pe altŭ copacĭu, căcĭ dóră pădurea e destulŭ de mare și de largă, aĭ unde ședea cât îțĭ va placea!....

Vrabia, simțindu-se fórte atinsă prin cuvintele acestea ale stejerelului, respunse ḑicêndu:

Éta ca mĕ ducŭ cum ḑicĭ tu, dar' voĭŭ venì la tine când veı fi pe patulŭ morții și atunce veĭ trebuì sa-mĭ daĭ sama pentru tóte cuvintele tale de astă-ḑı!

— Bine! bine! — respunse stejerelulu — du-te și maı de grabă să nu viĭ, de câtŭ numaı atuncĭ, când voiŭ fi eŭ pe patulŭ morțiĭ, precum aĭ ḑisu!

Vrabia a sburatu și s'a dusŭ... Dar' multŭ a trebuitŭ ea să aștepte pênĕ la mórtea stejerelului, căcĭ fie-care stejarŭ trăesce nóue sute de anĭ, și anume 300 de anı cresce ne'ntreruptŭ, 300 de anı stă loculuĭ și se odihnesce, éră dela 600 de anĭ înainte prin 300 începe a da înapoĭ, a-ĭ putreḑì inima dela rădĕcină, a se gaurì pe din nuntru, a se uscà așa, ca, când ajunge de 900 de anı se resipesce cu totulŭ.

Și Vrabia nóstră a trebuitŭ să aștepte pênĕ ce stejerelulŭ, pe care s'a pusu ea, când acesta a fostŭ tênern, a ajunsŭ de 900 de anĭ.

Când a ajunsu acuma stejerelulu de 900 de anĭ s'a dusŭ Vrabia la dênsulŭ și ĭ-a ḑisŭ:

— Țĭ-aducĭ aminte când eraı tênĕrŭ și m'am fostŭ pusŭ pe tine cum m'aĭ batjocuritŭ de gĭaba de gebuța?... tu aĭ cugetatŭ atuncı ca, dacă te veĭ face mare, veĭ

trăĭ câtŭ lumea și ca tine nu va maĭ fi altulŭ!.,. Dar' ĕtă că acuma te-aĭ resipitŭ și eŭ mĕ scaldu în colbulŭ teu!... Tu din mare, ce-aĭ fostu, te-aĭ făcutŭ éră-șĭ micŭ, éră eŭ totŭ trăescŭ și totŭ așa sunt, cum am foștŭ și atuncea!...

Așa a ḑisu Vrabia, și după ce s'a scălḑatŭ în cenușa stejaruluĭ, sburâ și se cam maĭ duse întrébă-șĭ de unde a venitu.

De-atuncĭ apoĭ, de când s'a întêmplatu acésta, V r ă b i i l e, dacă nicĭ ómeniĭ, nicĭ mâțele și nicĭ uliĭ nu le prindu și le omóră, trăescŭ maĭ multŭ decâtu orĭ și care altă pasere,... trăescŭ cu sutele de anĭ, de unde se vede apoĭ că vine și ḑicala cea fórte respândită pintre românĭ:

Vrabia e puĭŭ,
Dar' draculŭ sci de cându-ĭ!

care se ḑice despre ómeniĭ ceĭ micĭ de statură, însa marĭ de anĭ. Și V r ă b i i l e, când sunt fórte bĕtrâne, capĕta pene albe, însă forma lorŭ totŭ de Vrabie remâne.

IV.

Alta legendă despre V r ă b i ĭ totŭ din Bucovina, care mi-a comunicat'o Dlŭ O. Lujanŭ, suna precum urméză:

Ḑice că V r ă b i i l e dintru începutu erau cu multŭ maĭ marĭ, de cum sunt acuma.

Dela restignirea Domnuluĭ nostru Is. Chr. însă în cóce trupulŭ loru s'a făcutŭ cu multŭ maĭ micŭ.

Acésta a fostŭ adica așa că, pe cȃnd se aflà Domnulŭ nostru Is. Chr. restignitu pe cruce și suferià cele maĭ marĭ și maĭ crâncene dureri o mulțime de Vrăbiĭ veniră la dênsulŭ și sburândŭ împrejurulu lui începură a ciripì și a strigà :

— Jiviu ! jiviu ! adică : e viu, e viu !

Atuncĭ Isusŭ, care se luptà cu mórtea fiindŭ ca nu-lŭ lăsară să móră în linisce și pace, ci-lŭ năcajira spunêndu că e viu, a suspinatŭ și le-a blastĕmatŭ ḑicêndu ca să se nutréscă numai din farmaturile șĭ gozurile, ce le voru aflà pe drumuri, și totu copilulu sa le prindă cu lațulu. Eră când va trece unulu séŭ altulŭ pe drumŭ, pe unde se voru aflà ele, să le plesniască cu biciulŭ, și ele îndată sa péră.

Blăstĕmulŭ acesta a lui Is. Chr. s'a împlinitŭ, cacĭ Vrăbiile pe lorŭ se făcură cu multŭ mai micĭ și mai neputinciose, de cum au fostu mai nainte, și părasindu apoĭ pre Is. Chr. sburară spre drumurĭ ca să-șĭ cante nutrețulŭ. Și de-atuncĭ în cóce apoĭ aŭ devenitŭ ele jucaria copiiloru și a călatorilorŭ, prinḑêndu-le ceĭ dintâĭŭ cu lațurile și jucândŭ-se cu dênsele, éră iști din urmă plesnindu-l cu sbicele séu omorîndu-le cu petricele.

V.

Deosebitŭ că Românii din Bucovina înțelegŭ sub cuvêntulŭ „p a s r e“, ceea ce înțelegeau Romaniĭ sub „a v e s“, totu-șĭ aplică ei mai desorĭ cuvêntulu acesta la V r a b i a-d e-c a s ă séu V r a b i a-d e-c â m p ŭ, V r a b i a-d e-ț é r ă, lat. Passer domesticus ; Pyrgita dome-

stica L. germ. der Haussperling, Spatz, și la Vrabia-de-pădure séu Vrabia-de-munte, lat. Passer montanus; Pyrgita montana L. germ. der Feldsperling, Waldsperling

Fie-care românŭ din Bucovina, când îĭ veĭ spune ca aĭ vĕḑutu o mulțime de paserĭ se va gândì maĭ ântâiŭ și'ntâiŭ la Vrabiĭ. Cu tóte acestea când îĭ daĭ în mână séu îĭ arețĭ vre unŭ felĭŭ de pasere și-lŭ întrebĭ: „ce-ĭ acésta?“ elŭ îțĭ respunde: „unŭ felĭŭ de pasere, dar' cum se chiamă nu sciŭ“ Éră de-o cunósce și sci cum se chiamă, atuncĭ îndată o numesce pe nume.

Sub cuvêntulŭ „pasere“ înțelegŭ așa dară pe de-o parte tóte sburătórele fără abatere, éră pe de altă parte numaĭ „Vrăbiile“, și spunŭ în locŭ de „Vrabie-de-casă“ și „Vrabie-de-munte“ încă și „Pasere-de-casă“ și „Pasere-de-munte“.

Cum că sub aceste dóue numirĭ „pasere“ și „vrabie“ înțelegŭ românii pe una și aceea-șĭ pasere, se póte deduce și din urmatórele proverbe:

Paserea e puĭŭ,
Dar' draculŭ sci de cându-ĭ!

séu „vrabia totdéuna e puĭŭ“ [1] séŭ „vrabia puiŭ și ea móre de bĕtrână“ séu:

Vrabia e puĭŭ,
Dar' draculŭ sci de cându-ĭ!

[1]) Antonŭ Pannŭ. Proverbe. t. III. p. 15.
[2]) P. Ispirescu: Legende séŭ Ba-me. etc. I. p. 173.

carı se aplică la ómeniı ceĭ încıercițı, carĭ sunt de stătură micĭ și arată têneri, dar' eı sunt cu multŭ maĭ bĕtrânĭ de cum arată.

Românii din Transilvania, după cum ne putemŭ încrediuțà din cele ce s'aŭ arătatŭ maĭ susŭ, se vede că încă înțelegŭ sub pasere pre vrabie.

Vrabia-de-casă se numesce de catră Românii din Bucovina încă și „paserea malaĭuluĭ", éră bărbațeluluĭ eĭ vrabioĭŭ, alŭ pasereĭ păsĕroĭŭ, Deminutivele dela vrabie sunt vrabióră și vrăbiuță; dela pasere: păsĕrea pl. păsĕrele; păsĕrică pl. păsĕricı; păsĕrióră pl. păsĕrióre; păsĕruıcă pl. păsĕruĭcĭ și păsĕruĭce; éră mulțimea o însemnéză prin cuvêntulŭ păsĕrime.

In Muntenia se numesce vrabia pe alocurea și Vrăbete[1], séŭ Brăbete, fem. Brăbețóĭcă[2]) în Banatŭ și anume în ținutulŭ Ohaba-mâtniculuĭ: Brebață, pl. Brebețe[3]), în ținutulu Oravițeĭ: Brabețŭ[4]), în alte parțĭ însa: Vrăbete pl. Vrăbețĭ[5]); în graniță dintre Banatŭ și Transilvania: Hrăbete; în unele părțĭ ale Moldoveĭ: Brăbete[6]) în Epirŭ Sporghite și Cincione[7]) și în fine în

---

[1]) A. I. Odobescu: Ψευδο-κυνηγετικὸς p. 81.

[2]) In județulŭ Gorjŭ, com. de Dlŭ I. Cornoĭŭ.

[3]) Com. de Dlŭ I. Stoĭcescu.

[4]) Com. de Dlŭ Ios. Olarĭŭ.

[5]) Com. de Dniĭ A. Oprea și Gr. a luĭ I. Sima.

[6]) Com. de Dlŭ Gr. a luĭ I. Sima.

[7]) A. T. Laurianŭ și I. C. Massimŭ. Glossarĭŭ. p. 147 și 164.

Macedonia vrabioiulu se numesce Cionŭ éră vrabia Cionă.[1])

VI.

„Sângele nu se face apă“ dice unŭ proverbŭ românŭ. Unu mare adevĕrŭ e acesta. Românulŭ, ori unde se află aruncatu de sórte, îşĭ tramite iubirea fraţilorŭ seĭ pe aripele gândului, pe rîndunele, pe cucŭ, pe turturica şi pe undele vêntului. Şi dacă cruda sórte nu a voitŭ ca patria luĭ să fie unita, afinitatea naţională nu o póte uità. Elu continuu se interesază de sórtea fraţilorŭ sei din alte parţi. Şi daca vede o păsĕruĭcă, fie aceea chiar şi o Vrabinţa elu adresându-se catră dénsa o tramite la fraţiĭ sei ceĭ departaţi cântându:

Vrăbiuţă de pe delŭ
Sbóră de grabă 'n Ardelŭ
Şi te'ntórce de ne spune
Orĭ veştĭ rele, orĭ veştĭ bune,
Şi ne spune de maĭ sunt
Fraţĭ de-aĭ noştĭ pe-acestŭ pămêntŭ:
De-orĭ fi viĭ să mĕ repedŭ
Ca'ntr'o clipă să mi-ĭ vĕdŭ;
De-orŭ fi morţĭ să mi-ĭ resbunŭ
C'o măciucă de alunŭ,
Ce-ĭ bună de resbunatŭ
Pre ce morţĭ de înviatŭ.[2])

Vrăbiile sunt considerate de catra poporulŭ românŭ şi ca nisce prevestitori de schimbarea timpului.

[1]) Com. de Dlŭ I. D. Hondrosomŭ.

[2]) V. Alecsandri. Poesiĭ ale pop. rom. p. 317.

Aşa, când se aduna multe V r ă b i ĭ la unŭ locŭ şi ciripescŭ fórte tare, maĭ alesŭ primavéra, atuncĭ e unŭ semnŭ că în curêndŭ are să plóĭe, éră când se adună tómna în scurtu timpŭ are să ningă. [1])

Totŭ acésta credinţă se afla şi la Românĭĭ din România Aceştıa spunŭ:

Paserile'n bătătură
Când vorŭ sărì şĭ-orŭ jucà
Ca când ne spunŭ făr' de gură,
Că timpulŭ se va schimbà.
Vrăbiile când s'adună
Pe gardurĭ şi se sfădescŭ
Timpulŭ séŭ vremea cea bună
Că se va stricà vestescŭ. [2])

Când cânta V r ă b i i l e de cum se crépa de ḑiuă, e unŭ semnŭ că érna va fi timpurie. [3])

Éră-şĭ se ḑice că cine va mâncà carne de V r a b i e în ḑiua de Crăciunu, séŭ acela, care a postitŭ unŭ postŭ, va mâncà ântâıa-şı dată după postŭ carne de vrabie, acela va fi uşorŭ preste totŭ anulŭ. [4])

Acestea sunt datinele şi credinţele Românilorŭ despre V r ă b ịĭ séu P a s e r ĭ, câte le-am pututŭ adunà.

Vine acuma să maı aratamu încă şi diferitele cuvinte, proverbe şi ḑicale, carı s'au formatŭ dupa numele şi dela datinele acesteĭ sburatóre fórte lăţita şi pretutindene cunoscuta.

---

[1]) Credinţă comună în Bucovina.

[2]) Pronost. din „C a l e n d. B a b e l o r ŭ“, Calend. pe an. 1848. de Antonŭ Pannŭ. p. 32.

[3]) Cărţile săt. rom. an. III. 1880. p. 34.

[4]) Com. de Dlŭ Gr. Crăciunaşŭ şi C. Diaconescu.

VII.

„Ariciulŭ cu meşteşugŭ se prinde şi vrabia cu meiŭ“ [1]), adică ori şi pre cine poţi să-lŭ adimenescĭ cu ceea ce-ĭ place luĭ, cu ce-ĭ este dragŭ, nicĭ decum însă prin alte apucaturĭ.

„Flămândulŭ codriĭ viséză şi vrabia meĭŭ“ [2]), adică fie-care ceea ce-ĭ este în gândŭ, despre aceea vorbesce, şi ceea ce n'are totŭ de aceea doresce.

„Decâtŭ o septemână vrabie, maĭ bine o ḑi şoĭmŭ“ [3]), adică decâtŭ a fi o septĕmână întrégă unŭ omŭ nebagatŭ în samă, ca fie care sa se uĭte la tine cu dispreţŭ, maĭ bine o ḑi a fi omŭ însemnatŭ, omŭ vĕḑutŭ şi respectatŭ de toţi.

„De câtu o mie de vrăbiĭ pe gardŭ, maĭ bine una în mână [4]), séŭ „de câtŭ o mie de vrăbiĭ pe gardŭ, maĭ bine una în frigare“ [5]), adică nicĭ odata nu e bine ca omulŭ să dee din mână lucrulu seŭ, fie acela ori şi câtŭ de ne'nsemnatŭ, pe nisce promisiunĭ, carĭ cu anevoe se potŭ împlinĭ, căcĭ maĭ ḑice şi altŭ proverbu:

Ce-ĭ în mână
Nu-ĭ minciună.

[1]) A. Pannŭ. Proverbe. t. III. p. 125.
[2]) A. Pannŭ. Proverbe. t. I. p. 129.
[3]) P. Ispirescu. Legende şi Basme. t. I. p. 165.
[4]) A. Pannŭ. Proverbe. t. III. p. 117.
[5]) P. Ispirescu. Legende şi Basme. t. I. p. 168.

Şi pênĕ ce nu veĭ putè, cum se ḑice, pipaì promisĭunea cu mâna, pêne atunce lucrulŭ teŭ să nu-lŭ daı din mâna, cacı apoı de multe orĭ te alegĭ cu nemica.

Vrăbiile se gâlcevescŭ.
Pentru meĭulŭ omenescŭ. [1])

Acestu proverbŭ sa aplica ómeniloru, carı se'nteresaza maĭ multŭ de lucrurile straine, şi nu-şı cautâ de treburile şi neajunsurile sale.

Dela cuvêntulu „p a s e r e" s'aŭ formatŭ cuvintele şi proverbele următóre:

P ă s ĕ r e s c u, adj. d. e. meĭŭ paserescŭ.

P ă s ĕ r e s c e, adv. se ıe în înţelesu de „f ó r t e ĭ u t e" séŭ „ĭ u t e c a p a s e r e a", prin care se esprima ĭuţimea unuĭ calu fórte sprintenŭ şi uşorŭ, care calaresce ca o pasere de ĭute. Adeseorĭ auḑimŭ ḑicêndu-se despre atarı caĭ că „s b ó r ă p ă s ĕ r e s c e" séŭ „a l é r g ă p ă s ĕ r e s c e".

P ă s ĕ r e s c e, adv. în locŭ de: ne'nţelegibilŭ. „V o r b e s c e p a s ĕ r e s c e", adică astfelŭ ca nime să nu-lu pótă înţelege. „N u v o r b ì p ă s e r e s c e" = nu vorbì ca să nu te înţeléga nime, vorbesce omenesce.

Unŭ cântecŭ poporanu din satulŭ Putna în Bucovina, care ni esplica fórte bine acestŭ cuvêntŭ, sună precum urméza:

Frunḑă verde mărŭ domnescŭ,
După cine mĕ topescŭ?

---

[1]) A. Pannŭ. Proverbe. t. III. p. 23.

După feciorĭ unguresců,
Că-ĭ cu casa lângă vale
Şi cu pintenĭ la picĭóre,
Când păşesce
Zurăesce,
Inima mi se topesce
Ca untura cea de pesce,
Şi-mĭ vorbesce
Păsĕresce,
Şi se primblă marghĭolesce. ¹)

„Limbă păsĕréscă“. In Bucovina adeseorĭ audimŭ vorbindu, maĭ alesŭ pre o samă de băĭaţĭ, unŭ felŭ de limbă încurcată ca să nu-ĭ pótă nime pricepe. Acésta vorbă aduce încâtŭ-va cu ciripitulŭ paserilorŭ (vrăbiilorŭ) şi de-aceea se numesce „limbă păsĕréscă“.

„Tótă paserea pe limba eĭ pere“, adică cum îşĭ face omulŭ singurŭ, nime altulŭ nu póte să-ĭ facă.

¹) Din colecţĭunea mea inedită.

Petroşelulŭ.

Petroşelulu, numitŭ în Transilvania: Petrariŭ [1]), în Muntenia: Peţrarĭŭ [2]), Petroşelŭ şi Petruşelŭ [3]), lat. Petronia stulta; Pyrgita petronia L. germ. der Steinsperling, e de o suta şesedecĭ milimetrii în lungime, de douesute nouedeci în laţime, de nouedecĭ în lungimea aripelorŭ şi de cincĭdeci şi şese în lungimea codiĭ. Obrajiĭ surĭ, de-asupra ochilorŭ o trăsatură albă; gâtlejulŭ pătatu cu pete galbene; partea superioră a capului castaniŭ-întunecată; coda sură; celelalte pene de pe corpu în colorea penelorŭ Cĭocârlieĭ.

Petroşelutŭ e o păseruĭcă forte precaută şi spăriosa, care petrece maĭ cu samă în munţĭ pe stâncele cele mai înalte, facêndu-şĭ cuibulŭ decomunŭ pintre petrişurĭ, de unde se vede ca-ĭ vinŭ şi numirile de Petroşelu, Petrarĭŭ şi Petruşelŭ la poporulŭ românu.

---

[1]) S. P. Barcianŭ. Vocab. — Polisŭ Vocab. şi com. de Dlŭ N. Barbu.

[2]) Bradescu „Utilitatea paserilorŭ" publ. în „Trompeta Carpaţilorŭ", an. XII. Bucurescĭ 1874. No. 1167. — A. I. Odobescu. op. cit. p. 214.

[3]) Com. de Dlŭ P. Ispirescu.

Cireşarĭulŭ.

Cireşarĭulŭ, numitu altmintrelea în Bucovina încă şi Botgrosu, Clonţarĭŭ şi Simburarıŭ: în Banatŭ Botgroşŭ[1]; în Transilvania şi anume în Ţéra-Bârseĭ: Puingroşŭ; éră în Muntenia în ţinutulŭ Argeşuluĭ Cĭocgrosŭ[2], lat. Coccothraustes vulgaris Pall. germ. der Kernbeisser, e o pasere, care provine în tóte ţerile locuite de Românĭ, şi petrece atâtŭ prin livedĭ, câtu şi prin pădurĭ. Elu are guşă négră, capu roşieticŭ şi cu galbănŭ-mohorîtŭ, céfa castanie şi aripĭ negre, éră pe spinare o pată albă. E de optsprediece centimetri în lungime, treĭdecĭ şi unulŭ în lăţime, diece în lungimea aripelorŭ şi şese în lungimea codiĭ.

Numele de Cireşarĭŭ, care este fórte respânditŭ în Bucovina, îlŭ are paserea acésta de-acolo, după cum mi s'a spusŭ, pintru că ea despóĭe cireşele de carne şi apoĭ mânâncă medulŭ din simburiĭ acestora.

Numele de Clonţarıŭ, Botgrosŭ séŭ Cıocgrosŭ, care, maĭ cu samă celŭ dintâĭŭ, este fórte res-

---

[1]) Com. de Dlŭ A. Oprea prin Dlŭ Dr. At. M. Marienescu.

[2]) Com. de Dlŭ N. Barbu.

pânditŭ nu numaĭ în Bucovina, ci şi'n celelalte ţerĭ locuite de Românĭ, vine de-acolo, pentru că paserea acésta are unŭ ciocŭ scurtŭ, dreptŭ, grosŭ şi fórte tare, cu care póte, fără mare ostinélă, sparge şi ceĭ maĭ vêrtoşĭ simburĭ aĭ cireşelorŭ.

Éră numirea de S i m b u r a r ĭ ŭ îĭ vine de acolo, după cum mi-aŭ spusu uniĭ, pentru că se nutresce maĭ multŭ cu simburĭ de cireşe.

In fine se crede că dacă pe timpulŭ muguruluĭ se arată maĭ mulţĭ C i r e ş a r ĭ prin livedĭ, atuncĭ primavéra va fi fórte rea şi ploiósă.

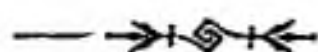

Inărița verde.

Inărița-verde, lat. Serinus hortulanus: Pyrrhula serinus L. germ. der Girlitz, e o pasĕruĭcă mică de o sută dóuedecĭ și cincĭ milimetri în lungime, de dóuesute ḑece în lățime, de șeseḑecı și șepte în lungimea aripelorŭ și de cincıḑecĭ în lungimea coḑiĭ.

Colórea principală a peneloru sale e verdele. Céfa, spatele și umeriĭ i sunt galbem-verḑiĭ și desemnațı de-a lungulŭ cu pete negrii. Fruntea, o trăsatură de lânga ochĭ, códa și părțile inferióre palide-auriĭ. Gușa galbĕna; peptulŭ și laturile pântecelui galbii și pătate cu pete negre-întunecate.

Inarița-verde e o păserulcă fórte placută și vióie, care vine în parțile nóstre pe la finea lui Marte séŭ la începutulŭ luĭ Prierŭ și petrece pênĕ târḑiu tómna. Se ține maĭ cu samă prin pomete, în a cărorŭ apropiere se află multe leguminarii.

Căldăraşulŭ.

I.

Caldăraşulŭ séŭ Lugacĭulŭ [1]), numitŭ astfelĭŭ în Banatŭ; în Transilvania Botroşŭ [2]); éră în alte locurı Pasere-domnésca [3]) şi Ghimpe [4]), lat. Pyrrhula europaea; Pyrrhula vulgaris Naum. germ. der Gimpel, e pe crescetulŭ capuluĭ, pe gâtlejŭ, pe aripĭ şi pe códă negru-întunecatŭ; pe spate cenuşiŭ; nóda şi partea inferióră a pântecelui albe; celelalte parţĭ ale corpului însa roşii-aprinse. E de şeptesprедece centimetri în lungime, de douedecĭ şi optŭ în lăţime, de nóue în lungimеa aripelorŭ şi de şese în lungimea codiĭ.

Caldaraşulu provine în tótă Europa şi petrece peste véra maĭ alesu la munţĭ prin brădinişurĭ şi făgănişurı, éră érna se cobóră şi le ţéră.

II.

Despre paserea descrisa mai susu Dlŭ Orestŭ Lujanu mı-a comunicatu urmatórea legendă:

---

1) Com. de Dniĭ A. Oprea şi I. Trăilă prin Dlŭ Dr. At. M. Marienescu.

2) Laurianu şi Massimŭ. Glossariŭ. p. 146—147.

3) A. de Cihac. Dictionnaire. t. I. p. 197.

4) Com. de Dlŭ N. Barbu.

A fostŭ odata unŭ bacanŭ, unŭ adevĕratŭ Burtăverde, carele în viéța sa alta grijă n'a avutu, fara numaĭ aceea: cum-ar putea înșălà și scurge de banı pre toțı ómeniĭ, ce veniaŭ la dênsulŭ ca sa cumpere câteună alta.

Și dacă s'ar fi mulțămitŭ numaĭ cu atâta ar fi fostŭ cum ar maı fi fostu, dar' elu nu numaĭ pre cumpĕrătorĭ îı înșălà, ci și pre mulțĭ alțiı, pre cariı îı înpingeau pĕcatele să împrumute când-va banĭ dela dênsulŭ, cacı elu adeseorĭ da și banĭ în împrumutu. Pre aceștĭ din urmă maı cu sama așa de bine mi ți-ĭ îmbracà prin cametele sale cele marı, ca pre mulțĭ dintre dênșiĭ, în locŭ să-ĭ scótă dela nevoe, în scurtŭ timpŭ îı aducea la sapă de lemnŭ.

Dar' bine-a ḑisu, cine a ḑisŭ, că tóte-sŭ numaı pênĕ la o vreme... Omulŭ pênĕ ce nu pațesce nu se pocăesce!...

Așa a pațitŭ și bacanulu nostru!

Veḑêndŭ Dumneḑeŭ, că elu, în locu sa se pocaésca și să se mulțaméscă cu ceea ce are, de ce merge de ce se face maĭ mare cămătarĭu, înșălatoru și despoietorŭ, și voindŭ a scăpà pre ómeniı ceĭ nevoıeșı, a carorŭ plângerĭ și tânguirı strebătuse demultŭ pêne la dênsulu, din ghiarele acestuĭ omu fara cea maı mica mustrare de cugetŭ, l-a prefacutŭ într'o pasere, pre care noĭ o numimŭ Ghimpe, și-lu alungâ apoĭ în lumea largă. —

Și fiindŭ că bacanulŭ înșălatorĭu și cămătaru avea unu capu câtu unu bostanu de mare și-o gura forte lata și dabălazata, de-aceea și Ghimpele a re-

masu cu capŭ mare si cu botŭ grosŭ. Eră roşulŭ de pe guşa şi burta sa se ḑice că e sângele, ce l-a suptŭ prin cămătarie şi înşalăciune dela creştinĭ, éra negrulŭ din capŭ este cuşma de mielŭ, ce-o avea şĭ-o purtà elŭ încă când erà bacanŭ.

Daca cine-va prinde pre vre unŭ Ghimpe şi voesce să-lŭ ţie în casă, nu póte, căcĭ Ghimpele, cum cade în mâna cuĭ-va, îndată îşĭ muşcă limba şi pere, nevoindu să fie de risulŭ şi batjocura acelora, pre carii i-a înşalatu şi despoĭatu óre-când.

Acésta e legenda Ghimpeluĭ.

III.

Româniĭ din Ţéra-Bârseı în Transilvania, dupa cum mĭ-a istorisitu Dlŭ N. Barbu, întrebuinţéza Ghimpele ca medicamentŭ în contra morbuluĭ numitŭ de dênşii „focŭ-viu" séŭ scurtatŭ „fochiu" [1]), pentru ca paserea acésta, după spusa şi credinţa lorŭ, are putere de a trage totu fochiulŭ în sine. Dreptu aceea, când unulu séŭ altulŭ patimesce de fochiŭ, nu se lasă pêne ce nu prinde vr'o doĭ pêne la patru Ghimpĭ,

[1]) „Fochiulŭ," scurtatŭ din „focŭ-viŭ," este, dupa cum spunŭ Româniĭ din ţéra Bârseĭ, unŭ felĭŭ de morbŭ ca Orbalţulŭ, care se capĕtă din recélă, şi omulu, ce-lŭ are, se ḑice că arde ca şi când ar fi pusŭ într'unŭ cuptorĭŭ de focŭ.

„Foculŭ-viŭ" este cunoscutŭ şi Românilorŭ din Bucovina, însă într'altŭ înţelesŭ. Eĭ înţelegŭ adică sub cuvêntulŭ acesta foculu ce se produce prin frecarea a dóue lemne uscate de-olaltă pênĕ ce acestea se aprindŭ şi începŭ a arde. Acestŭ felĭŭ de focŭ îndătinézĕ Româniĭ a-lŭ produce la maĭ multe ocasĭunĭ însemnate şi spunŭ totodată că e de mare lécŭ.

séŭ dacă nu este elŭ în stare să-ĭ prindă, atuncĭ pune pre altulu de-ĭ prinde, éra după ce ĭ-a prinsŭ îĭ ţine în odaia, în care locuesce elŭ.

G h i m p i i, după ce au trasŭ într'ênşii, totŭ fochiulŭ din omulŭ morbosŭ moru, éră omulŭ se însanĕtoşaza.

F o r f e c u ț a.

I.

Pretutindene uude se afla păduri întinse de bradi și molidi provinŭ unu feliŭ de pasĕrele, carĭ se nutrescŭ maĭ multu cu semințele acestorŭ copacĭ. Și fiindu că în țerile locuite de Români se află destule padurĭ întinse, carĭ, în cea maĭ mare parte a lorŭ, sunt împĕnate maĭ numaĭ cu bradi si molidĭ, precum sunt bună óră Carpații, se'nțelege de sine, că pasĕrelele, despre cari nĭ-e vorba, adese orĭ se afla într'unu numĕru fórte însemnatŭ și'n aceste țeri.

Pre acestea păsĕrele, cari fórte lesne se potŭ cunósce dintre alte paseri după rostulŭ lorŭ celŭ încrucișatŭ, Româniĭ din unele parțĭ ale Bucovineĭ le numescŭ „F o r f e c u ț e", éră în alte parțĭ „F o r f e c e l e", masc. F o r f e c e ĭ, F o r f e c ă r e ĭ și F o r f e c ă r a ș ĭ, sing. F o r f e c u ț ă, F o r f e c e a, F o r f e c e l ŭ, F o r f e c ă r e l ŭ și F o r f e c ă r a ș ŭ.[1])

După făptura și marimea corpuluĭ și dupa colórea peuelorŭ F o r f e c u ț e l e se'mpartŭ în patru specii, și anume:

---

[1]) Com. de Dlŭ P. Ursulŭ.

F o r f e c u ț a-r o ș i e, lat. Loxia pityopsithacus Bechst. germ. der Kieferkreuzschnabel.

Capulŭ, gușa, gâtlejulu, peptulu și pântecele acesteĭ F o r f e c u ț e séŭ F o r f e c e l e sunt deschise roșiĭ; penele de pe spate sure-roșiĭ; în colo penele sunt maĭ multŭ cenușiĭ, negre și suriĭ.

F o r f e c u ț a - g ă l b i e, lat. Loxia curvirostra L. germ. der Fichtenkreuzschnabel.

Penele acesteĭ forfecuțe, când e tênĕră, sunt maĭ multŭ sure, éra daca îmbĕtrânesce galbine-verḑiĭ séŭ simplu gălbiı, a forfeceluluĭ însă roșiĭ-aprinse.

F o r f e c u ț a - s u r i e, lat. Loxia rubifasciata, germ. der Rothbindenkreuzschnabel.

Forfecuța acésta se deosebesce de cea gălbie numaĭ prin aceea, că are unŭ cercŭ suriŭ pe céfă, umerĭ negriı și împestrițațĭ cu roșu.

F o r f e c u ț a - r o ș i e t i c ă, lat. Loxia bifasciata, germ. der Weissbindenkreuzschnabel.

Acésta e cea maĭ mică dintre tóte forfecuțele. Colórea principală a penelorŭ sale e roșietica. Vêrfulŭ penelorŭ de pe aripe însă precum și a celorŭ de pe umerı e albŭ.

II.

Numele de „F o r f e c u ț ă“ séŭ „F o r f e c e a“ a acesteĭ famaliĭ de paserĭ vine de-acolo, dupa cum spune poporulŭ românŭ dela munte, pentru că tóte păsĕrelele acestea aŭ unŭ rostu fórte curiosu, și anume când ılŭ închidŭ trecŭ fălcile una pe lângă alta ca și taıușurile fórfecelorŭ. Rostulu lorŭ e fórte tare, că potŭ

cu dênsulŭ să-ĭ sfarme și să-ĭ macine chiar și pre ceĭ maı vêrtoșĭ cucuruzĭ de bradŭ și de molidu, din cariĭ scotŭ apoĭ semênța și o mânâncă.

Românii din ținutulŭ Dornei spunŭ despre pasc-rile acestea că atuncĭ, când se aduna maı multe la unu locŭ și suindu-se pe vêrfulŭ copaciloru începŭ a cântà, e unu semnŭ ca celŭ multŭ peste vr'o câte-va óre se va schimbà timpulu, ca va plouà. Éră când se scobóra din pădure la stâne și tàrle, când se așédă pe sub streșinele acestora și începŭ a linge locurile cele góle, pe unde nu se afla nici unu picŭ de érba, atunci asemenea e unŭ semnŭ că se va schimba timpulŭ, ca va ploua, însă nu îndata, ci abia peste dóue, treĭ séu patru ḑile. [1])

[1]) Com. de Dlŭ P. Ursulŭ.

Graurulŭ.

I.

Precum pre tóte vietăţile cele cu patru picióre, aşa şi pre paserĭ Românij le împartŭ în curate, mâncătóre séŭ bune de mâncare şi în necurate, nemâncătóre séŭ spurcate.

Una dintre paserile, care nu numaĭ că e de catra Românĭ ţinuta de curată séŭ bună de mâncare, şi înca, pentru carnea eĭ cea gustuósă, e fórte căutată şi preţuită e şi Graurulŭ, dem. Grăurelu şi Grăuraşŭ [1]), fem. Grauriţă [2]), numitŭ de catră Românii din Epirŭ Garĕvelŭ séŭ Gărĕveliu [3]), lat. Sturnus vulgaris L. germ. der Staar.

Grauriĭ, aceste paserĭ fórte bune de mâncare, se potŭ cunósce de pe următórele semne. Eĭ aŭ pene negriciόse şi presurate cu pete albe şi sure. Penele de pe capŭ şi cele de pe spate ale Graurului strelucescŭ véra ca penele de pe capulŭ răţoĭului, éra penele Grauriţeĭ sunt porumbace-cenuşiĭ.

[1]) In Bucovina şi Muntenia com. de Dlŭ P. Ispirescu.

[2]) In Bucovina şi Transilvania com. de Dlŭ Gr. Crăciunaşŭ.

[3]) Com. de Dlŭ I. D. Hondrosomŭ.

Graurii trăescu pretutindene în Europa, — din fundulŭ Şvediei pênĕ în insula Malta, şi chiar în Africa, pênĕ la capulu Bunei-speranţe. — Dupa ce în luna lui Iunie şi-aŭ clocitŭ óuele lorŭ cenuşii în cuiburi străine séu în scorburi de copaci, se adună de petrecŭ în stoluri, dormu nóptea în stufu, se ciorovaescŭ séra şi deminéţa, se scólă de odată cu mare volbura şi trecŭ repede ca unu norŭ negru îndesatu. De multe ori se amęstieă pintre Porumbei şi pintre Cióre, cu cari sbóră apoi pintre vite cocoţindu-se şi căutându-şi mâncarea. [1])

In restimpulu acesta sunt Graurii fórte graşi şi prin urmare fórte buni de mâncare.

II.

Românii au despre acésta sprecie de paseri înca şi urmatórele datine şi credinţe :

Se ḑice adica ca acei pui de Graurŭ, carii nu sbóră din cuibŭ pe la „Iléna Graurilorŭ", adica în ḑiua de ss. împ. Constantinu şi Iléna, 21 Mai, se sue furnicile în cuibu şi-i omóra. De-aceea Graurulu séŭ Grăuriţa în ḑiua de Iléna Graurilorŭ îşi aruncă puii afara din cuibu, ca sa nu-i ámple furnicile. [2])

Pre pruncii de ţiganŭ, carii, dupa cum fie-carula îi este prea bine cunoscutu, sunt fórte îndrăsneţi ca şi parinţii loru, Românii îi asémĕnă cu puii de Grauru, ḑicêndu-le ca sunt ca :

---

[1]) A. I. Odobescu. op. cit. p. 29.

[2]) Com. de Dlŭ Gr. Crăciunaşŭ.

Nisce puĭ de Graurŭ
Din luna luĭ Faurŭ.

In poveştile române adesecorĭ dămŭ peste caĭ năsdrăvani, carĭ pórta numele de „G r a u r ŭ“.

Totu dela numele acesteĭ paserĭ derivă şi numele a dóue localitaţi isolate din România, anume: G r a u r ĭ, locuinţa isolata în judeţulu Vaslunu plasa Funduri, şi G r a u r ĭ, locuinţă isolata în judeţulŭ Dolju plasa Jiulu-de-susŭ. [1])

In fine spunŭ Românii din Bucovina, că primavéra, când vinŭ mulţi Graurĭ de-odata şi âmblă prin garduri, nu va fi timpu bunu, ci timpŭ ploiosŭ şi cu multe poIióie. [2])

[1]) Frundescu. op. cit. p. 223.
[2]) Dict. de G. Bóncăşŭ din Vatra-Dorneĭ.

Adausŭ.

Paserile, a cărorŭ nume poporanŭ l-am audĭtŭ în decursulŭ tipăriref acestuĭ tomŭ din Ornitologie, precum şi acelea carĭ nu le putuĭ pênĕ acuma definì latinesce aflaĭ de bine a le înşirà aice sperândŭ că cu timpulŭ şi acestea se vor putè definì.

Paserile, despre carĭ ni e vorba, sunt următórele.

Prigoruĭulŭ. — Dlŭ Iosifŭ Olariŭ, învĕţătoriŭ din Domanŭ în Banatŭ, mĭ-a scrisŭ următórele despre paserea care pórtă numirea acésta: „Prigoruĭulŭ se ţine de paserile carnivore, are cĭocŭ strîmbŭ, pene tărcate albe şi brune, picĭóre frumóse galbene. Véra, când e secetă mare, se'nalţă fórte susŭ în aerŭ şi ţipă a plóĭe."

După nume s'ar părea că paserea acésta ar fi aceea-şĭ, care în unele locurĭ se numesce Prigore éră în Bucovina Albinărelŭ (vedĭ p. 58.) după descrierea eĭ însă sémĕnă maĭ de grabă a fi Gaĭa (vedĭ p. 164) séŭ alta óre care pasere din familia Găiĭ.

Totŭ despre Prigoruĭŭ Dlŭ Ios. Olariŭ mĭ-a maĭ comunicatŭ încă şi următórea legendă din Banatŭ:

Când a făcutŭ Dumnedeŭ lumea a poruncitŭ tuturorŭ paserilorŭ ca şi ele să lucreze împreună cu dên-

sulŭ, şi maĭ alesŭ să îndrepte şi să curăţéscа tóte isvórele şi riurile de pe faţa pământuluĭ, pentru ca apa din ele să fie maĭ limpede şi să curgă maĭ linŭ.

Tóte paserile ascultară porunca făcĕtorĭuluĭ lorŭ, numaĭ singurŭ Prigoruıulŭ nu voĭ să asculte, numaĭ elŭ nu voĭ să lucre, dicêndŭ că nu-şĭ va întină păpuciĭ lucrândŭ şi curăţindŭ isvórele... Are elŭ destulă apă când plóuă, nu-ĭ maĭ trebue încă şi alta!...

Dumnedeŭ, vĕdêndŭ acéstа neascultare şi îndărĕptnicie a Prigoruĭuluĭ, l-a blăstĕmatŭ dicêndŭ că atâtŭ elŭ câtŭ şi întréga luĭ seminţie să n'aĭbă dreptŭ de a bea apă din riurĭ, ci numaĭ cu apă de plóĭe să-şĭ stêmpere setea. Éră de se va încumetà vre odată să beĭe, atuncĭ îndată să péră!...

Aşa a disŭ Dumnedeŭ şi aşa a şi remasŭ.

De-aceea Prigoruĭulŭ de-atuncĭ şi pênĕ în diua de astă-dĭ, când e mare secetă véra, se'naltă în aerŭ şi strigă ne'ncetatŭ „c h i u! c h i u!“ pentru că atuncĭ cere plóıe ca să-şĭ stêmperea setea.

*

S ă r ă ţ e l u l ŭ. — Acesta e o păsĕrică mică din ordinea cântăreţelorŭ (oscines). Penele sale cele de pe guşa şi pântece sunt galbene-surĭĭ, cele de pe capŭ şi spate la rădĕcină vineţe éră la vêrfŭ galbănŭ-întunecate. Aripele pe de-asupra gălbiĭ, éră pe de desuptŭ albiĭ.

Sărăţelulŭ, după cum mĭ-a spusŭ Dlŭ P. Ursulŭ, petrece pretutindene prin pădurĭ unde sunt butucĭ şi şi arborĭ resturnaţĭ, precum şi prin coşerele séŭ n i m ĕ t e l e oilorŭ. In locurile din urmă însă maĭ alesŭ numaĭ

tómna, când are să cadă ometŭ. Érna se apropie şi de locuinţele ominescĭ. Nutreţulŭ seŭ constâ maĭ multŭ din musculiţe şi vermişorĭ. Cuĭbulŭ îlŭ face în regulă prin frunḑele ce se află sub butucii ceĭ putregăĭoşĭ.

Sărăţelulŭ cântă numaĭ séra când e sórele aprópe de apusŭ. Peste ḑi nu cântă maĭ nicĭ odată, fără numaĭ atuncĭ când plóuă şi nemijlocitŭ după aceea se însăninézŭ şi se face frumosŭ şi căldurosŭ.

*

Ţ i n t a r ĭ u l ŭ. — Acesta e de mărimea uneĭ vrăbiĭ. Are o ţintă de pene roşiĭ pe frunte, de unde se vede că-ĭ vine şi numirea, care am auḑit'o ântâĭa-şĭ dată dela nisce păsĕrarĭ din Bucurescĭ. Pe pântece e albineţŭ, éră pe spate aduce la colóre cu vrabia de casă. Femeĭuşca e pe peptŭ roşietică éră pe pântece albă.

Ţintarĭulŭ se ţine de ordinea paserilorŭ cântătóre. Sémĕnă a fi o specie de Cintiţă.

*

U r z i c a r i u l ŭ. — Acesta, după cum mĭ-aŭ spusŭ vr'o câţĭ-va Românĭ din satele Frătăuţiĭ-vechĭ şi Crasna în Bucovina, e una dintre păsĕruicele cele maĭ micĭ, carĭ se află în Europa; se ḑice că e ce-va maĭ micŭ chĭar şi de câtŭ „O c h ĭ u l ŭ-b o u l u ĭ". Petrece maĭ multŭ prin buruene şi prin urzicĭ, de unde se vede că-ĭ vine şi numirea. Se bagă de multe orĭ chĭar şi prin borţĭ de şórecŭ. Éră nutreţulŭ luĭ constâ din muscuţe.

Eŭ nu cunoscŭ păsĕruĭca acésta din vedere. Presupunŭ însă că va fi o specie de P i t u l i c e, pentru

că, afară de Ochĭulŭ-bouluĭ, maĭ cu samă Pituliceĭe aŭ datină de-a âmblà şi aşĭ căutà nutreţulŭ prin mărăcinĭ, urzicĭ şi alte buruene.

*

M a c a l é n d r u l ŭ. — In privinţa păsĕruiceĭ, care pórtă numirea acésta usitată, după câtŭ sciŭ eŭ pênĕ acuma, numaĭ în Moldova, Dlŭ V. Alecsandri mĭ-a scrisŭ următórele: „Macaléndrulŭ e o pasĕrică cu peptulu roşŭ, fórte sprintină în sborulŭ eĭ. Cântecŭlŭ seŭ e veselŭ şi armoniosŭ. Ea dispare érna din ţéră şi revine în primăvéră de-şĭ face cuĭbulŭ chiar prin grădinĭ.“...

Óre nu e cum-va păsĕruĭca, care în unele locurĭ se numesce P r i g ó r e séŭ P r i h o r i ŭ germ. Rothkehlchen?? (veḑĭ p. 256). După descrierea Dluĭ V. Alecsandri ar semĕnà să fie acésta.

*

G e l a t u l ŭ. — Acésta numire din Banatŭ mĭ-a comunicat'o Dlŭ A. Oprea prin Dlŭ Dr. At. M. Marienescu ḑicêndŭ că se numesce germ. Fliegenfänger. Sunt însă maĭ multe speciĭ de Fliegenfänger lat. Muscicapa. Nusciŭ acuma care specie anume se'nţelege sub G e l a t ŭ, séŭ póte că tóte?...

*

C ĭ o i c a cu accentulŭ pe i din urmă. Numirea acésţa e usitată în Ţéra Bârseĭ în Transilvania. Mi s'a spusŭ, că păsĕrica ce-o pórtă e de mărimea vrăbieĭ, are însă rostŭ ce-va maĭ lungŭ şi maĭ supţire; cântă

cĭuic, cĭuìc, ca şi când s'ar văetà, de unde se pare că-ĭ vine şi numirea.

*

Scoruşa. — Numirea acésta, care mĭ-a comunicat'o Dlŭ Gr. a luĭ I. Sima, e usitată la Românii din munţiĭ Abruduluĭ în Transilvania. Séměnă că paserea ce-o pórtă, se ţine de familia Sturḑilorŭ, pentru că o specie de Sturḑŭ se nutresce maĭ multŭ numaĭ cu bobiţe de Scoruşŭ (lat. Sorbus aucuparia).

*

Giutiţa. — In unele părţĭ ale Bucovineĭ, precum d. e. în ţinutulŭ Solceĭ Cintiţa (veḑĭ p. 382). se numesce şi Gintiţă.

*

Minunéua. — Minunéua séŭ Mninunéua, după credinţa poporuluĭ românŭ, este o pasere misteriósă, care nu se arată nicĭ odată ómenilorŭ. Mulţĭ o cunoscŭ numaĭ după nume, éra aceĭa ce pretindŭ că aŭ věḑut'o, când îĭ întrebĭ cum arată, nu sciŭ cum să ţĭ-o descrie. Uniĭ spunŭ că ar fi de mărimea Grauruluĭ, alţiĭ de mărimea unuĭ porumbŭ şi ér' alţiĭ ḑicŭ că ar fi numaĭ ca Ochĭulŭ-bouluĭ. Uniĭ spunŭ că ar avea pene ruginiĭ, éră alţiĭ v.rḑiĭ şi albe. Maĭ pe scurtŭ nime nu e în stare s'o descrie cu de-aměruntulŭ, căcĭ numaĭ rarŭ când şi rarŭ cine o póte vedea. Bunŭ omŭ la Dumneḑeŭ trebue să fie acela, care o vede!

Atâtŭ după spusa Românilorŭ din Bucovina, câtŭ şi a celorŭ din Transilvania veciniĭ cu Bucovineniĭ,

Minunéua tráesce maĭ cu samă la munte, prin codriĭ seculariĭ, prin pădurile cele maĭ dese pintre crengĭ si vréscurı, şi numaĭ atuncĭ se scobóră în apropierea satelorŭ, când are să cânte.

Minunéua cântă fórte rarŭ şi numaĭ nóptea între unspredece şi dóuespredece séŭ dela medulŭ nopţiĭ pênĕ 'n revărsatulŭ zorilorŭ. Cântecululŭ eĭ este felĭuritŭ. Uniĭ spunŭ că elŭ séměnă uneorĭ cu plânsetulŭ copiilorŭ, alteorĭ cu sbératulŭ caprelorŭ séŭ cu cântecululŭ altorŭ paserĭ. Éră când gată de cântatŭ, atuncĭ face ea în vr'o câte-va restimpurĭ n u, n u, n u, n u! séŭ m i, m i, m i, m i! séŭ ţ u, ţ u, ţ u, ţ u! Alţiĭ éră-şĭ spunŭ că ea cântă în maĭ multe modurĭ şi cântecululŭ eĭ să fie fórte frumosŭ şi plăcutŭ.

Câte odată se aude Minunéua şi dina cântândŭ, însă numaĭ la locurĭ umediόse, la lacurĭ, pintre trestiĭ şi răchiţĭ. Când o audŭ Româniĭ pe locurile acestea cântândŭ şi maĭ alesŭ tómna dicŭ: „Ian ascultă cum cântă Minunéua, éră va fi anulŭ ploĭosŭ!"

Cântecululŭ Minuneleĭ atâtŭ după credinţa Românilorŭ din Bucovina câtŭ şi a celorŭ din Transilvania, menesce totdéuna a reŭ. Aşa spunŭ eĭ, între altele, că atuncĭ când cântă ea în scurtŭ timpŭ aŭ să urmeze bóle, bătăliĭ, séŭ o fómete mare. De câte orĭ cântă ea, atâţĭa fiorinĭ are să fie coreţulŭ de păpuşoĭŭ.

Despre Minunea se face amintire încă şi într'o doĭnă poporană, însă şi'ntr'acésta aşa de scurtŭ, că nu se scie cu siguritate maĭ nemică despre acésta pasere misteriósă.

Étă și doĭna respectivă:

Pe-o créngă de răchițea
Este-unŭ puiŭ de Minunea
Tras'am pușca la obrazŭ..,
— Hohoho! nu mĕ 'npușcà
Pên'ce nu me-ĭ întrebà...
Că nu-sŭ puiŭ de vidră négră,
Ci-sŭ drăguța ce ți-ĭ dragă,
Numa'sŭ cu cămeșă négră
Să nu mĕ cunósc'a casă....

Din tótă doĭna acésta atâta se póte deduce, că Minunéua e négră la pene, maĭ multŭ nemică.

*

Mninunița. — Românii din ținutulŭ Dorneĭ și a Rădăuțilorŭ în Bucovina cunoscŭ o pasere pre care o numescŭ Mninuniță și-o descriŭ astfelŭ: „Mninunița e ce-va maĭ mica de câtŭ unŭ porumbu și aduce la colórea penelorŭ cu pupăza, pe șub pântece e cam albă, pe spate cam pestriță vênĕtă, éră pe frunte, când sborșesce penele, se forméză o cruce albă. Ea vine fórte rarŭ în Bucovina la începutulu primăveriĭ si petrece maĭ cu samă prin munțĭ. Cânteculŭ eĭ, care sună lilili! lilili! însémnă, după credința poporuluĭ, apropierea uneĭ bătăliĭ.

Póte că Mninunnița și Mninunéua e una și aceea-șĭ pasere?

*

Uninéua. — Românii din Frătăuțiĭ-vechĭ cunoscŭ o pasere cu numele „Uninea“ și o descriŭ în

următoriĭulŭ modu: „Uninéua e așa de mare ca unŭ oŭ de curcă séŭ ce-va și maĭ mare, e la făptură rotundă, capulŭ și piciórele fórte micĭ, la pene înpuĭată (înpestrițată) cu albŭ și cŭ galbănŭ; aripele scurticele. Petrece în codru. Cântă de cu nópte înaintea tuturorŭ celorlalte paserĭ. Cântecul eĭ e cam acésta l u, l u, l u, l u!

Despre Uninea se spune că vine la noĭ ca să spargă omĕtulu, și cum vine omĕtulŭ îndată se ĭe. Nu ernéză nicĭ odată la noĭ. Vine de-odată cu Sturdulŭ și cu Mĭerla. Nu se apropie nicĭ când de sate, ci petrece numaĭ prin codriĭ și pădurĭ. Sborulŭ eĭ e ca al vrăbieĭ. Când sbóră nu i se vĕdŭ de felĭŭ piciórele.

*

Canarulŭ, dem. Cănărașŭ, fem. Cănăriță, lat. Fringilla canaria L. germ. der Kanarienvogel. Acésta păsĕruĭcă nu e maĭ de felĭŭ cunoscută Româniloŭ dela țéra, ci numaĭ celorŭ de prin orașe, cariĭ o țină prin colivii. Prin urmare numirea eĭ de-ocamdată nu póte fi admisă ca poporană. Causa însă de ce o înșirŭ aice este, că cu timpulŭ are să se lățéscă și acésta în poporŭ ca și multe altele.

*

Buligaĭa. — Paserea, care pórtă acestŭ nume usitatŭ în Țéra Hațeguluĭ, după cum mĭ-a spusŭ Dlŭ Nic. Densușĭanŭ, e unŭ felĭŭ de vulturŭ care-șĭ face cuĭbulŭ prin munțĭ. Dar' nu petrece numaĭ la munțĭ, ci peste ḑi se cobóră fórte adeseorĭ și la țéră unde-șĭ caută nutrețŭ, éră spre séră se retrage éră-șĭ spre munți... In aerŭ maĭ multŭ plutesce, de câtŭ sbóră.

Erorĭ de tiparĭŭ.

Pag.	rêndŭ.	tipăritŭ.	cetesce.
13	28	şĭ-ă	şĭ-a
51	Nota 3	diu	din
70	16	lăţilă	lăţită
75	4	facă	facŭ
75	25	séŭ	seŭ
89	10	miscà	mişcà
109	5	moldavă	moldavŭ
122	12	paceri	paserĭ
144	13 şi 14	Paură	Pajură
166	25	sărete	sărate
178	12	Pleşusulŭ	Pleşuvulŭ
179	22 şi 23	şĭ-o împĕratŭ	şĭ-o împerătésă
185	1	ceealalta	ceealaltă
185	27 şi 28	ascunḑêdu-se	ascunḑêndu-se
188	2	datinelĕ	datinele
188	9	leganda	legenda
188	Nota 3	Oomulŭ	Omulŭ
193	19 şi 20	Cu cu	cu
200	9	altă	olaltă
200	10	ipă	ţipă
200	10 şi 11	aşa temută	aşa de temută
213	18	mĕ mĕ	mĕ
229	14	sorbintură	sorbitură
245	10	pasrile	paserile

Pag	rêndŭ.	miăritŭ.	cetesce.
249	17	cu	ca
253	8	Privitórea	Priveghitórea
260	8	voŭ	vorŭ
269	3	preface	face
282	17	istorisesce	istorisescŭ
287	9	cruditĭ	eruditĭ
295	3	le sine	la sine
302	16 și 17	preăcutŭ	prefăcutŭ
302	23 și 24	păsesele	păserele
308	2	semnilorŭ	semenilorŭ
324	21	Pitulciulu	Pitulichĭ lŭ
329	15	i	și
345	12	facc	face
354	10	ce lațescŭ	se lățescŭ
358	14	î cepură	începură
374	11	scitŭ	sciutŭ
409	Nota 7	să se schimbe cu nota 1 de pe pag. 410.	
426	7	și încă	ci încă
427	9	amestieă	amestică

NB. Afară de acestea erorĭ maĭ lipsesce în unele esemplare i scurtŭ la mijloculŭ și maı alesŭ la finea unorŭ cuvinte din poesiĭ și note. Pre acela lectorii vor binevoì a-lŭ adauge singuri.

